

274

Pro Usu Leitz
S. Canonum.

P

BIBLIOTECA
S. J. S. J.
SYNTAGMA
JURIS HUNGARICI
COMPLECTENS
ETIAM PECULIARES
TRANSYLVANIÆ

*quædam LEGES. Sibinien-
sis.*

Dum
in Alma Udvarhelyi. S. J. Residentia
POSITIONES PROOEMIALES LOGICÆ
publicè propugnandas suscepit

Spectabilis, ac Eruditus

D. JOANNES GEORGIUS NAGY
De Csatar Logicæ Studiosus,

P R Æ S I D E

R. P. EMERICO PALLOVICS è S. J.
AA. LL. & Philosophiæ Doctore, nec
non Logicæ in Regio-Principali

ACADEMIA CLAUDIOPOLITANA

Professore Ordinario;

AUDITORIBUS OBLATUM

*Ad perennem hujus Philosophicæ Solen-
nitatis Udvarhelyini habitæ memoriam*

Anno Salutis M. D. CC, XLIII.

Mense Aprili Die

60
CLAUDIOPOLI Typis Academicis Societatis JESU.

1497

SUB AUSPICIIS
EXCELLENTISSIMI

^{AC}
ILLUSTRISSIMI
DOMINI DOMINI COMITIS

LADISLAI
GYULAFFI

De Rátott

Sacræ Hungariæ, &
Bohemiæ Majestatis Ca-
merarii, Intimi Statûs
Consiliarii,

Inclytæ Sedis Siculi-
calis Udvarhelyiensis Su-
premi Judicis Regii, & Excelsæ
Cancellariæ Transylvanico-Aulicæ
Cancellarii dignissimi &c. &c.

DOMINI, AC PATRÒNI
GRATIOSISSIMI

EXCELLENTISSIME,
ET
ILLUSTRISSE
DOMINE DOMINE COMES
CANCELLARIE
AULICE
PATRONE GRATIOSISSIME!

Manifestius nunquam divi-
na se exerit sapientia,
quam dum è spinis rosas,
uberis è sentibus segetes,
ex iis, quæ ad plectenda hominum
crimina vindex & aqua Numinis
ira

ira orbi immittit, malis Bona, vel-
ut olim salutis duris è rupibus a-
guas elicit, sanat, dum vulnerat,
dum odit, amat, sui ut usque pa-
teat Clementia Numinis, quòd ira-
sci hominibus nequeat, nisi nova
amoris sui proferat argumenta, ipsa-
que illa, quæ infligit pœnarum ma-
la, in usum eorum convertat, &
commoda.

Novum quoddam nec obscurum
apertiùs se se orbi comprobantis Di-
vine sapientiæ argumentum in se ex-
hibet, nec ingrata recolit Logica
nostra. Quid enim? vix accensi
iras persensit Numinis, sed è que sua,
malo ingravescente, depulsa, in
interiores Daciae plagas, hancque
Fidei Tuæ creditam Provinciam, ut
asylum Sapientiæ tutissimum sese re-
condidit; & en! nova experta est,
dum justus etiam ultor punit, Dei
amantis documenta. Latiores è sen-
ticetis messes, è spinis rosas vel per-
egrè colligit, lucemque, à qua vi-
debatur remotior, accipit clariorem
Effectum scilicet, raro Superùm fa-

vore est; ut plus felicitatis & glorie alieno in solo peregrina acciperet, quam domestico meruisset. Quem enim in suis relicta Sedibus, vel eminens Solem respicere verebatur, huic se profugam adesse cominus, in hunc intueri fidentiùs, ab hoc illustrari gloriosius, ejus undique sese radiis circumfundi, uberrimò exultans gaudiò demiratur.

Ænigma loquerer, si anigma foret: Solem Te esse Excellentissime Domine Domine Cancellarie Au-lice. Quotquot suo in gremio incolas complectitur Dacia, quantam à Te lucem mutuentur, non inviti, gratique confitentur. Et qui Te noverunt penitiùs, cum Te, Dotes Tuas, virtutes, merita longè maxima esse perspiciant: novos Tibi honores, novos Sacra Regiæ Majestatis favores gratulantur calidiùs, majores addicunt, ominanturque indies ampliores.

Sed necesse, ut opinor, erat, ut ad honorum, qui Tuis dudum debebantur meritis, apices, per gra-
S 2 dus

duſ veluti, morâſque conſcenderes,
quò ex ea, quam privatus adhuc diſ-
fuderas, luce intelligerent ſinguli,
quantum in ſummo conſtitutus verti-
ce ſplendoris allaturus eſſes univerſis.

Solem Te ſuum, dum teneram
adhuc etatem ageres, colebat Clau-
diopolitana Sapientie, & Bonarum
Artium ſedes. Eſſi enim Tibi Avi-
ti ſanguinis, quò ſanctum Ungaro-
rum Regem Stephanum contingis,
claritas, & glorioſiſſima Majorum
Sagò, Togâque amplitudo radios,
quibus etiam tum Solis inſtar efful-
geres, inderet, ea tamen ſatis haud
erat, niſi & à ſociatis in unum per-
pete ſædere Bonarum Artium ſtudiis,
& virtute omnigena ſplendoris ac-
ceſſionem faceres, quâ & Majores
(de quibus aliàs) ad unguem refer-
res, & ad Sanctum illum primum Un-
gariæ Regem eò accederes propiùs,
quò Te ab hoc Nativitas Tua, etâſ-
que longiùs ſejunxerat.

Virtutes Tuas probatâque ſtudia
abunde venturis etiam ſeculis com-
mendavit Magnus ille Cæſar Caro-

Ius VI. cùm propugnata gloriose solo Marte Tuo Philosophiâ universâ, Te primum ex omni Dacia, eximie laudatum torque aureo, debito virtuti Tuæ, ac singulari eruditioni munere, jussit insigniri. Hac Lucis Tuæ primordia omina erant, quæ plenum Te olim Solem futurum indicarent, & Luminis Tui radios præfagirent, quibus olim orbem Dacicum omnem gloriosissime illustrares.

Severioribus absolutis disciplinis supremum Te subinde in Provincia Sicilia præcipua Judicem Regium creatum stupebant, quibus non innotueras; qui noverant, probabant, omnes demum gratulabantur Solem Te suum venerati.

Tum enim verò virtutum Tuarum radii, velut altiore è polo sic intuentium perstrinxere oculos, ut animos unâ raperent in admirationem. Virtutes nimirum illæ omnes, quarum amorem cum sanguine traxeras, quas, propè dixerim, cum lacte hauseras, tecumque enutrieras, quibus equalibus antè præveras, ful-

gore sese suo infimis æquè ac summis
mirificè ingerebant. Effulsit in Te Di-
vini promovendi honoris ardor, & a-
vitæ Religionis studium, cui templa,
aras, splendorem, aut adjiciebas no-
va, aut temporum iniquitate vel
lapsu amissa restituebas. Effulsit
rara intelligendi vis, qua rerum, ac
negotiorum arcana momenta scruta-
baris industriè: penetrabas sublimi-
ùs, feliciùsque pertractabas. Eluce-
bant boni publici zelus flagrantissi-
mus, Æquitatis in Judiciis amor,
in consiliis integritas, inclinari in
partes & moveri nescium animi ro-
bur, ac constantia. Videbant Deum,
Justitiam, & eam, quæ à recto non
discedat, ratio, posse omnia; cæteris
omnibus, si deficiant ista, roboris
inesse nihil, nihil, quod Te flecte-
ret, ponderis. Atque ut semel di-
cam omnia, suspiciebant in Te vi-
rum, quo majorem optarent nemi-
nem, cui omnes esse desiderarent æ-
quales.

Atque hi fuere radii, hæc Lux
Tua, quibus non Patriam modò
omnem

omnem copiosius illustrares, sed Viennensem quoque Augustam Aulam perstringeres; Hinc cum ei, qui Cancellarii Transylvanico-Aulici munus felicissimè sustinisset, atate fatiscenti alter sublegendus esset, ad eum honoris apicem plurimorum, Maximorumque suffragio unus expetebare, ut luce Tua in eum evedta verticem magis magisque irradiaremur universi.

Ad hanc itaque lucem, ad hunc locatum in fastigio Solem, ad quem accedere, cujus recreari luce verita fuisset Logica nostra, si alibi, quam in Tua hac versaretur Provincia; perrecta nunc fronte secura accedit, illustrarique fidenter expetit, Excellentissime Domine.

Etenim, in loco principe ejus, cui praes Provinciae, Prooemiales Logicae Theses disputaturus, ubi tenebris nostris lucem; pugnae novella Auspicem melius requirerem, ubi inventurum me considerem certiùs, non erat, atque apud Te Excellentissime Domine.

Qui enim è fuga in Tuam se tutelam

lam recipienti scientiæ non assistas? qui asylantem in subdita supremo tuo arbitrio Provincia Literarium pugilem gratiosissimis auspiciis Tuis non sustentens? qui, quos omnibus liberalissimè impertiris Lucis Tuæ radios, aliquot non elargiaris? cui locus semper charissimus, pugna nostræ amantissima, studia nostrâ antiquissima semper existere.

Adhæc liber (quem ut cum primitiis Philosophiæ meæ Honori Tuo Excellentissime Domine Domine Cancellariæ inscribi benevolè patiaris, humillimis votis, precibusque efflagito) talis est, unde subditi supremo Tribunali Tuo clientes eam, quam Te ab oculis suis, non cordibus erepto patiuntur jacturam, ratione quâdam valeant resarcire; in quo ea mortuis notata characteribus videant servandæ Æquitatis, & suorum cuique tribuendorum jurium momenta, quæ in Te presente, ceu in vivo Justitiæ ectypo expressa antea legerant. Erit, ut Tuo studio inserta altiùs omnium animis
Æqui-

*Æquitas, hoc libro velut sæcundi-
us irrigata in plenum florem evi-
rescat.*

*Accedit; quòd novellus Palæstri-
ta, qui sub Gratosissimis Auspiciis
Tuis primus Provinciam hanc Philo-
sophia initiat; ei sanguine junctus
sit, qui primus pariter Svadam cum
Apolline Civitate hic donatos, nuper
admodum festivois Honori Tuo plau-
sibus, egregiè hoc in loco celebra-
rat: quam Tu, utut pulcherrimis et-
iam ædium substructionibus, magis
tamen fulgentissimis sapientia, vir-
tutis, ac industriae Tuæ radiis illu-
strasti. Quod utrumque quidem non
sine peculiari aeterna illius providen-
tia Numine factum existimem, quò
sic genus Salbeckianum paterno
juxta, maternoque sanguine propa-
gatum, Tuo se Excellentissime Do-
mine, Nomini ac Honori devotissi-
mum, ac Tibi quàm arctissimè ob-
strictum, in omnium oculis decla-
raret.*

*Patere itaque, Excellentissime
Domine Domine Cancellarie, ut
hæ Ho-*

*hæ Honori ac Nomini Tuo dicatæ
pagina Excellentissimo gratia Tuæ
lumine illustratæ lucem accipiant u-
beriore; è suis proturbatam sedi-
bus Tuâque in Provincia diversan-
tem scientiam gratiosissimis Auspiciis
Tuis excipe: studium hoc meum quod-
cunque perpetuæ, qua me meosq; Tibi
arctius devinctos cupio, observantiæ
tesseram admitte; meque clientum
tuorum numero adscriptum, & tuis
nunc auspiciis in arenam hanc de-
scendere; & olim Solis Tui radiis u-
berius illustrari, benignus indulge,
qui cum Thesibus, Tibi me in per-
petuum*

D. D. D.

Excellentissimi ac Illustrissimi Domini
Domini Comitis Cancellarii Aulici

Clientum infimus
Joannes Georgius Nagy de Csátár.

THESES PROOEMIALES

DE
NATURA ET OBJECTO
LOGICÆ

Udvarhelyini propugnatae.

I.

Logica artificialis est Facultas
directiva operationum Intelle-
ctûs Alia actualis, alia habitualis.
Utraque Docens, & Utens. Utens
tamen nec actualis, nec habitualis
distinguitur realiter, quoad rectum
à Docente actuali, vel habituali
sibi correspondente.

II.

Dividitur Logica in Analyticam,
Topicam, & Sophisticam, secun-
dum quas partes est Virtus Intelle-
ctûs; Ars minus strictè talis: &
scientia proprie talis; simpliciter
practica, secundum quid verò spe-
culativa.

III.

III.

Ad alias scientias in statu perfecto acquirendas simpliciter necessaria: ad actus tamen earumdem solum directivè concurrunt.

IV.

Objectum materiale proximum Logicæ non sunt res: nec Intellectus: nec Ens rationis Thomisticum. Sed

V.

Primarium, & immediatum sunt operationes Intellectûs in fieri consideratæ: secundarium verò sunt voces articulatæ humanæ.

VI.

Objectum formale ejusdem est rectitudo passiva, seu conformitas actûs cum præceptis. Attributionis verò: omnis, & sola demonstratio formaliter directæ, prout reflexè demonstrata à Logica.

SYNTAGMA
JURIS UNGARICI.

PARS PRIMA.

TITULUS PRIMUS.

*De Actibus Potentiariis, eo-
rumque Poena.*

Num. 1. **P**Ræter quinque Casus P. 2. *Fu-
ris Tripartiti*, T. 42. declara-
tos, plerique (saltem olim)
Actus Potentiarii; ut illationes damnorum,
nocumentorum, & injuriarum, vocantur mi-
nores actus potentiarii. Poena eorundem flo-
reni 100. (in Transylvania floreni 50. P. 3.
T. 3.) quorum medietas una actori, alte-
ra Judici cedit: insuper damnorum, & ex-
pensarum refusio Actori adjudicanda. P. 2.
T. 67.

2. Poena autem illorum quinque casuum,
seu

seu majorum actuum ; uti invasionis domorum, ac interemptionis, verberationis, vulnerationis, & sine justa causa, detentionis Nobilium : item occupationis quorumlibet jurum possessionariorum, & eorundem pertinentiarum, quocunque nomine censeantur ; est *Capitalis*, seu amissio capitis, & omnium bonorum mobilium, & immobilium ad portionem sententiati cedentium ; jure tamen *redemptibili*. *P. 1. T. 16. & P. 2. T. 43.* confer hæc cum paulò post dicendis.

3. In minori actu potentiario convictus, & poenam 100, flo. solvere, ac damna rependere, ob defectum bonorum, non valens, non obstante prærogativa Nobilitari, captivari, ac detineri potest. Qui apud Judicem 15. diebus, ut in facto debitorum, causâ concordie detineatur ; & si non concordat cum adversario, traditur ad manus ejusdem, detinendi, & non puniendi gratiâ, quoad usque judicatum servitiis suis, vel aliter quomodocunque non satisfecerit. *P. 1. T. 68.*

4. Hostiliter turbantes communem inquisitionem, & oculatam revisionem, in facto majoris Potentiæ convincantur. *Uladis. Decreto 5. 1504. Articulo 5.* Exercitantes item, si Regnicolas deprædati fuerint, instar aliorum patratorum actuum Potentiariorum,

per

per Judices Regni ordinarios judicentur. U-
ladis. *D. 1. 1492. A. 17.*

5. Castellani, Officiales, Familiares, & Jo-
bazyiones Dominorum, si deliquerint; Do-
mini ipsorum pœnam non incurrant; sed
super innocentia, quòd scilicet non de eo-
rum voluntate illud sit patratum, se purgare
juramento debebunt. *Matth. D. 6. 1486. A.*

15. Item violentiæ contra privatas personas
patratæ, coram ordinariis Judicibus jure re-
quirantur. *1546. A. 26.*

6. Tyrannides, prædas, & spolia exercentes
Rex intra, & extra Regnum puniendi ha-
bet facultatem. *Ibidem A. 27.* De actibus
potentiariis per civitates, & oppida privile-
giata, in causis criminalibus, etiam in Comi-
tatu convinci possunt. *1647. A. 81.*

7. Præter quinque casus, aliòsque suprâ
allatos: sunt præterea non pauci, qui pœnâ
actûs majoris potentiæ plectuntur; et si antea
sub titulo *Notæ infidelitatis* continerentur; sunt
autem sequentes: imò. Violentè detinere,
arestare, verberare, vulnerare Judicem Re-
gni ordinariûm, ejûsque Vices-Gerentem,
vel Magistrum Protonotarium, septemvira-
lis, Regiæ Judiciariæ, Districtualis, aut Co-
mitatensis *Tabula* Judicem. Item Capitularem,
Conventualem, Regium, Palatinalem, aut

Banalem Hominem : Baronem Regni, aut supremum Comitem : nec non Camerae Regiae Consiliarium, supremum, vel Vice-Directorem ; in officiorum suorum functione actualiter, & legitime procedentes. 2do. Litteras salvi conductus, à Rege datas violare. 3to. Repulsionem secundario facere. 4to. Verberare, vulnerare, per se, vel per alium, extra Dietam, conquerentes in Dieta, propter hujusmodi querelas ; aut ad Dietam, judicia, vel congregationes, & sedes judicarias Comitatum, prout & ad inquisitiones de reperendis, ac restituendis fugitivis colonis, & servitoribus, & Militiae excessibus, pergentes, easque peragentes ; & ad ineundos cum eadem Militia computus venientes, inque computu, & peragentis praemissis inquisitionibus commorantes, & redeuntes.

8. Quinto. Vulnerare Fratres, & Consanguineos. 6to. mutilare membra, & eruere oculos alterius : extra scilicet Magistratuale officium. Hi itaque omnes, & singuli incurrunnt poenam actus majoris Potentiae : juxta A. 10. 1723. His adde eos, qui sensu A. 34. 1729. adversus judicarias sententias secundario se opponunt, vel bona judicialiter executata, reoccupant. Personae tamen Religiosae, & Ecclesiasticae, nec non Mulieres in praemissis casibus ca-

lis casibus, pœnæ Emendæ Capitis solent
subjacere. *A. 10. 1723. in fin.*

9. Qui verò ad Diætam convocatos, aut
eorum Familiæres, vel in Diætâ conqueren-
tes, in loco diætali, aut publici confesûs,
contumeliis aut manuum injectione lædunt;
ad tertium diem citati, coram judiciaria ta-
bula Regia judicium recipiunt; & calum-
niatores quidem, ac Diffamatores, toties, quo-
ties in pœna 200. flor. parti læsæ applican-
da: Verberatores verò, vel Vulneratores,
pœnâ actûs majoris Potentiæ castigantur.
Præmissorum autem malitiosi sub Diætâ oc-
cisos, aut occidi procurantes, prævia ad ter-
tium citatione, pœnâ Mortis, cum exaspera-
tione, condemnantur. *A. 7. 1723.*

10. Erat autem olim pœna actûs majoris
potentiæ; amissio Capitis, & simul Bonorum
universorum. Ut patet ex legibus hîc num.
2dò. *citt.* Nunc verò jure novissimo *A. 34.*
1729. circa medium: est amissio capitis, vel
Bonorum *disjunctivè:* immobilium quidem;
communi æstimatione mediante, redemptibi-
liter. Mobilium verò simpliciter, sive irre-
demptibiliter. De processu quinque casuum
seu actûs majoris Potentiæ vide verbo: *Ca-
pitalis sententia.* Potest quis ejusmodi ca-
sus judicialiter prosequi, etiam penes Arti-

culos brevis processûs, seu viâ querulosâ coram Vice-Comite ejus Comitatus, in quo actus commissus est: non tamen *criminaliter*, id est: ad pœnam capitalis sententiæ; sed violentiæ duntaxat, seu actûs minoris Potentiæ; puta sub pœna 100. flor. adeoque *civiliter*, excepto casu homicidii.

11. Actus *minoris Potentiæ*, hodie communiter violentiæ vocantur. Actio super violentia seu actu minoris Potentiæ suscitata, & Vice-Comiti illius Comitatus, in quo violentiæ patrator, adeoque Incattus residet, aut bona habet, exhiberi solita, vocatur *Querulosa*, processûsque ipse *Querulosus*: qui describitur A. 4. 1608. *Ibi*.

12. Deinceps autem, si & desuper occupationibus, & reoccupationibus, nec non aliis violentiis, captivationibus, verberationibus, & rerum Mobilium, aliorûmque jurium, sub quovis prætextu occupatorum, factis, aut fiendis, causæ aliquæ per quoscunque movebuntur, illæ etiam eodem brevi processu terminentur; non obstantibus annuâlis revolutionis prætensionibus. Nimirum ut ad partis querulantis instantiam, Vice-Comes, præhabitâ legitima certificatione ex sede Judiciaria, vel Congregatione Comitatus, imò etiam de Domo habitationis suæ fienda
(Adde

(Adde ex *A.* 23. 1613. in certificatione eum modum esse servandum, ut personaliter, aut de habitatione, vel Bonis, cum assignatione parium, vel copiarum acquisitionis, medio Judice Nobilium certificetur. In remotioribus terminis, non *quindenâ*, sed terminus competens assignetur) ad faciem Bonorum occupatorum, observatâ quindenâ, exire, ibique comperta rei veritate, iudicium facere ac partem succumbentem in pœna violentiæ, refusionéque damnorum convincere possit, ac debeat. A cujus iudicio pars convicta potest appellare ad sedem Judiciariam Comitatus, vel ea non existente, ad congregationem Comitatus primitus celebrandam. Ubi si iterum succubuerit, iudiciûmque priûs latum approbatum fuerit, ex tunc Vice-Comes statim ad executionem procedat. Salvis manentibus parti succumbenti omnibus iudicis remediis, sed *extra dominium duntaxat.* *vid.* verbo *Appell.* Confirmantur hæc per *A.* 29. 1609. Et 23. 1613. ubi etiam causæ violentiarum ex parte Rusticorum servitorum, Colonorumque ignobilium quorumvis, modûsque in iisdem procedendi subnotatur. De quibus vide verbo: *Sedes Dominalis.*

13. Iudices violentiarum, juxta *A.* 35. 1729. cum desumenda pœna violentiæ, sunt

soli Vice-Comites. Pari processu etiam violentiæ officialium Camerae Regiæ, sensu *A.* 149. 1647. & 39. 1681. discutiuntur: item reoccupationes Bonorum executorum, per *A.* 29. 1662. & 33. 1681. Excessus item Tricesimatorum, & Teloniatorum, exactiones violentas, & iniquas perpetrantium; juxta *A.* 48. & 51. 1659. & 20. 1681. ut & alii plures Casus, quos videre est *A.* 31. 1655. & pluribus 1659. *AA.* quos hic referre non est operæ pretium

14. Excipiuntur autem specialiter ab hoc processu queruloso, casus sequentes; nempe: *successionum, Divisionum, Quartalitorum, Dotum, Rerum Paraphernalium, Testamentariarum dispositionum, concambiorum, Furium Pignoratitiorum, debitorum*: nec possunt penes hos Articulos brevis processus Bonorum proprietates acquiri, ac judicari. Et si quis in his casibus processu queruloso causam suam moveret, ipso factò, in pœna *indebitæ actionis*, 100. flor. faciente, contra singulos Incatos Nobiles divisos, in actione denominatos, convinceretur. *A.* 29. 1609. Et 23. 1613. Atque hoc etiam ad liberarum Civitates extenditur. juxta *A.* 16. 1635.

15. Neque à pœna violentiæ excusabitur, si quis Titium pucans, percutiat Cajum: quia præva-

prævalet id, quod est principale; nempe, quod injuriam facere voluerit, & re ipsa fecerit; licet erraverit in Persona. Exemplum hujus casûs, ut notat *Tyro. Jur. Hung.* verberatur in tabula Regia; sed amica compositione deliberatio præventa est. Virum scilicet Nobilem in Via Regia, Comes aliquis scuticâ cecidit, putans, ut affirmabat, eum non esse Nobilem. Imò nec tunc est excusationi locus, quando Te alter injustè aggreditur, & verberat, aut quoquomodo lædit; tametsi Tu eundem, cum moderamine inculpatae tutelæ repercutias. Hæc enim repercussio, in flagranti facta, utpote jure naturæ licita, actionem tibi contra iniquum aggressorem non elidit, si tamen Domino non mandante, imò rei ignarò, Famuli ejus sylvas alienas, pariter ex ignorantia cæderent, aut prata falsarent; à poena esset immunis, & Dominus, & Famuli: non tamen à Damni refusione. Cæterùm id factum fuisse ex ignorantia, Incattis probare incumberet. *Argum. A. 15. 1486. v. 5. cit.* Causæ porò, ratione Actuum potentiario-rum motæ, ac intra spatium 32. Annorû non profecutæ, præscribitur. *p. 1. T. 78.*

TITU-

TITULUS II.

De Adoptione.

Num. 1. **A**doptio in Filium, & successoriam, Hæredemque Bonorum suorum, à Persona Nobili, cum consensu Regio facta, Nobilitat adoptatum, omnesque ab eo descendentes. *P. 1. 7. 8.* Eandem vim nobilitandi videtur habere adoptio in Fratrem; teste *Comm. Syst. & argum. P. 1. T. 66.* Ibi, interim autem pars superveniens, vigore juris successorii ex hujusmodi contractu, vel Fraternali adoptione sibi attributi, Dominium Bonorum partis deficientis, tanquam scilicet Fratris sui *condi- visionalis*, simpliciter pro se vendicandi (modo legitimum non obstat impedimentum) habet authoritatem.

2. Adoptatus, intra annualem revolutionem, à tempore defectûs seminis ipsius Adoptantis computando (& non, ut in aliis, à tempore emanationis literarum consensualium) statui in bonis Adoptantis debet. *P. 1. 7. 63. Et 66. vide hic Kitt. D. 9. & 31.*

3. Quantumvis alterum, cum consensu Regio, in Fratrem adoptaveris; si tamen postea *Notam Infidelitatis* incurristi: non obstante

stante gratiâ Regis, quam pro capite suo, & Bonis impetrâlli; tamen Bona tua in adoptatum non devolvuntur. *P. 1. T. 49.* Nisi de novo post gratiam, confirmetur à Rege adoptio. *Argum. T. 16. P. 1.* Ibi: Filios tamen intellige jam natos, & non *nascituros*. Hi enim post Paternam condemnationem, si Pater gratiam Regiam, & Dominium bonorum suorum Paternorum consecutus fuerit, merito, ritèque in juribus Paternis succedent.

4. Adoptatus, obligata jure redemptibili Bona adoptantis, ante alios vicinos redimendi habet facultatem. *P. 1. T. 27.* Adoptio autem locum non habet hæredibus, aut successoribus legitimis extantibus: verùm illis deficientibus; adoptatus ipse Frater, vel Filius, successionis hujusmodi virtutem, & facultatem, in Bonorum ipsorum devolutione sortietur. *P. 1. T. 66.*

5. Adoptatus fit successor legitimus adoptantis: unde adoptante mortuo, si jam priùs *consensus Regius*, *statutiòque requisita* præcessit, immediatè, ac sine ulla nova statutiòne juridica, ac processu, bona pro se, Hæredibusque suis apprehendit. *P. 1. T. 67.*

TITULUS III.

De Admonitionibus.

Num. 1. **A**dmonitiones, ad tollendam, seu levandam pecuniam in Bonis hærentem, & remittenda bona ipsa impignorata, seu dotes, & res paraphernales, juræque quartalitia, personaliter fieri possunt; si admonendi, vel admonendæ præsentia haberi possit: alioquin fiunt de domo solitæ ejusdem residentix. *Evocatio* tamen post admonitionem non *personaliter*, sed de juribus possessionariis fieri debet. Quibus si careat, etiam de curia ejusdem nobilitari fieri possit. Nam si Jobagiones habuerit, & Personaliter, aut de domo habitationis suæ, & non de Bonis, ac juribus hæreditariis fuerit evocatus (exceptis tamen impignoratitiis, ubi etiam Personaliter, vel de Bonis impignoratitiis admonitio, cum evocatione facta, valere videtur; uti judicatum est in *ostavis* Posonii 1650.) evocans in *homagio* evocati convincetur, & aggravabitur. P. 2. T. 24.

2. Admoniti autem, si pecuniam non levaverint, Bonæque non remiserint, ac superinde provocati, in termino, non comparuerint,

ruerint, ex tunc statim Bona ipsi Actori, sine ulla solutione pecuniaria, restituantur: & evocatus, vel evocata, jura sua, *extra dominium* ipsorum Bonorum, requirere, & profequi beneatur. Insuper Fænerator ille, in summa impignorationis, contra partem adversam de facto vincetur. Si tamen admonitio, & evocatio per impignorantem, vel ejus filium, aut Fratrem, quos prædictorum Bonorum successio manifestè respicit, facta fuerit. Ad instantiam enim vicinorum, & commetaneorum, præmissa pœna non sequitur. *Ibidem.*

3. Mulierum aliqua admonita, & evocata, ratione Dotis, aut rei paraphernalis, licèt compareat; tamen si exquisitis, ac frivolis subterfugiis causam prorogari fecerit, ut intereà fructus bonorum percipere possit, ipsòque tandem termino, responsionem suam bono modo probare non poterit: tunc ob ejusmodi fraudem, & dotem, & res Paraphernales amittit, & Bona ipso facto; Actorique, sine quavis solutione Dotalitii, per Judicem restituentur. *P. 2. T. 24.* Vide hac de re plura verbo: *Æstimatio Bonorum.*

4. Sententia Capitali convictus (cùm præter trium dierum spatium inducias ad concordandum cum adversa parte non habeat) vel

in hoc

in hostium captivitate constitutus, pro redemptione sui, potest Bona sua quomocunque vendere, vel impignorare, quibus, & in quanta summa voluerit, etiam sine admonitione consanguineorum suorum, & aliorum quorumvis. *AA. 1. T. 60.*

5. Filiae, ac Mulieres, in venditionibus & impignorationibus Bonorum, solum illae sunt admonendae, quas Bona venditioni, aut impignorationi exposita, cum sexu Masculino, aequali jure concernunt: nam aliae pro extraneis deputantur, & non secus, quam vicini, & commetanei, agere permittuntur: hoc excepto; quod si voluerint, ante hos Bona ad se recipere possint. *Ibidem circa fin.*

6. Si admonitus, vel admonita, talia bona ad se recipere voluerit, tunc de bonis in uno, eodemque Comitatu existentibus, intra duas *quindenas* seu 30. dies: si autem Bona sint in diversis Comitatibus, ad summum intra tres *quindenas* cum venditore accordare debet. Intra quem terminum à Judice assignatum, si pretium juxta Judicis deliberationem, & communem Bonorum aestimationem, admonitus deponere recusaverit, aut non poterit; tunc liberè Bona vendi possunt. *P. 1. T. 60.*

7. Si ejusmodi admonitio, & rationum, ob quas

ob quas quis vendere sua Bona vult, legitimatio non præcessit, tunc possunt condictionales, & alii jus *proximitatis habentes* (quales sunt vicini, & Commetanei) venditorem ad tabulam Regiam; Impignoratorem autem ad Comitatum (qui jam per *A. 35. 1729.* in Causis pignorum ad quantamcunque summam indefinitè procedit) evocare. Ubi abscissis omnibus juridicis remediis, causæ jurium impignoratitiorum in unico termino executioni mandantur. *A. 62. 1618.*

8. Et *Hereditaria* quidem, sepositis omnibus conditionibus veluti nullis, Actor solum juxta communem æstimationem pro se recuperabit, in quantacunque demum summa fuissent vendita: *Hypothecaria* verò Bona, non communi æstimatione mediante, verùm deposita integrè, in litteris fassionalibus specificatâ summâ redimet. *A. 125. 1647. & P. 1. T. 60.* Vicini tamen, & Commetanei, non communi æstimatione, ut fratres, vel sorores, sed totius semper summæ fassionalis depositione, ejusmodi Bona sibi vindicare possunt *P. 1. T. 60. sub fin.*

Admonitio hæc fieri potest in sede Judiciaria, vel Congregatione Comitatus illius, in quo bona adjacent: aut alibi per Judicem Nobilium, quomocunque Notitiam ab-

alienationis, facientem. Quo casu etiam conditiones declarandæ sunt ipsis Admonendis, sub quibus Possessor bona abalienare cupit; ut rationes ejus ab Admonitis probari, vel improbari queant: necesse enim est, ut si Admoniti conditiones improbent, illæ in eodem judicio legitimentur: secus sine periculo summæ capitalis amittendæ, non possunt bona liberè abalienari. sensu Titulorum 58. & 59. P. 1.

9. Hactenus de Admonitione, quæ in Bonorum venditione ut plurimum præmitti debet, pleraque sunt dicta. Nunc de ea, quæ in *relutione* Bonorum pignoratitiorum, ad levandam pecuniam requiritur, specialius quædam afferenda. Alia est *Admonitio*, quæ olim ad mandatum Regium, vel alicujus Judicis ordinarii per Hominem Capitularem, vel Conventualem; juxta hodiernam verò praxim, penes solius D. Personalis, nomine Regio extradatum mandatum Admonitorio-Evocatorium, per Juratum Tabulæ Regiæ executioni datur. Hanc Admonitionem sequitur evocatio in Curiam, si quando admonitus non pareat admonitioni, nec summam pecuniariam in bonis hærentem levet.

10. *Alia Admonitio est*, quæ peragitur à Judice Comitatenſi, Et quidem Judex Nobiliſſimus

lium (si causa summam 3000. flore. purè in Capitali intelligendam, non excedat) vigore A. 35. 1729. procedere potest penes commissionem non verbalem, sed literatoriam Vice-Comitis, adhibito ad latus suum uno ex Juratis Assessoribus ejusdem Comitatus. Peracta verò admonitione, si Admonitus pecuniam non recipit, nec Bona remittit; idem Judex Nobilium ipsum ad dandam rationem non levationis, citat in sui præsentiam. si verò summa Bonis inhærens, ejus activitatem excedat, citatio fieri debet ad sedem judiciariam Comitatus proximè celebrandam.

11. Admonitio *Judicialis* fit ex mandato, & speciali commissione Judicis competentis: quam subsequitur citatio ejusdem Judicis, poenæque, hac in materia admonitis non obtemperantibus decretæ; nisi rationibus sese legitimis tueantur. Admonitio *extra-judicialis* fit medio ut plurimum duorum Nobilium, aut Civium inter Cives, idque solùm amicabiliter, ac sine Autoritate Judicis, cui licet admonitus non obtemperet, nulli eam ob rem poenæ legali subjacebit: cùm hæc poena solùm Judiciariam admonitionem sequatur.

12. Admonitio interdum fit cum *majori*

B

summa:

summa : ut quando reluens Bona in - Hypothecata , cum integrali summa Hypothecarium admoneri curat. Admonitio cum *minori summa* fit; dum Bona Pignoratitia redimere cupiens, cum *tribus* duntaxat, aut *6 florenis* Hypothecarium admoneri curat: forte, quia summam in Bonis hærentem, quanta pro certo sit, ignorat. Hanc minorem summam potest quidem Hypothecarius non levare, nec Bona remittere (idque sine pœna amittendæ summæ investitæ , *A. 29. 1638.* expressa) donec summa integralis deponatur : ubi tamen summa bonis inhærenti liquidatur, & eidem ex integro deponitur sine ulla nova admonitione, bona Actori summittenda, & adjudicanda. *A. 52. 1655.* Nisi conditiones literis impignoratitiis insertæ locum facerent exceptioni.

13. Pœnam *Dupli*, contra Foeneratores & malitiosos Bonorum Detentores *Ulad. Decret. 1. A. 65.* statutam (nempe ut præterea tantam summam pecuniariam Actori dare teneantur, in quanta, Bona erant oppignorata) iidem tunc solum incurrunt, quando ad octavas, seu forum Regium causæ decisionem differunt, ibique ab Actore, seu pignoratante, Pœna eadem infligi petitur. Ut patet ex citato *Ulad. Decreto*; & parte 2. T. 24. item

Item P. 2. T. 71. observa etiam A. 29. 1638. Ibi: porro si qui legitimè admoniti pecuniam suam ad se levare, Bonaque hujusmodi usque ad 600. duntaxat *flor.* Impignorata remittere recusaverint, & tandem in sedibus Comitatum juris ordine conventi, sufficientem rationem, non levationis pecuniæ assignare nequiverint, Hujusmodi pecuniam amittant, soli Actori cedenté. Cæterùm in Foro Tabulari sic convictis, datur remedium *novi iudicii. h. t.* aut ex Comitatu *Appellationis. A. 53. 1625.*

14. Judex accuratè servare debet conditiones literis Impignoratiis insertas, non modò de *summa Capitali*, sed & alias legitimas, & justas. A. 90. 1635. A. 52. 1655. ubi statuitur literis pignoratiis, etiam sub privatis sigillis, confectis, locum in Judicio dandum esse. Quare si in literis illis conditio fuerit apposta: *dum, & quando*, vel si terminus aliquis v. g. *dies festus* fuerit præfixus pro Bonorum relictione, cum clausula: *abscessis omnibus juridicis remediis.* tunc admonitione præmissa, depositaque ad manus judiciarias summâ bonis investitâ, admoneas etiam sinè evocatione, & certificatione, Bona apprehendere posse videtur: quia hanc legem sibi contrahentes fecerunt. *Contractus nam-*

que ex *mutuo contrahentium consensu* legem accipiunt. Unde si tali casu Judex non procederet immediatè ad apprehensionem Bonorum, non censeretur servare conditiones, literis Pignoratitiis insertas. Ad quod tamen *citt. legibus* obligatur.

15. In arendationibus Educillorum, vicini Domini terrestres, seu compossessores, non admoniti, depositis apud Vice-Comites deponendis, prævia sola admonitione judiciaria, talia Educilla de manibus Externorum Arendantium pro se arendare possunt. sic statuitur *A. 31. 1655.*

16. Cùm Articulus 90. 1635. justas condiciones in *restitutione Bonorum* servandas esse præcipiat, nec tamen eas, quæ sint, specificet; hinc *Com. syst.* censet sequentes condiciones esse justas. 1^{mò.} ut qualitas, & quantitas aureæ, argenteæque monetæ (nulla cusionis, aut annorum habita ratione) etiam quoad *ligam*, tempore redemptionis, talis deponatur, qualis levata fuit, nisi in literis eam tenens emanatis, talis summa in florenos resoluta esset: quo casu, moneta quidem eadem in specie; at in quantitate, nunc *currenti* numeranda erit. 2^{dò.} ædificiorum, & id genus meliorationum compensationes juxta sensum literarum *assonantium* accipiantur, ubi de eo est cogitatum.

est conventum. Ubi verò nulla compensa-
 tionis modalitas, sed sola æstimationis ratio
 generaliter apposita fuerit, talis æstimatio
 juxta T. 41. P. 1. per opifices nempe, &
 alios peritos & conscientiosos viros fiat:
 compensatióque in condigno valore præstetur.
 3^{tiò}. Damna tempore possessionis Hypothe-
 cariz, Bello, Igne, & per alios calus fortui-
 tos, citra omnem, vel saltem *gravem* Posses-
 soris *culpam*, in ædificiis apprehensis causata,
 Fundi Domino, ejúsque Hæredibus, & suc-
 cessoribus: in extructis verò per Hypothe-
 carium; ipsi imputanda, ac toleranda. Hoc
 addito: quòd prædicta ædificia sic ruinata,
 Possessori meliorare, ac reædificare semper li-
 cebit. De quorum pretio tempore redem-
 ptionis eundem, Possessorem contentari, jus,
 & æquitas postulant. *Vide plura verbo: Im-
 pignatio.*

TITULUS IV.

De Æqualibus spiritualium, & sæcularium libertatibus.

Num. 1. **P**ersonæ Spirituales cum Sæcu-
 laribus, quoad Bona tempo-
 ralia, Juraque possessionaria,
 B. 3 eadem

eadem libertate, & prærogativa gaudent, eodémque processu in Judiciis utuntur. *P. 1. T. 2. & 3.* Porro per Nobiles generaliter intelliguntur unive si Domini Prælati, Barones, Magnates, & alii Regni Proceres, qui ejusdem libertatis prærogativâ semper muniantur. *Ibidem.* vide verbo: *Libertas Nobilium.*

2. Personæ tamen Ecclesiasticæ, si ve Spirituales Sæcularibus censentur esse digniores: utpote quarum medio, salutem Humanam Salvator noster administrari voluit. Unde ad Tabulam Regni, dextrum Regis latus Prælati obsident: uti statuit etiam S. Stephanus *L. 1. Cap. 3.* ordinem Pontificum, ante Principes, Barones, & Comites, juxta solium Regis ex merito collocans. Inter se verò Domini Prælati hunc in congressibus publicis ordinem sessionis servant. *1mò.* sedet Dominus Archi-Episcopus *Strigon.* quâ Regni Primas, *2dò.* D. Archi-Episcopus *Colocensis*, *3tò.* DD. Episcopi Consecrati, juxta Senium consecrationis acceptæ: ut observatum est in novissimis Diætiis: unde etiam hoc ordine, ante Barones Regni, eorum nomina confirmationi *AA.* Diætaliû subjiciuntur. Et quamvis Episcopo Agriensi, licet consecratione esset cæteris junior, proximum ab Archi-Episcopo *Colocensi* locum ad Tabulam Regni

Regni competere, ex antiquissima observatione, ac Ecclesiæ illius inter Episcopales Præminentia, evincere quidam vellent; occasione tamen Diætæ anni 1712. quæstio de ordine sessionis Episcoporum ita conclusa est, ut non attenda antiquitate, aliisque prærogativis Ecclesiarum, quas Præsules Amplissimi gubernant, eo in Congressibus publicis ordine considerent, quo consecrationem Episcopalem singuli adepti fuerunt.

3. Et quamvis, ut dictum est, omnes Prælati, Barones, Magnates, & Nobiles, quantum ad Nobilitatem, & Bona, iisdem Privilegiis, & immunitatibus gaudeant: differunt tamen in Homagiis: nam Prælati, & Barones 100. Nobiles verò 50. *Marcas gravis ponderis*, pro Homagiis suis acquirunt. Facit autem *Marca gravis ponderis* florenos quatuor. *P. 2. T. 32. Marca verò levis ponderis* facit florenum unum. *A. 57. 1723.* & hæc quidem sunt *Marcæ Judiciales*. Quibus accenseri possunt *Marcæ Homagiales*. De quibus hic solum nota, quòd valor earum sit idem, qui *Marcarum gravis ponderis*: faciunt enim *Marcæ Homagiales* 50. florenos 200. quod est *Homagium Nobilis* in Hungaria. Cætera de Homagiis vide Verbo: *Homagium*.

4. Circa sessionem autem Baronum, & Magnatum in publicis Regni Conventibus observandam, ita statuitur *A. 10. 1687.* ut 1. sedeat D. Palatinus, quæ locumtenens Regius. 2. D. Judex Curia Regia. 3. D. Banus Croatiae. 4. D. Tavernicorum Regalium Magister. 5. Cæteri Barones Regni, juxta prioritatem Collationis Regia: quia hi censentur æqualis omnino esse authoritatis. 6. Comes Posoniensis. 7. Duo custodes S. Coronæ. 8. Hæreditarii supremi Comites Comitatum: juxta prioritatem installationis suæ. 9. Supremi Comites Comitatum non hæreditarij: juxta senium suæ installationis. 10. Consiliarii Regii: juxta senium sui Consiliariatus. Hos excipiunt cæteri Magnates *premissæ.*

TITULUS V.

De Æstimationibus Bonorum Mobilium, & Im-mobilium.

Num. 1. **J**ura possessionaria supra valorem communis æstimationis, sive præcedat admonitio legitima, sive

five non, in præjudicium eorum, ad quos successio pertinet, nemini impignorari possunt P. 1. T. 83. vide Kitt. Dub. 27. ubi in Resolutione sua hæc habet: *Thesis quidem dicitur de ordinaria lege, & statuto Regni. Antithesis autem (nempe quòd bona longe majori summa, quàm qua esset communis æstimationis, jam communiter involvantur) per abusum introvenit, & adeò jam inolevit, quòd planè scripta legi prevalere videatur.* Illa tamen æstimatio, non solum Domos, & Curias Nobilitares, sessiones Jobagyonales, Populosas, ac desertas, vel Prædiales; sed etiam terras, sylvas, Prata, Piscinas, & Molendina, prout in quartalitorum solutione, per omnia includit.

2. Quælibet igitur Possessionaria venditio, imò, & impignoratio legitimam semper requirit eorum, ad quos pertinet, quique eadem Bona ad se recipiendi habent potestatem, admonitionem. dempto casu, quo quis capitali sententiâ damnatus, aut in captivitate apud hostes detentus, pro sui redemptione Bona quælibet abalienare vellet. De quibus plura, verbo: *Admonitio. P. 1. T. 60.*

3. *Æstimatio perennis*, quæ in Juribus duntaxat possessionariis fit, decies tantum facit, quantum *Communis*: *Quæ perennis æ-*

stimatio, paucis in rebus committitur; neque usus admittitur facile, nisi in passionibus clarè exprimatur. *P. 1. T. 133.* sed ejus loco universus serè cœtus Nobilium æstimatione communi utitur. *Ibidem.*

4. Si Dominus Terrestris Rusticum, vel etiam Nobilem in Territorio suo (jure nempe rusticano, adeoque censuales, erga Jus Montanum scilicet, quod Domino pendere deberet, & non per ipsum Dominum Terrestrum, vel ejus Prædecessores oppignoratas, inscriptas, vel quomodocunque eliberatas) vineas habentem, inde ejicere voluerit, id potest quidem facere, attamen non æstimatione illa communi, quæ de Virgulto, & Rubeto notatur, sed valorem condignum pro vineis præstando *P. 1. T. 133.* Non quidem quanti Rusticus ille, aut Nobilis Vineam, vel Vineas ejusmodi emit; sed juxta taxationem Judicis, ac Juratorum illius loci, ad quem promontorium pertinet. Potest autem Dominus Terrestris istud facere in sede sua *Dominali* juxta Processum *A. 58. 1625.* declaratum. Hæc autem æstimatio Vinearum post Festum *S. Georgii* non habet locum, sed solum antè, idque debito tempore certificata parte interessata. Prætereà, ad æstimationem ejusmodi, etiam Judex Nobilium cum suo Assessore, vicinique, & com-

& commetanei convocandi, ubi loci consuetudo sic exigit sensu *A. 58. 1625.* confer hæc cum *T. 30. P. 3. in fine.*

5. *Æstimatio præmissa 1mò.* fit in solutione Birsagiorum; & tunc tam jumenta, quam etiam Terra, & Jura possessionaria æstimantur communi æstimatione. *2dò.* In quartaliorum, & Jurium Impignoratitiorum solutione, ac bonorum per *sententiam Capitalem*, vel *emenda* Capitis occupatorum redemptione. In qua (jumentis exclusis) omnia Jura possessionaria, & earum pertinentiæ æstimandæ. Terræ tamen arabiles, & præta, ad sessiones Jobagyionales Populosas spectantes (demptis Terris, & prætis extirpatis, quæ Colonos propriè concernunt, & non ad sessiones pertinent) non æstimantur. Et tandem juxta præmissam æstimationem fit solutio. Et hoc idem est etiam de Juribus possessionariis in præjudicium Fratrum, vel aliter indebitè venditis, intelligendum, atque tenendum. *P. 1. T. 134.*

6. *Tertiò* in Dotalitiorum restitutione; in qua solummodo Curia Nobilitares, sessiones Jobagyionales Populosæ, & desertæ, atque prædiales æstimantur: extra corpus autem possessionis, nulla in hac parte æstimatio admittitur. Fitque tandem solutio, parca
pecu-

pecuniis paratis; partim verò rebus mobili-
bus, juxta verum illarum pretium, quo in
foro vendi possunt. *Ibidem.* si verò Mulier
quæpiam, titulum, & nomen Mariti sui por-
tando, in bonis defuncti manere voluerit,
tunc si, ad quæ successio hujusmodi Bonorū per-
tinet, juxta valorem Dotalitii, eidem Mu-
lieri Bona exscindere, & dare voluerit; non
solùm Curia Nobilitares, sessionesque Joba-
gyionales populosæ, & desertæ, sed etiam
extra Villam Terræ, Sylvæ, &c. quæ Mu-
lieri dabuntur, prout in quartalitorum solu-
tione æstimabuntur, ipsique Viduæ res æ-
qualis valoris cum Dotalitio, deputantur. *I-
bidem.*

7. *Quartò* in solutione debitorum, resu-
sione damnorum, depositione oneris facti ca-
lumnia, emendæ linguæ, ac violationis sedis
Judiciariæ Regiæ Majestatis, ac Comitum
Parochialium quorumlibet Comitatum, &
aliis ejusmodi causis, atque casibus. Et tunc
similiter res Mobiles, & Venales juxta verum
valorem earum, & non secundùm limitatio-
nem T. 133. P. 1. expressam, acceptantur
P. 1. T. 134. *sub fin. scò.* in Metarum *re-
ambulationibus*, & rectificationibus, dicta
communis æstimatio fieri solet, eo solùm re-
spectu, ut Terræ, Sylvæ, & Virgulta, Pro-
monto-

montoriâque, de quibus controvertitur, ad quot Marcas se extendere videbuntur, cum tot Nobilibus jurans, sibi vindicare possit.

Ibidem.

8. Si quis occasione occupationis Jurium possessionariorum, vel aliorum negotiorum, factum majoris Potentiæ tangentium, in Curiam Regiam fuerit evocatus, & ante decisionem causæ, ex hac luce decesserit, tunc successores ejus ratione præmissæ potentiæ, in æstimatione duntaxat jurium possessionariorum defuncti, extra portiones Filiorum, convincuntur; insuper Bona occupata restituent, damnâque illata refundent, & residua jura possessionaria, si inveniantur extra illa, quæ æstimationi suberant, inter Actorem, & Judicem dividantur. Et hoc fit per sententiam, ob non venientiam, latam: nam in sententia ex responsionibus partium lata, damna juramento mediante recuperantur *P. 2. T. 61.* Unde patet Filios ob delicta Paterna, sententiæ Capitali, vel emendæ Capitæ gravamini in Persona non subjacere; sed solum in æstimatione Jurium Possessionariorum convinci. Vineæ æstimantur, ut Rubeta, & Virgulta, eò, quòd ubi cultores defecerint, facilè iterum in Rubeta, & vepres degenerent *P. 1. T. 133.*

9. *Æsti.*

9. Æstimatio est competentis valoris limitata quadam, & statuta taxatio. Ea duplex est: *perennalis*, quæ in solis juribus possessionariis fit: *Communis*, quæ, ut dictum est, decies minùs facit, quàm *perennalis*. Sic in æstimatione communi, una sessio Jobagyionalis populosa, valet 1. *Marcam* (per *Marcam* hoc *Tit.* intellige *Marcam* gravis ponderis, 4. nempe flor. facientem) *Perennali* verò æstimatur ad 10. *Marcas*.

Cæterùm Præmissa *communis æstimatio* respectu Bonorum impignoratitiorum per novellas leges expressè, & ex integro: in aliis verò casibus, continuo usu, per totum Regnum majori ex parte sublata est, ejùsque loco successit æstimatio condigna, prout scilicet res vendi, vel emi solent. Ubi quoad immobilia communiter fieri solet reflexio ad 6. flor. pro 100.

10. Juvat hic quarundam rerum æstimationes Communes ex Verbòczio adnotare; ultra quas bonorum involutio olim erat lege prohibita. Castrum Lapideum æstimatur ad *Marcas* 100. sessio, seu Curia Nobilitaris populosa ad *M.* 3. sessio Jobagyionalis populosa, ad *M.* 1. Pomarium Nobilium, adultis fructiferis arboribus constitum, in uno jugere Terræ, *Regalis mensura* adjacens, ad *M.* 3. contig

continent autem ulna, sive mensura Regalis
 17. circiter spitas: unum jugerum Regalis
 mensura continet in sua longitudine 72.
 ulnas Regales. unum aratrum Regalis men-
 suræ, continet in se 150. jugera ejusdem
 mensuræ, in rerum æstimatione. Molendi-
 num subtus, vel desuper currens, & tem-
 pore æstus non deficiens, ad *M.* 10. duæ
 Vaccæ sine vitulis, ad *M.* 1. una vacca cum
 vitulo, ad *M.* 1. Caballa cum Poledro, seu
 hinnulo masculino, ad *M.* 1. sed de his satis.
 Qui plura volet, legat, *T.* 133. *P.* 1.

TITULUS VI.

De Ætatibus Puerorum, & Puellarum.

Num. 1. **P**erfecta ætas in Pueris est 24.
 annorum: his juniores imper-
 fectam ætatem agunt. Ætas
 legitima est 12. annorum, quæ etiam dici-
 tur *pûbertatis*. Ætas hæc inferior, est *ille-*
gitima & *impûbertatis*. Vocatur autem le-
 gitima ætas eò, quòd lites jam cum alio
 agere, & instituere possint. Annò quidem
 12. Procuratores constituere: annò 16. de de-
 bitis.

bitis, ac pignoris titulo : anno 18. de Auro, & Argento, cæterisque rebus suis Mobilibus, fassiones facere possunt. Annô demum ætatis 24. omnia Bona sua Mobilia & immobilia, vendendi, permutandi, & quocunque Titulo abalienandi plenariam habent potestatem. Conditionibus tamen super venditione, & alienatione Bonorum, & Jurium possessionariorum conscriptis, per omnia semper observatis. P. 1. T. 111.

2. Puellæ similiter censentur esse Ætatis legitima, cum annum 12. perfecta verò ; cum 16. consecutæ fuerint. Unde annô ætatis similiter 12. Procuratores constituere : annô 14. de debitis, ac juribus impignoratiis, Auróque, & Argento, cæterisque rebus Mobilibus : at verò anno 16. de quartalitiis, dotibus, & cunctis aliis suis juribus, fassiones sub prædeclaratis conditionibus facere, ac de iisdem, prout libuerit, disponere possunt. Dummodo Puellæ in Capillis existentes, & præsertim sub tutela aliorum constitutæ, ad fassionem aliquam 16. ætatis anno, vel etiam post, peragendam, violenta coactione non inducantur. Nam tunc, postquam sui juris, ac Maritatæ fuerint, fassionem ejusmodi simpliciter revocare possunt.

Ibidem.

3. Si in *Processibus* causarum, juramentum forte per aliquem Pupillorum præstandum judicaretur; depositio ejusdem juramenti, ad primum annum legitimæ ætatis ipsius Pupilli prorogabitur. *P. 1. T. 130.* Et quia Pupilli usque ad ætatem legitimam, nec cum scitu, nec sine scitu Tutorum aliquid facere possunt, cum sui juris non sint; ideo si quis tales occasione actuum potentiariorum (asserendo per ipsos, aut de eorum commissione ejusmodi actus potentiarios fuisse patros) in jus vocaverit; mox in *homagio* illorum convincetur. *P. 1. T. 132. & P. 2. T. 23.*

TITULUS VII.

De Agnatione, & Cognatione.

Num. 1. **F**Ratres per lineam virilis sexûs descendentes, *Agnati* nominantur: per lineam verò Muliebris sexûs descendentes, *Cognati* dicuntur: & in administranda tutela, *Agnati* semper præferuntur *Cognatis*. *P. 1. T. 116.* vide ejusdem *Partis Tit. 117. & 118.* Tholosanus

C

Agnat.

Agnatos docet, qui per virilem sexum, nobis junguntur, veluti Frater eodem Patre genitus, & Liberi, ac Nepotes ejus; item Soror eodem Patre genita; tum Patruus, & Liberi ejus: item Matertera ac liberi ejus: item Amita, liberique ejus. L. 12. Cap. 1. n. 6.

2. Quamvis igitur *Cognatio* sit nomen generale, significans conjunctos tam per sexum fœmineum, quàm per Masculinum; hic tamen in jure nostro *Tò Cognatus* accipitur cum restrictione, pro solis conjunctis per sexum fœmineum; iisque solis Masculis, non verò etiam Fœmellis. Reliqua de Agnationis, & Cognationis juribus vide *Verbo: Tutela*.

TITULUS VIII.

De Appellationibus.

Num. 1. **A**ppellatio, est ab inferioribus Judicibus ad superiores, cum honestate causæ deductio. P.

3. T. 3. Causæ post finalem earum decisionem, in Civitatibus liberis ad Partis superiorem Judicio Civium non contentæ *provocationem*, in sedem Judicariam Magistri Tavernicorum Regalium, appellatione prævia transmittuntur.

tur. Illò autem peractò, si aliqua Pars non sit contenta, ad examen *Præsentia Regia* deducuntur; novis ibidem Partium allegationibus, & exceptionibus per omnia rejectis: nisi talia proponerentur, quæ meritò, & de necessitate ad clariorem informationem, & declarationem facerent; nam in tali casu quælibet Partium audienda erit. *P. 3. T. 100.*

2. Qui à sententia Magistratûs Civilis appellat ad sedem *Tavernicalem*, debet causam virtute literarum præceptorialium Magistri Tavernicorum, senatui sonantium, intra 6. hebdomades expetere: depositis priùs in Senatu 10. flor. *A. 13. juris Tavernicalis.* secùs enim sententia transibit in rem judicatam; *A. 7. & 36. F. T.* Antequam autem literæ transmissionales extrudentur, debet coram Senatu totus Processus per Notarium prælegi *A. 30. F. T.* Vir etiam Nobilis, si se sponte subjecit iudicatu Civitatis, solùm ad Magistrum Tavernicorum, non item ad *Tabulam Regiam*, inde habet appellandi facultatem *A. 6. T. F.* Vide de his plura verbo: *Civitates libera, & Verbo: Transmissio Causarum.*

3. Quòd si contingat ab examine Personalis Præsentia, ratione incidentium, vel aliorum, causam rursus ad priorem Judicem remitti; tunc si qua Partium super nova hu-

ius-modi revisione non contentabitur; ulterius ipsa causa in Præsentiam *M. Tavernicorum* non transmittitur, sed directè in Præsentiam *Personalis Præsentia* erit deducenda. *P. 3 T. II.* & etiam post secundam, vel tertiam sententiam, Pars non contenta poterit per gratiam, *novúmque Judicium*, causam eandem coram primo Judice resuscitare: & si contra Partem toties convictam, novúmque Judicium impetrandem, sententia lata fuerit, silentium eidem perpetuum imponitur. *Ibidem*

4. Si tamen Pars prius triumphans succubuerit; tunc illa quoque, ad instar alterius Partis, *novum Judicium* pro se impetrandi, & in eo pari modo procedendi habebit potestatem. At tunc, si contra ipsum quoque post novum judicium sententia dicta fuerit, ex parte etiam ipsius perpetuo silentio causa ipsa terminabitur: ac de cætero neutra partium, aut novum Judicium impetrare, aut causam ipsam ad aliud forum provocare poterit. *Ibidem.*

5. Appellationes verò in quibuscunque causis, post earum decisionem, fieri semper possunt: nam aliter denegata facultate appellandi, pauperes adversus potentes, vel alio modo *destituti*, juribus suis sæpe periclitarentur, secus est de causis *criminalibus* quæ
ad pœ

ad pœnam capitis, vel Mortis damnationem tendunt: Nam in illis appellatio locum non habet; nisi fortè Innocentem omnino, temerariò judiciò morti tradere conarentur; in quo casu possunt illicò Innocentis illius Fratres, aut Affines ad Regiam Majestatem solam confugere, pariter & in *Curiam Regiam* causam ipsam provocare. *P. 3. T. 11.*

6. Comites, & Vice-Comites, & Judices Nobilium, universas causas, sedem Judicariam ipsorum concernentes, absque speciali mandato Regiæ Majestatis, coram se discutere teneantur; & si non fuerit appellatum ab ipsorum sententia, eandem debitæ executioni demandent. si autem Appellatio intervenerit, in *Curiam Regiam*, more solito, transmittant sub pœna amissionis officiorum suorum. *Ulad. D. 3. 1498. A. 71.* Et si iidem Comites, & Vice-Comites, causas ex Curia Regia ad se remissas, favore Partis adversæ, vel alio aliquo respectu, infra diem 15. à die ipsius requisitionis, absque rationabili causa, executioni mandare neglexerint: ex tunc in 25. *Marcis gravibus* per Judicem, cujus mandatum executi non fuerint, indilatè exigendis convincantur eò ipsò factò *Ulad. D. 1. A. 73. 1492.*

7. Quando-quidem multi, appellando, Par-

tem adversam graviter molestant; idcirco statutum est, ut, si quispiam de Præsentia cujuscunque Judicis, in Curiam Regiam appellaverit, ibique Judicium prius factum, approbatum fuerit, in duplo Birlagii, antea ipsi impositi, convinci debeat; & eo facto, & irremissibiliter, per Dominum Judicem ordinarium extorqueatur. *Ulad. D. 1. A. 72. Matt. D. 6. A. 53. vide infra n. 8.*

8. Et si cuiquam in Sedria Cottûs juramentum, sola sua in Persona sibi adjudicatum, ac deponendum fuerit, ex tunc Pars illa, à tali judicio appellare non possit. *Ulad. D. 1. A. 72. in fine.* Idem intelligendum in Causa transmigrationis Colonorum; 1556. *A. 28.* & 1625. *A. 54.* Item super violentia Rusticorum; *A. 25. 1613.* vel ubi revocatio Procuratoris, post remissam ex Tabula Regia causam intervenit. *P. 3. F. 6.* Item in causis, quibus per concordiam sic conceditur; aut liquidorum debitorum. De causis non appellabilibus paulò post plura.

9. Liberæ Villæ, seu Civitates recentè creatæ, si de judicatu Judicum, & juratorum suorum, noluerint contentari, ad illam Civitatem cujus libertate funguntur, aut ad Magistrum Tavernicorum valeant appellare: ita tamen, ut postquam Magistrum Tavernicorum

corum elegerint, ad Judices, & Juratos suos redire non valeant, nec è contrà, ad ullum ulterius, nisi si opus fuerit, ad Præsenti-
am Personalem Regiam. *Sigism. D. 2. 1404. A. 12.*

10. *Causa ex Cottu in Curiam Regiam provocata, facta ibidem approbatione, vel reprobatione sententiæ, si remittatur, & novum Judicium, aut revocatio Procuratoris subsequatur, de cætero non est appellationi locus, uti notatum est num. etiam 8. nisi pars antea triumphans succumberet: nam ei non denegatur instar alterius Partis, appellatio. P. 3. T. 6.*

11. *Si quis super judicio in sede Domini sui Terrestris, sibi impenso, contentari noluerit, causam ipsam in Præsentiâ Judicis sui superioris, ad quem scilicet ejusdem causæ cognitio spectabit, maturioris discussionis, & revisionis gratiâ, provocare poterit: ita, ut si causa Forum Ecclesiasticum concernere videbitur, ad suum Diæcesanum, vel ejus Vicarium: si autem ad sæculare spectet; ad Vice-Comitem, ac Judices Nobilium appellare queat. P. 3. T. 25. Tandem quoque alterâ forsitan Partium non contentâ, in ipsam Curiam Regiam causæ essent transmittendæ. P. 3. T. 26.*

12. Pars appellans, cujuscunque occasione negotii, literas super causis in sedibus Judiciariis Comitatum ventilatis, adjudicatorias, & transmissionales, in sede Judiciaria post ultimam adjudicationem primitus celebranda, si commodè fieri potest; aliter autem in sede secundariò celebranda excipere, & causam pro termino præfixo ad Curiam Regiam deducere tenetur: si enim id neglexerit, causa in rem judicatam transibit; & in tertia sede judiciaria, litteræ adjudicatoriæ, juxta latam sententiam, Parti victrici reddi, & executioni mandari debent. Et hoc quidem in casu, quo negligentia ex parte appellantis, non verò Notarii, vel Judicum admissa fuit *P. 3. T. 35.*

13. Quamvis *A. 28. 1715.* statutum inveniatur, ut omnes causæ ad forum Proto-Notariale pertinentes, ibique & in generali Regni Decreto specificatæ; si *summam* duodecim mille florenorum excefferint, Appellationem *intra Dominium* admittant: quia tamen sensu *P. 2. T. 8. Decreta priora tolluntur per posteriora*, notanda est dispositio *Articuli 28.* anni 1729. vi cujus Appellatio ad *Tabulam Regiam* judiciariam in sequentibus causis non admittitur, nisi *extra Dominium Partis* appellantis.

14. Et quidem 1^{mò} in causis liquidorum debitorum, ubi summa Capitalis non excedit duodecim millia florenorum. 2^{dò}. *Divisionum*, & earundem *Rectificationum*, nec non *successionum*: ubi successio non est tam antiqua, & obscura, ut solo quasi nomine Fratres con-divisionales appellentur. 3^{tiò}. *Reexecutionum* ubi vel non citati, vel citati quidem, sed talia Bona executi fuissent: ad quæ Judicis sententia semet non extendit. 4^{tò}. in Causis contra *Officiales*, & *Servitores* reddendis rationibus obnoxios, & easdem reddere renuentes, aut sufficienter non reddentes; & propterea in sedibus Dominalibus, adhibitis cum voto præter alios Convocatos, ad minus uno Judice Nobilium, & Jurato Assessore Comitatus, convictos; juxta A. 65. 1622. præcisè ad executionem directis. 5^{tò}. in causis, ad mentem *Articuli* 29. 1662. institutis, contra *Civiles Magistratus*, qui sententias Sacrarum sedium exequi negligerent, aut positivè nolent. 6^{tò}. in Causis *Revindicationis* Bonorum, ad mentem *Articuli* 67. 1622. ubi ea cum, vel etiam absque literalibus Documentis, per simplices Dotalistas, à successione alienis tradita fuissent. 7^{mò}. *Pupillorum*, dum ii ad recipienda è manibus Tutorum, vel Curatorum sua Bona procedunt. 8^{vò}. *Revindicationis*

nis abalienatorum, vel inoneratorum Bonorum Communium, adhuc Divisioni obnoxiorum: 9no. Pignorum usque ad duodecim milia florenorum. 10. Repetitionis litteralium instrumentorum: ubi è manibus alienis, ad mentem Articuli 43. 1659. & 35. 1662. vel etiam à Consanguinis, per Condivisionales, & jus æqualitatis in Bonis habentes, ad communicandum desiderantur, aut repetuntur. 11. in Causis, motis ad Redemptionem Bonorum, à non Indigenis; juxta A. 23. 1715. 12. in Causis, ad Ejiciendum donatarium, qui contra contradictionem statuti, per existentem in Dominio, oppositam, Bona apprehendit; suscitatis. Juxta A. 22. Matt. Reg. D. 6. & A. 59. Ulad. D. 1. 13^{tiò}. in causis violentiarum, & ex subditis, vel servitoribus Impensionum. 14. Dotum, Paraphernorum, Rerumque aut Bonorum ex Testamento, in defectu legitimi successoris condito: quoad Comitatus quidem Causas, summam florenorum mille ducentorum: quoad causas Tabularum Districtualium, summam duodecim millium florenorum non excedentium. 15. Depositorum tempus 32. annorum non excedentium, & in quibus non intervenisse casus fortuitos, clarè constat. 16. Contractuum, in quibus omnia juridica remedia,

dia, contractualiter præclusa habentur. 17. De-
 bonestationum. 18. Violata sedis judiciaria.
 19. Denegationis Decimarum. 20. Interception-
 nis, vel violationis Missilium litterarum. 21.
 in Causis merè Magistratualibus, seu erectis
 actoratu Fisci Comitatenfis. 22. in Causis Me-
 talibus, ex fundamento usûs fuscitatis. 23.
 in Causis contra *Morosos Reparatores* com-
 muniùm ædificiorum, per viam *Articuli 69.*
 1715. prosecutis.

15. In his itaque prærecensitis Causis, Ap-
 pellatio ad Tabulam Regiam, non *intra*, sed
extra Dominium duntaxat admittitur. E-
 contrà verò aliæ Causæ appellabiles, quæ in
 præmissis non comprehenduntur; *intra Do-*
minium tantùm appellantur. Cit. *A. 28.*
 1729. In Causis tamen, & casibus, in qui-
 bus justus subversaretur metus distractionis
 rerum mobilium, usque ad approbationem,
 vel reprobationem sententiæ in Foro super-
 Revisorio; & neutra Partium cautionem suf-
 ficientem de non distrahendo præstare posset,
 aut vellet; tunc Judex cujuscunque Fori, de-
 bet ejusmodi Res intereà in sequestrum acci-
 pere. *Ibidem.*

16. Porro quæcunque Causæ, modò suprâ
 declaratô, ad Tabulam Regiam ex sede ju-
 diciaria Comitatum, non *extra*, sed *intra*
Domi-

Dominium appellabiles sunt; ad sedem quoque judicariam Comitatum, *ex Partibus*, seu à sententiis Vice-Comitum, aut Judicum Nobilium, non aliò modò appellari, ac transmitti possunt. *A. 29. 1729.*

17. Imò licèt ex sede judicaria Comitatus, ad Tabulam Regiam, inter Causas cæteras ibidem specificatas, causæ quoque contra *Donatarios*, post Contradictionem statuti oppositam, Bona ingredientes: Causæ *Revindicationis* Bonorum, per simplices *Dotalistas*, à successione alienis traditorum; Causæ contra *Officiales*, & *Servitores*, reddendis rationibus obnoxios: causæ *violentiarum*, & *Impensionum*: Causæ *Dotum*, *Paraphernorum*, *Rerumque Legatarum*: *Denegationis decimarum*; *depositorum*; *Revindicationis* Bonorum Communium abalienatorum; *Redemptionis* à non Indigenis: Causæ *Repetitionis* literarum: Causæ contra nolentes exequi sententias sacræ sedis: demùm Causæ viâ *A. 69. 1715.* suscitæ; non nisi *extra Dominium* transmitti debeant; ad sedem judicariam tamen Comitatus à Vice-Comitibus, vel Judicibus Nobilium, in Partibus procedentibus, *intra Dominium* omninò transmittendæ sunt. *Cit. A. 29. 1729.* Causæ autem *Repetitionis* Colonorum, per privatos susci-

fuscitatæ, ad sedem judicariam quidem Comitatus, *intra Dominium*: ex hac autem ulterius, nullo modo appellabiles sunt. *Ibidem*.

18. Id observandum, quod si in *Causa*, *extra Dominium* appellantis, transmissa, ille deinde in *Foro super-revisorio* triumphaverit; eidem fructus, medio tempore, ab Adversario precepti, Paritate quoque *Articuli 23. 1613.* cum annexis oneribus (si quæ fuerint) resarciri debeant. *A. 32. 1729.* E contra verò, in *Causa* appellans, eandemque ad *Curiam Regiam intra Dominium* deducens, si ibidem succumbat; ad refusionem æquè fructuum, per triumphantem percipi neglectorum, imò, & sumptuum eidem causatorum, obligatur. Ea tamen cum restrictione; ut si in casibus, *intra*, vel *extra Dominium* admittendarum appellationum, is qui in *Foro super-revisorio* (*Tabula nempe septem-Viralis*) succubuit, priusquam *Causa* eò per gradus devenisset, ad minus unius *Fori* sententiam sibi favorabilem consecutus fuerat; pro temerariè, & indebitè appellante censeri non debeat. Ac per consequens, neque ad sumptuum (nisi fortè *causa* eisdem refundi ex natura sua exigat) neque ad *Fructuum Refusionem* adstringatur. *Cit. A. 32. 1729.*

19. Cæterùm iidem *sumptus*, & *Fructus*,

à die

à die interpositæ Appellationis, usque ad diem executionis peragenda computantur: & judicialiter, vel statim in Curia Regia, aut si illa ita deliberet, per Judicem executorem, præmissa sufficienti liquidatione, limitantur. *Ibidem.* Respectu verò Causarum Comitatus, tempus appellationis, quantum ad restitutionem prædictam sumptuum, & Fructuum, non in Partibus coram Vice-Comite, aut Judice Nobili factæ; sed ejus primùm, quæ post revisionem, in sede Judiciaria Comitatus interposita est, intelligitur. *Ibidem.*

20. Præter denegatas legibus supra citatis Appellationes; sunt præterea aliæ quoque Causæ, in quibus sensu *Articuli 30. 1729.* Appellatio ad Curiam Regiam non admittitur. Et quidem 1^{mò.} in causis Criminalibus, publicorum, & manifestorum Malefactorum. 2^{dò.} in Causis ex Curia Regia, ad exequendum duntaxat licet cum annexis Birsagialibus pœnis, ad Partes remissis. 3^{tiò.} in Causis, ubi pœna ex attestari nolentibus ad mentem *Articuli 49. 1635.* desumitur. 4to. in Causis *Compromissoriis*, ubi Partes in compromissò scriptis comprehensò, de admittenda sibi Appellatione per expressum non caverunt. 5to. in Causis, juramento alterutrius Partis, sola sua in Persona deposito, terminatis;

natis; quoad ea, quæ juramento tali includuntur. His adde 6^{tò}. Causas in contractu, vel obligatione fundatas, ubi Appellationis remedium expressè præcluditur. 7^{mò}. si per mandatum præceptorium, & commissionem ita præcipiatur, ex speciali, atque legali quâpiam ratione. 8^{vò}. denique, Causæ Repetitionis Colonorum, per privatos suscitatae, ex Paribus quidem ad sedem Judiciariam Comitatus; inde tamen ad Curiam Regiam non sunt appellabiles. A. 29. 1729. sub finem.

TITULUS IX.

De Authoritate Regis, in conferendis Beneficiis Ecclesiasticis, aliisque Bonis, & Honoribus.

Num. 1. **I**N Collationibus Beneficiorum Ecclesiasticorum, summus Pontifex in Hungaria nullam jurisdictionem exequitur, præter confirmationis Auctoritatem. Et hoc quadruplici ratione. 1. ratione foundationis Ecclesiarum. 2. ratione susceptæ Christianitatis. 3. ob legitimam præscriptio-

scriptionem. 4. quia ista libertas Regni, in Concilio Constantiensi, tempore Sigismundi Imperatoris, confirmata extitit. *P. 1. T. 11.* Unde *Collationes Beneficiorum Ecclesiasticorum Majorum* (puta Archi-Episcopatum, Episcopatum, Abbatiarum, & Præpositurarum) simul cum Bonis, & juribus possessionariis, Ecclesias Dei concernentibus, ad Principem, & Regem spectant. *P. 1. T. 12.*

2. Tametsi olim Rex, Bona etiam Indigenis bene meritis, ultra 100. Colonos, sine consilio Prælatorum, & Baronum conferre juxta *A. 9. 1492. Ulad. Regis* non posset; sensu tamen *A. 26. 1498.* tota hæc limitatio Authoritatis sublata est. Statuitur tamen *A. 15. & 16. 1439.* ut tametsi Rex honores sæculares, absque quolibet Consilio, *Indigenis* pro arbitrio conferendi, ab iisdemque auferendi haberet facultatem; possessiones tamen *Indigenis tantum*, iisque pro servitiis duntaxat, & non pro pecuniis conferret. *Electio omnium Officialium*, præter *Palatinum*, qui per Regem, & Regnicolas eligitur, ad Regem pertinet; potestque *Officiales* modernos, vel retinere, vel pro arbitrio constituere. *Ludo. 1526. A. 2.* Vide verbo: *Donatio Regia.*

TITU.

TITULUS X.

De Birsagiis, seu Mulctis.

Num. 1. **B**irsagium (ex Ungarico *Birság*) est onus, seu Mulcta, ex *Juridicis*, & sæpe aliis gravaminibus, à jure tamen determinatis, exorta. Finitis Causis, *longa die*, seu *processu* terminari solitis, universa judiciorum onera, seu Birsagia, in Processibus earundem Causarum accumulata, exigi solent. P. 2. T. 86. licet *hodie*, non expectata accumulatione, statim ubi emergunt, exigantur.

2. Quæ, si in Causam attractus, mox finitâ causâ, coram suo Judice, paratis in pecuniis persolvere, ac deponere voluerit; tunc quamlibet Marcam uno floreno redimere poterit: quarum duæ partes semper Judici cedunt, tertia verò Actori. Si verò coram suo Judice, illa in instanti deponere noluerit, aut non poterit; Judicem tamen super eo postulaverit, eumque monuerit, ut hominem suum exmittat, cui per assignationem certæ partis Bonorum pro oneribus illis satisfactionem impendere possit; tunc singulas Marcas binis florenis exolvere valebit. si demùm his neglectis, necesse fuerit Judici

D

ad exe-

ad executionem, desumptionemque Birsagiorum ad Partes procedere; tunc *quævis* Marca quaternis florenis compensabitur. *Ibidem.* & P. 2. T. 69.

3. Observandum hic imò. quòd in exacti-
one, aut depositione Birsagiorum, quilibet flo-
renus 100. denarios, sive 60. cruciferos ef-
ficere debeat. §. *pennult. h. t. & Ulad. D. 1.*
A. 99. 2dò. quòd universa Birsagia judicia-
ria tam simplicia, quàm cumulativa, in du-
bus Judici, in tertia verò partibus, adver-
sæ parti obveniant. *h. t. & in sedibus qui-*
dem judiciariis Comitatum, Portionem ju-
diciariam supremus, aut Vice-Comes æqua-
liter dividere debet cum Judicibus Nobilium.
Sigis. D. 6. A. 3. 3tiò. quòd in executione
Birsagiorum, primò res mobiles convicti
facilè in pecuniam convertibiles, etiam pe-
cora, si reperiantur; alioquin jura ejusdem
possessoria occupari; & ex iis satisfactio
impendi debeat. Ex quibus præprimò
Partem Adversam Judex contentare tenetur.
P. 2. T. 86. Et *Matt. Regis D. 6. A. 52. &*
69. Ulad. D. 1. A. 66. Judices Comitatum
fes debent convicto post admonitionem, quin-
denam unam relinquere, antequam ad exe-
cutionem Birsagiorum, quæ in sedibus judi-
cariis intervenerunt, procedere possint. *Matt.*
Regis

Regis D. 6. A. 52. Cit. vide Verbo: Capitulis ſent.

4. Uniuerſæ Cauſæ in quatuor terminis Octavalibus decidi, & finiri debent, in quibus juridica gravamina ſimplo duntaxat modo cumulantur; & non niſi in tertia evocatione, quæ ex ſimplici admonitione proceſſura eſt, duplentur (ſed hæc *duplatio* jam reſeſſit ab ulu; ut notat *Kitt. Dub. 87.*) in primo namque octavali termino, dum Inſatus non comparuerit, in iudicio trium marcarum convincetur per Actorem, & tam ad earundem Marcarum reſtitutionem, quam etiam ipſius Cauſæ proſecutionem iterum evocabitur; & hæc evocatio *ſecunda* appellatur: Unde ſi nec ad ſecundam evocationem iudicio ſe liſtat; iterum in tribus Marcis: vel ſi priores tres Marcas non depoſuit; in duplo, ſive 6. Marcis convincitur, & aggravatur: & hoc tam in longis, quam brevibus Cauſarum proceſſibus. Si verò *Pars J. Jobagyones*, vel Familiareſ ſuos ignobiles, *iuri ſtatui* petitos, non *ſtatuerit*; reſpectu ſingulorum non ſtatutorum, in ſingulis Marcis convincitur. Et ſi demum Actor, in termino iudiciorum non comparuerit; in *Judicio Regali*, ſeu in 6. Marcis *levis ponderis*, totidem florenos facientibus, condemnatur. P. 2. T. 86. & P. 1. T. 1; 4.

5. In *Sedriis* Comitatum , ratione Violentiarum , & actuum potentiariorum , pœna ultra 100. florenos decerni non potest. *P. 3. T. 26.* Ubi tamen ante executionem Partes concordaverint , Birsagium per Judices nullum exigi potest; secus tenendum, si primò post executionem pœnæ , concordia ineatur. *Ulad. D. 2. 1495. A. 13.* si quis Colonorum pro aliquibus delictis jure condemnatus fuerit ; talis , & pœnam jure sibi decretam , & Birsagia jure pronunciata , Domino suo Terrestri , vel ejus officialibus persolvat. *A. 4. 1548.*

6. Rex ordinariâ suâ Potestate , Birsagia per quoscunque Judices (*prater Palatinum*) convictis imposita , relaxare potest. *A. 9. 1485. de ante Palatini.* Juvat hîc adducere *Articulum 55. 1625.* ubi sic statuitur: *inconveniens est*, quod status, & ordines in processibus Causarum , penes Articulos , de violentiis novissimè editos, motarum, non absque notabili abusu irrepsisse intelligunt; dum in nonnullis Comitibus pœna violentiæ , aliàs de jure Regni , centum florenos *Hungaricos* faciens (hinc patet , quo genere , Monetæ , seu qualibus *florenis* Birsagia , aliâque onera judicialia persolvi debeant) 25. *florenis* duntaxat deponi consuevit : quare statuitur,

tuitur, ut impoſterum *Pars* convicta, ob pœnam Potentiæ, non in paucioribus, quàm *centum florenis Hungaricalibus* convinci debeat; in *una* Judici, in *altera* autem *mediate* Actori cedendis. *Ita ibi.* Confer diſpoſitionem hujus *Articuli* cum illis legibus, quæ *Birſagia* in *duabus* Judici; *Parti* verò adverſæ ſolùm in *tertia* parte adjudicant: unde erues, malè confundi *Birſagia* cum *violentis*, aut pœnis earum.

7. Hujusmodi Porro *Birſagia* interveniunt præſertim in *Tabula Regia*, ex *Violatione ſedis*, ex *Emenda lingua*, & *Prohibitis*, ex *Inhibitione* tempore proclamationis, & cauſæ *depoſitione*, *Procuratoria revocatione*, *Indebitata Actione*, & non obtemperacione *Compulſoriis*. *A. 49. 1635. & 1613. A. 23.* Caſus prætereà varii ſunt jure paſſim expreſſi, ſic 1mo. incurritur *Birſagium* hujusmodi, cùm quis malefactorem quempiam ex captivitate voluntariè dimittit; nam homagium dimiſſi, & *Damna læſis* perſolvere tenetur. *Ulad. D. 1. A. 8. 2do.* quicumque in Comitatu pro *Judicibus Nobiliis* eliguntur, & onus aſſumere recuſant, in *50. Marcis* immediatè per *Comitem* exigendis, convincuntur eò factò. *Matt. D. 6. A. 9. 1486. 3to.* In iis, qui *decimas Eccleſiaſticis* præſtare recuſant, ſu-

premus , vel Vice-Comes à Decimatoribus requisitus, habet jus non solum eas; sed etiam tres Marcas gravis ponderis pro se indilate desumendi. *Sigif. D. 6. A. 7.* Turbans verò Decimationem, aut violenter decimas auferens; in duplo convincitur. *A. 95. 1647. 4to.* si Prælati alteri, quàm Domino Terrestri decimas elocârit; illius anni decimas amittit, Domino Terrestri sine solutione, attribuendas. *A. 61. 1548. vide tamen de his verbo: Decime, 5to.* non obtemperantes Regiis mandatis, præter alias pœnas *A. 78. 1563.* expressas, etiam ad florenos 200. Birfagiantur. Ubi observandum ex *cit. Articulo*, triplex esse *mandatum Regium*; primi generis sunt illa mandata, quæ dantur ad Judices, & negotiis exequendis Præfectos; Cujus generis mandatum si quod non observetur; tunc non observans citatur in sedem Regiam, ubi excusatione non subsistente, condemnatur in 200, florenis & privatione officii, ratione cujus mandatum exequi debebat. Mandata verò *secundi*, & *tertii generis*, non sunt hujus loci, *Artis. 79. & 80.* ejusdem anni 1563. *6to.* incurritur onus Birfagiale ab eo, qui mortuum, vel Puerum evocavit, aut Nobilem statuendum commisit; quo casu convincitur in pœna homagiali 50.

Marcarum gravis ponderis. *P. 2. T. 23. & 70. 7mò.* ſi homo *Regius, vel Palatinalis* in poſſeſſionariis ſtatutionibus, metarum *Reambulationibus, Reviſionibus, Inquiſitionibus* falſè proceſſerit, in factò perjurii, poenâ capitis, ac amiſſionis omnium bonorum vincetur. *Ulad. D. 1. A. 43.* Quæ lex, utpote poſterior, videtur derogâſſe *Articulo 8. D. 6. Matt. Regis*: à quo præter amiſſionem honoris ſolius; 25. *Marce* hujusmodi delinquentibus imponuntur. Alia *Birſagia* vide ſuis locis; præſertim *verbo: Pœna, Damnum, Violatio ſedis judiciaria, Calumnia, E-menda lingua. &c.*

TITULUS XI.

De Bonis Furum, & Homi- cidarum.

Num. 1. **E**X præmiſſis itaque, & inſtrâ adducendis *Calibus*, mani-
feſtum fit, quòd extra *Crimen*
leſe Majeſtatis, ac Notam Infidelitatis; Bona delinquentium, ſive in *Actibus majoris po-*
teutiae, ſive in minoris potentiae, ceterisque
maleficiis convictorum, in *Fiscum Regium* non
D 4 devol-

devolvantur. Quare Furum, ac Latronum, seu Prædonum, & aliorum ejuscemodi spoliatorum: Item Homicidarum, & aliò modò (id est: extra *circumstantias illas*, in quibus *verberare*, aut *occidere Nobilem*, olim fuit *casus Notorius*: uti occidere, aut vulnerare hominem Regium *in suo officio procedentem*) Nobiles vulnerantium, seu verberantium, Domòsque eorum violenter invadentium: nec non Possessiones, Territoriàque aliorum deprædantium, vel occupantium, Bona, & jura possessionaria in Fiscum minimè devolvuntur, neque collationi Regiæ subjacent. sed tales ultimò duntaxat supplicio, juxta eorundem merita, feriendi. P. 1. T. 15.

2. Bona verò, & jura possessionaria ipsorum (si morte damnati fuerint) in Filios; & illis non existentibus, in Fratres eorum *Generationales*, aliòsque legitimos successores derivantur. *Ibidem*, & A. 55. 1486. *Ibi*: quòd si quis *Nobilium* ordine judiciario, sive in factò potenti li succubitùs Duelli, sive in pœna Calumniæ, sive delationis, exhibitio- nisque falsarum Litterarum, aut sententiæ Capitalis, sive alio quocunque factò, in Præsentia cujuscunque Judicis convictus fuerit; Judex Causæ, talem convictum captivare, & tribus diebus causâ pacis, & concordia detine-

detinere debeat. Et siquidem concordare nequiverit, ex tunc ad manus Adversarii, ad infligendam pœnam à jure statutam, assignet: Qui, si hujusmodi convicto mortem, vel aliam pœnam à jure statutam intulerit; à Judice, & Parte Adversa, sine solutione alicujus pecuniæ, vel gravaminis, absolutus habeatur. Quodque Filii, Fratres, Proximi, sorores, Uxores, & Consanguinei, ejuscemodi Convictorum, & Condemnatorum, non debeant aggravari. Ita quod neque propriæ Possessiones, & Portiones illius, neque alia Bona per Judicem tollantur; demptis dumtaxat illis rebus, quæ apud ipsum, tempore captivationis, reperirentur, quæ per Judicem auferuntur, eique cedunt: sed omninò in Filios, & Hæredes, sive *Generaciones suas* (en explicationem verborum: *in generando efficaces, & sufficientes; Partis 1. Titulo 15. insectorum*) condescendant. Idem habetur *A. 9. & 10. 1351.* assignatio tamen *Rei* in manus Adversarii, hodie non est in usu.

Res tamen alienæ, tempore captivationis apud Furem, vel Prædonem repertæ, propriis Dominis restitui debent: prout jam communis Judicum usus obtinet. Secus enim gravis injuria fieret damnificato. Prætereà licet *Reus* pœnam à lege statutam subeat.

damna tamen, per ipsum causata (contra sensum *Articuli* 55. 1486. *immediatè citati*) refundi debere ex ejus Bonis, si quæ habet, tenent *Canonista*, & cum his *Kitt. cap. 9. Q. 8. & 30.*

3. Ubi autem Malefactores hujusmodi, gratiam vitæ à Rege impetraverint, & sententia nihilominus (scilicet *Capitalis*, vel *Emenda Capitis*) in Bonis eorum executioni data fuerit; tunc jura possessionaria ipsorum, è manibus Judicis, & Adversæ Partis, quibus *juxta T. 60. P. 2.* obvenerunt, per successores legitimos æstimatione communi mediante, redimi possunt. *P. 1. T. 15.* prout hæc habentur clariùs *P. 2. T. 56. & 57.* Ubi additur; quòd successoribus legitimis non existentibus, etiam Vicini, & Commetanei ejusmodi Bona (non tamen communi, sed condigna æstimatione, *argum. P. 1. T. 60.*) ad se redimere possint: modò terminum à Judice assignatum non transcendant. Ubi notat *Kitt. Cap. 9. Q. 9.* quòd Pater, amissa semel hòc modò per sententiam *Capitalem*, aut *emenda capitis* Bona, & per Filium, licèt adhuc indivisum, redempta, etiamsi secundò in eandem sententiam inciderit, iterum amittere non poterit; cùm post talem redemptionem, non sint amplius Patris, sed Filii,

Quer. utrum verberare hominem v. gr. *Regium*, extra functionem sui officii; sit actus *majoris*, an verò *minoris* solum potentia? ratio dubitandi; quia lex casum restringit ad *actualem functionem officii*. R. esse actum *majoris potentia*. Non quidem quia verberatur homo *Regius*; sed quòd verberatur *Nobilis*; cujus verberatio, sine ulla restrictione, *salvâ duntaxat justâ defensâ*; ad actum *majoris potentia* reducitur.

TITULUS XII.

De Bonis, in Lite existentibus.

Num. 1. **S**I quispiam prætextu Hæreditatis, aliquorum jurium Possessionariorum, causam, litemque suscitavit, & ante finem litis, sine semine decederet; tunc ejusmodi bona à Principe impetrari non possunt. Cùm Princeps non sit successor, ac Hæres eorum, quæ decedens ipse nondum juris sui fecerat, sed in dubio adhuc litis illa se consecuturum sperabat. Aliud sentiendum de Bonis, quæ *decedens* præmanibus alienis *pignoris*, vel aliò, quòvis *titulo*

titulô redemptibiliter habuit obligata: hæc enim impetrari, à Rege, vel etiam! cui is contulerit, redimi possunt semper per eundem. P. 1. T. 27.

2. Hinc prodiit tritum illud: *quòd lites venundari, & coëmi non possint.* Quod quidem dictum non est sic intelligendum, quòd quis Bona sua sub lite existentia, non possit vendere, aut alteri cedere, & litis prosecutionem justò titulô in eum transferre: sed ita *proverbium* hoc accipiendum; quòd Emptor Bonorum sub lite existentium, si ante sententiam definitivam, mori venditorem contingat; oleum, & operam, Processui per venditorem inviato impensam, sit perditurus: utpote cum talis processus unà cum Patrono suo mortificetur, & annulletur, novusque ad acquisitionem eorundem Bonorum sit instituendus. Imò nec vivente tali venditore, Emptor nomine suo in eadem causa agere potest, sed nomine duntaxat venditoris; quandoquidem propter dubium litis eventum, nondum talia Bona possit affirmare sua. Ex quibus adhuc verum manet, Bona litigiosa non posse pretiô comparari. P. 1. T. 27.

TITU-

TITULUS XIII.

De Bonis Jus Fæmineum non concernentibus, vel con- cernentibus.

Num. 1. **B**ona Donatione Regia, per defectum seminis, sive Notam Infidelitatis, Crimen læsæ Majestatis, aut etiam Juris Regii acquisita título, etiamsi pecuniaria summa contradictoribus in statutione obvenientibus solvatur, Jus Fæmineum non concernunt: nam jurium possessionariorum proprietas ad radicem, atque originem acquisitionis, quæ est *Donatio*, semper est referenda. *P. 1. T. 28. & 21.* Nisi tamen Impetrator aliter disponat; tunc enim de tali pecunia, quæ tempore statutionis pro Hæreditate contradictoribus data est, modalitate *tituli 17. & 19. P. 1.* Filiæ quoque legitimam Portionem habere debent: Eademque habenda ratio de Donationibus, per Palatinum factis: qui licet jam Bona, per Fiscum possessa, conferre per *Art. 4. 1723.* non possit, veteres tamen Donationes per eum legaliter factæ subsistunt.

2. Jura possessionaria, aut Maternis empta pecuniis; vel Paternis comparata: item in Homagium interempti alicujus data, & obligata: item pro Jure Quartalicio, seu in sortem refusionis, & restitutionis *Quarta Puellaris* perpetuò collata, & inscripta: Item ea, in quibus aliquæ Puellæ, vel Fœminæ in veros successores, per suam Majestatem præficiuntur quoad utrumque sexum (modò dicta inscriptio perennalis Quartalicii, aut *Præfectio* non sit in præjudicium Fratrum generationalium) Jus Fœmineum æquè, ac Masculinum perinde sequuntur *P. 1. T. 17. & 6. fin.* Ubi rectè notatur, quòd Quartalicia non nisi de juribus possessionariis *acquisitis* solvantur: de juribus autem *emptitiis*, non Quartalicia, sed portiones congruentes Puellis, & Filiabus Nobilium dentur.

Dicitur notanter: *pecuniis Paternis*, vel *Maternis empta*. quoniam in juribus possessionariis, pecuniis aliquorum Fratrum comparatis, Puellæ, Sorores videlicet eorum nihil juris habent: nisi fortè titulò Quartalicii, iisdem Bonis inscripti. Dicitur *secundò*, quoad *utrumque sexum*; nam si Mulier aliqua in juribus Paternis in verum hæredem Masculinum simpliciter præficiatur, non inferendò *utrumque sexum*; tunc talia jura solùm in Filios

Filios, si habuerit; aliter autem rursus in Fiscum Regium devolvuntur: solo jure quartalitia de iisdem Bonis, Filiabus relicto *P. 1. T. 17. sub fin.*

3. Bona tamen stabilia sive à Rege, sive à quocunque alio: sive perennali, sive inscriptio jure: ob servitia simul, & pecunias acquisita, hodie contra antiquam juris *P. 1. T. 21. dispositionem*, concernunt utrumque sexum; sive pecunia superaddita fuerit grandior, sive minor. Teste *Com. Syst. & argum. Articuli 26. 1715. Ibi sub medium*: in cujus præjudicium (*Fisci Regii*) non solum de quibuslibet caducis hujusmodi Bonis Titulo perennali; sed inscriptitiò purè, & non mixtè, propter *fidelia servitia*, per collationem Regiam acquisitis, ultimus deficiens non secùs, quàm beneficiò liberæ dispositionis, à Regia Majestate obtentæ, testari poterit.

4. Ad exclusionem Fœminæ sexûs hominem ex aliquibus Bonis, nec Litteræ novæ *Donationis*, imò etiam litteræ *divisionales* inter Fratres masculini sexûs; sed nec *expectatoria* super Quartalitorum solutione confectæ, sufficientes habentur; sed originales litteræ acquisitionis hujusmodi Bonorum requiruntur. *P. 1. T. 37.* Quòd si originales perivissent, tunc in causam attractus debet jurare

rare cum 49. Nobilibus. Quô præstito; non ad dandas Fœminis ex Bonis ejusmodi Portionis congruas, sed ad solvendum duntaxat Quartalitiu[m] compellitur; nisi *quietantia* seu *recognitio* super soluto jam Quartalitiu[m] habeatur. *Ibidem.*

TITULUS XIV.

De Bonis Aviticis non abalienandis.

Num. 1. **N**emo jura possessionaria Avitæ aut Paterna in præjudicium eorum, ad quos successio pertinet, alienare potest, nec ullam sine consensu eorum, quoad venditionem eorundem, passionem facere potest: quæ etiamsi fieret, nullius teneretur esse vigoris. *P. 1. T. 58.* secus tamen est, dum Bona aliqua possessionaria præ manibus alienis Pignoris Titulo habita redimeret; vel Dotem, & Res Paraphernales, atque Jus Quartalitiu[m] quispiam solveret; si inquam tali casu, unam portionem, aut particulam venderet, ut residuas Bonorum hac ratione, ab onere necessario eriperetur. *Item* si quid abalienaret de Bo-

nis Aviticis Piscinas, Molendina, Domos-
que, & Curias ex necessitate construendo;
vel Portionem aliam, & forsitan venditâ me-
liorem, emendo, aut concambium Possessio-
narium faciendo: quæ cum Hæredi, aut suc-
cessori in lucrum Hæreditatis cedant, revo-
cari non possunt. *P. 1. T. 59.* Huc refer
casum, quo quis se ex Hostium captivitate,
aut à morte redimeret. *Ibidem. & P. 2. T. 57.*
P. 1. T. 60

2. Fassio igitur Patris, aut Fratris, super
abalienatione Bonorum, Filium aut Fratrem
(idem intellige de Filiabus, aut Sororibus,
si Bona utrumque sexum sequantur) jure suc-
cessionis Avitæ concernentium, nullius est
firmitatis. *Ibidem.* imò nec propriam quidem
Portionem quis abalienare ex Bonis Aviti-
cis, sine evidenti, ac rationabili Causa, in
præjudicium legitimorum successorum per-
mittitur. Quod si verò rationabilis sit aba-
lienatio, & nomina Filiorum, vel aliorum
in serie fassionis, in assumptione oneris spe-
tificata fuerint; tunc vivente Patre, aut Fra-
tre abalienatore, fassio ejusmodi cum homa-
gio, & Communi æstimatione omnium Bo-
norum; mortuo verò *Abalienatore*, solùm-
modò communi æstimatione ipsorum jurium
Paternorum, retractari poterit. *P. 1. T. 59.*

si verò assumptio oneris generaliter facta fuerit, & nomina Filiorum, vel Fratrum in falsionis serie expressa non fuerint, tunc ejusmodi oneris assumptio nihil tenebit, sed simpliciter invalidari poterit. *Ibidem.* sed hæc magis ad *Titulum* de Oneribus assumendis pertinent.

3. Unde sciendum; quòd si aliquando ejusmodi venditio, *simplici modo*, seu sinè rationabili causa (qua de re agitur *verbo*: *de oneribus assum.*) per quempiam committeretur, vel etiam eadem Bona puræ impignorationi exponerentur; tunc factio ejusdem vendentis, aut exponentis simpliciter invalidaretur, & Portio Filiorum sine omni prorsus solutione; Portio verò Patris, communi estimatione mediante, iisdem Filiis reddi deberet. *P. I. T. 61.*

4. Notandum ulteriùs; quòd si quando Fratres natu majores, & interdum etiam minores, absentibus Fratribus natu majoribus, Jurra possessionaria eorum Paterna, & Avita, nondum divisa, oneribus cæterorum Fratrum in se assumptis, impignorent, aut perpetuò vendant; perque hoc *Emptores*, non solum Portionem vendentis, sed etiam Fratrum Cæterorum pro se vendicent: quòd inquam tunc Portiones; cæterorum Fratrum sine omni

mni prorsus solutione Actori, vel Actori-
 bus, in primis octavis reddi debeant: Portio
 autem Fratris vendentis æstimabitur, & va-
 lor tantum *Communis æstimationis*, in pecu-
 nia Emptori restituetur; siquidem abalienatio
 dicta, fuerit sine rationabili causa. *P. 1. 7. 61.*
 Pro residuitate autem summæ in passionali-
 bus denotatæ, reliqua Bona vendentis æsti-
 mabuntur per eundem Judicem: & Emptori
 in compensationem dabuntur. Quod si ven-
 ditor nec Bona mobilia, nec immobilia, ex-
 tra Portionem condisionalem, tanta habue-
 rit, ut ex eis Emptor contentari valeat:
 damnum sibi metipso incautus Emptor impu-
 tet. *Ibidem.*

§. Porro *Articulo 47. 1723.* hæc statuun-
 tur: Quandoquidem nonnunquam Fratres U-
 terini, & Carnales, aut etiam tantum Car-
 nales, vel Uterini indivisi, ex fiducia *Titu-
 li 43. P. 1. & Articuli 54. 1655.* ad dila-
 pidationem Bonorum Paternorum, Materno-
 rumque provocantur, hinc statuitur; qua-
 tenus hic, aut ille Fratrum, qui priori legi
 inhærere noluerit, non nisi talia Bona, quæ
 ex fructibus Bonorum Aviticorum, Paterno-
 rum, vel Maternorum acquisita fuissent;
 communi (Bonis utrumque sexum concer-
 nentibus) etiam inter Sorores divisioni sub-

mittere teneatur. Reliqua verò alijs viis parta, penes Portionem ex præmissis Aviticis, eorundemque fructibus, eidem obvenerentem, pro se, & successoribus suis retinere possit. Mutua, hoc non obstante, in præmissis Bonis legali successione, in defectu seminis, pro reliquis Fratribus, vel Sororibus, aut eorundem Hæredibus, in salvo permanente.

6. Præterea quævis Bonorum communium, & adhuc divisioni obnoxiorum, aut Bonorum Fratris, vel Sororis abalienationes, vel etiam præjudiciosæ inonerationes, sepositis quibusvis conditionibus, & fassionibus, deinceps ineundis, tanquam ipso jure nullis casantur. Ac Fratres, vel Sorores, aut eorum successores, & quidem Bonis, in pluribus Comitatus, sitis; coram Tabulis Districtualibus: in uno verò Comitatu adjacentibus, coram Judicibus Comitatus judicialiter vindicare possint. *Ibidem.*

7. Insuper qui propriam suam portionem sinè legitima ratione, vel legali admonitione, penes fassiones *Authenticas* distraxit; coram Tabula Regia, vel Banali in unico termino: si verò sub *privato sigillo* contractum celebravit; etiam coram Comitatus: per alios Fratres condivisionales convinci, Portioque abalie-

abalienata ab Actore recuperari valebit. *Ibidem*. Demum utroque hoc casu, venditori (si exinde dilapidator comperitur) sequetur imponitur. *A.* 48. 1723. legitimis nihilominus, & necessariis, justisque, & rationabilibus in hypothecationibus, earumque conditionibus juxta *Tit.* 59. & 60. *P.* 1. & ad mentem *Articuli* 29. 1638. ac 52. 1655. in suo esse permanentibus. *Ibidem in fin.* vide plura verbo: *de Oneribus assumendis.*

TITULUS XV.

De Calumnia.

Num. 1. **C**alumnia, est litis contra quempiam, duplici sub colore, vel diversotramite fraudulenta motio, atque suscitatio. *P.* 2. *T.* 70. potest tamen etiam extra motionem litis, calumniosè quis agere: ut videre est; *Matt.* *D.* 6. *A.* 36 & in casibus paulò post adducendis. Tribus tamen præcipuè modis committi solet: Imò. dum quispiam unam, & eandem rem, vel actionem duplici sub colore, aut via prosequitur: coram diversis nempe judiciis, vel sub duplici titulo: v. gr. perennali, & pignoratitio, rem eandem sibi vindicare conando.

2dò. Calumniosè procedit, qui alterum contra suam expeditionem, vel Quietantiam; super quocunque negotio, jure impetit; aut eo decedente, ipsius legitimi successores talis modi Absolutum in litem trahunt. 3tò. qui causam ordine judiciario finitam, & sopitam sinè gratia Principis, & collatione novi judicii resuscitat. P. 2. T. 70. Quo casu *principalis causa*, hoc est, res illa, quæ judicium quærebatur, sive sit castrum, aut aliud jus possessionarium, sive pecunia, aut dotalitium; in perpetuum amittitur eò factò, & insuper calumniator ille in 50. *Marcis Homagialibus* 200. *florenos* Auri facientibus, in duabus Judici, in tertia verò partibus in causam attracto solvendis, convincitur. *Ibidem.* consonat his *Titulus* 72. P. 2. Item *Kitt. C. 9. Q. 19.* Urde patet, Calumniam esse exceptionem peremptoriam litis.

2. Sunt præterea & alii casus, qui poenam Calumniæ secum trahunt. 1mò. quidem ubi Actor universas litteras jurium aliquorum possessionariorum præ alienis manibus esse asseruerit; & postea aliquas, factum talium Bonorum tangentes produxerit, vel exhibuerit; mox in facto Calumniæ convincetur. P. 2. T. 34. 2dò. qui novum judicium cum inhibitione impetrat, sive à Rege, sive ab aliquo

Judice Regni ordinario; litteras tamen re-
 torias, infra terminum reportationis hujusmo-
 di novi judicii, extrahere negligit, sicque Par-
 tem adversam ab executione litterarum sua-
 rum adjudicatoriarum inhibendo perturbat.
Ulad. D. 5. Artic. 11. & Kitt. C. 5. Q. 3.
 3to. Qui rem quâcunq; ab alio judicialiter quæ-
 rit, & produci, aut restitui petit, quam ta-
 men præ manibus suis habet. *Kitt. C. 9. Q. 17.*
 4to. qui binariam Citationem, Certificatio-
 nem, aut Evocationem, respectu unius,
 ejusdemque causæ scienter adhibet. *Kitt. C. 4.*
Q. 10. Idem Cit. C. Q. 26. asserit eum, qui
 Calumniam allegavit, nisi illam intervenisse
 probaverit, de plano, & de simplici, causâ
 cadere suâ.

Non videtur autem esse dubium, quin e-
 tiam in causam attractus calumnietur, pœ-
 nâmq; proinde Calumniæ incurrat, si se do-
 losè defendat; ut patet ex generalitate tex-
 tûs *Tit. 70. P. 2. Item 25. ac P. 1. T. 82.*
 Ad hanc Calumniæ speciem revocat *Kitt. C.*
9. Q. 17. illam, dum quis litigantium, duo-
 bus juridicis remediis, ejusdem vel diversi ge-
 neris simul, seu alterò prius non depositò,
 vel judicialiter non cassatò, utitur.

3. Pœna verò Calumniæ, de jure muni-
 cipali Hungariæ, est perpetua amissio causæ;
 & insu-

& insuper calumniator ipse in 50. *Martis Homagialibus*, 200. *florenos* facientibus, in duabus *Judici*, in tertia verò parte in causam attracto persolvendis, convincitur ipsò factò *P. 2. T. 70. & 72. & praxis hodierna.* coram *Judicibus tamen Comitatus*, sive in sede *judiciaria*, sive in partibus procedentibus, non ut *Calumniâ*, sed ut *Emendæ* linguæ, pœna hæc pecuniaria pronuntiatur; ac proinde præter amissionem causæ, 100. duntaxat *florenis* Calumniator castigatur. *Kitt. C. 9. Q. 19.* si tamen *Causa Calumniosè* mota, per viam *appellationis* in *Curiam Regiam* deducatur, & illic *judicium Comitatus* approbetur; 200. *floreni* solvendi erunt; quorum duæ partes non jam *Comitatensibus* *Judicibus*, verum *Tabularibus* cedent. *Idem Ibidem.* Hujus autem *sententiæ* executio, solvitur de rebus *mobilibus*, juxta verum eandem *valorem*, *P. 1. T. 134.*

4. Ad hæc autem, ut quis in pœna *Calumniæ* judicialiter convincatur; demonstrari prius debet, eum dolo, & fraude egisse; cum hæc pœna sine dolo nunquam incurratur. Hinc si quis *Bona* quæpiam *processu* mediante, *perpetuitatis* titulò quærat; deinde *deposita* illa *actione*, jure *pignoris* *actionem* moveat; *Calumniosus* dici non poterit: uti nec

nec ille qui penes literalia sua instrumenta, bona fide ob rehabendum suum Quartalium, vel quodvis debitum, litem suscitatur; licet deinde expeditoria absolutio, vel Quietantia adversus eundem producat: fors quia Quietantiam illam adhuc Pater, vel Avus moderni Actoris extradedit, de quo huic non constabat, nec pars I. hoc ei prius notificavit. Si enim quacunque ratione notificasset, & hoc non obstante, litem ei Actor intenter; Calumniosus omninò fuisset. Idem sentiendum de aliis casibus, in quibus Calumnia pronunciari solet, sæpe enim Heredibus non constat de actibus Paternis, ac proinde agentes bona fide, à pœna immunes esse debent *argum. P. 2. T. 71.* Unde clarè constat bona fide agentem, Calumniatorem non esse; nec Calumniam adversus malæ fidei possessorem committi posse.

5. Calumnia in judicio probari debet literali documentò *argum. P. 2. T. 70. & 71. & Kitt. C. 9. Q. 19.* Quamvis etiam per humana testimonia, de jure sufficientia, probari possit: ut si creditori tuo solvisti, nec tamen syngrapham tuam, aut Quietantiam ab eo excepisti, tunc si penes tuam Syngrapham te Creditor secundò molestat dolose, tunc testes habeas debiti persoluti; meritò

Actor ejusmodi in pœna Calumniæ condemnabitur. Postremò is, qui Calumniam exceptivè *allegare* vult, advertat oportet, illà post omnes alias exceptiones allegandam esse: cum enim sit *exceptio meritoria*, non dabitur ab ea regressus ad simplices exceptiones, & responsiones, debétque cautus esse, ne in proba deficiat, sed eam in promptu habeat: secùs enim de plano, causa illi abjudicabitur. *Kitt. C. 4. Q. 25. & sequentibus.* Pœnam tamen 200. florenorum non incurrit, licèt in proba deficiat objectæ Calumniæ, sed causam duntaxat amittit. Unde *Brocardicon* illud: *Calumniam allegans, & non probans, talione punitur*, est verum duntaxat in sensu accommodo, seu quoad amissionem Causæ. Nisi fortè in Tabula Regia, in Causa aliqua ardua, ob specialem dolositatem, secùs pronunciaretur.

TITULUS XVI.

De Capitali sententia, & Bonis sententionati.

Num. 1. **S**ciendum ante omnia, sententiam capitalem *generalissimè* sumptam, accipi pro supplicio ultimo

mo hominis, in aliquo Crimine convicti : quo sensu omnes illi dicuntur *Capitali sententia* damnari, quicunque morti adjudicantur. Et hoc sensu dicuntur *P. 1. T. 15. & 16.* etiam Prædones, aliique Malefactores sententiæ Capitali subijci. Aliò modò, & *juri nostro municipali* propriò, per *sententiam Capitalem* significatur plerumque eorum pœna, qui in actibus *majoris potentia* convincuntur, & ad mortem damnantur ; ut patet ex *P. 2. T. 42.* ubi Capitalis sententia non nisi propter quinque *Casus*, seu actus majoris potentiaë ferri dicitur, licet nonnunquam cum pœna *Nota infidelitatis* ; aliàs cum extremo cujusvis Malefactoris supplicio confundatur. Quare ad evitandam confusionem ; pœnam eorum, qui ob actus *majoris potentia* ad mortem sententiantur, meritò vocabis *sententiam Capitalem municipalem*, eorum verò, qui propter Crimina extra *Classem quinque Casuum* seu majorum actuum posita, morti adjudicantur ; dices *sententiam Capitalem Criminalem*.

2. Sententiam Capitalem, propter actus majores decerni solitam, describit *Kitt. C. 9. Q. 5.* conformiter ad *Titulum 42. P. 2.* quòd sit illa, quæ inter, & contra Nobiles, latò modò sumptos, sæculares duntaxat, alienos à sanguine, Virilis sexùs, in Curia Regia

ratione quinque Casuum, puta; occupationis Bonorum, invasionis Domorum Nobilium, verberationis, sine justa causa detentionis, ac interemptionis Nobilium, sub amissione Capitis, & universorum Bonorum (jure novo, vel universorum Bonorum) modò tamen redemptibili ac etiam quorumlibet mobilium, ipsum solùm propriè sententionatum, & præcisè concernentium, pronuncjari solet. Ita ille. Et hæc erat olim sententia tantùm quinque casuum (eò quòd alii omnes, præter Notorios, eatenus revocarentur ad actus minoris potentiae) at hodie longè plurium, ut patet ex dictis, ad *Titulum de Actibus possentiariis*.

3. Differt *sententia Emenda Capitis*, à *sententia Capitali*, quòd illa feratur intra, & contra Personas à jure determinatas, Puta; Ecclesiasticas, Religiosas, sexûs Muliebris, & Fratres generationales. *P. 2. T. 42. & A. 10. 1723.* hæc verò feratur inter, & contra personas Nobiles. Vide de hoc plura verba *Emenda Capitis*. Qualis olim fuerit processus quinque Casuum, seu actuum majotis potentiae; habetur *Matt. Regis D. 6. A. 16. & Ulad. D. 1. A. 56.* moderna Regni consuetudine omnes tales Casus uniformiter discernuntur: comparitio quoque *Partis J.* sicut
& *Para*

& Partis A. fieri potest etiam per Procuratorem: ut habet *praxis*.

4. Quamvis autem juxta *Titulum 42. P. 2.* propter actus potentiarios Personæ Ecclesiasticæ, & Fœminæ non sententiam Capitalem, sed solùm emendam|Capitis incurrant; secùs tamen sentiendum de Fœminis, quæ Parentes, Maritos, aut liberos proprios malitiosè occiderint, aut occidi fecerint: tales enim sententia Capitali, veluti Personæ viriles, damnantur *P. 2. T. 43. (& A. 6. 1625.* vi cujus hæc pœna extenditur etiam ad eas, quæ plures simul habent Maritos) eò, quòd talis Casus *Notam Infidelitatis* respiciat: unde cum Mariticidæ, Patricidæ, Infanticidæ, occisorésque Fratrum, vel Consanguineorum, per *Articulum 11. 1723.* à *Notoriis* sint exempti, & solùm morte castigandi; videntur Fœminæ, dictos Casus committentes, non ampliùs *sententiam Capitalem Municipalem* incurrere, sed *criminales*: consequenter etiam in *Bonis* pœnam, *Titulo de Bonis Furum &c.* expressam.

5. Capitalis sententia, universa Bona Mobilia, & immobilia convicti hominis aufert; non tamen simul pœnam Capitalem, nisi *disjunctivè*, juxta leges novellas *Cit. infert.* Et ubicunq; reperitur sententiatus ille, semper vi-

gore literarum sententionalium, per Judicem suum ordinarium, vel ejus hominem (non tamen per Actorem propria Authoritate) detineri, captivari, & ad manus Judicis ad infligendam pœnam assignari valebit: modò id fiat post executionem *in Bonis*; nam ante executionem, non semper, sed infra anni duntaxat unius, à die emanationis ipsarum literarum sententionalium computandi revolutionem; in Persona sua detineri, & ad infligendam pœnam Judici consignari potest *P. 2. T. 55.* Qui si punitus fuerit, nulla postea Bonorum ipsius occupatio, per Judicem, vel Adversam Partem sequetur; sed ea omnia id legitimos ejus successores *simpliciter* devolvuntur, exceptis duntaxat rebus tempore captivationis apud ipsum repertis, quæ Judici manebunt. *Ibidem.*

6. Vigore sententiæ Capitalis, per *non venientiam*, seu non comparitionem latæ, nemo delinquentium ante literarum sententionalium emanationem, sigillationem, & manibus Actoris assignationem, in Persona sua detineri potest. Imò quamvis litteræ ipsæ præ manibus Judicis extiterint, *convictus* tamen ille tam Judicem ab extraditione, quàm etiam Capitulum, aut Conventum, cui sonabunt, ab executione earundem semper inhibendi habet

bet facultatem: verum facta inhibitione, statim onus hujuscemodi sententiæ apud Judicem deponere, & ad quæsitæ Actoris respondere tenetur. *P. 2. T. 58.* in factò Capitalis sententiæ, & processu juridico, ad responsiones, & allegationes partium latæ, convictus; mox, si personaliter adfuerit, absque literis sententialibus, ad requisitionem Actoris, vel ejusdem Procuratoris, per Judicem captivari, & puniri potest; libertate Nobilitatis nihil obstante. *Ibidem.*

7. Tempore executionis latæ cujuslibet sententiæ, ante omnia Portiones Filiorum convicti hominis, ac aliorum, quorum interest, sequestrandæ sunt; ac portio solummodo ad Personam convicti cedens, inter Judicem & adversam partem erit dividenda: id quod fit tam de rebus mobilibus, quàm etiam juribus possessionariis. *P. 2. T. 60.*

8. Si quis Nobilium tam in *Hungaria*, v. gr. quàm *Dacia*, aut aliqua ex annexis Provinciis, alia Bona habens, in octavis, aut cæteris judiciis in *Hungaria* celebrandis, in factò majoris potentiæ, & ex eo, in Capitali, aut emendæ Capitis sententia convinceretur; tunc Bona solum in *Hungaria* possessa amitteret; non autem illa, quæ in *Dacia*, aut aliis Provinciis haberet: quoniam auctoritas
cujus

cujuslibet Judicis, solummodò ad loca jurisdictioni sua subjecta, se extendit. P. 2. T. 65. Aliter sentiendum de calibus Notoriis (inter quos cum Werbôcius Crimen læsæ Majestatis primò locò ponat, proculdubio etiam de hoc exceptio intelligenda) in quibus omnia Bona ubilibet in Tertis, S. Coronæ subjectis, amittuntur: executio tamen eorundem fieri debet per Judicem, cujus jurisdictioni subsunt. *Ibidem.*

9. Quamvis autem actus majoris potentix, nisi interveniat homicidium, etiam *processu queruloso* requiri in Comitatu possint (uti notatum est *Verbo: Actus potentiarum N. 10.*) certum tamen est, quòd non solum pro perempione, sed etiam pro sola *verberatione*, vel *vulneratione* Nobilium, Capitalis sententia jure decerni possit. P. 3. T. 21. idque tunc, quando Actor in Curia Regia *processu quinque Casuum* actionem intentat, & non *processu queruloso* meræ violentiæ: ac jure quidem novo *Articuli 34. 1729.* vel ad amissionem Capitis, vel omnium Bonorum sub disjunctione: modò sententia Capitalis infra unius anni revolutionem, à die extradationis litterarum sententiarum, executioni mandetur: nam elapsò annò, convictus vigore earundem litterarum, nec in Persona, nec in re.

in rebus suis turbari, aut detineri ab Actore potest. P. 2. T. 55. sed si voluerit ad onus sententiæ deponendum contra se *peremptorie* & cum insinuatione evocari facere valebit. P. 2. T. 57.

10. Si convictus & condemnatus cum suo Adversario qualitercunque concordare poterit, id ei semper facere liceat: & pro hujusmodi concordia, Judex nullum *Birsagium*, seu solutionem ab alterutra Partium exigere possit. *Ulad. D. 1. A. 74. 1492.* Filius autem pro delictis, & excessibus Patris, & e converso; nec in Persona, nec in Possessionibus condemnatur, vel aliter puniatur. *Ibidem.*

11. Capitali sententia condemnatus, si manus judicarias evaserit, Bona ejus occupantur; ex quibus ante omnia Actori homagium ejus persolvatur, & tertia pars Bonorum eidem assignetur, infra tempus redemptionis possidenda: demum gratia Regia non de homagio, & tertia parte Bonorum Actori cedente; sed tantum ut Capitalem pœnam Reus ipse non subeat, & de duabus Partibus Bonorum Judici cedentibus, suffragabitur. P. 2. T. 43. & 57. Addit hic *Com. Syst.* quod licet in hac *capitali municipalis*, interveniente accorda, cum læso, Reus gratia Regiæ

Regiâ non indigeat: in *Capitali* tamen *Criminali*, post, & penes *accordam*, *ordinarii* Magistratûs absolutio Reo necessaria sit, ne gratiâ Regiâ opus habeat.

TITULUS XVII.

De Casibus, in quibus Nobiles captivari possunt.

Num. 1. **Q**Uamvis tanta sit *Nobilitatis Hungarica* prærogativa, ut eâ insigniti à nemine, ad ullius instantiam, aut preces, detineri, vel in Bonis damnificari possint; nisi consveto juris ordine procedatur: violatur tamen, & amittitur hæc libertas Nobilium in *Causis Criminalibus*, scilicet homicidio deliberato, villarum combustione, Furtô, Rapina, Latrociniô, & violento adulterio: & universim Factum aliquod, & *Causam Criminalem* committentes, si in *flagranti*, & in ipso loco delicti comprehendi possint; sine ulla citatione, per quemcunque liberè capi, ac de cætero in Foro competenti condemnari possunt. P. 1. T. 9. Item A. 7. 1715. A. 5. 1723. A. 6. 1435. &c. si tamen Malefactor Nobilis ex loco de;

co delicti autugerit ; tunc non nisi citatus , & processu juris convictus , capi , ac puniri potest. *P. 3. T. 32. & A. 16. 1659.*

2. Si quis Nobilium in minori facto potentia, 100. florenos faciente, & damnorum illatorum refusione convictus, rebus mobilibus, ac possessionariis ad portionem suam cedentibus aded destitutus sit, ut hujusmodi 100. florenos, damnâque irrogata refundere minimè possit; tunc præmissa citatione, & latâ ordine juris sententiâ, in Persona sua per Judicem, vel ejus hominem ad id specialiter deputatum, captivari potest. Quem Judex quindecim diebus (prout in facto debitorum fieri consuevit) concordia causâ conservabit; & si intra illum terminum cum Adversa Parte non concordaverit, manibus Adversarii sui assignabitur. Interim tamen Actor eundem in Persona sua perimere non poterit; attamen apud eundem detentus, instar aliorum familiarium, Actori servire tenebitur *P. 2 T. 68.*

3. Nobiles jura possessionaria, ac Bona, resque mobiles ad satisfaciendum de debitis contractis, & damnis per eos illatis, non habentes, etiam in Persona sua detinentur, & ad satisfaciendum compelluntur. *P. 3. T. 28. P. 2. T. 68. Matr. D. 6. A. 29. servitores*

item Administratores, Provisores, officiales non completò servitiò suò, abeuntes, aut Rationes de perc ptis dare recusantes, vel non valentes; in Persona sua non obstante prærogativa Nobilitari, per Dominos suos detineri, & per Vice-Comites puniri possunt. *A. 2. 1462. & 1471. A. 65. 1622. & horum Bonis non sufficientibus, possunt in captivitate detineri, usque ad plenam satisfactionem. A. 6. 1435. A. 33. 1486.*

4. Huc referendi sunt Rei Criminis *lastæ Majestatis*, qui sine ulla prævia citatione capi possunt juxta sensum *Articuli 7. 1715. & A. 5. 1723. 2dò.* Nobiles præter Domicilium vix aliqua Bona habentes, & semet Prædonibus, ac publicis Malefactoribus associantes. *A. 14. 1687. 3tò.* Vagabundi Nobiles, & Residentiam certam non habentes, si sint publici Malefactores, etiam per rusticam manum capi, & per Magistratum Comitatus puniri possunt. *4tò.* ex Castris profugii hi enim in fuga per quoscunque Pagorum Judices capi possunt, & foro competenti consignari. *A. 31. 1598.* Qui verò Malefactores metu Citationis, Domos suas deseruerint; si reperiri possunt, citantur personaliter; tuminùs ex Residentiis prioribus: & si non comparuerint, proscribuntur; possuntque de
in pe

in penes litteras proscriptionales, ubique per Regnum, & à quocunque capi: solent tamen universi hi malefactores Nobiles, dein ex vinculis citari. A. 13. 1625. & A. 38. 1655.

TITULUS XVIII.

De Casibus, in quibus Pater potest Filium ad Divisionem Bonorum compellere; & vicissim.

Num. 1. **P**ater potest Filium *Puberem* seu legitimæ ætatis, non tamen *impuberem*, ad Divisionem hæreditatum, & aliarum rerum compellere; (non tamen potest de illis cum exhæredare) in casibus infrà scriptis. 1mo. si Filius in Parentes manus violentas injecerit, vel aliam aliquam gravem, & notabilem injuriam eis intulerit. 2do. si Parentes Criminaliter accusaverit; ubi de salute Regis, aut Reipublicæ totius Regni non ageretur. 3^{io}. si vitæ Parentum insidiatus fuerit; venenò nempe, vel aliò modo in necem eorum conspirando.

rando. 4to. si cum Maleficis, vel aliis nefandæ vitæ hominibus, contra voluntatem Patris perseveraverit, & Bona Paterna præve consumpserit. 5to. si Parentem captum, de manibus inimicorum, vel de carcere, cum potuerit, non redemit, aut liberavit, vel pro eo fide-jubere recusavit. P. 1. T. 52.

2. Intelligenda autem hæc Divisio de Bonis duntaxat Aviticis, aliisque rebus, quæ ad Patrem divisione mediante à Prædecessoribus suis devolutæ sunt: non verò de iis, quas Pater ipse hæreditario jure, vel aliter acquisivit. De his enim liberam disponendi habet facultatem, sensu *Tituli 5. 53. & 57. P. 1.* verùm cessantibus præmissis Causis, si divisio inter Patrem, & Filium facta fuerit; tunc ea *indifferenter* (id est: de omnibus Bonis, & rebus Aviticis, & Acquisitis) fieri debebit. *Quoniam Pater Filio, & contra Filius Patri, quidquid rerum, & Bonorum poterit acquirere, jure natura teneatur. P. 1. T. 53. in fin. Vide Kitt. Dub. 23. qui Titulum 57. P. 1. vi ejus libera de omnibus acquisitis disponendi datur Patri facultas, facis superque studuit cum Titulo 53. proximè citato contemperare.* Cæterùm ægrè contrarietas duarum hærum legum tollitur per recursum ad jus naturale, & humanum.

(uti

(uti vult *Com. Syst.* cum *Kittonics*) nisi dicatur *Titulum* 5. & 57. *P. 1.* intelligendum sub limitatione, hoc *Titulo* quinquagesimo tertio expressa, intra Casus nimirum, in quibus Pater potest Filium, & reipsa cogit ad divisionem, aut fortasse dicendum est, quod hæc libertas de *Acquisitis* disponendi, habeat locum duntaxat ante ipsam *Aviticorum* divisionem, intraque casus præallegatos. sed consule *proxim.*

3. Econtra verò Filius (etiam in potestate Patria constitutus) potest Patrem ad Bonorum, & rerum divisionem cogere in sequentibus casibus. 1mo. quando Pater dilapidator Bonorum existit, eaque non ex necessitate, & rationabili Causa, abalienat; dummodo id Filio evidenter constet. sensu *b. r.* & *Articuli* 48. 1723. Ubi Dilapidatoribus sequestrum imponi jubetur. 2do. Quando hæreditates non debite colit, aut custodit; sed desolari permittit. 3^{io}. Si Pater Filium sine justa Causa, impie, & crudeliter corripit. 4to. si Filium post perfectum tempus legitimæ ætatis (id est: annorum 24. ut censet *Com. Syst.*) Matrimonium contrahere vetat. 5to. si cogeret Filium ad peccandum. *P. 1. T. 53.* 6to. si Filius annuente Patre, legitimam duxerit Uxorem, etiam extra præmissos

casus potest Patrem, ritè tamen, & legitime, ad divisionem cogere. Ubi æqualiter de utriusque, Patris nempe, & Filii Bonis, ac rebus divisio peragenda erit. Excipiuntur tamen Bona, quæ Filio, jure Materno, seu vivente, seu decedente Matre, obvenierunt: hæc enim non tenetur cum Patre dividere. *P. 1. T. 54.* Ex hac exceptione colligi posse videtur, quòd etiam Bona Filii, aliunde, quàm jure materno, per ipsum acquisita, cum Patre sint dividenda. confer hæc & quæ *Num. precedente* diximus. Vide etiam *A. 36. 1659.* ubi statuitur, novas litteras *Acquisitionales*, de Bonis liberos ex priori uxore, concernentibus, cum eorundem præjudicio obtentas, nullius esse vigoris: sed juxta primævas *Acquisitionales* divisionem in Bonis Paternis, maternisque fieri debere.

TITULUS XIX.

De Casibus, in quibus Personæ Ecclesiasticæ subjacent sententiæ Capitali.

Num. 1. **P**ersonæ Ecclesiasticæ, ac Spirituales, sententiæ Capitali, ut
 1 tra 2-

tra amissionem Patrimoniorum, & Beneficiorum, subjiciuntur in sequentibus casibus. 1mo. si quis eorum Crimen læsæ Majestatis comiserit. 2do. si Notā Infidelitatis manifestā incurrit. 3^{io}. si quis ipsorum voluntarium, & deliberatum homicidium, ac latrocinium patriverit, aut perpetrari fecerit. In quibus casibus, licet *Bona Ecclesiarum*, quibus præ sunt, non amittant (nisi quatenus ea ad liberam *conferentis* dispositionem recidunt) tamen privata, ac separata Patrimonia, & jura possessionaria amittere solent. Ita tamen, ut in tertio casu patrimoniorum proprietatem non perdant; sed ea in Fratres, aut alios, jure successionis gaudentes, devolvantur: quoniam in hac parte, *caput capite compensari sufficit*. In reliquis verò duobus Casibus, Bona patrimonialia in Fiscum Regium recidunt. *P. 2. T. 44. & P. 1. T. 15. A. 7-1715. & A. 9. 1723.* ubi *lex novella* vult, conformiter ad *antiquas*, in Casu *Note Infidelitatis*, portionem Fratrum Innocentum, & cum *Delinquente indivisorum*, in salvo permanere.

2. In cæteris autem Causis, & Casibus, Persona spiritualis contra sæcularem, & vicissim sæcularis adversus spiritualement, æqualē prænx subjacet; *Emenda scilicet Capitis*, vel

Homagii, atque *Damnorum* illatorum *refusio*-
ni. *P. 2. T. 43. & 44.* Ubi *Nota*, sæcularem,
 si *Personam* spiritualem verberet, trahi ad *sa-*
cram sedem, & ibidem *Excommunicationi*
 subijci. *Matt. D. 1. A. 3.* item *D. 2. A. 17.*
 in foro autem sæculari, non nisi in sententia
Emendæ capitis, eundem convinci posse. Ut
 patet ex *h. t. & Utad. D. 7. A. 32.* Idem
 cum *proportione* sentiendum de *Mulieribus*,
 sensu *Kitt. C. 9. Q. 13.* Item *T. 42. P. 2.*
A. 10. 1723.

3. Sciendum ulterius, quoties *jura* nostra
 poenam corporalem Clerico infligendam sta-
 tuunt; semper intelligenda esse: *premissâ e-*
jusmodi Personæ degradatione, per quam sci-
 licet, Clericus statu suo, privilegiò *Fori*, &
Canonis, cæterisque suis prerogativis spolia-
 tur. *Prolog. T. 9. in Princ.* Hinc est, quòd
 saltem de moderna Patriæ nostræ consuetu-
 dine, ob quamcunque *violentiam*, actumque
potentiarium, Clericus ad Forum potius Ec-
 clesiasticum, quàm sæculare evocari soleat:
 præsertim si agatur de poena corporali, seu
 in personalibus. Et quamvis Actor eum per
 Judices sæculares in jus vocari postulet; ii
 tamen communiter citatoriis abstant, & Re-
 um Episcopo, aut ejus Generali Vicario de-
 nunciant, qui servatis de jure servandis, com-
 peten-

petentem impendit satisfactionem. Et istud quidem fit conformiter ad *D. 1. C. 5. 6. & 14. Colom. Reg.* ubi Clerici non nisi per Prælatorum suorum sigilla, in jus vocandi decernuntur. Hinc quamvis Ecclesiastici, ac Nobiles sæculares eodem juris processu in Bonorum suorum administratione utantur *P. 1. T. 2.* non tamen in Personalibus: cum quoad ista etiam in Hungaria, Privilegium *Canonis*; & *Fori* vim suam obtineat. Imò nec tenetur Episcopus Clericum, licet jam degradatum, potestati sæculari tradere, ac etiam non præmissa degradatione, potest pœnam mortis in perpetuos, vel temporales carceres commutare. *Glos. in c. 1. de Hæreticis in 6. l. 11. ff. de pœnis.*

Bona porrò Clerici degradati, & morte affecti mobilia, & immobilia *Acquisita*, si provenerunt ex fructibus Bonorum Ecclesiasticorum, vel intuitu, & ex functionibus statûs Ecclesiastici; pro Ecclesia remanere debent, si verò ex Patrimonialibus; tunc, nisi de iis disponat, *P. 1. T. 5.* unà cum radice amittuntur, & vel Fisco Regio, vel cognatis ejus, pro diversitate patratæ Criminis applicantur. *h. r.*

4. *Quer.* utrum in tertio Casu, ubi dicitur: *si quis ipsorum deliberatum homicidium,*
ac *Latro-*

ac Latrocinium patrauerit: sy Ac copulativè; an disjunctivè seu pro vel accipiendum sit: ita ut sufficiat in ordine ad subeundam pœnam Capitalem, homicidium, vel Latrocinium patrâsse seorsim; an verò sit necesse utrumque, nempe & homicidium, & simul latrocinium commisisse? R. Commissionem Syst: existimare, pro ac, seu et ponendum esse vel: consequenter, satis esse, alterutrum perpetrâsse. Quæ opinio siquidem subsistit; nescio qua ratione combinandus sit Titulus 44. P. 2. cum Titulo 42. ejusdem Partis, vel etiam cum Articulo 10. 1723. in quibus habetur clarissimè, Personas Ecclesiasticas, seu Spirituales, ob actus majoris potentie (inter quos etiam homicidium continetur) à sententia capitali esse immunes, & non nisi sententiæ Emendæ capitis subjacere. Ac per consequens ad salvandam hanc legum contrarietatem dicendam potius esset, in 3tio Casu hic Numero 1mò adducto, non intelligi qualecunque homicidium, sed cum latrocinio conjunctum: præsertim cum odiosa, juxta omnem legem Canonicam, & Civilem, sint restringenda; & in pœnalibus non sit facienda extensio, etiam ob identitatem rationis. Nisi quis dicere malit, Titulum 42. P. 2. non esse intelligendum de eo casu, in quo factus potentiaxi-

riarius, homicidium involvit: verum tunc sequendam esse egerem universalem A. 82. 1492. expressam; vi cuius statuitur, ut homicidium deliberatum patrans, cujuscunque status, & praeminentia existat, omni redemptione semota, interficiatur. idem habetur [A. 38. 1563. caeterum notandum est axioma juridicum: ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus. &: exceptio firmat regulam in contrarium.

TITULUS XX.

De Civitatibus liberis.

Num. 1. **C**ivitatum Liberarum aliae sunt jurisdictioni Personalis Praesentiae Regiae Majestatis; ut Alba-Regalis, Strigonium, Leuchovia, Cibinium, Trencinium, Varasdinum, Crisium, Caproncza, Segnia, Cremnicium, Schemnicium, Neosolium, Veterosolium, aliaeque Civitates Montanae; Item Késmárk, Kúzt, Bazinium, & Sanctus Georgius. Aliae jurisdictioni Magistri Tavernicorum Regalium; sicut Buda, Pest, Cassovia, Posonium, Tyrnavia, Sopronium, Bartfa, Eperjes, Szegedium, Szakolcza, Zagrabia, Carpona, Modra,

dra, Ginsium, Kis-Martonium, Debrecinum, & Szattmár-Németi. *P. 3. T. 8.*

2. Quarum Civitatum Cives, in eorum homagiis, Nobilibus Regni hujus æquiparantur: non tamen in aliis libertatibus & privilegiis; nisi sint quoad Personam suam Nobiles. Nam neque testimonia ipsorum extra Civitates, & Territoria sua, penes Nobiles acceptantur; neque pro damnorum, aut debitorum recuperatione, extra Civitatem, singillatim ultra unum florenum jurare permittuntur. *P. 3. T. 9.* sed hæc antiquo jure: hodie enim, in quibuscunque Causis, ad ferendum testimonium admittuntur, & penes *Mandatum Compulsorium* examinantur. *Praxis.* Habent liberam, Judices, Consules, aliosque officiales Magistratuales eligendi potestatem; quorum judiciò omnes causæ ipsorum contra invicem; & aliorum etiam externorum, contra ipsos motæ dirimantur, & terminentur: à quibus Judicibus, viâ appellationis, ad Magistrum Tavernicorum transmittuntur. *P. 3. T. 10.* vide *Num. 2dum de appellationibus.* hæc electionis libertas confirmatur per *A. 36. 1715.*

3. Quod *Novum Judicium* attinet, eadem juris dispositiones etiam à Judicibus Civilibus, & causantibus observari debent propor-

tiona-

tionaliter, quæ inter Nobiles: nisi quòd Cives Mandatum Novi Judicii (prout etiam aliud quodcunque Processuale) non ab aliis Judicibus Regni ordinariis; sed vel à Regia Majestate, vel à Magistro, aut Vice-Magistro Tavernicorum debeant impetrare. De quo vide ea, quæ diximus verbo: *de Appellationibus*, à num. 2do. usque ad 6. Porro si in processu Causarum Civilium, ante, vel post remissionem Appellationis, verba, ac responsiones Procuratorum necessarium fuerit revocare, tunc consuetudo ejusdem sedis judicariæ, in qua responsio facta fuit, observari debet P. 3. T. 11.

4. In Causis Hæreditatum, & rerum immobilium, coram Magistratu Civico motis, nullus extraneus coram ipsis in testimonium acceptatur (nisi fors Talis aliquando in ea Civitate habitasset, rei que controversæ notitiam habere dignosceretur, aut penes Mandatum Compulsorium examinaretur) secus est in causa debitorum, & aliorum quorumvis factorum ac negotiorum, extra Territorium Civicum gestorum, in quibus nemo bonæ famæ à testificando excluditur. P. 3. T. 12. Fessio (Servatis quoad Admonitionem erga Consanguineos, & Vicinos, servandis) coram Jure, aut duobus juratis, Civibus, ratione qua:

quarumcunque rerum, five mobilium, five immobilium in eorum Territorio existentium facta; semper est firma. P. 3. T. 3. Quamquam juxta *Praxim*, Fassinio coram solo *Judice*, aut solo *Consule* facta, non teneat: sed debeat peragi vel coram duobus Juratis Civibus sine *Judice*, vel coram iisdem, & *Judice*. Cæterum videndæ sunt consuetudines cujusvis Civitatis. Nec valet alia Fassinio inter Cives, super hujusmodi rebus, coram aliis *Judicibus Regni*, vel in locis *Testimonialibus*, jure perennali (aut etiam pignoratitio, juxta *Prax.*) celebrata. *Ibidem*.

5. Emptor quarumpiam hæreditatum, puta *Domorum*, *Hortorum* &c. *Dominium* ingredi, & apprehendere debet coram duobus juratis Civibus ad id à *Judice* deputatis. Et si quis fuerit *Contradictor*, intra 15. dies contradictionis suæ rationem coram *Judice*, & juratis Civibus, assignare tenetur: ad id, per *Introductores*, statim post interpositam contradictionem, evocandus. *Contradictore* autem, in facie loci venditi, non apparente, Emptor *Dominium* securè ingreditur. Et si quispiam aliquid juris ad apprehensam hæreditatem se habere speraverit; intra unum annum, & diem, ab introductione computandum, palam, vel occultè contradicere potest.

test: non autem post istud tempus. *Palam* contradixisse censetur, si Possessorem in Causam propterea convenerit: *occulte* verò; si coram Judice, vel juratis Civibus prohibitiones legitimas faciat, & ad *Librum Civitatis* annotari curet. *P. 3. T. 14.* si tamen Possessor talium Bonorum se vexari per hoc advertat; potest contradictorem, ad dandam contradictionis rationem, in jus vocare. *Nobiles possessionati*, etiam in locis credibilibus, & aliis sufficientibus, possunt de Bonis Civilibus testari: *Impossessionati* verò, extra necessitatem, more Civium testari debent coram Magistratu, vel aliis Civibus. *A. 46. 1655.*

6. Licet Civitatenſes, *duodecim annorum* *curriculis* præscribi, & præscribere deberent; nunc tamen abusu, legis naturam induente, more Villanorum, spatio *unius anni*, & *diei* præscribunt. *P. 3. T. 15.* id quod intelligendum etiam est de Nobilibus, & Extraneis quibuscunque contra Civem in *Bonis Civilibus*. *Eam ob rem* Contradictor semper debet infra annum, & diem renovare suam contradictionem: si verò Judex ejus contradictionem, & prohibitionem in Protocollo annotare, & litteras prohibitorias dare recusaret; tunc poterit contra eum coram *Judicibus*

Regni ordinariis, vel etiam locis Testimonialibus, liberè protestari; litterasque Testimonialiales super protestatione sua, authenticè extrahere. *P. 3. T. 15.* si quis autem hæreditatem in medio Civium cum pertinentiis, putà, cum omnibus quæ ad eam jure, vel consuetudine pertinent, emerit; sufficit, rem illam corporalem apprehendere: nisi de pertinentiis *specificè* fuerit aliquid exceptum. *P. 3. T. 16.*

7. Si quis Civium, occasione debitorum, in litem tractus fuerit, & nulla probatio in eum per Actorem produci poterit; tunc Civis ille juramentò solius personæ suæ se expurgabit. *P. 3. T. 17.* vide verbò: *de Debitis.* Cives, in Territoriis aliorum, hæreditates habentes, ratione proventuum, Dominis Terrestribus de talibus Bonis proventuum, *invitis* eisdem à solutione proventuum talium eximi non possunt: imò in sede eorundem Dominali, occasione dictarum hæreditatum querulantibus, juri parendum erit. *P. 3. T. 18.* Item Civitates quælibet, ratione jurium possessionariorum, ad instar Nobilium, judicatu Judicum Regni ordinariorum obtemperare tenentur: & si de hujusmodi juribus eorum possessionariis Damna, & nocumenta violenter Nobilibus, vel eorum

rum subditis inferuntur; tunc ratione talium actuum potentiariorum, Judex, & jurati Cives, unà cum Communitate, per partem læsam possunt in Curiam Regiam evocari, vel in sedem judiciariam illius Comitatus, in quo bona illa adjacent. Si autem Nobilis quispiam, vel *Possessionatus*, contra totam Civitatem, vel è contra Civitas ipsa contra Nobiles, & alios *Possessionatos* homines, Causam aliquam, ratione actuum *majoris potentie*, vel juris possessionarii movere vellet; ex tunc talis Causa coram Personali Præsentia Regiæ Majestatis moveatur: ubi Pars, ratione juris possessionarii, convicta; non majori onere, quam in 200. flor. auri teneatur. Si Civitas ejusmodi, aut Civis nulla jura possessionaria in aliquo Comitatu habuerit (nam si Bona habeat, & ex illis Nobilem læserit in facto *minoris potentie*; judicium recipere debet à Comite ejusdem Comitatus) & Nobilis, vel alius *Possessionatus*, contra privatum Civem, & non contra totam Civitatem, causam habuerit; ex tunc talis causa coram Magistratu Civico agitari debet. P. 3. T. 19. Animadvertendum hic ad *Articulum* 81. 1647. ubi statuitur, ut pro actibus, & violentiis quibuscunque, sive *intrà*, sive *extra Mœnia*, per Civitates, contra Nobiles, eorùmque homi-

nes patratis, non solum Civitas, vel Senatus (uti *A. 60. 1618.* sancitum) nomine colectivo, sed insuper Cives quoque, & subditi ipsorum, talis facti Patratores, & complices, seorsim in Comitatu convinci possint salvâ tamen octavali quoque pro itâ volentibus, *juxta T. 19. P. 3.* prosecutione permanente.

8. Fures, & alios publicos Malefactores intrâ Territorium suum comprehensos, *juxta eorum demerita, servatis de jure servandis,* punire possunt, non verò *mutilare quemquam:* Nobiles verò, extra locum delicti, nec captivare, nec ob suspicionem, torture subjicere possunt. Si enim Civitas aliqua Nobilem, sine justa causa morti traderet; tunc Judex duntaxat, & jurati Cives sententiâ Capitali ferirentur. *P. 3. T. 20.* nullus Civium, & inhabitatorum alicujus Civitatis, à collectis, & contributionibus Regalibus eximi potest sub multa 12. *Marcarum Argenti.* Et si Rex quempiam eximeret, tunc contributionum illarum defalcatio à Rege recipi debet. *Sigif. D. 2. A. 10.* Civitates Colonum quempiam abducentes, vel fugitivum recipientes, si per Judicem Nobilium, & alios quatuor Nobiles eidem adjunctos, requisiti, restituere nollent; *toties quoties in*

200. flor. & homagio talis Coloni teneantur
A. 29. 1514. Statutum etiam est, ne Dominis, & Nobilibus in medio ipsorum Domos emere volentibus, ulla impedimenta ponant: vel ab ipsis *Reversales* extorquant, neque eos, qui jam pridem Domos possident majoribus, quàm suos Cives; sed nec ipsos Cives nimis, ac evidentes necessitates longè superantibus, onerent impositionibus *A.* 21. 1635. Et quoties Domum, vel quid aliud emere volentes turbaverint; toties in 2000. flor. Ungaricalibus, *Fisco* applicandis, convinctantur. *arg.* *A.* 62. 1563.

9. Inducere porrò vinum, & frumentum, ubilibet procreatum, ejusmodi *Dominis*, & *Nobilibus*, inveheréque ad usum domesticum, non secùs, ac ipsis Civibus, liberum esto: ità tamen, ut & ipsi onera, & contributiones præstent; ac ratione Bonorum Civiliùm, & Domorum; nec non debitorum, ibidem apud concives contractorum, coram Magistratu Civili respondere debeant: quibus præstitis, in Bona, ac Personas illorum nullam exerçant jurisdictionem. 1635. *A.* 21. Bona Civitatum, quæ juxta *A.* 33. 1542. nunquam ad *Fiscum Regium* devolvuntur, per quoscunque impetrentur; impetrata, pro non impetratis habeantur. 1638. *A.* 25. Jus

dex Montanarum Civitatum, est *Personalis Presentia* Regiæ Majestatis; & qui eos ad incompetentes Judices in causam traxerit, pœnam Calumniæ incurrat, sententiæque ejusmodi Judicium, nullius sint vigoris. imò, si qui ex prædictis Civitatibus, ad extranea *Tribunalia* confugerint; præter perpetuam *causæ* amissionem, in *homagio* conviçantur. A. 25. 1622. A. 28. 1630.

10. Cæterum de Processibus Civitatis-
bus, consulendum est jus *Tavernicale* (in ordine ad Civitates Magistro Tavernicorum subjectas) ac legitimæ cujusvis Civitatis consuetudines; quæ nonnunquam, licet juri communi difformes, vigore tamen non careant. Istud notandum, quod si *Judex*, vel aliqui *Senatorum* in aliqua *Causa* sint *interessati*; locò eorum, alii non *interessati*, jurati Cives, sint constituendi. A. 53. 1659. A. 77. 1715. *Privilegia* Civium continentur *Articulis* 27. 1618. & 22. 25. 43. 1625. 3. 1723. & aliis quibusdam, inter quæ *Privilegia* sunt; quod unus ob alterius debitum non possit arrestari, nec in Persona, nec in rebus: quod à solutione *Telontorum* sint immunes; nec *Tricelimum* solvant de rebus, in usum proprium inductis.

TITULUS XXI.

De Clausula: Nil Juris.

Num. 1. **S**I Clausula: *nullum Jus, nullam-
ve Juris, & Domini proprietatem pro se reservando, &c.*

seu scienter, seu ignoranter litteris Fassionabilibus inserta fuerit; tunc excludit omnem *Fatentis* jurisdictionem: ita ut nunquam talia Bona, Juraque possessionaria, etiam deficiente *Fassionario*, ad ipsum; sed ad collationem Regiam recidant.

2. Secus dicendum, si prædicta *Clausula* inserta non sit. Tunc enim, tam in mutua, & concambiali Bonorum *permutatione*, aut alia perennali collatione; quam in quacunque rationabili *Donatione, Inscriptione, vel obligatione*; Fassionario, Hæredibus, & legitimis successoribus destitutum, non Rex, sed *Fatens*, vel ejus Hæredes succedunt; Bonaque per Fassionem abalienata, iterum recuperant.

P. 1, T. 69. ubi ratio assignatur: quia inserta Fassionabilibus illa *Clausula*; non retinetur jus proprietatis, & successionis: retinetur autem, si *Clausula* illa inserta non sit.

TITU-

TITULUS XXII.

De Concambio.

Num. 1. **C**oncambium, siue concambialis Bonorum permutatio, est *Jurium possessionariorum inter duas, vel plures partes reciproca commutatio, & legitima translatio.* Quilibet possessio-
 tus homo, de Bonis, & Juribus suis posses-
 sionariis, Concambium sibi utile, *jure, ac li-
 bere* facere potest; contradictione Filiorum,
 ac Filiarum, vel Fratrum suorum, non ob-
 stante. Ità tamen, ut portio in Concambi-
 um data, non secùs ad eos devolvatur; *quàm*
 priora, si retenta fuissent. *P. 1. T. 70.*
 Si tamen *fraudulenter* in præjudicium successo-
 rum Cambiatio facta fuerit; mox ad instan-
 tiam ipsorum, præmissa legitima evocatione,
 in unico termino, juxta valorem *Communis*
Æstimationis, Bona ejusmodi, *Deceptis*, per
 Judicem, restitui debent. *P. 1. T. 71.* Idem
 videtur intelligendum de Bonis, utriusque se-
 xui deservientibus, etiam respectu Filiarum.
 An autem hujusmodi Bona, *communi æstima-
 tione* mediante, an *simpliciter* hodie restituenda
 sint; consulenda *Tribunalium Praxis.* Por-
 ro *fran-*

id fraudulenter Cambiatio celebratur; quando quis concambium Fassionibus inferit, dum interim occultè emptionem celebrat, aut venditionem: ad decipiendos scilicet, & exhæredandos Fratres. Cæterùm *fraus, & dolus nemini patrocinatur. P. 2. T. 83.*

2. Si tamen Filii, aut Fratres ejusmodi Concambio sibi præjudicante, scienter, & sinè juridica reclamazione, vel prohibitione, usi fuerint, fructumque Bonorum permutatorum realem perceperint; postea illud retractare non valebunt: cùm *usus realis, in hac parte vim cessionis, consensusque habeat. P. 1. T. 72.* contrarium videtur sentiendum de Pupillis: quibus, quodocunque demum ad legitimam ætatem pervenerint, reclamatio semper opitulari debet *arg. P. 1. T. 129.* sufficit autem, si reclamatio ejusmodi successorum, intrà annum ab apprehensione successionis computatum, interponatur: cùm non per usum cujuscunque, sed longioris duntaxat temporis, consensus argui debeat. *Kitt. D. 29.*

3. Si Bona per Cambium acquisita, antea non erant utriusque sexûs, nec post cambium erunt: licèt aliqua pecunia, ad compensandam inæqualitatem, adjecta fuisset. Fœminæ tamen ex tali pecunia portionem suam rehabebunt, Secus dicendum, si Bona etiam

ante Cambium erant utriusque sexûs. P. 1. T. 73. & quamvis Bona Cambialiter obtenta, prius non fuissent juris fœminei; si tamen illa, quæ pro his data sunt, sequebantur utrumque sexum; etiam obtenta sequentur. Cambium enim naturam Cambiati redollet. *argum. hujus Tituli*, & T. 70. P. 1. ubi dicitur, portionem per Cambium acquisitam, succedere portioni abalienatæ, etiam quoad *ius successionis*. In Cambio prout quis *Evictionem* assumpserit; ita etiam tenebitur respondere. P. 1. T. 74. *omnis quippe Contractus à conditione legem accipit.*

TITULUS XXIII.

De cognitione falsarum Litterarum.

Num. 1. **I**N cognitione falsarum litterarum, earumque à veris distinctione, maximè attenduntur sequentia, nempe: *Datum*; scilicet ubi? vel quando? *Dies*, & *Annus*: forè enim *Dator* Litterarum, eò Die, vel Anno jam non erat in vivis, aut alibi morabatur. *Item sigilli impressio, vel appensio, ac circumferentia ejusdem,*
& s^a

& *super scriptio*; an non fortè illud noviter sit appensum, vel impressum. Hoc tamen n-tandum, quòd litteræ bonò modò confectæ, semper valeant; etsi propter vetustatem sigilla sint destructa, aut propter malam impressionem minus noscibilia: modò locus eorum, & circumf rentia, item scriptura ipsa benè appareat. *P. 2. T. 17.* Notanda item in nominibus, & cognominibus Personarum, ac possessionum in iisdem expressarum abrasio, & cancellatio. *Ibidem.* Attendi etiam debet signum, v. gr. *Leonis, Borri &c.* Chartæ, dum conficeretur impressum: qua unica observatione, Procurator quidam multorum mille flo. instrumenti falsitatem nuper detexit, probando; tunc nondum cœpisse fieri chartam cum insignibus hujus, vel illius Familæ. præterea attendatur atramenti, aut characterum diversitas: novæ scripturæ insertio: in fine instrumenti, *correctæ* non appositio, aliæque similia, ex quibus litterarum falsitas facillè detegitur. Hinc patet, non facillè dandas esse chartas albas, seu Charto-Biancas, quas facillè debitores falsificare possunt. vide *T. 14. P. 1.* vi cujus, hujusmodi *Falsarii* olim incurrebant Notam Infidelitatis; hodie pœnâ Mortis puniuntur, si penes falsas literas, aut sigilla, vitæ alterius:

aut vitæ simul, & Bonis insidientur *A. 11. 1723.* si verò solis Bonis; tunc, præter re-
futionem damnorum, & expensarum, infamiâ
notantur *A. 12. 1723.*

2. Passualium autem, vel missilium Littera-
rum in Casibus levioribus Falsi Confectores,
vel talibus scienter utentes, puniendi sunt
ad arbitrium Tabulæ Regiæ, Comitatus, vel
Magistratus Civici. *Ibidem.* Qui verò pri-
vatas, & missiles alterius litteras intercipit,
resignat, seu aperit, violat, detinet, aut sup-
primit; in 100. flor. instar liquidi, debiti per
Judicem suum competentem desumendis ca-
stigatur. *A. 59. 1723.* Excipe casum, quò
id per errorem sine injuria alterius, vel ju-
stæ defensionis titulò fieret.

TITULUS XXIV.

De condescensione Causarum.

Num. 1. **S**Tatutum est, ut causantes, non
nisi lite pendente, & Causa non-
dum decisâ, Procuratores re-
vocare, & Causam condescendi facere pos-
sint: neque vigore novi judicii partem alte-
ram ab executione latæ sententiæ inhibere
valeant. *P. 2. T. 77.* Quamvis autem Con-
descensio

descensio in variis significationibus usurpetur, significetque frequenter idem, ac *Exceptio*; prout tamen est hujus loci, definit illam *Kir. C. 4. Q. 10.* quòd sit simplex solummodò *Causæ*, in priorem statum regressio, nihil planè alterutri *Parti* adjudicando, vel abjudicando.

2. Fit autem condescensio duobus modis 1mo. per *Judicem*, quando scilicet is, perlecta actione, & acquisitione *Actoris*, atque evocatione inde subsequuta benè calculata, vitium aliquod ejusmodi deprehendit; propter quod sententiam pronunciare non possit. Putà; quia non denotatur *Villa*, sive *Possessio* acquisita, in quo *Comitatu*, vel loco sit cùm sæpè plures ejusdem nominis *Villæ* in diversis *Comitatibus* adjaceant. Ubi observanda hanc exceptionem allegari debere ab *Incatto*; *Judex enim de se opponens, simul & judicans fieri nequit.* 2do. *Causarum Condescensio*, vel *depositio* fit per *Actorem*, cum onere sex *Marcarum* levis ponderis, in duabus *Judici* (*coram quo lis mota est*) in tertia verò *partibus*, in *causam attracto* persolvendarum; dum nempe *Actor*, ex aliquo errore, sibi pernicioso cognito actionem suam, ac *præ-tensionem* spontè deserit. *P. 2. T. 82.*

3. Debet autem fieri *Causæ condescensio*,

ante latam sententiam *finale*, non au em ante *interlocutoriam*: post hanc enim sæpè admittitur cum onere prædictarum *sex Marcarum P. 2. T. 83.* nisi fiat cum manifesto præjudicio, & damno Incassi. *Hodie* in Causis pœnæ Calumniæ obnoxiiis, depositio Causæ admittitur, ante documentorum, finalem Causæ decisionem tangentium, productionem: per *Art. 40. 1729.* sensu pariter *A. 23. 1547.* in actibus autem violentiarum pœnæ indebitæ actionis obnoxiiis admittitur solùm; antequam Adversarius infligendam Aëtori pœnam indebitæ actionis petat. *Cit. Art. 40.* Causa deponitur in Tabula Regia, & Districtualibus, cum onere *6. florenorum*: in Foro Diocesano, sede Judiciaria Comitatus, vel etiam in partibus; uti & coram Magistratu Civili, cum onere *trium florenorum*: sive de in Causa totaliter deponatur, sive in Parte. *Ibidem.* Ubi statuitur, ut si quis Adversario jam pro termino comparante Causam deponat; expensas per ipsum à motione litis, eatenus causatas (præhabita illarum coram eodem Judice Liquidatione) præviè Parti I refundat. Secùs enim depositio non admittitur. *A. 40. 1729.* Aëtor, nisi in prima instantia causam condescendi fecerit, postmodum secuto processu, ab incepta lite se subtrahere

trahere non potest: alioquin in onere actionis indebitæ convincetur. *A. 23. 1547.*

4. Alia est Condescensio Causæ, seu depositio *Judicialis*, quæ in judicio: alia *Extrajudicialis*, quæ coram Judice quidem causæ; extra locum tamen, vel tempus judicii instituitur: potestque fieri utraque, cum recensito supra onere. Multa hinc quidam de *Exceptionibus*; quæ afferre nec ratio compendii patitur, nec utilitas svadet: cum fontes Exceptionum plerosque omnes suis locis proponamus: illæ enim peti solent vel ab *incompetentia* Judicis, ac fori, vel ab *errore in Citationibus* observato; vel ab *insufficientia* testificantis; vel ab *illegali ad comparandum temporis brevitate*, aliisque similibus, causam v l differentibus, vel omninò in perpetuum tollentibus.

TITULUS XXV.

De Consensu Regio.

Consensus Regius, est jurisdictionis *S. Corone* in Bonis, & juribus possessionariis, ad eam modò successoriò devolvendis, spontanea per Regem cessio: fitque in Bonis, in *femine*, Hæredibusque deficientium, vel ad uni-

unicam, & singularem Personam, defectui ser-
 minis appropinquantem redactis P. 1. T. 64.
 Fessio, cui Rex consensum Regium præbuit,
 verbotenus in ipsis litteris consensualibus in-
 feri debet: alioquin consensus erit invalidus.
 P. 1. T. 35. Fessiones autem consensu Re-
 gio indigentes (de quibus vide verbo: *Fes-*
sio) post impetrationem ipsius consensûs,
 intrâ revolutionem unius anni, statutione
 legitima roborari debent P. 1. T. 63. Quod
 intellige de casu, in quo *Fessionarius* extra
 dominium ipsorum Bonorum extitit; item
 quando Fessio est de præsentî, & non sub
 aliqua conditione de futuro: tunc enim non
 nisi à tempore purificatæ conditionis annua
 revolutio erit computanda. Nisi fortè in Bon-
 nis fessionalibus *ius Regium* lateret, aut si-
 mul cum consensu impetratum esset; hoc e-
 nim casu statutio super jure Regio intrâ an-
 num subsequi debet. *Ibidem.* Et P. 1. T.
 66. De differentia consensûs Regii à *jure*
Regio vide *Kitt. D. 9. & 31.* fit autem in-
 troduc-tio Fessionarii in possessionem, per clau-
 sulam (*per manus dedit, tradidit, & assign-*
avit) Fessionalibus inseri solitam.

TITULUS XXVI.

De Conservatore Litteralium Instrumentorum.

Num. 1. **L**itteralia instrumenta, factum Bonorum possessionariorum tangencia, non Filia, sed Filius natus maximus, licet sorore junior, conservat: modo non sit, imò. furiosus, vel amens, 2dò. Dissipator Bonorum suorum *manifestus*. 3tiò. vel ceteros Fratres suos, de Bonis Paternis, vel etiam *suis* (vide infra n. 5.) exhæredare palam non prætenderit. His enim casibus, alteri ex Fratribus natus proximo, & ad lineam generationis *Paterna* propinquiori, conservatio litterarum assignanda. P. 1. T. 42. Idem videtur de Filiabus, ac Sororibus, in defectu Fratrum, intelligendum.

2. Filia verò *Transumptum* , seu paria litterarum Bona utrique sexui deservientia tangentium (si secus Fratres dare nollent) coram iudicibus Regni ordinariis acquirere possunt. *Ibidem* . Cujus ratio est, ut iuris suis invigilare possint. Quare propter rationis paritatem, idem *Transumptum* , etiam aliis Fratribus dandum videtur. vide *Kitt. Dub. 17.*

3. Quantum ad *transumptiones* litterarum, istud hoc locò *Notandum*: quòd si Pars altera oppugnet in iudicio *transumpta*, quæ *simpliciter & absolute* in Capitulis, aut Conventibus, vel etiam coram Iudicibus Regni ordinariis sunt facta; quòd inquam tali Casu eadem *transumpta* non teneant; nisi simul litteræ *originales* exhibeantur *P. 2. T. 15. Ulad. D. 1. A. 96.* Excipe Casum, quòd *Transumptiones* litterarum, aut in Tabula Regia, in iudicio contradictorio inter litigantes; aut coram Iudicibus ordinariis, in terminis octavalibus fierent; vel quando in Bonorum inter Fratres divisione, vel aliter coram iisdem Iudicibus, de litterarum conservatione agitur, ibique litteræ *transumuntur*. *Locis cit.* vide de his plura verbo: *Transumptio Litterarum*.

4. Prosecutio litium, infra tempus divisionis motarum, ad conservatorem litterarum spectat; communi tamen sumptu. Qui licet ad prosequendas causas, & defendenda jura communia, sensu *Tituli 34. P. 2. & P. 1. T. 42.* autorizatus, nec Procuratoriis litteris Fratrum indivisorum, etiam minorennium cogat; in causis tamen communibus contra eosdem motis, prout citati fuerint, ita & comparere tenebuntur: & in violentiis, quòd
 Personæ

Personaliter, vel per expressam comissionem excesserunt; totidem Fratres Birsagia supportare debebunt. *Com. Syst.* quæ notat hîc plura, sed quia nec habent vim *nova legis*, nec *veteris* rationes continent, de industria prætermittimus.

5. De *Fratribus universim*; Nota compendiô sequentia: 1^{mò}. Frater in Bonis indivisis non amittit portionem suam, vigore sententiæ, contra Fratrem latæ. *P. 2. T. 60.* 2^{dò}. Bona ante divisionem inventa, æqualiter inter Fratres dividuntur. Hinc licet unus Fratrum suis serviciis à Rege, vel etiam aliis Bona impetraverit; si tamen nomina Fratrum suorum litteris donationalibus inseri procuravit, cum *clausula: per Eum &c.* tempore divisionis (nisi ante divisionem, quòd licitè potest, ea realiter à se abalienasset) reliqui Fratres perinde ex illis Bonis portionem suam jure habere possunt: nisi aliter in ipsis litteris fuerit declaratum. Fratres enim indivisi, infra divisionis tempus, & lucrum, & damnum æqualiter participare debent. *P. 1. T. 43. & 40. item A. 54. 1655.* ubi hæc lucri, & damni participatio restringitur ad solos Fratres *carnales*, & *Uterinos* indivisos: Quibus omnibus derogat *Articulus 47. 1723.* ubi datur facultas Fratri *Acquirenti*, non nisi

talia Bona, quæ ex fructibus Bonorum Aviticorum, Paternorum, vel Maternorum acquisita fuissent, inter suos Fratres, aut Sorores condivisionales, divisioni submittendi: reliqua verò aliis viis parta, penes portionem de Aviticis, eorúmque fructibus sibi obvinentem, pro se retinendi. Quare immutata etiam est dispositio *Tituli 44. P. 1.* vi cuius Frater debebat renunciare Aviticis, si Bona acquisita pro se reservare vellet: uti & *exceptionis*, hinc *Num. 1. mó*, tertiò locò *alatae. 3. mó*. Bona post divisionem per aliquem Fratrum acquisita (si nempe acquisitio fuit per *collationem Regiam purè* propter fidelia servitia) ipso deficiente, non ad Fratres divisos, sed ad Regem devolvuntur: nisi *Acquisitionalibus* etiam Fratrum nomina fuissent inserta. *P. 1. T. 50. A. 26. 1715. 4. mó*. In depositione juramenti, cum Fratres indivisi contra sexum foemineum litteras producunt, Frater major, & Litterarum conservator præfertur cæteris. *P. 2. T. 44.* vide verbo: *Divisio Bonorum*. multa enim, quæ illi loco propria erant, huc retulimus; & vicissim: id quod in pluribus aliis *Titulis*, ob materiæ paritatem, facere cogimur.

TITULUS XXVII.

De Concordia Litigantium.

Num. 1. **L**itigantes quodocunque, & in quibuscunque factis potentiaris, aliisque omnibus causis liberam semper habent concordandi facultatem, idque absque omni etiam Judicum requisitione, ac solutione Birsagiorum. *Alb. A. 31. 1439. Ulad. D. 1. 1492. A. 68.* quibus abrogatus est *Articulus 24. 1351.* ubi pro iudicio *pacis*, 3. Marcæ exigebantur. Hæc tamen intellige in casu, quò *Partes* ante executionem concordaverint: nam si id faciant post executionem, Birsagium per Judices exigi potest. *Ulad. D. 2. A. 13. 1495. & P. 1. T. 16. A. 55. 1486.*

2. Ex quibus, uti & ex *Titulo 57. P. 2.* manifestum evadit, non aliunde, quàm ab Adversario pendere, ut Reus sententia capitali damnatus, caput amittat, vel salvet; ubi dicitur: igitur gratia Principis contra eum (*Adlorem*) non valet, sed *tota salus* Detenti illius, in manibus Adversarii sui pendet. Idem censendum de *Adultera*; cui Maritus, ubi adulterium cognoscit, mortem *ire* in

re inferre potest, vel, si lubet, vitam donare. P. 1. T. 105. modò Maritus post cognitum adulteriũ, id non approbet cohabitando & concubendo cũ sua; tunc enim, licet illa etiam secundò peccaverit, nocem ei inferre non potest. *Ibidem*. An autem Mulierem adulteram, absente Marito, ab alio, vel per solam *famam*, accusatam & convictam, Judex ex officio ad mortem damnare possit; consule *praxim*: nam juxta leges citatas, Mariti accusatio, & voluntas ad hoc requiri videtur.

TITULUS XXVIII.

De Damnis Illatis.

Num. 1. **S**I quis Nobilium, aut Rusticorum, Pecora de segetibus, pratis, scenilibus, vel sylvis glandinosis prohibitis, ob illata Damna impulcrit, & Dominus animalium hujusmodi, contumaciã ductus, noluerit redimere; tunc damnificatus solùm per triduum, illa apud se servare poterit; tum manibus Comitum, vel Vice-Comitum Parochialis; absentibus verò illis, ad manus Judicum, cujus processui Territorium illud subest, assignare tenebitur. P. 3. T. 33. nam secus singulis post triduum diebus,

bus, singulas 3. Marcas gravis ponderis, in duabus Judici, in tertia verò parte Adversario, impellens solvere tenebitur. Damna verò irrogata, juxta conscientiosam Judicis, & Juratorum illius loci æstimationem, compensari debent. Nam prohibitio, cum speciali, & expresso onere facta, ne pecora in talibus locis pascantur; Colonos duntaxat respicit illius loci: non item Extraneos, qui ad refundenda sola Damna tenentur. *Ibidem.*

2. Colonus autem furtim, vel manifestè sylvam succidens, vel Arbores decorticans, si ibidem comprehendatur, omnia Bona secum habita perdit; & insuper in homagio suo ob violentiam vincetur. *Ibidem.* & A. 94. 1715. si sit Nobilis, tunc per Vice-Comitem; si colonus, per Dominum Terrestrem poena homagialis desumenda. De Damnīs per Castellanos, seu officiales patris, Domini ipsorum satisfactionem impendere tenentur, & se de innocentia juramentò purgare: suum verò interesse à suis servitoribus, alios damnificantibus, desumere possunt; idque seu per occupationem rerum, seu per detentionem Personarum, si aliter solvere non possent, etiam Nobilium. *Ulad. D. I. A. 24. 1492.* Confer hæc cum dicendis immediatè.

3. His adde ex *Articulo* 42. 1729. sequentia: imò. præter 3. *Marcas*, *Invagiantem*, etiam *Damnium*, si quod ex neglecta resignatione post triduum emerisset, refundere teneri: est tamen illi liberum, Pecora ad manus Vice-Comitis, vel vicinioris Judicis Nobilium, intra illud triduum, resignare. resignatio solum *litteratoria* fit, quando *Invagians* per *Epistolam* resignat *Judici* pecora; *Judex* autem pecora suo nomine ibidem vult etiam ulterius detineri; restituenda, post præstitam *Judici* cautionem, suo *Domino*. Prædicta autem pœna eadem est, siue unum, siue plura sint pecora invagiata, 2dò. si *Abigens* sit *Communitas*, seu *Nobilis*, seu *ignobilis*, pœnam solvit collectivè; si sint *Nobiles* privati, singuli solvunt dietim 3. *Marcas*: si verò sint *subditi*, tot iterum dietim 3. *Marcas* solvunt, quot *Dominorum* in *Bonis* *divisorum* *subditi* fuerint: imò si pecora, vel *subditi*, quorum erant pecora, ad *Dominos* in *iisdem* *Bonis* *divisos* spectant, tunc pro numero *Dominorum*, multiplicandus etiam erit numerus ternarum *Marcarum*. Nec tamen hæc pœna ultra quindenam extenditur; nisi *Abactor* *judiciali* er admonitus, resignare pecora neglexerit; tunc enim terminus pœnæ nullus est. 3tiò. *Judex* pecora *Domino*

mino suo reddet, erga pignus damno æquivalens, juxta æstimationem Judicis, & Juratorum loci: & nisi intra quindenam pignus redimatur, manebit Invagianti irredemptibiliter. 4to. Si fuit abactio ex loco controverso, sufficit cautio scripta, super eo præstanda, quòd facta revisione judiciaria, velit satisfacere: nec Judex aliud tunc exigere potest, quàm refusionem intertentionis pecorum nisi illa interea usui fuissent, compensationemque fecissent. 5to. si ad locum non controversum damnificandi studio; vel verò contra Inhibitionem judiciariam, pecora impulsa fuerint, etiam pœna violentiæ desumi potest: fœcus autem sola damni, & expensarum refusio. 6to. si pecora ex loco controverso abigantur (*idem videtur dicendum de aliis violentiis; ut si fœnum tuum alter auferat*) & Abigens ejus usum pacificum, publicum, & non subrepticium, precarium, aut permissivum, saltem unius ab invagatione anni, habitum probet; tunc coram Vice-Comite ad pœnam violentiæ, & damni refusionem: imò, si inhibitio judiciaria personaliter bis præcessit, etiam ad amissionem pecorum agere potest. Econtra si & altera Pars æqualem usum, licet cum Abactore simultaneum ostendat, idque citra judiciariam prohibitionem,

aut contradictionem; tunc Abactor in iisdem poenis convincetur: quia jus suum non viâ facti, sed authore Judice prosequi debuisset. *A. Cit.* Damnorum porrò in violentiis recuperationes; non, ut olim, juramentò Actoris; sed Judicium æstimatione fiant. *A. 27. 1638.*

TITULUS XXIX.

De Debitis.

Num. 1. **I**N acquisitionibus liquidorum debitorum, etiam expensæ in litem factæ, Actori adjudicandæ; sensu etiam *T. 62. P. 2. & 31. 1659.* In factis debiti, vel mutui, Actore nullum probabile documentum afferente, Reus juramentò se purgat. *P. 2. T. 32.* Caterùm cavendum est, ne aliqua Partium majori juramentò, quàm mericum causæ exigat, oneretur. *A. 23. 1613.* Rusticus debitum non solvens, Adversario per Dominum terrestrem assignandus: qui eum 15. diebus in suo carcere detinere, tum juxta *accordam* cum eo agere potest. *P. 3. T. 28.* Mercatores etiam, ut liquidum evadat debitum, libros mercantiles, pro inscribendis debitis habeant; & statim, cum quid emitur, vel intra annum, per

per Emptorem subscribi, vel subsignari current; vel si is detrectet, per Notarium, aut alium fide dignum. *A. 53. 1723.*

2. Pro majori Creditorum securitate, omnia debita per quosvis contrahenda, *improtocollari* debent in illis Comitatibus, vel Oppidis, in quibus Bona oneri subjicienda, sita sunt: & in debitis exolvendis, *prioritas juris* observanda. *A. 107. 1723.* Debitorum *Obligatoriales*, & *Charto-bianca*, si Creditor, vel ejus successores, intra 32. annos præscriptionis capaces, se nullatenus insinuaverint; penitus expirant. *A. 37. 1729.* Interesse sex per centum (*si superinde obligatoria extent*) in, & extra judicium exigi possunt. *A. 144. 1647.* ultra 6. florenos autem, seu in *virtualibus*, seu aliis rebus, etiam titulò *discretionis*, exigentes, aut accipientes; ejusmodi interesse, & discretionem amittunt. *A. 51. 1715.* sensu verò *Articuli 120. 1723.* etiam *Capitale. Actione Fisco competente.*

TITULUS XXX.

De Decimis.

Num. 1. **D**ecimæ debentur Deo jure Divino: unde si cui Deus decem

cem dederit in anno, Decimam Deo det; & si hanc abscondat, novem solvat Episcopo. *S. Steph. lib. 2. C. 52. Colom. l. 1. C. 25.* Personæ Ecclesiasticæ decimationem persolvant ei, in cujus Territorio agriculturam, aut vindemiam exercent. *Colom. l. 1. C. 66.* Decimæ Argentô non redimantur; sed sicut terra protulerit, vinum, vel segetes persolvantur: non obstante Episcoporum contradictione. *Andr. 2. 1222. A. 20.*

2. Nobiles, seu habeant Jobagyones, seu non, decimas dare non teneantur. *Alb. 1439. A. 28.* quod intellige de terris propriis, & ad Curias, seu Domos Nobilium pertinentibus; & non à Colonis acceptis, & in proprium usum conversis. *A. 69. 1563. Ibidem A. 70.* Salva tamen libertate Plebanorum in *Scepssio*, exigendi Decimas etiam de terris Nobilium propriis. *Ibidem.* Decimæ solventur ubique juxta conventionem cum Prælato initam. *Mat. A. 24. 1464.* ubi statuitur, quòd si ad requisitionem *Dicatorum*, Rusticus juraret, & Dicator ei crederet; non nisi juxta juramentum ejus dicare valeat: si autem illi non crederet, potest examinare acervum, & superfluitatem auferre. si autem juxta verbum Rustici repertum fuerit, pro indebita revisione acervi, unus florenus auri Rustico solvatur.

3. Decimæ de nullis aliis rebus, quàm de vinis, frugibus, agnellis, apibus, milio, sili-gine, hordeo, avena, juxta antiquam con-suetudinem, exigantur. *Mat. D. 5. 1481.*

A. 1. De Decimarum exactione injustè con-questus, in emenda lingvæ convincitur. *Ibidem*

A. 13. Villici, & Judices, propter hospi-talitem, quam exhibere solent Decimato-ribus, à solutione decimarum, earúmque ad-ministratione sint immunes. *A. 42. 1495.*

Priùs autem semper *Nona*, deinde Decimæ persolvantur. *Ibidem. A. 44.* Decimator pro debito neminem arestet. *A. 64. 1514.*

4. Personæ Ecclesiasticæ nulli tenentur de-cimas suas in Arendam locare. *A. 60. 1548.*

si quas autem sponte locare voluerint, eas usque ad festum B. Georgii, nemini alteri, quàm Dominis terrestribus arendare possint.

Si quis autem Prælatas, vel Persona Eccle-siastica, ante hoc festum alteri arendaret; decimam illius loci, eò annò, Domino fun-di cedere debet. Secùs sentiendum, si usque

ad hoc festum Dominus terrestris cum Præ-lato non conveniat, nec pretium, si quod ab antiquo certum fuit, deponendo, nec no-væ taxationi acquiescendo; aut dimidiam

pretii partem statim tempore arendationis; alteram verò medietatem, ad festum D. Ni-

colai, vel Purificationis B. M. V. dare nō
 tendo. Quo etiam Casu, Decimas priusquam
 ipse colligat, alteri dare non potest. A. 60
 & 61. 1548. vide tamen *Articulum* 8. 1553.
 ubi Prælati, libertati decimas suas cuilibet
 quomodocunque locandi, non nisi ad futuram
 usque Diætam, & quoad suas duntaxat Per-
 sonas, pacis causâ renunciârunt. *Articulus*
 etiam 55. 1546. post Festum D. Georgii,
 dat illis facultatem, Decimas cuivis locandi.

5. Rusticis, Decimas frugum invehentibus,
 cedit decima pars invectarum frugum. A. 51.
 1498. Si decimatio usque ad festum S. Ægidii
 peracta non fuerit, licebit Colonis fruges
 suas invehere. A. 70. 1622. Hodis tamen us-
 que ad festum S. Stephani. A. 11. 1715.
 Sedecima Decimarum ubique, & etiam Octa-
 va, ubi in usu fuit, Parochis Catholicis se-
 cundum leges Patrias præstetur. A. 71. 1723.
 Decimalitatem habent liberi Religionem in-
 gredientes ex portionibus suis, è Bonis Avi-
 ticis immobilibus obvenientibus, infra sum-
 mam 50000. ex Acquisitis verò, præterquam
 ex libera Parentum dispositione; & summam
 prædictam excedentibus, nihil. *Art.* 71.
 1715. Ex Fundo Decimis obnoxio, solvunt
 Officiales, Villici, stipendiarii que omnes. A. 23.
 1635. Exactionis modus, quantum ad De-
 cimas,

timas, præscribitur. AA. 4. & 19. 1613. 45. 1618. 20. 1622. 45. 1625. ubi tolluntur varii excessus Dicatorum, quos sparsim serè adduximus.

TITULUS XXXI.

De Defensâ, & Offensâ.

Num. 1. **D**efensâ sumi potest dupliciter: 1^{mò}. pro Corporis, & Personæ tutela. 2^{dò}. pro rerum immobilium, & jurium Possessionariorum conservatione. P. 3. T. 22. Quare licitum est, iniquum Invasorem, & occupatorem Bonorum, intra annum ejicere, & se contra talem, utcumque quis poterit, etiam cum notabili ejusdem incommodo, defendere. *Ibidem*. Et P. 1. T. 68. Hinc est, quòd spoliator, ac iniquus ejusmodi occupator, qualemcunque adhibeat sui defensionem, excusari non possit. *Ibidem*. Possit verò alter, ubi vim iniquè sibi illatam, vi repellit: *adhibito moderamine inculpata tutela*. Quod fieri tunc dicitur; quando quis aliter se, sine periculo rerum, & Personæ suæ, defensare nequit; nisi iniquum Aggressorem aut occidendo, aut vulnerando. *Ibidem*.

2. Qui in sui defensionem homicidium commisit, debet probare, quòd alter ipsum armata manu sit aggressus, & per hoc in vitæ discrimen conjecerit. Ad quod probandum satis erit ostendere, quòd Aggressor gladium contra se evaginaverit; sive deinde id fecerit animò occidendi, sive graviter vulnerandi. *P. 3. T. 21.* Unde talis nullam pœnam, ob ejusmodi homicidium, vel vulnerationem, incurret. in foro tamen conscientiae, si Aggressorem, cum honore, & salvatione Personæ suæ, evadere potest; tunc id facere tenetur. *Ibidem.* & apud *Canonistas.* Ubi non apparet ex testimonio, vel aliunde, quis alterum prius percusserit; tunc culpa in illum redundabit, qui alium ad percussionem, vel contentionem provocavit. *Ibidem.*

3. Justa autem censetur sui defensio etiam occisiva; si fiat *in continenti*, vel ante consummatam injuriam, vel in eadem pugna, aut rixa: & non tunc, postquam Aggressor jam fugit, vel destitit, vel exarmatus est &c. sic enim esset potius vindicta, quàm justa defensio. *Quia defensa fit in eontinenti, vindicta autem post moram infertur.* *Ibidem.* Nisi fortè percussus repercuteret, ut paratas ab Adversario novas percussiones evaderet. *Ibidem.* Propter solas minas tamen non licet quemquam
offen-

offendere; nisi Comminans consuevisset, ac etiam tum posset minas suas exequi. P. 3. T. 23. ubi tamen salubrius faciet, si illum evitet. Qui tamen *combustionem*, seu *incendium* minatur; etiam propter *solas minas*, morte plectitur. *Ibidem*. Potest autem in hoc casu, *Invasum* quisque defendere; nisi is publicus Malefactor sit. P. 3. T. 24.

TITULUS XXXII.

De Divisione Bonorum mobilium, & immobilium.

Num. 1. **B**ona universa Nobilium Paterna, & Avita, quocunque nomine vocentur, inter Filios eorundem æqualiter dividenda. *Domus* verò *Paterna* Filio juniori cedit ad residendum: ita tamen, ut cæteris quoque Filiis de communi proventu hujusmodi Bonorum, *Domus Paterna* similes, in loco communi, ubi illi voluerint, extruantur. Ad quas totidem *agri*, *sylvæ*, &c. debent attribui, quot ad *ædes Paternas* pertinent: vel certè terræ ipsæ, ad *Domum Paternam* spectantes, dividi debent: ita tamen, ut etiam *sessio Jobagyonalis*,

nalis, in qua Domus nova Nobilitaris erigitur, cum suis appertinentiis, pro parte divisa computetur. *P. 1. T. 40.*

2. Ubi autem Domus Paterna *sumptuosa* nimis foret; ita ut alii Fratres similem sibi erigere non valeant: tunc æstimabitur, & portiones reliquorum, Frater junior exolvat. Quod intellige, si Frater junior tanta ætatis fuerit, ut rebus suis commodè prospicere non possit: aliàs enim ipsum quoque ædificium æqualiter inter ipsos dividetur. *P. 1. T. 41.* & hæc vera sunt de Filio juniore, licèt haberet Sororem *condivisionalem* se juniorem. *Ibidem.* Divisio inter Fratres Carnales, aut Uterinos, non fit processu litis: sed si Bona sint in eodem Comitatu, per litteras Regis præceptorias ad Comitem, vel Vice-Comitem sonantes; si verò Bona sint in diversis Comitatibus, ad M. Proto-Notarium (nunc coram Tabulâ Districtuali, penes solam Actionem eidem exhibendam, *A. 30. 1723.*) directas peragi solet, & debet: contradictione alicujus Fratrum non obstante. *P. 1. T. 45.* quorum judiciò omnia Bona mobilia, & immobilia, Avita, ac etiam communiter per eos acquisita, juxta numerum Personarum dividenda. salvis tamen posteriorum legum statutis, verbo: *Conservator*

à nobis adductis. Uti & appellatione juxta
Articulos 28. & 29. 1729.

3. Facta autem semel inter Fratres divisione modò antelato, si quispiam Fratrum, portionem suam minorem cæteris asserendo, vel ex alia causa legitima, novam divisionem petierit, illa non nisi processu juris admitte-
tur; idque si Judici ita videbitur. *P. 1. T. 45.* Confer his *Articulum 36. 1729.* ubi habentur sequentia: 1. ad novam divisionem, vel ejus rectificationem procedi non potest, nisi intra 32. annos. Quoad Pupillos tamen anni Præscriptionis non nisi post decimum sextum ætatis annum currere incipiunt.

2. Divisionis Rectificatio peti debet coram Comitatu, vel si Bona sint in diversis Comitatibus, coram Tabula Districtuali: Nova Divisio autem coram Tabula Regia. 3. Penes Rectificationem, procedi potest ad emendationem errorum, tempore divisionis admissorum: substantiâ Divisionis intactâ. 4. Rectificatio, sive per expressum tempore Divisionis reservetur, sive non, Parti eandem petenti intra 32. annos, debet admitti, sed semel duntaxat.

4. Divisio Bonorum inter Fratres etiam per Arbitros, ex mutuo Partium consensu, cum vel sine pœna, peracta; vel reali usu robo-
rata,

rata, pro legitima habetur: neque secus, nisi processu, *N. 3tio. cit.* jam per *A. 36. 1729.* declaratio; reiterari valet. *A. 54. 1655.* Evidentia porro, *arg. a. 36. cit.* in Divisionibus semper ex natura ipsa inesse intelligitur. Si Fratres per metarum erectionem, ac distinctionem inter se Divisionem fecissent, aut de facta olim Divisione per Avos, vel Abavos, in quibusdam Bonis, litteræ divisionales extarent; nova Divisio etiam intra annos Præscriptionis, non admittitur. Nisi forte alter Fratrum violenter pro se alterius Fratris Bona usurpasset; & spoliatus novam Divisionem peteret, non valens secus Fratri potentiori resistere. Quo casu, potest contra violentum usurpatorem, intra 32. Præscriptionis annos, etiam jure agere. *P. 1. T. 46.*

5. Porro universa Bona inter Fratres *divisa*, altero ipsorum sine Hæredibus (licet Viduâ relictâ) decedente; semper in cæteros Fratres superstites, & eorum Hæredes devolvuntur: dummodo, à Fisco Regio in jus vocati, eidem probare possint, per lineam rectam fuisse de sua Progenie illum Defunctum: id quod probatur vel litterali documento, vel humanò testimoniò, ad 60. annos solum se extendente. *P. 1. T. 47. & 67.* unde sequitur, quòd Bona post divisionem,
per

per aliquem Fratrum acquisita, *Acquisitore sine Hæredibus decedente, non in Fratres divisionales, sed in Fiscum Regium deriventur. ibidem.* Excipe casum, in quo Bona acquisita non essent *Collationis Regia*, & Acquisitor liberè, uti potuit, de iis disposuisset; nec ab intestato decessisset; Juxta *A. 26. 1715.* Uti etiam *mutua conjugum successio*, si decedens Viduam reliquisset, sensu *A. 11. 1687.* excipitur. *Repulsionis remedium*, ex talium duntaxat litterarum *Divisionalium* expeditione sit exclusum, quæ ratione *Divisionis*, inter Fratres, & Sorores Carnales fiendæ, emanabunt: inter Fratres tamen, ac Sorores aliquantò remotiores, *Repulsio* in causam *Attracto* suffragari potest. Et sic declaratur. *A. 69. 1618.* per *Articulum 11. 1630.* vide tamen de *Repuls.* vide de his plura verbo: *Conservator Litt. Inst.*

6. Marito decedente, & Liberos cum Uxore, ac Fratribus indivisis in Domo sua relinquire; primùm portio Defuncti, à Portionibus Fratrum, in rebus mobilibus sequestrari debet; deinde omnes res mobiles ejusdem, inter Uxorem, Filios, ac Filias dividuntur. Equos tamen Curriteros, & vestem potiorem Defuncti, vidua capiet: arma verò (idem videtur intelligendum de sonipedibus, & libris

libris, aliisque id genus) Filiis, aut Fratribus cedent. Illis autem non existentibus & Marito intestato decedente, omnia Bona mobilia in Viduam devolvuntur. *P. 1. T. 99. & 98.* Filii tamen, si Patre vivente jam divisi erant, aut Filia nuptui tradita; de hujusmodi Bonis, Portionem habere non possunt: *Ibidem.* secus de *Avitis.* vide *Kitt. Dub. 45. & 46.* Si Maritus Equos gregales infra quinquaginta habuerit, seu in, seu ante conjugium ad ipsum devenientes, communes esse debent: si tamen eundem numerum attigerint, vel excesserint; tunc Maritus potest de illis testari; si autem intestatus decedat, inter hereditates Filiorum computabuntur. Si tamen iidem Equi *Aviti* fuerint, testatio Mariti de illis non tenet; nisi quantum ad ejus portionem. *P. 1. T. 101.*

7. Si Maritus, durante Conjugio, Bona possessionaria, pretio comparaverit, & nomen Uxoris fassionalibus insertum non sit, Uxor ex eisdem portionem habere non potest. *P. 1. T. 102.* Rustici decedentis Filii, & Filia nondum emaritata, in rebus mobilibus, & immobilibus aequaliter succedunt: imò etiam emaritata in rebus *Avitis.* *P. 3. T. 29.* Bona impignorata, ante, vel post conjugium Marito obligata, post ejus obitum, licet

et nomen Uxoris in litteris obligatoriis non
 contineatur, æqualiter tamen inter ipsam, ac
 Liberos, Fratresque indivisos, more rerum
 motilium dividuntur. P. 1. T. 102. vide de
 his plura verbo: de Dote, & Dotalitiis. i-
 tem, de Bonis Aviticis. &c.

TITULUS XXXIII.

De Donationibus Regiis.

Num. 1. **D**onatio Regia est duplex, nem-
 pe *pura*, & *mixta*. Pura est
 jurium possessionariorum, in
 jurisdictionem S. Coronæ legitimè redacto-
 rum, perennalis per Principem, ob servitia,
 vel præclaras virtutes cuiusdam facta collatio.
 Mixta est, quæ ultra servitia, etiam aliquam
 pecuniam complectitur: quæ, & *inscriptio*
 passim nuncupatur. P. 1. T. 13. Recidunt
 autem Bona in jurisdictionem S. Coronæ po-
 tissimum in his casibus: 1. ob defectum se-
 minis. 2. propter Notam Infidelitatis. 3. ob
 Crimen læsæ Majestatis. Quæ proinde potest
 Rex, vel pro se reservare, vel alteri confer-
 re. sensa tamen *Articulorum* 31. 1599. 15.
 1608. 31. 1630. &c. id genus Bona Unga-
 riæ hanc meritum, & sine pecunia conferendi

sunt. Proprios tamen S. *Coronæ* proventus inscribere nulli potest. *A.* 12. 1514. quos vide *Ulad.* *A.* 3. 1514.

2. Donationes cum clausula (de manibus Regiis collata) nullius sint vigoris. *A.* 60. 1492. & Donatarius non nomine Regio, sed suo litem prosequatur, si eidem tempore *statutionis* contradicatur. *ibidem.* *A.* 61. Nec Bona donata occupentur è manibus possidentium, donec ordine juris de Dominio eorundem decernatur. *A.* 10. 1471. Princeps autem Donationi suæ semel factæ, per se, vel per alium jure refragari nequit: modò sit verum; quòd Impetrator, aut Antecessores ejus in reali, ac pacifico, & non vi obtento, talium jurium Dominio fuerint. *P.* 1. *T.* 37: Donationes, & Inscriptiones ex *Cancellaria* duntaxat *Hungarica* emanatæ, pro vigorosis habeantur. *A.* 122. 1647. quod *statutionem* attinet, vide verbo: *Statutio.*

3. Circa Bona, per defectum feminis, donata; sequentia notanda sunt. Ubi enim illa cuidam indebitè collata sunt, potest quisque, si jus suum ostenderit, eadem de manibus Regis legitimè requirere. *P.* 1. *T.* 29. Si quis autem Bonorum impetratorum *statutioni* contradixerit; infra unum annum coram *Judice Curie Regie* jura sua producere, & proba-

probare debet. Quod si fecerit, per eundem Judicem in iisdem statuatur. *P. 1. T. 29. & 30.* si autem Bona fuerint dubia, usque ad decisionem litis, in sequestrum dentur. *A. 26. 1486. & P. 1. T. 29.* hos duos Titulos declarant *Art. 25. & 26. 1715.* Unde habetur 1. quòd Fiscus Regius in *manifesto* seminis defectu, possit viâ facti Bona apprehendere. 2. quòd in *dubio* non possit per Comitatum Bona sequestrare, si coram Comitatus Judicibus *Prætendentes* jus suum edocuerint: sed tunc debet illos ad Tab. Reg. evocare. Si verò coram sequestri Judice in proba defecerint; Bona statim sequestrantur: permissa Prætendentibus coram Tab. Reg. agendi facultate. Vidua in semine deficientis, donec ad alia vota transeat: uti & Filix, usque dum nubant; non possunt ex Residentia paterna, per Fiscum exturbari, ac præter hanc Residentiam, debet etiam *quarta pars* possessionum pro Filiabus sequestrari: quæ, post emaritationem, in pecuniis exolvetur. quòd si aliqua earum, *cum consensu Fratrum, aut Consanguineorum*, homini impoſſionato nupserit (id est: *Ignobili, Com. Syst. hic*) Bona quartæ puellaris manebunt apud ipsam. si autem *sine consensu* dictorum Consanguineorum, aut Parentum nupserit; quartali-

tium non in possessione, sed in pecuniis habere potest. P. 1. T. 29. & 30. *Novam Donationem* postulans à Rege (quod fit, cum litteralia Documenta, vicissitudine temporum amissa sunt) Vicinorum, & Comprovincialium, Nobiliúmque testimoniò probare debet usum pacificum talium Bonorum. *Ulad. D. 1. A. 78.* non valet autem talis nova Donatio, si v. gr. Bona concernentia utrumque sexum (aut è contrà) impetrantur pro solo mascul. P. 1. T. 36. P. 2. T. 77. *Nova donatio*, siue cum jure Regis simul, siue *simpliciter* facta, semper valet: modò preces veritate nitantur. P. 1. T. 37. *Donationes ab Anno 1604. usque ad 1608. facte, etiam absque statatione firmæ sunt.* 1608. A. 18. vide *Tit. de Bonis Jus foem. &c. n. 4.* huc facit T. 12. P. 2. P. 1. T. 60. A. 33. 1715.

TITULUS XXXIV.

De Dote, Dotalitio, & Paraphernis.

Num. 1. **Q**uamvis *Dos, & Donatio* propter *Nuptias*, siue *Contrados* longè differant; nos tamen

utrumque confundimus, jam *Dotem*, jam *Dotalitium* vocantes id, quod *Uxori* propter *ejus deflorationem*, de *Bonis Mariti* datur. *Paraphernam* verò, five *Paraphernalia* dicimus omnia *Bona mobilia*, quæ *Uxori* a *Marito*, *Parentibus*, *Fratribus*, aut *aliis*, tempore *solemnitatis Nuptiarum*, *Desponsationis*, aut *subarrhationis* *ejus*, dantur. *P. I. T. 93. Relicta Baronis*, nomine *Dotis* 100. *Marcas*; *Magnatis* verò, aut *Insignis Nobilis*, si 50. *sessiones* *Jobagyonales* *populosas*, vel *plures* habuerit, 50. *Marcas*, pro *Dote* sua, *gravis ponderis* consequitur. *Relictæ* autem *inferioris status Nobilium*, juxta *Bonorum* *quantitatem*, *communi æstimatione* *mediante*, *Dotes* suas *rehabere* possunt. *Excluduntur* autem ab hac *æstimatione* *Agri*, *Sylvæ*, *Prata*, & *aliæ Pertinentiæ*, ac *Proventus Bonorum* *exteriores*. *Mortua* verò *Muliere*, *Consanguinei* ipsi *propinquiore*, *Dotalitium* *ejus* *requirere* possunt. *ibidem*. *Confer* §. *hunc* *finale* cum *infra* *diceadis*. *vide* *verbo*: *Æstimatio Bon. n. 6.*

2. *Fœmina* à *primo Marito* *integram* *Dotem*; à *secundo* *mediam*; à *tertio* *quartam* *partem*; à *quarto* *octavam* *solum* *Partem* *Dotis* *habet*. *P. I. T. 96.* *Vidua*, in *Viduitate* *sua* *permanens*, *etiam* *restituta* *Dote*,
de *Bon.*

de Bonis Mariti extrudi non potest, nisi aut illa nimis copiosa essent, aut Residentia Mariti, *Castrum* foret: quo casu, alia illi *Domus* deputabitur; nisi plura haberentur *Castra*. P. 1. T. 98. Bona Paraphernalia, mortuô sine liberis Maritô, simul cum Dote Mulieri cedunt, nec uli subsunt *Divisioni*. P. 1. T. 100. si verò *Mulier* decedens, *liberos* relinquat, ad eos devolvuntur. Res autem per *Sponsum* Mulieri datæ, mortuâ ante *Nuptias* Sponsâ, nunquam per *Sponsum* recuperari possunt: si verò post *Nuptias* decedat sine liberis (nisi ipsa aliter disposuisset) apud *Maritum* manebunt. *ibidem*.

3. *Mulier* de Bonis Mariti etiam impignoratâ, *Dotem* suam rehabere potest: redemptionis tamen tempore, etiam super solutione hujusmodi *Dotis*, extra *summam capitalem Pignoratario* satisfieri debet. P. 1. T. 103. *Dotalitium* verò *Uxoris*, pro maleficio Mariti nunquam amittitur. P. 1. T. 104. si tamen in adulterio deprehendatur, nec *Maritus* post adulterium scienter cum ipsa cohabitaverit, *Dotalitium* perdit; non item res *Paraphernales*. P. 1. T. 105. idem fit; cum *Mulier* in gradu prohibito *Consanguinitatis*, vel *Affinitatis* scienter *Matrimonium* contrahit. Quo casu nec *Proles* ex *Matrimonio incestuoso*
 susce-

susceptæ in Bonis Parentum succedunt; licet legitimata essent: sed earum loco, in alios Parentum successores Bona devolvuntur. P. 1. T. 106. & 108. Prohibitionem autem intellige ab Ecclesia Rom. Cath. usque ad quartum gradum inclusivè factam. P. 1. T. 107. Pœna autem Matrimonii sic contracti, & consummati, siquidem in 1. vel 2. gradu fiat; tunc pœna est mors: si verò in 3. vel 4. tunc carcer ad duos, vel tres annos. A. 11. & 12. 1723. idque non obstante Religionis diversitate: cum leges Patriæ æqualiter omnes Cives ligent. Judicandas autem esse causas Matrimoniales, etiam jure nostro, juxta Sacros Canones; patet ex S. Steph. lib. 1. C. 2. & novissimè ex A. 29. 1723.

4. Si Bona, per Viduas, ultra Dotes earum, illegitimè abalienata sint; Fœneratores pecuniam amittant, & veri successores Bona sine ulla solutione (rei tamen veritate priùs per Judices Comitatus, cognita) rehabeant. A. 61. 1618. ubi etiam statuitur, ut si Curias, vel Bona, datâ operâ desolari permiserint, damna ex Dotibus ipsarum resarciantur. Dotalistæ omnia privilegia, litterasque, Bona Maritorum concernentes (exceptis illis, quæ ipsas præcisè, vel ipsarum Hæredes tangerent) ad requisitionem successorum legitimo-

timorum, sub pœna exclusionis è Bonis, sub juramento in sua Persona, extradere tenentur. *ibidem*. & *A.* 67. 1622. per quem prior declaratur: 1. quòd in sedibus judiciariis Comitatum debeant legitimè conveniri. 2. quòd Parti succumbenti extra Dominium detur facultas appellandi, ac novò judiciò utendi. 3. quòd Dotalistæ intelligi debeant *simplices*, & non *Coacquistrices*; quod *coacquistionis* jus probare, ipsis incumbit; & hæ, præter *Dotem*, acquisita sua, sive ab *Heredibus*, sive à *Fisco*, jure prætere possunt. *P.* 1. *T.* 102. *A.* 67. 1622. 4. quòd si Dotalistæ Bona, vel litteras Alienis; vel à successione Remotioribus, per collusionem resignassent; non solum ipsæ, sed illi etiam eodem jure conveniri possint. *Causæ Dotalium*, ac *Paraphernorum* in foro sæculari ventilentur. 1647. *A.* 16. & quidem in Comitatu usque ad *florenos* 600. admittitur unica extra Dominium appellatione: ultra valorem verò 600. *florenorum*, coram Proto-Notario (nunc coram *Tab. Distr.* *A.* 34. 1723.) admittitur intra Dominium, ad Curiam Regiam, appellatione, *peremptoriè* judicari debent. *ibidem*. *A.* 126.

5. Si Dotalistæ in sepulchras suorum, expensas æquò majores faciendo, Bona abalienant;

nent; Judices Comitatum requisiti, abscis-
 sis omnibus juridicis remediis, eadem veris
 successoribus restituant; Dotalistas verò ex-
 cludant. *A. 75. 1655.* Porro sicut hætenus
 universa Bona pignoratitia, uti & res omnes
 mobiles Mariti intestati, ac sine liberis dece-
 dentis, *Vidua* acquisivit: ex vi *Titulorum* 98.
 99. & 102. *P. 1.* ita impostero ex men-
 te *A. 11. 1687.* Dos, & Paraphernum,
 cunctæque res mobiles, nec non Bona per
 Uxorem, titulò pignoris parta; illâ, sine li-
 beris, ac testamento, decedente, non ampli-
 us in *Consanguineos Defuncta*, sed in *Mari-
 tum* devolvantur. Confirmatur id *A. 26.*
1715. quòd si Defuncta liberos relinquat,
 nova, & antiqua lege successio eos, non *Ma-
 ritum* concernit: cùm *A. 11. 1687.* loquatur
 solum de casu, quò Uxor sine liberis dece-
 dit. Hinc derogatum est dispositioni *T. 100.*
P. 1. & T. 93. §. finali. vide de *Admoni-
 tion. Æstimation. Emenda* capitis. Mulier tri-
 plici de causa potest Dotem Marito relaxare:
 1. si Maritus Bona Uxoris propria augmen-
 tet. 2. si expensas necessarias in illa faciet.
 3. si Dotis loco, animæ Uxoris defunctæ con-
 sulat. *P. 1. T. 109.* quamvis id etiam extra has
 causas fieri possit; modò absit *coactio. ibidem.*

TITU-

TITULUS XXXV.

De Emenda Capitis, & Lingvæ.

Num. 1. **P**ronunciatur sententia *Emenda* Capitis, in actibus *majoris potentia*: de quibus supra: unde à sententia *Capitali*, in hoc solùm differt; imò. quòd sententia *Emenda* capitis feratur iatra, & contra Personas à jure determinatas; ut Ecclesiasticas, Religiosas, Muliebres, & Fratres generationales. *P. 2. T. 42. A. 10. 1723. Capitalis* verò feratur inter, & contra Personas Nobiles, præter recensitas. *ibidem.* 2dò. quòd in *Emenda* capitis convictus (sive convictio sequatur ex *insufficienti defensione*, sive per *nonvenientiam*) neque detineri, neque Capitis amissione puniri possit: sed in *homagio*, idque simul cum amissione Bonorum, vincatur. Prælati quidem, aut Baro in 400. Nobilis autem in 200. *florenis*, soli Actori cedentibus. Et ante omnia, hæc pœna homagialis desumi, Actorique assignari debet: reliqua verò Bona, *immobilia* quidem communi æstimatione *redemptibiliter*; *mobilia irredemptibiliter*, Reum præcisè cernen-

cernentia, in duabus Judici, in tertia verò Partibus Actori cedunt. Fœminæ verò, in Emenda Capitis convictæ, præter Bona immobilia, & mobilia, amittunt etiam Dotalia, & Quartalia. P. 2. T. 43. vide de Sententia Capitali N. 4. Indebitè accusans quempiam de homicidio, & in proba deficiens, in Emenda Capitis vincitur. Ubi per Judicem, ex Bonis Convicti, Accusato satisfaciendum: ita tamen, ut nullam eo casu Judex habeat portionem. *Math. D. 3. 1471. A. 28.*

2. Pœna Emenda Lingvæ, ob injustam, & falsamque querimoniam, Regi, aut Judicibus Regni ordinariis porrectam (intellige sinistram instantiarum expositionem; non accusationem infamatoriam: quia in hoc casu, sensu. A. 7. 1715. pœna Talionis desumi posset) item ob turpia, inhonestaque verba, contra quempiam Bonæ famæ, & honestæ conditionis prolata; per Judices imponi solet. facit autem florenos 100. in duabus Judici, in tertia verò partibus, lasso persolvendos. P. 2. T. 72. *Math. D. 6. A. 7. 1655. A. 50.* causa tamen, ob injustam hujusmodi dehonestationem, non amittitur; sed solum usque ad pœnæ depositionem, aut executionem suspenditur. *Ibidem.* Inter Oppi-

danes tamen non privilegiatos, uti & *Rusticos*, 20. solùm *florenis* compensatur. *Kitt. C. 9. Q. 20.* imò & *Nobilis*, stante sede *judiciaria* (non item *solutâ*) potest cum *minori onere 25. florenorum* deponere. *A. 89. 1635. A. 94. 1649. A. 108. 1655.* quòd si tantum *æris* apud se non habeat, potest in *anulo aureo, vel argenteo, 25. florenis* pòst redimendo, deponere. *Prax. Ex citt. Art.* patet, non solùm *verbò*, sed etiam *scriptò* *dehonestatoriò* hanc *pœnam* incurri: quæ *sensu A. 94. hic cit.* extenditur etiam ad *dehonestationes*, extra *sedem judiciariam* commissas, *prævia citatione, & processu* *acquirendas.* Et quidem *respectu singularum dehonestationum, diversis temporibus* *commissarum, & in Actione exprimendarum. A. 57. 1723.* vel si eodem quidem tempore, sed *diversa probra continentium; ùt si in eodem scripto, alterum diceres Furem; adulterum &c. Prax.* Et à fortiori; si idem *crimen, aut eandem infamiam, diversis scriptis, alteri* *quis objectet.*

3. Pro *dehonestationibus supremorum, & Vice-Comitum, aliorumque Comitatus*, in *actuali officii exercitio* *procedentium, etiam stante sede; 100. floreni* *sine expensis; extra eandem verò, quorumcunque, exiguntur. A. 25.*

1723. vide de *Birsagiis*. Processus hujus causæ, inter Nobiles; in *Sedria* Comitatus, ubi injurians residet. *A.* 16. 1647. inter Civiles; coram Magistratu Civili: contra subditos; in sede Dominali: contra Clericos; in Foro Ecclesiastico agitari solet. *Colom. L.* 1. C. 6. nec pœnitentia facti excusat injuriantem. Si autem dicat, se non animo injuriandi, dictum contumeliosum protulisse; id probare debet: pro quo sufficiunt circumstantiæ, conjecturæ, aut juramentum. vide *Civilistas de injuriis*.

TITULUS XXXVI.

De Evictione, & Evocationibus.

Num. 1. **E**Victio, seu *expeditoria cautio*; vel *cautio de Evictione*, est promissio, alterum in possessione Bonorum, contra *legitimos*, seu processu juris agentes, *impetitores* (non item contra *violentos occupatores*) defendendi, & manutene-
 nendi. Unde si *Pars Fatens* legitimè requisita, alteram *Partem*, *juxta præassumptam cautionem*, in Bonis à se venditis. aut *Cam-*
 biatis

biatis conservare non possit; tunc eam Bonam cambiata, si *existent*, in specie; secus Bonis, venditis, aut cambiatis æqualia statuere eidem debet. *P. 1. T. 74.* id quod intelligendum est, si *Evictio* Factionalibus *generaliter*, & *communi modo* inserta sit: nam si quæ adjectæ conditiones, eadem utrinque Partium servandæ. *ibidem.* Evincendus, ante litis decisionem, Evictorem evocare tenetur, ut se in iudicio defendat. secus enim, postquam nempe Bona juridicè amiserit, Evictor eum defendere non tenetur. *P. 1. T. 75.* si tamen in causam *Attractus*, ob inevitabilia impedimenta Evictorem suum habere non potuit, ac propterea succubuit, extraque Dominium Bonorum suorum constitutus est; beneficiò *novi iudicii*, contra Partem triumphantem extracti, ad Evictorem suum regredi potest. *A. 35. 1659.*

2. Per *citationem* autem, & non per aliquod *mandatum*, debet venditor, aut oppignorator ad evincendum compelli: secus enim posset impunè resilire. Si verò *Citatus* evincere nolit; in onere assumptæ evictionis convincetur. *Kitt. Dub. 35.* Unde in causam *Attractus*, & in iudicio constitutus, se ad Evictorem revocare potest, terminum, pro eo evocando, petendo, & in eodem *E-*

victionales producendo. *idem* Dub. 38. Hoc tamen observandum, quòd Eviçtio semper ad *Extraneos*, non verò ad ipsos *Donatores*, vel *Venditores* referatur. Unde isti titulò Eviçtionis, quasi verò Emptorem non fiderent sibi in Bonis conservare; non possunt Bona sua juridicè repetere. Cæterùm licèt *Donatores*, & *venditores* juxta *T. 77. P. 1.* agere contra possessores Bonorum venditorum, aut donatorum *generaliter* non possint; possunt tamen ex *certa aliqua causa*; ut si inconsultè se fecisse adverterent, debito statim tempore, dictas vendiciones retractare. *Kitt. Dub. 40.* An autem *Eviçtoris* successor, *ultra vires successionis suæ*, evincere teneatur; *proximè* consule. *consultum est*, *cautelæ omnes*, de quibus nihil statutum, *Fassionalibus* inferere. si enim Eviçtio est concepta *generalibus* solùm *terminis*; & aliqua particula ex Bonis venditis, jure mediante, avulsa est, tunc *Eviçtor* non tenetur ad *damnum compensandum*. *P. 1. T. 76.*

3. Quamvis *Citatio*, *Certificatio*, *Evocatio*, jure nostro passim confundantur; distinguit tamen *Kittos* *Evocationem* à *Citatione*: quòd hæc latius pateat; cùm æquè ad *Causas Comitatum*, atque *Curia*, aliorumque *Tribunalium* se extendat: *Evocatio* verò

Causas Curiaë, seu Tabulares respiciat. *P. 3. T. 26. & 27. vide cit. Kitt. C. 2. Q. 1. & seqq.* qui varias ibidem Citationis species, fusè recenset: quarum transcriptionem, quantum ad *eruditionem*; hic præmittimus: quantum verò ad usum faciunt, infra referemus. Quòd autem nemo, nisi legitime citatus, cuiquam respondere, & iudicio stare debeat; statuitur pluribus locis, ut *Andr. D. 2. A. 2. Ulad. D. 1. A. 11. & 12. P. 1. T. 9. A. 31. 1613. A. 5. 1723.*

4. Evocatio nihil est aliud, quàm ad actionem, vel querimoniam, iudici competenti per quempiam, & adversus quempiam, porrectam, in presentiam ejusdem Iudicis legitima vocatio. *P. 2. T. 18.* Evocationes aliæ sunt simplices, aliæ Peremptoriales, sive Insinuationales, aliæ Admonitoria, aliæ Introductoriales, & Reambulatoria; à Causa Introductionis in Bona, & Reambulationis metalis, sic dictæ. *ibidem. vide Kitt. Dub. 56.*

Evocatio simplex illa dicitur, quæ absque ulterioris termini denegatione concipitur. *Insinuationalis*, sive *Peremptorialis* fit in illis causis, quæ brevi Termine, seu processu terminantur. *Kitt. C. 2. Q. 3.* ubi omnis ulterior Evocatio aut Terminus *Evocato* denegatur. Uti fiebat in Causis, quæ *unius Terminis* vocabantur, & in primis octavis decidi sole-

di solebant. Tales sunt, quæ super factis potentariis, damnorum illationibus, aliisque nocementis, & injuriis motæ sunt. *Mat. D. 6. A. 6. Ulad. D. 1. A. 54.* item Causæ novorum judiciorum *Ulad. D. 1. A. 52. P. 1. T. 77.* obligaminum. *Ulad. D. 1. A. 38.* Debitorum, Quartalitorum, Dotum, Parapher. Divisionum inter Fratres indivisos; nec non Evocationum ratione *Evictionis*, vel Occultationis litteralium instrumentorum: ita, ut qualiscunque Evocatio præmissa fuerit, Causæ prædictæ in unico termino deciderentur; reliquæ verò in quatuor Octavalibus. *P. 2. T. 18.* præterea Causæ *Depositionum* contra Depositores. *A. 16. 1622.* & jurium impignoratorum acquirendorum. *P. & TT. citt.* Addit his *Kitt.* Evocationem *Utralem*; quod Evocatus, utram vellet, amplecti posset.

5. Dividitur præterea Citatio in *Realem* (quæ & *Personalis* interdum vocatur) *Verbalem*, & *Scriptam*. Scripta est, quæ fit per litteras in forma *Missilium*; à *Tabula* quidem *Regia*, & *Distriktualibus*, sub sigillo Regiæ Majestatis. *A. 30. 1723.* Ab inferioribus verò Judicibus, Putà Comitatus &c. sub propriis sigillis usualibus: debentque solita subscriptione roborari. Quod si igitur vel *sigillum*, vel *scriptio* in Certificatoriis desit, A-

fit, Actorque exceptionem superinde opponat; causa condescendit. *Verbalis* Citatio est quæ per juratum Tabulæ Regiæ *Notarium*, seu *Scribam*; vel per *Ministram* Judicis (ut in liberis Civitatibus fit) perfici solet. *Rebels* demum est, dum quis in loco delicti, vel per continuam prosecutionem, in *flagranti* apprehenditur, Judicique sistitur: quod fit maximè in criminalibus. *Ulad. D. 1. A. 91.* nihilominus etiam in his, Captus citari solet ex vinculis. *A. 38. 1655.* nec est usus ferè *Realis* Citationis; nisi in casu *Perduellionis*, sensu *A. 7. 1715.* ac manifesti *Debitoris*, & de fuga suspecti, nec habentis *Bona*, unde *Creditori* satisfaciat. *Ulad. D. 1. A. 92.* vide de *Casibus*, in quibus *Nobiles* captivari possunt. si quis puerum illegitimæ ætatis, aut *Nobilem* præmortuum evocari (nisi ignorantia excuset) vel statui fecerit; in homagio 200. flor. faciente, ad eorum tamen instantiam, ac protestationem, convincatur. *P. 29. T. 23.*

6. Evocationes autem ratione *Bonorum* de juribus possessionariis hæreditariis, vel impignoratitiis Evocandi, fieri debent; non autem personaliter, aut de *Domo* solitæ *Residentia*, nisi in defectu priorum. *P. 1. T. 19.* secus Actor, ad instantiam Evocati, in homagio

magis ipsius, sensu *T. 24. P. 2.* convincitur. Verum *hodie* id parum curatur. In actibus vero potentiariis, etiam ex *officialatibus*, in quibus hujusmodi actus patrati sunt, evocari possunt. *P. 2. T. 19.* omnis autem homo Regius, vel Palatinalis, Evocationem, vel quancunque executionem faciens, in eodem Comitatu hereditatem nobilitatem debet habere: secus, si de Curia Regia, Scriba vel Notarius ejusdem, ad id fuerit per Judices ordinarios deputatus. *ibidem.*

7. Si quis Nobilium, durantibus *Dietis*, *Conventionibus Generalibus*, *Octavis*, vel *Brevibus* judiciis, aliquem in tali loco morte, vulneribus, verberibus, aut etiam verbali debonestatione affecerit; mox per solum Scribam seu Notarium Curia Regia, per aliquem Judicem ordinariorum, ad id destinatum, ad instantiam laesae Partis, personaliter citari potest. Idem fieri potest in causa jurium pignoratitiorum; cum pignoratitius coram Judice aliquo ordinario per Pignorantem, vel ejus Procuratorem reperitur; tunc enim ad tollendam suam pecuniam, & remittenda Bona, statim per eundem Judicem admoneri potest. Qui si pecuniam non levaverit; Citatus ad tertium, vel etiam ad praesentem diem, respondere debet: ita tamen, si Actor

quoque copiam Litterarum impignoraticiarum, in continenti producere potest. P. 2. T. 20. idem tenendum etiam in negotio juris hæreditarii, quoad prohibitionem personalem: dummodò *Prohibens*, & *Prohibitus*, coram Judicibus ordinariis, *personaliter* adsint: id quod fieri solet ratione potissimum indebitæ, & potentiariæ detentionis Bonorum alienorum. Ubi si *Prohibitus* talia Bona, prædicta die tertia, ad se pertinere probaverit; tunc *Prohibens*, in æstimatione communi Bonorum eorundem, convincetur. *ibidem* extra quos casus, omnis Evocatio, nec non Bonorum *Statutiones*, *Reambulationes*, *Admonitiones*, aliæque judiciariæ executiones, per Regium, vel Palatinalem aut alicujus loci credibilis hominem fieri debent. P. 2. T. 19. & 21. At *hodie* non per hos; sed per juratos Tabulæ Regiæ vel Judlium, & Jurassorem fit Evocatio: demptis Contradictoribus, qui tempore statutionis Bonorum, semet insinuârunt; sensu A. 30. 1723. v. cujus Præsidi Tabulæ, D. Personali facultas attributa est, certicatorias per juratum tabulæ Regiæ, exhibendi. Idem est quoad Tabulas *Districuales*.

8. Fœminæ, viventibus Maritis, ratione quorumcunque actuum potentiariorum non

evocantur; nisi violentiæ, in Bonis ipsas concernentibus, patratae fuissent, aut Tutricum officio erga liberos suos perfungerentur. 1500.

A. 14. *ibidem*. A. 13. statuitur, ut ratione *quinque Casuum*, Evocationes semper ad 32. diem fiant, & talis Citatus, etiam per Procuratorem comparere possit; quem tamen evocare nunquam valebit. Notâ Infidelitatis condemnandus, personaliter, & non per Procuratorem, evocandus est. P. 2. T. 75. dicitur autem hîc Evocatio *personalis*; quòd Evocatus per se, & non per Procuratorem, comparere debeat. Evocationes verò ad Diætam, tanquam insolitæ, nullius sunt vigoris. 1618. A. 68. Evocationum, & superinde Relationum Copiæ, sine ullis litteris præceptoriiis, ex Capitulis, & Conventibus extradari Partibus debent. 1550. A. 58.

9. In omni porrò Evocatione, præsertim ratione actuum potentiariorum; *tria* expressè sunt *notanda*. Imò. *Persona*, per quam, & contra quam Causa proponitur. 2dò. *tempus* damni & injuriæ illatæ. 3tîò. *Locus*, & *Comitatus*, ubi damna hujusmodi, vel injuriæ erant patratae. *Civilista* Actionis, seu libelli actionalis requisita, sequenti Distincto exprimunt: *Quis? quid? coram quo? quo jure pe-*

re petatur? & à quo? rectè compositus, quisque libellus habet. Id quod etiam apud Nos sensu *Articuli* 30. 1723. hodie observatur. Quorum ratio est, ut Citatus sciat à quo, & quare conveniatur: item ut cognoscere possit, an Citatio facta sit, ad instantiam sui Adversarii? citra quam Judex in causis, privatorum utilitatem spectantibus, procedere nequit: uti nec pœnam *Emendæ* lingvæ, aliorumque *Bursagiorum* desumere; nisi *Lesus* protestetur, excipiat, aut debitam satisfactionem petat. *arg. T. 23. P. 2. hic N. 5. cit. in fin.* secus est, quando causa respicit utilitatē publicā, aut Judex ex officio procedit, uti in Criminalibus, viâ inquisitionis ex officio terminandis; ad mentem *A. 66. 1618. & 38. 1655.*

10. Actor, aliquem citaturus, debet primò secum reputare, ad quemnam Judicem Causa, quam movere vult, pertineat (qua de re vide de Foro competente) quò cognitò, vadat ad eundem Judicem, Partemque adversam citari petat. 2dò. observandæ sunt, ex Parte Citati, Certificatoriæ; an non aliquò vitiò laborent. Utrùm Evocatio facta sit pro die Legalis; quales non sunt *dies Festi* vel *Dominici*; An per Judicem competentem; qualis non est, si Citatus ipse Jurisdictioni Citantis non subsit; utrùm, in loco, debito; qualis

qualis non est Ecclesia; ut habet *Kitt. C. 2.*
Q. 12. an libellus Actionalis non contineat
 aliquod factum, quod fieri eò modo, loco,
 aut tempore non poterat: vel saltem fieri
 non præsumitur; sensu *P. 2. T. 82.* an non
 citatio per *alienos*; idest: nec per subditos,
 nec per Familiares *Citati*, facta sit &c. in his
 enim casibus excipere in iudicio potest, &
 causam condescendi facere. vide *de Admoni-*
tionibus.

TITULUS XXXVII.

De Excessibus Ecclesiastico- *rum, eorumque Officialium.*

Num. 1. **S**I Capitulum vel Conventus a-
 ctus potentiarios de Bonis Ec-
 clesiæ, vel Conventus *collectivè*
 perpetrent; tunc tale Capitulum vel Con-
 ventus, etiam colectivo nomine ad forum
 competens citatur, & instar singularis Per-
 sonæ sententiatur: exceptis *Tituli 44. P. 2.* ca-
 sibus, *homicidii* nempe *voluntarii*, & delibe-
 rati, *Criminis læsæ Majestatis*, & *Note Infi-*
delitatis; in his enim seorsim quilibet puni-
 tur. *P. 2. T. 46.* Confer hanc de *homicidio*

Exceptionem, cum Titulo XIX. Syntag. & *Quæstionem*, ibidem N. 4. positam, non solum *Authoritate*, sed etiam *lege* nixus, facile resolves. Verùm si certæ solum Personæ privato nomine, actus aliquos potentiarios, de Bonis Ecclesiæ, patraverint; solum ipsæ Personæ ex loco delicti Commissi in iudicium vocantur: præsertim si Patrimonia privata non habuerint. *ibidem*. singulari autem Persona Capitulari, in Emenda Capitis convictâ, aut resusione damnorum aggravatâ, & nec res mobiles, nec immobiles habente; tunc ex proventibus Beneficii Ecclesiastici, satisfactio erit impendenda. P. 2. T. 47. A. 26. 1655.

2. *Officiales spiritualium*, sive sæculares, sive spirituales sint, occasione actuum potentiariorum in officialatibus ipsis commissorum, ex eisdem officialatibus evocantur; & si convicti fuerint, de prædictis Officialatibus satisfactio administrabitur. P. 2. T. 48. *Ulad. D. 1. A. 24.* idque, sive violentus, & potentiarius actus ille, de commissione Domini, per officialem committatur, sive non *Praxis*. si tamen Domini se innocentes iuramentô probent, Damnum Bonis suis illatum, possunt à suis officialibus recuperare. Qui si ad alios Dominos transirent profugi, sub pœ-

sub pœna dupli homagii restitui debent. *Mat. D. 6. A. 34.* innuente. In recompensatio-
 ne tamen damnorum de Bonis Domini, sen-
 su *D. 3. Ulad. A. 46.* Domini etiam ci-
 tari debent: cùm nemo non citatus, in Bo-
 nis suis damnificari possit. Et sic intellige
A. 33. 1659. Atque hæc accipienda sunt
 de officialibus tam Prælatorum, quam No-
 bilium quorumvis. *Praxis.* si officiales, aut
 servitores, expletò servitiò abire velint, an-
 te mensem Domino id significare debent :
 intra quod tempus, rationes eorum, coram
 Judice Nobilium, & unò, vel duobus No-
 bilibus, etiam per servitores denominandis,
 recipiendæ sunt. Demùm nemo Prælatorum
 ob delicta Prædecessoris sui, jure aggravari
 potest: nisi Prædecessor adhuc vivens, evo-
 catus, & simul in Emenda Capitis convi-
 ctus fuisset; tunc enim homagium delinquen-
 tis, damnâque solvere tenetur. Bona pari-
 ter, resque mobiles à Prædecessore iniquè
 occupatas restituere jure mediante obligatur.
P. 2. T. 51. Per Prælatos autem, intelli-
 ge hîc Præpositos tam sæculares, quam re-
 gulares omnes. *P. 2. T. 49.*

TITU-

TITULUS XXXVIII.

De Excusatione Rationabili.

IN litteris judicialibus, quas *Birsagiales* vocant, clausula hæc (*si se rationabiliter non poterit excusare*) semper apponi solet; uti & in sententialibus, Adversario assignari solent. æquum enim est, ut quis ex causa rationabili ad iudicium non comparens, Bonis illicò, aut Capitaliter non puniatur *P. 2. T. 59.* Unde etiam *A. 32. 1723.* statuitur; ut sententiæ in *Tabula Districtuali*, in non *Comparentes* latæ, ante 15. diem executioni non mandentur. Rationabiles autem causæ non comparendi, pro *Parte* in *Causam attracta*, sunt sequentes: 1^{mò} si *Reus Conventus*, vel ejus *Procurator* gravi ægritudine detentus est. 2^{dò}. vehemens aquarum inundatio, aut insolens tempestas: nec enim quævis sufficit. 3^{tio}. *Repentina Equi infirmitas*: ubi alium præ inopia emere non potest. 4^{tò}. si locus iudicii, aut iter periculis sit obseptum; vel si in manus latronum, aut Adversariorum suorum incidit: & his, vel similibus casibus, quò minùs compareret in tempore, impeditus; *rationabiliter*

dem tenetur habere *excusationem*. P. 2. T. 59.
 A. 32. 1723. modò excusatio rationabili fun-
 damento nitatur. Vocati ad Congregatio-
 nem, si non venerint; per Comitem, aut
 Vice-Comitem in 12. florenis mulctantur: ni-
 si ægritudine, seniô, viduitate, orphanitate,
 Paupertate, vel arduis negotiis excusentur.
Sigism. D. 6. A. 7.

TITULUS XXXIX.

De Fassionibus Universim.

Num. 1. **P**ersona Nobilis, vero!, ac legi-
 timo successore carens, seu *Ul-
 timus hæres*, non potest jure
 perennali, sine consensu Regio de Bonis suis
 quidquam disponere: imò nec illa oppigno-
 rare ultra communem æstimationem. P. 1.
 T. 10. Verùm contra *communem æstimationem*,
 in oppignorationibus jam inusitatam, obser-
 vantur hodie *Articuli 53. 1625. 90. 1635.
 125. 1646. & 52. 1655.* ubi conditiones lit-
 teris pignoratitiis insertæ, summâ integraliter
 depositâ, observari præcipiuntur. Unde im-
 mutata etiam est dispositio *Titulorum 63. 65.
 P. 1.* in ordine ad Bona, pignoris titulô obli-
 gata: utpotè quæ sensu *A. 125. 1647.* neque

Consensu Regio, aut statutione indigent, neque ad communem estimationem, aut 50. florenos restringuntur. Et hæc limitatio juris antiqui, per Citatum A. 125. facta, non solum venit intelligentia de Bonis, extra collationem Regiam quomodolibet acquisitis (de quibus liberam unusquisque habet disponendi facultatem) sed etiam quoad avitica, vel quæ cuipiam à Rege, ob fidelia servitia obvenerunt: uti habetur A. cit. ab alienatione tamen eorundem perennali juxta leges antiquas adhuc regulandâ.

2 Fatentes in loco passionis adesse debent *personaliter*: nam ad relationem aliorum Capitulum vel Conventus credere, aut litteras superinde conficere non debet: & licet conficeret, eædem nullius erunt vigoris. P. 2. T. 16. Quod si verò Capitula vel Conventus, aut Judices ordinarii, larvatas quorundam passionis scienter authenticarent, vel aliter falsas litteras conficerent; tunc veluti *Falsarii & Perjuri* punirentur. Et Capitula quidem vel Conventus; in sigillis: Judices verò ordinarii seculares; in sententia capitali, nec non perpetua Bonorum, ac sigillorum, honorisque amissione condènantur. Insuper frontibus, & faciebus ejusmodi Capitularium, hujus iniquitatis complicum, stigma sigilli igniti inurendum esset. *ibidem.* Quæ tamen pœna, relatè ad personas spiri-

Spirituales, per poteſtatem Eccleſiaſticam, vel præmiſſa degradatione, executioni mandanda eſſet; vigore *D. A. Ulad. A. 43. & 44.* vide de *Cognitione falſarum litterarum.*

3. Faſſio nulla, vel Inſcriptio *illegitima*, vel invitè facta, aut fienda vires habeat; ubi invitè factam eſſe conſtiterit. 1471. *A. 26.* Faſſiones autem ſub Diſturbiiſ ab anno 1604. factæ, vigorofæ ſint. 1608. *A. 18.* Quod conſenſum Regium attinet, ultimus deficiens, de Aviticis, aut de Bonis ſeu titulo perennali, ſeu inſcriptitiô, *purè* propter fidelia ſervitia per Collationem Regiam Acquiſitis, ſine illo faſſionem *perennem*; imò nec *pignoratitiam*, ultra communem æſtimationem, celebrare poteſt *P. 1. T. 65.* confer hæc cum dictis *N. 1.* ſi tamen plures ſuperſint, inter quos propter Conſanguinitatem datur reciproca Bonorum ſucceſſio; inter eorſdem celebrata faſſio, non indiget Conſenſu Regio. *ibidem.* Uti nec ſtatutione *P. 1. T. 63.* Faſſiones verò perennales, inter quoscuñque *alienos*, ſeu mutuò ſibi non ſuccedentes, intra anni revolutionem ſtatutione firmari debent. vide de *Conſenſu Regio*, & *Articulum 26.* 1715. ac verbo: de *Bonis Aviticis.*

4. Tam Maritus Uxori, quàm etiam Uxor Viro, de cunctis Bonis, ac juribus poſſeſſionariis,

riis, præcipuè per ſe acquiſitis, vel aliter ob-
 tentis (de quibus videlicet etiam Externis
 fateri poſſent) liberam diſponendi, ac ſaten-
 di etiam perennaliter (modò id fiat ſine præ-
 judicio liberorum, aut Fratrum, ac ſine co-
 actione) habet facultatem. *P. 1. T. 110.* imò
 jure impignoratio, faſſio inter Conjuges,
ſimpliciter, id eſt: niſi ex cauſa evidenti, pu-
 tà; ſi pecuniis Uxoris, aut aliis rebus, à Pa-
 rente, vel priori Marito, ſecum allatis, Bona
 vel emerentur, vel reſtaurarentur *manifeſtè*;
 nullius eſt firmitatis. *ibidem.* Puellæ in Ca-
 pillis conſtitutæ, Faſſiones ſibi ipſis, ſucceſſo-
 ribus, & Fratribus præjudicantes facere; nec
 Tutoratum minorum Fratrum gerere permit-
 tuntur. *P. 1. T. 91.* Orphani verò, infra 24. an-
 nos, Faſſiones ſuas, perennaliter de juriſus
 poſſeſſionariis factas, ante completos 24. æta-
 tis annos, revocare poſſunt. *P. 1. T. 128.* vide
 de *Ætate Puerorum*: item de *Admonitionibus*.

TITULUS XL.

De Foro Competente.

Num. 1. **Q**uoniam Judici, extra Territo-
 rium ſuum, jus dicenti, impu-
 nè non paretur: nam *Autho-
 ritas*

ritas cujuslibet Judicis, solummodò ad loca jurisdictioni suæ subjecta se extendit. P. 2. T. 65. S. Ladis. l. 3. C. 16. idcirco pauca hîc de Foro Competente annotare, non erit supervacaneum. Causa ex parte terminorum, quibus levare solet, est multiplex. *Octavalis* generalium judiciorum: *Octavalis* Brevium judiciorum: *Diatialis*: *Extra-ordinaria*: *Peremptoria*, sive *summaria*: *Compromissoria*: *serialis*, & *Extra-serialis*: *Ultimus Termini* &c. de quibus vide *Kitt.* C. 1. Q. 3. & Q. 8. sed hæc juri antiquo magis congrua. Jam enim stabilita, vigore *A.* 25. 1723. continua per Hungariam (stabilienda fors propediem etiam in Dacia) *Tabula Regiæ* sessione; & serie *Causarum* per *A.* 43. 1729. aliisque complures, aliter ordinatâ; non est operæ pretium, iis ultrâ insistere.

2. Causâ porrò, ex Parte *Fori*, seu *Judicium* est quadruplex: imò, *Palatinalis*; ut omnes causæ *Fiscales*, & *Extraordinariæ*. *A.* 18. 1574. item *Transmissiones* ex Regno *Dalmatiæ*. *Math. D.* 4. *A.* 12. de *Off. Palat.* 2dò. *Locumtenentialis*; ut omnes Causæ *Brevium* judiciorum, apud *Kitt.* hîc notatorum: item *quinque Casuum*; *Interceptiones*, & *occupationes Castrorum*; *Transmissiones omnium Regni Comitatum*. *A.* 2. 1555. item *defe-*

Etus feminis *A. 21. 1566.* & juxta *A. 28. 1552.* etiam Viduarum. 3to. *Curialis*, seu Judicis Curiae; uti ordinariè jam omnes causæ Defectûs feminis, ac transmissionum ex Sclavonia. *Ulad. D. 4. A. 6.* Causa item *Facti* honoris. Et hæ dicuntur causæ *speciales*. 4to. *Pro-Notarialis*, & *Comitatensis*, aliorumque Judicum inferiorum: quæ & *communes* nuncupantur. De quibus hic intrâ; & alibi suis locis.

3. Clericus à sæculari in Foro Ecclesiastico: sæcularis verò à Clerico in Foro sæculari convincantur. *Colom. Lib. 1. C. 6.* Injuriam autè Damno affecti, à Judice ejusdem loci; aut si injuriantes Rustici fuerint, ab ipsorum Dominis judicium postulent, & *gradatim* à minoribus Judicibus, ad Majores appellent. Causas autem propria Authoritate per se ipsos vindicare non possunt, nec satisfactionem sibi impendere: nam aliàs in facto potentia convincantur. *Cum neminem liceat, nulla postulante justitia, propria Authoritate dijudicare. Sigis. D. 2. 1405. A. 8.* Judicium verò contra Colonos, ratione cujuscunque facti, à Dominis ipsorum Terrestribus petatur: qui si denegaverint, citentur iidem Domini in sedriam Comitatus, teneanturque Comes, Vice-Comes & Judicum simplicem justiciam administrare, sub

sub amissione officiorum. *Sigif. D. 3. A. 10.*
 Illi verò, qui nimia, & injusta Telonia exige-
 rent, à Comite, vel Vice-Comite illius Co-
 mitatus, requisiti, teneantur Privilegia sua de
 talibus Teloniis producere, neque plus, quàm
 in eis habeatur specificatum, exigere. secùs
 facientes, uti & illi, qui pontes, & vias, qua-
 rum gratiâ Telonium ipsis concessum est, non
 reparant, cientur, & convineantur primò in
 100. deinde verò 200. *florenis*, tertio autem
 in amissione vilæ, redemptibiliter tamen com-
 muni æstimatione. Et hæc Birsagia Vice-Co-
 miti, & Judicibus Nobilium cedant; jura ve-
 rò possessionaria Fisco Regio. *A. 11. & 12.*
1566. & D. 6. 1435. A. 23.

4, Nullus omninò hominum, per simpli-
 cem querelam, nisi per viam appellationis, à
 suo Diæcesano, Caußam suam, in Præsentiam
 aliorum deducere possit: secùs ab Actione,
 & Acquisitione decidat, ac insuper in *florenis*
 40. Auri, per Comitem, vel Vice-Comitem,
 aut Judium irremissibiliter convineatur. *Ulad.*
D. 2. 1495. A. 10. Comites verò perpetui
 solius Regis judiciò conservantur. *1486. A. 21.*
 Extra Regnum autem nemo juri stare tene-
 tur; etiamsi Judices Regni ordinarii cum sua
 Majestate fuerint. *1536. A. 41.*

5. Litteris suæ Majestatis, aut Judicum or-

dinariorum, vel per Notarium requisitus, tamen attestari nolens de facto aliquo; res suas 64. florenorum amittat: his verò carnis capiatur, & luat in corpore. Quam pœnam Vice-Comes potest ad Mandatum, irremissibiliter exequi. 1563. A. 81. Temptarii Turbatores proventuum Regionum, in præsentiam Palatini evocentur, ab eoque, comperta rei veritate, Capitis pœnâ puniantur 1609. A. 16. Hæc jure potissimum veteri, de Foro Competente in Communi: nunc aliquid etiam jure novo, ac in specie dicendum venit.

6. Quamvis Causæ *Articulares*, & *Fori Extraordinarii*, *Comitis Palatini*: defectum item feminis, jusque Regium tangentes, sensu T. 30. P. 1. *Curia Regia* judiciali hæc nus subjectæ fuissent; deinceps tamen quævis Causæ *Tabulares*, ac Fiscum etiam Regium seu activè, seu passivè tangentes, uti & *Neo-Acquisticorum*, in *Tabula Regia* (salva ad *septemviralem* appellatione) terminentur. Ita tamen, ut *Causantibus*, remotis habitantibus, quatuor ad minus *Quindenarum* terminus, isque pro certa die assignetur. A. 26. & 19. 1723. Ex his patet, *productionem* Privilegiorum, seu litterarum *Acquisitionalium*, juriumque possessionariorum, quantum ad *proprietatem*, aliasque Causas *speciales*, olim sensu T. 52. P. 2.

A. 9. 1486. A. 54. 1492. A. 28. 1715. ad Forum Palatinale, aut Curiale peculiariter pertinentes; hodie ad Tabulam Regiam revocari. Hôc tamen statutô: *no hac in Causis alterius Fori prima Instantia Judicem agat.* A. 44. 1729.

7. Ad Forum Proto-Notariale in Partibus pertinent Causæ *statutionis*; ubi Donatarius puram statutionem in Bonis impetratis habens, ob renitentiam possessorum, Bona adire non posset: *liquidorum debitorum*; ubi in *obligatoriis* nullus Judex specificatur, & *summa* purè *Capitalis* 1000. florenos excederet; de minori enim summa Comitatus judicabit. Causæ item *Divisionis*, & *successionis* Bonorum mobilium, & immobilium, in diversis Comitatus existentium, ac *Rectificationis* earundem: *contractualium*; ubi non de valore Contractûs, sed secundum contractû, id est: ad ejus impletionem proceditur, & in quibus nullus Judex specificatur: *insuper causa*, in quibus *judiciaria remedia* ex contractu, vel de lege præscissa essent: *Reexecutionis* Bonorum, in diversis Comitatus existentium: *Turbatorum*, & non *Admittentium* *judiciarias* Proto-notariorum *executiones*: *Rationum reddendarum* à Tutoribus, & Curatoribus Bonorum in diversis Comitatus sive *Acquisitionis* rerum mobili-

um, *Legatorum, Dotum, Paraphernorum, Depositorum*; licet quidem sine pœnis, tamen cum refusalione expensarum. Item ubi *Contradictor* suo, & Hæredum nominibus, reali aëioni locum faciens, sine Hæredibus decedit: denique ultra Prænotatas Causas, aliæ etiam in Generali Regni Decreto contentæ, *Forum Protonotariale* quomodocunque concernentes, si sententiæ convictionales summam 12000. florenorum non excedant; non obstante Appellatione, debitæ executioni, per Protonotarios in *Partibus*, mandari possunt, si autem summam illam excedant, tunc Appellatio intra Dominium erit admittenda. A. 28. 1715.

8. Quia verò quatuor *Tabule Districtuales*, loco judicatus *Protonotarialis*, constitutæ essent; deinceps universæ Causæ, quæ hætenus per Protonotarios judicatæ sunt; ad *Forum Tabularum Districtualium* erunt referendæ. Ita statuitur A. 34. 1723. quas causas ne hic repetamus, vide supra numero immediatè præcedente recensitas. eâ tamen hæc modalitate intelligi velim; ut in quo *Districtu* caput Bonorum litigiosorum erit, ibi Causa *Forum* sortiatur: & in diversis Comitatus sita, *Tabula Districtualis*: in eodem verò Comitatu adjacentia, judicet *Comitatus*. A. 31. 1723.

9. Quamvis olim *Judices Pedanci* (quales sunt

sunt Comitatenſes, aliique præter ordinarios) ultra 100. florenos non adjudicarent; *argum.* T. 7. P. 3. eorúmque actiuitas pro diuerſis temporibus & Cauſis, diuerſimodè limitaretur; *hodie* tamen Authoritas eorundem longiùs extenſa eſt. Jam enim ad Forum Comitatenſe ſpectant imò. quidem vigore *Artic.* 8. 1715. Cauſæ Criminales, cujuſcunq; generis, ex quolibet delicto; ut habet praxis (exceptis tamen læſæ Majeſtatis, Notæ Infidelitatis, & quinque Caſuum) item Cauſæ violentiarum, Diuiſionis & ſucceſſionis Bonorum, in eodem Comitatu exiſtentium: Acquiſitiones item Damnorum, vituperiorum, dehoneſtationum, Repetitionis Litterarum, fugitivorum Colonorum, & ſervorum; item Impenſionum penes Colonos, & ſervos, Reambulationis Metarum, Jurium pignoratitiorum, & Decimarum. *ibidem.* Et quamvis eodem *A.* ſtatuatur, ut in Cauſis Bonorum impignoratitiorum, & Acquiſitionis liquidorum Debitorum, non poſſint Partes procedere in ſedibus Comitatum; ultra ſummam 12000. florenorum, purè in Capitali computatam; *A.* tamen 35. 1729. deinde concluſum eſt, ut Cauſæ pignorum, in eodem Comitatu adjacentium, etiam ad ſummam indefinitam in Comitatu adjudicari poſſint. Et ſic derogatum

tum est *T. 7. P. 3. & A. 7. 1504.* ubi Activitas *sedrie* Comitatus ad 100. duntaxat *florenos*, idque sine poenis. exigendos, restringitur: Item *A. 166. 1647. 41. 1649. & 33. 1682.* Quibus, *primò* quidem ad 600. *secundò* ad 1200. *tertiò*. ad 6000. Judicatus Comitatus restringitur erat.

10. *2dò*. ad Forum etiam Comitatus spectant Causæ Dotum, Paraphernorum, & universim rerum mobilium, etiam legatarum, quæ 600. *florenos* non excedunt. *A. 126. 1647.* In Causa liquidorum Debitorum, si summa Capitalis sit infra 1000. *florenos*, Judices Comitatus procedunt. *A. 28. 1715.* vide *N. 13. infra.* Quod si verò Dos, Paraphernum, vel quæcunque res mobilis, valorem 600. *florenorum* excedat; tunc erit fori Protonotarialis. *Art. Cit. at hodie Tabula Districtualis. A. 34. 1723.* item Causæ Bonorum, contra contradictionem occupatorum. *Math. Regis D. 6. A. 22. & 27. 3tò.* Ad Forum Comitatus pertinent Causæ Siccorum Teloniorum. *A. 34. 1625.* *4tò.* Reparationis viarum, & Pontium. *A. 30. 1599.* *5tò.* Contractuum; ubi Partes ita conveniunt. *6tò.* variorum Birsagiorum, seu Mulctarum; de quibus vide de *Birsagiis.* *7mò.* Causæ Tutelarum, & Curatellarum, usque ad summam indefinitam. *A. 32. 1659.*

1659. Ita tamen, si Bona sint in eodem Comitatu: secus enim spectabunt ad Forum Districtuale. *A.* 28. 1715. & 34. 1723.

11. 8vo. Causæ contra Dimissores Malefactorum, aut Terrestres Dominos, Urbaria excedentes, erectæ. *A.* 35. 1729. 9no. Causæ Revindicationis Bonorum, per simplices Dotalistas à successione alienis traditorum: item contra officiales, & servitores, reddendis rationibus obnoxios: Denegationis Depositorum, Revindicationis Bonorum Communium abalienatorum, Redemptionis à non indigenis: Causæ contra S. Sedis sententias exequi Nolentes: Causæ viâ *A.* 69. 1715. contra Morosos in reparandis Communibus ædificiis Compossessores, suscitatae. *A.* 29. 1729. 10no. Causæ Quartalitorum: Quartarum Decimalium, pro Parochis, aut aliis Ecclesiasticis excindi solitarum: successione Sylvarum, & quæ usu Comitatum, illic ventilari consuevissent.

12. Et quoniam sedes judiciariæ Comitatum continuè celebrari nequeunt; hinc exceptis Causis Criminalibus, nec non talibus, quæ Collectivè Comitatus negotia tangunt: item contra Dimissores Malefactorum, aut Terrestres Dominos, Urbaria excedentes erigendis; Cæteræ omnes Causæ etiam *in Partibus*

bus, per Vice-Comites, ac respectivè Judices Nobilium, decidi possunt: Appellatione ad sedem judicariam Comitatus, partim intra, partim extra Dominium, salva permanente. *A. 35. 1729. vide de Appel.*

13. Vice-Comes, in Partibus, in Causis liquidorum Debitorum ad summam 12000. florenorum, purè in Capitali computatam; in Causis verò Pignorum, usque ad summam indefinitam: Judex Nobilium sive in liquidis debitis, sive Pignoribus, tantùm ad summam 3000. florenorum, respectu pariter Capitalis computandorum, procedere valet. *Cit. A. 35. 1729. Quò derogatum vides A. 33. 1681. ubi ad sex duntaxat millia Forum Sedria Comitatus extendebatur. In Causis infra 200. florenos, sive Liquidorum Debitorum, aut Pignorum, sive Divisionum, successorum, aliarumque id genus Causarum; soli Judices Nobilium, & non Vice-Comites procedunt. A. 35. Cit. Causæ tamen violentiarum, cum desumenda pœna Violentiæ, soli Vice-Comitum judicatu subjacent. ibidem. Quamvis autem sententia, in Tabula Districtuali, per non Comites, pronunciata, 15. diebus juridicis ab executione suspendatur; A. 32. 1723. hoc tamen Beneficium non competit, in Foro Comitatus sententiatis. A. 35. 1729. confer hæc cum Tit. de Appel.*

14. Forum^o Ecclesiasticum olim concernebant Causæ mysteriorum, & Defectus Sacramentorum: contra suspectos de Fide, & heresi. item Dispositiones testamētariæ, earumque accessoria, uti & Matrimonia: Causæ Dotum, Paraphernorum, Quartalitorum; ubi non intentantur pro hæreditate possessionaria adipiscenda: item Decimæ Reales, & Personales, earumque accessoria, Usuræ: Causæ item viduarum, & Miserabilium Personarum, ubi non agitur pro jure possessionario acquirendo: Causæ Fidei violatæ, & omnis Perjurii: item Causæ quarum finis tenet ad correctionem pro peccato: denique Causæ omnes, in quibus incidit quis in excommunicationem: sive ab homine, seu à Canone latam. *Math. Regis D. 1. A. 3. 1462.* conformiter ad *Decr. Sigis. 2. A. 14. Matth. 2. A. 17. Ulad. 1. A. 45. & 46. item 3. ejusdē Ulad. A. 60. 61. 62. 63.* vi posteriorum prohibentur Ecclesiastici in suo Foro judicare Causas profanas, ac juris possessionarii. *P. 2. T. 52.* secus in æstimatione talis juris possessionarii per Judices Regni ordinarios condemnandi. *A. 62. Cit.*

15. Ex his Causis nonnullæ jam ad Comitatum translatae sunt, sensu *A. 16. 1647.* ibi: omnium actuum potentiariorum majorum, & minorum: item violationis sedis, etiam ex Parte Clericorum: Dotum, Paraphernorum, Quartalio-

ralitiorum, Decimarum, nec non Casuum P. 1. T. 9. declaratorum. Et aliæ his similes profanæ juxta *vitr. Ulad. D. 3. AA. in Foro sæculari vètilentur.* imò vigore *A. 31. 1638. ac 70. 1618.* (ubi etiam statuitur, ut tempore messis, Belli, vindemiæ, generalium Regni judiciorum, aliorumque juristitorum, præter Causas Matrimoniales, nullas agitent) universæ Causæ exceptis duntaxat *Matrimonialibus*, ad Mandata Declinatoria in forum sæculare transmitti debent. Mandatis tamen Declinatoriis non est obtemperandum, postquam in Causam attractus, post receptionem parium in judicio Ecclesiastico in disputationem se intromittendo, deliberationem recepit. *A. 13. 1630.*

16. Causæ nihilominus Matrimoniales, earumque accessoria: item mysteriorum Fidei: testamentariæ dispositiones cum suis accessoriis (quantum ad solemnitatem, & Autenticacionem testamentorum attinet *A. 15. 1647.*) aliæque Causæ spirituales, aut quæ lege positiva, & sacris Canonibus conformi, exceptæ non sunt; & in quarum usu, juxta *Sac. Canones* hætenus quoque erant: vel quarum principale est Fori Spiritualis (nam *accessorium debet sequi Forum sui principalis. P. 2. T. 52.*) etiam *hodie* ad judicia Ecclesiasticorum, juxta citatas leges, spectare dignoscuntur. Ad quorum

rum executionem, Judices Civiles, aut Comitatusenses requisiti, concurrere tenentur. *A.* 25. 1552. Vide *Titulum 9. Prolog.* ubi improbatum statutum *sacr. Canonibus* contrarium; præterquam in *Causis profanis*, latum. Cæterùm nullus extra Regnum, etiam Auctoritate litterarum Apostolicarum, neglecto suò Diocesano; in Curiam Romanam, vel Præsentiam Nuncii Apostolici, aut Archiepiscopi adeat, vel citetur; nisi per viam appellationis *A.* 93. 1498. *A.* 45. 1492. vide de his Plura, verbo: de *Immunitate Ecclesiastica. De Judicibus, eorúmque officiis. ac de sede Dominali.* His inter se collatis, facillè patebit; an, & quæ causæ sint *Fori mixti.*

FINIS PARTIS PRIMÆ.

SYNTAGMATIS
JURIS UNGARICI
PARS SECUNDA

Complectens peculiare unâ
TRANSYLVANIÆ LEGES.
TITULUS PRIMUS.

*De Gratia Principis, alio-
rumque.*

Num 1. **T**Riplex Gratia Principis con-
siderari potest. 1. quæ *Crimen læsæ Majestatis, aut No-*
vam infidelitatis incurrentibus; 2. quæ simpli-
cibus malefactoribus; uti sunt *fures, pradones,*
&c. 3. quæ *sententiatis*, ob aliquem actum ma-
joris potentiae, à Rege indulgetur. Per gratiam
primi generis, omnia Privilegia ipsius condēna-
ti reviviscunt; quantum scilicet ad hæredes,
post impetratam gratiâ, *directè* ab eo descen-
dentes. P. 1. T. 20. nisi bona jam alteri collata
essent, aut in litteris grationalibus *sola vita*
indulgeretur; aut simul cum bonis quidem; sed
cum

cum exceptione aliqua, illis *clarè* inserta. *Ibidem*. Huc facit *P. 1. T. 14. & 16.* Ex quibus patet, hujusmodi gratiam habere vim *nove Donationis*, ipsi *Notorio* factæ, eúmque fieri quasi primum *Acquisitorem* Bonorum restitutorum.

2. Gratia secundi generis, illis conceditur, qui per *Tit. 15. P. 1.* Caput solummodò non item Bona, propter malefacta sua amittunt: ac proinde Bonorum gratiâ non indigent, verùm solius vitæ. De quibus vide verbò: *Capitalis sententia*. Hæc gratia denegatur homicidium voluntarium, ac deliberatû patrantibus, cujuscunque conditionis, ac præminentia existant. Uti habetur *A. 28. 1471. A. 51. 1486.* ubi nec *accorda* admittitur in homicidio *deliberato*. Idem habetur *Ulad. D. 1. A. 82.* Item *A. 38. & 63. 1563.* nisi (ut in postremis additur) Reus cum partibus concordet, & ex rationabili causa, Rex de *suprema potestate*, gratiam concedendam judicet. An verò *interveniente accorda*, & quando Reus indigeat Gratiâ Regiâ; vide Verbò: *Capitalis sententia*. N. 11. Nec habentes Jus Gladii, Gratiam vitæ conferre malefactoribus possunt: imò si eos impunè dimittant, aut elabi sinant, tunc Damnificati præter *homagium dimissi* (*A. 40. 1563.*) pro suo *interesse* in Comitatu contra

tra Dimissores agere, ad amissionem vero *Juris Gladii*, & officiorum, *Fiscus Regius* coram Palatino procedere potest: *Gratiarum in vita dispensatione*, soli Regiæ Majestati relicta 1715. *A. 48.* quamvis nec *Gratia Regia* illis suffragari possit, qui *Executores Judiciariæ Sententiæ* occiderent: *A. 30. 1543.* Uti nec *Amissoribus finitimorum castrorum*, nisi accedente *Regni Consensu.* *Ulad. D. 3. A. 42.* vide etiã *A. 26. 1655.* ubi relapsis in priora scelera, negatur *Gratia Regia.* Cæterum *salva* semper in his manente *suprema Regis potestate;* ut innuit *Kitt. C. 9. Q. 29. & A. 48. 1715.*

3. De *gratia tertii generis* agitur *P. 2. T. 57.* ibi: *Gratia Principis non de homagio, vel tertia parte Bonorum Actoris cedente; sed de Capitali duntaxat pœna, ac duabus partibus Bonorum, Judici cedentibus patrocinator.* Imò si causa ventilata fuit coram Palatino, *Gratia Regia* nec quoad partes *Judiciarias* suffragatur; sed eadem subiacebunt liberæ ejusdem dispositioni. *Ibidem.* si tamen *Condemnatus in Capitali sententia, per captivitatem in manus Judiciarias inciderit,* tunc *Gratia Regia* illi, jam in captivitate existenti facta, nec ad salvandum caput suum suffragatur: nisi prius cum adversario suo concordet. *Ibidem* cum quo si ante sententiam concordare potest, nec erit illi neces-

faria Gratia Regia. P. 1. T. 16. vide de *Concordia litigantium*. & de *Admonitione Num. 4*.
 Contrarium habetur quibusdam horum, *Sigis. Reg. A. 5. 1405*. Cæterum, *Decretum Tripartitum* derogat legibus prioribus contrariis; id quod acceptatum, & confirmatum est. 1514.
 4. Porro hujusmodi Gratia, in verbo Regio data, redigi solet in litteras *Gratiales*, quæ per Cancellariam Aulicam expediuntur: quales habentur in *Corpore Juris Hungarici, sub Sigismundo*. Demum sicut alia Privilegia, & Donationes Regiæ, quibus *Gratialis* intra anni spatium, suo modo non utitur, expirant; juxta P. 2. T. 12. ita etiam hæc Gratia, nisi quis illa utatur, intra unum à dato annum, cum suo Adversario concordando, vigorem omnem amittit. P. 2. T. 57. Quod Transilvaniam attinet, licet iisdem ferè hac in re legibus utatur. vide de *legibus Transilvania* infra adducendis.

TITULUS II.

De Hæredibus, & Posteritatibus.

Num. 1.

Quamvis Jure communi, Appellatione *Posterorū*, omnes etiam *posthumi*, seu qui post mortem

tem Patris nascuntur, Patrique, aut Matri in Bonis succedere soliti, tam Mares, quam sceminae intelligantur; *Prolium* verò nomine, tum filii, tum filia, jam nati vel natae (posthumis exclusis) significentur: *Liberorum* autem nuncupatione, & filii, & filia, item Nepotes, & Neptes pariter contineantur: de approbata tamen Regni Nostri consuetudine *Heredes* dicuntur tantum filii legitimi, qui Juribus paternis Hæreditariis succedunt, filiae verò appellantur *posteritates*. Quamvis & hæ, saltem improprie, hæredes dici possunt; quando scilicet Bona concernunt utrumque sexum æqualiter. P. 1. T. 17.

2. De Hæredibus universim observandum 1^{mò}. Ubi Tutor de mala Tutelæ administratione suspectus, ac propterea officio motus, ante causæ decisionem moritur; tunc Hæredes, & successores ejusdem respondere, ac satisfacere tenentur. P. 1. T. 125. 2^{dò} Hæredis institutio licet testamento inserta non sit, illud tamen nullatenus viciat. A. 27 1715. 3^{tio}. Hæres, seu successor indubitatus, absque ullo Juris processu, Bona apprehendit. P. 1. T. 67. id quod etiam ad res mobiles extenditur. A. 56. 1655. ut si alter Fratrum Divisorum moriatur absque Hærede, Frater superstes, Hæreditatem defuncti, mediante divisione obten-

tam (lege De Dote. n. 5.) statim adire potest, de quibus vide plura verbo: *Conservator Litt.* præsertim N. 5. quæ autem Bona, & Hæreditates concernant utrumque sexum; habes verbo: de *Bonis Jus Fœmineum* &c. Item de *Divisione Bonorum*, ac de *Sucessionibus*. &c.

TITULUS III.

De Homagio, ac Marcis Homagialibus.

Num. 1. **Q**uoniam de Homagio (ut loquitur P. 3. T. 5. ac Marcis Homagialibus mentione sæpenumero incidit; sciendum est, dupliciter posse accipi Homagium: 1^{mò} strictè pro *Fidelitate* debita soli Principi: ità ut hæc sit semper præferenda illi, quam aliquis subditorum, Principe inferiori cuicumque præstat. Unde si Herus, aut Dominus tuus terrestris erga Principem fiat infidelis; tu relicto illo, Principi adherere obligaris. 2^{dò}. Sumitur Homagium Jure Hungarico, pro *Multa*, vel *Æstimatione homicidii*; vi cujus homicida, ne *Talionem* subeat, caput suum redimit: idque præter alias pœnas. P. 3. T. 5. & hæc redemptio tunc habet locum, quando homicida vel

non est in manibus Judicis, aut Adversarii; vel homicidium non erat deliberatum: secus enim (nisi gratiam obtineat, vel cum Actore concordet) pœnam capitalem subire debet. *Ibidem.*

Quar. An igitur pro homicidio etiam *Casuali*, solvendum sit homagium? *R.* dupliciter posse intelligi casuale. *1mò.* prout nullatenus est *voluntarium*, aut *culposum*, ut si quis rei licitæ det operam, omnémque adhibeat, prudentum judicio diligentiam, ne cuiquam in vita noceat: per accidens tamen, & prorsus *casualiter* alterum occidat. *2dò.* prout est *voluntarium*: saltem indirectè (ut loquuntur Theologi) & in *causa*: ut si quis nolit quidem præmeditatè alterum occidere; tamen vel non adhibet cautelam sufficientem, vel actionem exercet sibi prohibitam, ex qua facilè homicidium sequi possit. Ut si in loco, hominibus frequenti, jaculeris, vel scœminam prægnantem percutias, vel vulnus alteri inferres, præsertim sclopô; non item necem intendas &c. homicidium *Casuale*, *1mò modò* sumptum, non solet cuiquam, seu ad culpam, sive ad pœnam imputari; ut communiter censent *Canonista*, ac *Civilista*: at *2dò modò* sumptum, saltem quoad certas pœnas imputatur; qualis pœna est etiam *persolutio Homagii*. Ut arguitur præ-

ter dicta hic *N. 1.* etiam ex *S. Stephani* lib. 2. c. 13. ubi pro homicidio casuali, decem auri *pense* determinantur: cæterùm *Casualitatem* homicidii probare, incumbit homicidæ, nisi aliunde certum sit. Exempla horum passim occurrunt in utroque Jure. Sæpe enim habetur culpa *Juridica*, ubi nulla est *Theologica*, seu in *Conscientia*: & quod deficit in *foro fori*, subsistit in *foro poli*.

2. Quod *marcarum* diversitatem attinet, quemadmodùm etiam de iis, quæ homagii nomine veniunt; dictum est verbò: de *Æqualibus spiritualium, & secularium Lib.* quibus adde *Marcam argenti*, cujus valor olim faciebat *flor. 6. denar. 50.* uti habetur. *A. 33. 1523.* deinde *flor. 6. demptis denar. 25.* *Marca demum auri* facit *flor. 72. P. 2. T. 73.* de *Marcis & homagiis Transylvanicis*, vide infra de *legibus Transylvanicis.* pœna homagialis Civium, est eadem, quæ Nobilium. *P. 3. T. 9.* Rusticorum in *Ungaria*, homagium facit, *flor. 40. P. 3. T. 26.*

3. Homagium sumptum pro *pans*, aliud est *integrum* seu *mortuum*, aliud *vivum* seu *dimidium*, quando scilicet solùm in medietate exigitur; pœna verò homagialis, præter homicidium, fertur in his casibus. Imò contrà *Evoatores, Pupillorum*: si quis nempe *Orphanos*
illegi

illegitimæ ætatis, propter actum potentiarium
 in Jus vocet. *P. 1. T. 132.* 2dò si quis *Nobilem*
 Juri statuendum petierit. *P. 2. T. 23.* 3tò con-
 tra *Perjuros*, seu *Fidefragos*. *P. 3. T. 30.* 4tò
 si quis in *Judicio*, *Infantiam* contra alterum
 allegaverit, & in proba defecerit. *P. 2. T. 36.*
 5to. Contra *Fobagiones*, & *Familiares* igno-
 biles propter actum minoris potentia. *P. 3. T.*
26. 6tò. qui *Malefactores* quoscunque à se
 interceptos, non habendo *authoritatem* eos
 puniendi, *Magistratui* competenti non assi-
 gnant, sed apud se ultra *triduum* detinent,
 aut abire sinunt; eorundem *homagium* persol-
 vunt. *P. 3. T. 32.* 7mò *Nobilis Rusticum* ver-
 berans, aut vulnerans, vel in *Bonis* ei vim in-
 ferens, præter pœnam *violentia* (quæ *inter*
Nobiles, 100. respectu *Ignobilis* *violentiam*
patrantis, 40. flor. facit) etiam ad *homagi-*
um Rustici condemnatur. idque pro parte *Do-*
mini terrestri Rustici damnificati. *P. 3. T.*
31. 8. si quis *colonum* alterius abducatur; præ-
 ter alias pœnas, *homagium* abducti solvere ju-
 betur *A. 28. 1547.* sicut & ille qui *profugum*
restituere nollet. *Mat. Reg. D. 6. A. 39. 9mò.*
Evaginans in furore gladium contra alterum
 licet illum non lædat, *medium homagium* pen-
 dere compellitur. *S. Steph. Lib. 2. c. 49.* utrum
 autem *Ladentis*, an *Lasi* *homagium* persol-

vendum sit, non satis liquet, loquendo universim. in casu tamen homicidii, ordinariè occisi, non occisoris homagium dependitur. vide de pænis homagialibus plura suis locis.

TITULUS IV.

De Homicidio, ejusque pænis.

Num. 1. **D**E Homicidio *Casuali* (quantum ad propositum nostrum) Titulo præcedente ; de *necessario*, quod in sui *defensam* infertur, verbo: *de Defensa* &c. de Gratia danda, vel non; actum est supra Titulo 1mo. Nunc istud innuo, quod si accedat *specialis circumstantia* quoad Personam occisam, aut *modum* occidendi; tunc vocetur *homicidium qualificatum*, & quidem occisio Personæ sacræ (modò sit *illegitima*) *sacrilegium*: si per venenum clam porrectum, *veneficium*: si per insidias, *Insidiosum*: si sub specie Amicitiae, *Proditorium*: si per aliquem pretio conductum; *Assassinium*: si spolii causa, *Latrocinium*, vel *Prædocinium*: si nulla harum circumstantiarum adsit, tunc appellatur *Homicidium simplex*, si fiat ex præmeditatione (quæ in rixis non præsumitur, nisi

nisi aliunde constet, aliquem ex hoc fine rixas quæssivisse) aliquo tempore occisionē præcedente; dicitur *deliberatum*, vel *premeditatum*. Ac licet omne præmeditatum homicidium sit *voluntarium*, non tamen vicissim omne voluntarium est etiam *premeditatum*, aut *deliberatū*: nec pœnæ impositæ homicidio præmeditato, sunt extendendæ ad voluntarium. His adde *Infanticidium*, *Matricidium*, *Parricidiū* &c. quibus vocabulis certarum *Personarum* occisio demonstratur. quamvis enim *Parricidium* jã de quovis homicida dicatur; olim tamen teste *Tullio*, de solo Patris, Consanguinei, vel Popularis sui Interfectore dicebatur. Unde pro varietate patrati homicidii varix etiam pœnæ statutæ sunt; ut *Gladius*, *Rota*. &c.

2. Homicidium deliberatum patrans, cujuscunque sit statûs, & præminentix, *omni redemptione semota*, interficiatur, ubicunque, & quandoque, repertus fuerit, sine spe, & Gracia suæ Majestatis Regiæ (per hoc tamen non tollitur successoribus potestas Gratiæ dandæ) nemōque ad castra, domōsque suas, Malefactores ejusmodi admittere audeat: sub pœnâ de infidelibus expressa. *Ulad. D. 11. A. 82. 1492.* in Articulo tamen mortis, Rex confert Gratiâ. *A. 38. 1563.* occidens Nobilem, & de eo convictus, pœnâ mortis, & non bonis mul-

mulctetur (nisi cum Adversario concordet) ci-
 tatusque ad 25. diem comparere teneatur. Si
 autem minus justè contra eum procedatur ,
 Actor in emenda capitis vincatur. *A.* 28. 14°
 71. Homicida citatus *personaliter* (uti citari de-
 bet, contrà quàm in *A.* 13. 1500. Decretum,
 ubi etiam per Procuratorem in 5. casibus po-
 terant comparere) & non comparens, proscri-
 batur à Comitatu, tanquam convictus, quem
 fugientè recipiens, nec ad *Requisitionè* (secus, si
 nulla præcedat *Requisitio*) Comitatus, in manus
 tradens, pœnam capitis *defacto* incurrat. *A.*
 38. & 39. 1563. Detenti tamen in vinculis,
appellatione & *Novo Judicio* gaudent. *A.* 41.
eiusdem anni. In loco delicti, per quoscun-
 que liberè capiuntur, & debitâ pœnâ afficiun-
 tur. *P.* 1. *T.* 9. de Pœna homicidarum, qui
 olim *Notam infidelitatis* incurrerunt, vide ver-
 bo: *Actus potentiarii n.* 9. item *A.* 11. 1723-
 ubi occisores *Fratrũ, & consanguineorum*; i-
 tem *Patricide, Matricide, Mariticide, Uxo-*
ricide, ac Infanticide, uti & *Judicum Re-*
gni ordinariorum, ac Familiarium eorun-
 dem, vel *servitorum,* per se, vel per alium,
 Interfectores, capitali pœnæ, cum *exaspera-*
sione supplicii subjiciuntur. si autem Milites,
 in Regno Bona possidentes, aliquem occidant:
 sive *prohibus occisi, aut vidua, ex portione de-*
 lia-

linquentis, homagium persolvatur, Judicio eorum criminali, ad *Tribunal Militare* pertinente. *ibidem*. Porro Gladio evaginato aggrediens alterum; vel necem, vel vulnus lethale intendisse præsumitur. P. 3. T. 21. si læsus post duos, tresve dies moriatur; tunc Peritorum Judicio standum erit: utrum ex vulnere lethali, an potius ex incuria Medicorum, vel alia circumstantia, mortuus sit. si enim vulnus probetur non fuisse lethale, nec Lædens incurret pœnam homicidii. vide *de Panis*.

TITULUS V.

De Immunitate Ecclesiastica.

Num. 1. **C**um à prima Ungarorum, ad fidem Rom. Cath. conversione, maximæ iis curæ fuerit Immunitas Ecclesiastica; pauca hinc ad usum magis necessaria, & Canonicis æquè, ac Patriis legibus conformia breviter adnotare juverit. Immunitas Ecclesiastica, est *Jus*, quo loca, res, & *Personæ Ecclesiasticæ* à cõmunibus oneribus liberæ & exempta sunt. Unde alia est *localis*, quæ Ecclesiæ, & aliis locis Ecclesiasticis; alia *Realis*, quæ rebus, seu Bonis ad Ecclesiam, vel Clerum pertinentibus; alia *Personalis*, quæ competit Personis Ecclesiasticis: consistitque in privi-

privilegio *Canonis*, & *Fori*: vi quorum neque verberari sine *pena excommunicationis*, neque ad *Forum seculare* (nisi in casibus à Jure permissis) possunt pertrahi. 2^{dò} in Exemptione ab obligatione legum civilium sacris Canonibus præjudiciosarum. 3^{tiò} in Exemptione ab oneribus personalibus: uti sunt: *Testium*, *capitationum* &c. Saltem absq; consensu potestatis Ecclesiasticæ. vide de *Æqualibus spiritualium, & seularium libertatibus* &c. Neque enim est propositi nostri ista fusiùs discutere.

2. Immunitas *localis* consistit potissimum in his. 1^{mò}. Quòd ob reverentiam locis sacris debitam, actus profani in ijs exerceri prohibeantur: uti sunt *Mercatus*, *Nundinae*, aut *Judiciorum celebrationes*. Id quod intelligendum est etiam de Domibus Religiosis. 2^{dò}. Quòd ad hujusmodi loca confugientes tuti sint in vita, & membris. Et hæc immunitas vocatur *Asylum*, vel *jus Asyli*. Quòd præter Ecclesias, earumque sacristias, Turres, porticus, januas, atrium, cœmeteria &c. etiam competit Monasteriis, Conventibus, atq; Collegiis Regularium; Oratoriis privatis auctoritate Episcopi erectis, & in perpetuum cultui Divino deputatis: Domui item seu Palatio Episcopi. Imò etiam *Tabernaculo*, in quo actu asservatur Eucharistia, & Sacerdoti, Sanctiss-

Etissimum portanti . juxtà communem DD.

Quer. qui sint Criminosi, ab Asylo exclusi?
 R. eos determinari constitutionibus *Gregorii XIV.* & *Benedicti XIII.* PP. sùntque sequentes. 1^{mò}. publici Latrones. 2^{dò}. viarum grafatores ; etiam si *Unica vice* : modò mors, aut mutilatio sequatur. 3^{tiò}. Depopulatores agrorum. 4^{rò}. Occidentes, aut Mutilantes aliquem in ipsis Ecclesiis, earumque Cæmeteriis, seu *in*, seu *extra Ecclesiam*, aut *Cæmeterium* stantes. 5^{tò}. qui proditoriè proximum suum occiderint. 6^{tò}. Rei Assassinii, tam mandatarii, quàm mandantes, certum præmiùm, aut mercedem tradentes, aut promittentes. 7^{mò}. Rei *Lese Majestatis*, in personam ipsius Principis. 8^{vò}. qui confugientes ad Ecclesiam, aliùmque locum immunem, inde violenter extrahunt. 9^{nò}. Interficietes proximum, animò præmeditatò, ac deliberatò. 10^{mò}. Falsificantes litteras Apostolicas. 11^{mò}. Ministri *montis pietatis*, vel alterius; *Telonia*, aut *Banci*, pro depositis Principis, privatarumque personarum, furtum, aut falsitatem in his locis comittentes ; ità ut pænæ ordinariæ locus sit. 12^{mò}. Conflantes, Adulterantes, vel Tondentes quascunque monetas aureas, vel argenteas : vel easdem monetas sic conflatas, aut detonsas scienter expendentes. 13^{tiò}. qui sub nomine Curie, se se intro-

se introducunt in Domos alienas, animo ibidem rapinas perpetrandi, easque reipsa perpetrant, cum homicidio, aut mutilatione alicujus in iisdem Aedibus. 1410. Hæretici, qui propter *crimen heresis*, confugiunt ad locum immunem: secus tamen, si propter aliud crimen confugiant.

3. His igitur *Criminosis* duntaxat exceptis, reliquis Christianis omnibus (saltem ad evitandam pœnam mortis, mutilationis, aut his æquivalentem) competit Jus Asyli: non obstante ulla *paritate*, *identitate* (ut loquitur Greg. XIV.) imò etiam *majoritate rationis*, pro criminibus hic *specificè* non exceptis. Unde Asylo proteguntur etiam blasphemus, perjuri, percussores Clericorum, incendiarii, &c. & juxta *communem*, etiam furtum in *Ecclesia* committentes: eò quòd hæc crimina, licet fortè prioribus paria, aut etiam majora, hic per *expressum* non excipiantur. An autem crimen sit de *exceptis*; cognoscere *privativè* spectat ad Episcopum: ante cujus decisionem, Reus debet esse omnino immunis ab omni violentia. Processus denique omnis, ab aliis hac in causa factus, est irritus, ac nullus; ipsique attentantes, nisi reum restituant (Reo enim in loco immuni existente, possunt de illo inquirere, imò etiam sententiam ferre; sed non exequi

qui, nisi in bonis) in *cenfuras*, & alias pœnas, uti & *excoꝛmunicationem* latæ sententiæ incurrunt. Quamvis loco hujus, interdum pœna pecuniaria pronunciari solet, ad *instantiam Fiscalis*, juxta *Can. 20. Caus. 17. q. 4.* ubi statuitur; ut hujusmodi immunitatis violatores, nongentos solidos, *i. e.* aut eos, Episcopo componant.

Recipi autem ejusmodi *confuga* debent, nec possunt repelli à loco immuni, sub pœna excoꝛmunicationis. *Extravag. 2. de Panis.* item Alenci ex bonis Ecclesiæ, si aliunde non habeant, nec in loco immuni vinculis constringi, aut *inviti* extrudi possunt. Maximè si probabile sit periculum, ne in manus incidant. *Can. 6. 8. Caus. 17. q. 4. Const. Greg. XIV.*

4. De immunitate Ecclesiastica, deque ejus Violatoribus, Jure nostro municipali, statuta sunt sequentia. Imò, qui Ecclesias infringere, aut Cœmeteria invadere attemptant, ad Tabulam Regiam evocandi sunt. *Mat. Reg. D. 2. n. 28.* item *D. 3. n. 9* ubi idem statuitur etiam de invadentibus Curiam aliquam Nobilitarem. Unde si in aliqua Civitate, è manibus Civium captivus, ad ejusmodi Curiam, vel Domum exemptam confugiat, non potest inde per Civem, absq; Mandato Regio extrahi. *2dò.* Si milites prædæ, aut victualium causâ (quæ plebs pro

securitate eò comportat) Ecclesias violarent, jubetur Capitaneus hos excessus impedire, sub amissione omnium Bonorum, si Nobilis sit; ipsi verò Excessuosi, si Ignobiles sint, jubentur comburi *Mat. Reg. D. 6. A. 61.* Tenetur tamen Parochus requisitus, Ecclesiam aperire, & egentibus militibus pro justo pretio victualia inde extradere. 3tiò. Ecclesiarum Prælati, & quæcunque Personæ Ecclesiasticæ dicam vel taxâ (*adot, portiôt*) non solvunt. *Albert. Ref. A. 19.* éstque ipsis hoc privilegium cum Nobilibus commune, uti etiam exemptio à solutione *Telonii, Nauli, Tricesimæ &c.* item à *Quarteriis & Condescensione* militum, in Domibus, & Residentiis eorum. *A. 58. 1618. A. 46. 1635. A. 44. 1638.* Neque res, & Bona Parochorum ab intestato decedentium, per Patronos Ecclesiarum distrahi, vel pro se occupari possunt. *A. 10. 1557.* Vide de his plura suis locis.

TITULUS VI.

De Impetratoribus Bonorum.

Num. 1.

QUAMVIS *Jus Regium* se extendat ad universa Bona, & Jura possessionaria, *Domatio*

nationi Regiæ, quomodocunque subjacentia; tamen si quis Nobilium fiat *Notorius*, aut in femine *recens* deficiat, tunc impetrans ejusmodi caduca bona, non nomine *Juris Regii*, sed titulo *Nota*, aut *defectus* in femine, uti solet. Licet etiã talibus Donationibus sæpe Jus Regium, si quod etiam aliter lateret, inseratur. P. 1. T. 24. quãdo bona per defectum feminis in Regem devoluta, donantur; tunc non est opus, ut donationalibus inseratur: per defectum feminis *Masculini, Talis, & Talis* &c. cum per *semen* aliunde solus sexus Masculinus intelligatur. Si tamen bona concernant utrumque sexum, tunc commodè apponetur: *per defectum feminis utriusque sexus, Talis, & Talis.* P. 1. T. 22.

2. Si quis nomine *Juris Regiæ latentis*, Bona alterius impetravit, & legitimus eorum possessor adhuc extans, coram *Tabula Reg.* edocuerit, se Jure eadem possidere; tunc Impetrator in æstimatione perennali illorum bonorum condemnatur. Idem est, quando Impetrans, accusat eum de *Nota infidelitatis*, cujus bona impetrat, & in proba deficit, vel liti cedere non vult; convincitur enim in æstimatione bonorum, vel *emenda lingvæ*. Si verò tales Impetrantes ante decisionem hujusmodi de Jure Regio controversiæ, in talia bona sese immitterent, nec Juridicè sibi appropriare possent, in facto

potentia convincantur. A. 24. 1439. & 62. 1492. si quis tamen *titulò defectus*, bona impetret, licet quis deinde legitimum se eorundem Successorem esse probet; Impetrator tamen nulli pænæ suberit. Idem esto iudicium, tametsi talibus *Donationalibus* etiam Jus Regium *latens*, casu insertum fuisset; illudque, *finità causà Defectus*, *incassum* probare contendisset; nisi causà cadens, iterum illà resuscitet, & *bis*, in præensione *Juris Regii*, succumbat. Hoc enim casu dictæ suprà pænæ subjacebit. P. 1. T. 26. Cæterum omnis *caducorum bonorum* devolutio, aut collatio, non nisi *salvo Jure*, & *Ære alieno*, intelligenda est. A. 9. 1715. Neque *Donatarius*, contra factam contradictionem, bona occupare audeat: secus enim, si per Comitum secundò admonitus, de bonis non excefferit, tunc ejici, & *in comuni* eorundem *estimatione*, convinci jubetur. A. 59. 1492. vide de *Donationibus*. Item de *Bonis in lite existentibus*.

TITULUS VII.

De Impignorationibus.

Nam. 1. **I**mpignoratio potest intelligi dupliciter. Nempe ex parte *Impignorantis*, seu *Dantis* aliquid in pi-

in pignus: & ex parte *Creditoris*, seu accipientis (ut si quis pecuniam det; & accipiat *Pagum* aliquem, usque ad restitutionem datæ pecuniæ, seu *summa capitalis*, usuandum) aliquid in pignus. 1^{mô} modô sumpta *Impignoratio*, definitur: quodd sit *Juris proprii*, necessitate cogente, temporalis, ad utendum alteri, concessio. 2^{dô} modô sumpta est *Juris alieni*, cum fructuum perceptione, & capitalis *summa repetitione*, ad tempus detentio. hanc *Impignorationem*, tanquam *Usuram manifestam*, reprobavit *Verböczius*. P. 1. T. 81. volens perceptos ex bonis impignoratis fructus, in *summam capitalem* computari. Res enim videbatur ipsi iniquissima, pro 400. *florenis*, Impignoranti datis, 100. *sessiones Jobbagyonalis* (vigore scilicet *comunis bonorum estimationis*) à Creditore pro solo interesse occupari, earumque omnem fructum percipi, usque ad restitutionem *summæ capitalis*. Quia tamen *communis ejusmodi estimatio* jam exolevit, & pro 100. *florenis* *comuniter unica sessio Jobbagyonalis*, pignori detur; idcirco & usu, & legibus patriis, modernus impignorandi modus, jam non immeritò approbatur. præsertim cum *credita*, pro ejusmodi pignore, pecunia facilè tantundem inferat; quantum pignus ipsum, aut bona in hypothecata: ac proinde quasi *com-cambii* rationem habeat. B 3 2. Dans

2. Dans bona aliqua in pignus, & hypothecam, illa semper redimere, seu reluere, vel ipse, vel successores ejus legitimi possunt; *prestatis juxta tenorem litterarum impignoratarum, prestatis.* Unde in proverbium abiit; *in causis impignoratis, prescriptionem non esse allegandam, neque admittendam.* Subintellige: *contra Dantem P. 1, T. 82.* nam adversus *Recipientem*, *prescriptio* habet locum: sed solum in casu, quo *Recipientes*, seu is, cui aliqua possessio in hypothecata olim erat (idem est judicium de *Successoribus Dantis & Recipientis*) *extra Dominium*, talis possessionis constitutus, post completam *prescriptionis 32. annos*, penes *litteras Impignoratas*, possessionem ingredi volens, talis possessionis *Acquisitorem*, aut *actualem Dominum* convenerit. Et de hoc casu intelligendum illud: *omnes littere impignoratis, quae tempus prescriptionis transcenderunt, inefficaces, nulliusque firmitatis sunt censenda.* Nisi litteras hujusmodi producens, vel fulcumento litterali, vel humano testimonio, usque ad 60. duntaxat *annum*, se extendente demonstrare valeat; se, aut Antecessores suos, inhaerentem talibus bonis summam pecuniariam, nunquam levassent, vel *violenter & indebitè*, de eorundem possessione, per *novum Acquisitorem*, se, aut suos Antecessores excusos

fos fuisse. P. 1. T. 82. sæpe enim *integra pecuniæ summa* Creditori, seu Recipienti restituebatur; & tamen ipsæ *litteræ impignoratitiae* rehaseri non poterant; sed earum loco dabatur sola *quietantia* impignoranti. Vide quædam huc pertinentia, verbò *Debitum. & Damna.*

3. Bona *Impignoratitia* sive ante, seu in Conjugio, per ab *intestato* defunctum acquisita, licet nomen uxoris, aut uterque sexus, in *litteris obligatoriis* non contineatur, tamen æqualiter dividuntur inter *filios, filias, & Matrem* (liquidato tamen priùs Jure *coacquisitionis*. A. 67. 1622.) vel *fratres indivisos*, instar aliarum rerum mobilium. P. 1. T. 102. Impignoratitia enim *instar pecuniæ*, illis inhærentis, pro *mobilibus* reputantur. *Ibidem.* modò talia bona non sint conversa in *hereditatem*, ac *perennialitatem* Juris: tunc enim uxor, nisi nomen ejus insertum fuerit, portionem ex illis non habebit. *Ibidem* principiò. hæc intelligenda de *personis Nobilibus*: nam bona Rustici, in conjugio acquisita, si is ab *intestato* decedat, in uxorem devolvuntur. P. 3. T. 29. de pœnis, bona impignorata restituere nolentium, vide de *Divisione Bonorum.* De *Dote &c.* De *Fassionibus.* Sed præcipuè de *Admonitionibus, ac de Æstimationibus.*

TITULUS VIII.

De Infamia, quibus Casibus
incurratur.

Num. 1. **I**nfamis apud Legistas dicitur: qui ob amissionem bonæ famæ, & honestæ existimationis, redditur inhabilis ad obeundas certas functiones, actûsque legitimos. Alia Infamia est Juris; Alia facti: illam Jura decernunt, vel per sententiam Judicis pronunciatur; hanc mores dissoluti, factaque, Bonorum, & gravium Virorum judiciò, inhonesta inurunt. Hæc tamen infamia nisi simul sit Juris, non inducit prædictam inhabilitatem. Kitt.

2. Infamia primi generis, jure nostro (ut habet Kitt. C. 6. Q. 31. Contrahitur. 1mò. ex perjurio. P. 2. T. 30. 2dò ex malè administrata Tutela. P. 1. T. 123. 3tiò. Ex stupro, vita meretricia, furto, homicidio deliberato, aut clandestino, si quidem hæc à Nobili fiant, isque in flagranti deprehendatur. P. 1. T. 9. & passim. Nisi citatò Titulo. 9. honoris amissio, pro solius prerogativa Nobilitaris amissione, sumi debeat. Ut observat Kitt. consequenter infamiam propriè talem, propter dictos ibidem

bidem casus, non incurri. 4to. Ex non observatio-
 ne mandatorum. *A.* 78. 1563. de hoc vide
 verbò: *Birsagia Num.* 7. sub *medium.* 5to.
 Ex factò honoris: ut refertur fol. 365. in *Cor.*
Jur. Ung. post Decreta Leopold. Imp. 6to.
 Ex proditiòne Fratèrni sanguinis. *P.* 1. *T.* 39.
 7no. Ex non restitutiòne rerum, ad fideles
 manus depositarum. *A.* 16. 1622. 8vo. Ex
 collusionè *Causidici*, seu *Procuratoris*, cum parte
 adversa. *A.* 27. 1567. 9no. Ex spontanea obliga-
 tiòne, sub *Nota infamie*; postquam scilicet
 Jdex, juxta hujusmodi contractum, senten-
 tiam pronunciauit. *Mat. Reg. D.* 6. *A.* 17.
 Hujusmodi igitur Infamiâ laborantes, per ex-
 ceptionem, à testificando repelluntur: nisi pri-
 us bonam famam legitimè recuperâssent. *Ar-*
gum. *P.* 2. *T.* 35. ibi: *aut aliter Infamis habe-*
retur. Et *Mat. Reg. D.* 6. *A.* 14. clarè ex-
 cluduntur omnes illi, qui honorem, & huma-
 nitatem perdidissent. Ubi observa, quòd li-
 cèt sententia facti honoris, ob læsum scilicet
 alterius honorem; famamque convitiis, & ver-
 bis, aut scriptis infamatoriis pessumdatam, con-
 tra aliquem in *Curia Regia*, pronunciata, il-
 lum perpetuò (salvis omnibus aliis bonis)
 reddat infamem, sine ulla spe *Gratie Regie*,
 hac in re consequendæ; si tamen eadem sen-
 tentia, per viam processûs querulosi, feratur in

Comitatu (uti & ferri solet, sub nomine *emenda lingue*) non aliud, quàm sententia *Emenda lingue* operetur: ut notat *Kitt. C. 9. Q. 26.* Idem est, de aliis causis, relatè *ad fora diversa*, sumptis, & adjudicatis. Uti diximus de *quinque casibus*, verbò: *Actus potentiarii.*

3. Porro si quis contra alterum, in Judicio exceptionem opposuerit, illum asserendo *Ignobilem, Perjurum*, aut aliter *Infamem*; tunc debet *Injuriato*, ac *Leso* unicus terminus Juridicus præfigi, in quo (unde non potest eodem processu mediante, alium Testem, locò *Rejetti*, quis adhibere) si se litteralibus, vel aliis probabilibus Testium *documentis*, verum *Nobilem*; vel si (*Infamia* objecta fuisset) *honestæ conditionis* hominem, probaverit: tunc *Injurians*, mediante sententia Judicis, in *homagio*, soli *Injuriato integraliter cedente*, vincitur. Ubi si *Injuriatus* fuerit *Nobilis*, *homagium* faciet *200. florenos*; si verò *Ignobilis honestæ conditionis*, *40.* quòd si verò *Injuriatus* in proba defecerit; tunc, si causa fuit ad mortem, *objiciens* caput suum eliberabit: si autem causa fuit ratione *occultarum*, apud *Adversariù litterarum*, tunc is, cujus *Conjurator* tali exceptione remotus erat, in bonis controversis, tenebitur esse *perpetuus EviCTOR* Excipientis, seu *Infamiam* objicientis: si ratione *Re-*
ambus.

ambulationis Metalis; tunc terram illam liti-
giosam, *objiciens* pro se in perpetuum occu-
pabit; si demum in *comprobatione Genealogie*;
tunc Jura possessionaria, de quibus in tali Judi-
cio agebatur; pro se obtinet. Et sic in om-
nibus causis, in quibus Juramentum adjudi-
catur (i. e. mediante Juramento Judicialiter
delato, causa terminanda esset) quæ Pars,
in depositione Juramenti, succubuerit, causam
perdit: parte altera triumphante. P. 2. T. 36.
vide de his plura *de Testibus*. Huic tamen pœ-
næ homagiali non subest *Injuriatus*, aut *Con-
jurator*, objectione *Infamie*, à testificando re-
motus, licet exceptionem, contra se factam,
non diluerit. Kitt.C. 6. Q. 30.

4. Ex his, quæ jam adduximus, utcumque
patet; quòd pœnæ hinc (maximè quoad *amif-
sionem causa*) memoratæ, tunc ordinariè in-
currantur, cum agitur *testimoniò juratò*, ac
litis decisivò: siquidem tunc altera *Partium*,
illud per aliquam, ex dictis exceptionem, eli-
dere conaretur, ac non subsisteret. Quod alias
lingvæ mordacitates attinet; vide *de Emenda
lingvæ*. Cæterùm observat *Verboezius* hic. P. 2.
T. 36. ab eo tantùm hanc pœnam homagialem
incurri, qui exceptionem *Ignobilitatis*, aut *Infamie*, in 4. his causis fecerit: Imò. in facto *Com-
probationis Genealogie*, 2dò. in causa *litteralium*

Instrumentorum legitime extradendorum. 310.
Metalium Reambulationum. 410. in Depoſitione
juramenti, ad capita, quorumcunque. ni-
hilominus tamen, praxis videtur eandem pœ-
nam extendere, etiam ad alias cauſas, cum
ſit par ratio, ſeu in hac, ſeu in illa cauſa. a-
liquem obſeptione Ignobilitatis (ubi nempe te-
ſtis debet eſſe Nobilis) vel Infamia, repellere
velis à teſtificando. Si quis à ſententia Infamia,
contra ſe latae, appellet; non fit infamis: ni-
ſi eadem, in Foro Appellationis, approbetur. ut
cenſent Civiliſte. quia ſcilicet Sententia, tunc
non tranſit in rem iudicatam: vide de Calumnia.
P. 1. hujus Syntagmatis N. 3. & 5.

TITULUS. IX.

De Ingeſſione in Cauſam.

Num. 1. **I**ngeſſionem deſcribit Kitt. C.
 7. Q. 20. in hunc modum: quod
 ſit alicujus, vel aliquorum, in
 cauſam, ab altero motam, in Judicio actua-
 li (ſeu allegative, ſeu in ſcriptis) facta imix-
 tio. Dum ſcilicet litigante contra Cajum e.g.
 Titio, Sempronius ſe ingerit; aſſerens, bona
 controverſa, ad ſe quoque pertinere, ſeu de-
 mum pignoris, vel hereditatis, ſeu Juris Regii
 titulo. Circa hanc Ingeſſionem, obſervanda ſunt
 ſequen-

sequentia : imò. Ingerens titulò *Condivisionali-*
ratis, statim debet probare Genealogiam suã
 (siquidem illa negetur, aut ostendi ab Adver-
 sario petatur) seque esse in similibus bonis,
 cum Actore Principali, *condivisionalem* : nec
 unquam *cambialiter*, vel *contractualiter*, se,
 aut Antecessores suos, huic successioni renun-
 ciãsse. Si enim *immediatè* id non comproba-
 verit, ampliùs non audietur. Nulli tamen pro-
 pterea pænæ erit obnoxius; & mediante alio
 Processu, poterit eandem causam prosequi,
P. 2. T. 84. ubi Actor cautus esse debet, ne
 Ingerentem, suum fortè, intra *quartum gra-*
dam, consanguineum, temerè neget, esse de
 sua generatione: secùs enim in pænã *prodi-*
tionis fraterni sanguinis, incidet. *P. 1. T. 39.*
 Idem intelligendum de consanguinea, si bona
 concernant utrumque sexum. Extra *quartum*
 tamen *gradum*, negare impunè potest. 2dò. In-
 gressio hæc fieri quodocunque, & quibuscun-
 que litteris, meritum causæ concernentibus, ac
 productis, legitimè potest: modò fiat ante pro-
 nunciatam sententiam definitivam, ac finalem
 deliberationem. *P. 2. T. 84.*

2. 3tiò. Ingerens tenetur absque mora, ex-
 pensas sibi correspondentes, & usque ad tem-
 pus Ingressionis, ab Actore Principali, in ta-
 lem causam factas; secundùm proborum Viro-

rum limitationem, eidem refundere. *Ibidem.*
 4to. Licet Pars J. teneatur se defendere, tam
 contra Actorem Principalem, quam contra In-
 gerentem (cum faciant unum moraliter Acto-
 rem) si tamen litteras suas, aliaque documen-
 ta, ante hanc Ingeſſionem produxiſſet, non
 debet iterum producere, si nolit: sed satis e-
 rit, ad ea se revocare. Si tamen aſſerat se
 ſeorſim habere litteras quaſdam, contra Inge-
 rentem, tunc praefigitur ipſi pro earundem exhi-
 bitione unicus terminus: in quo ſeu exhibeantur,
 ſeu non; finalem accipiat deliberationem. 5to.
 Volens agere de *hereditate*, ac *perpetuitate*,
 non poſteſt ſe ingerere in cauſam, ratione *Im-*
pnoracionis, vel *indebita occupationis* motam:
 ſi tamen cauſa moveatur ſuper *hereditate*; po-
 teſt quis ſe Ingerere, ſive praetendendo *Jure*
proprietatis, ſive *Impignorationis*, vel alio quo-
 vis titulô. P. 2. T. 84. §. *Igitur ſciendum.*
 & T. 85. §. *Verumtamen.* Imò etiam in cau-
 ſa, ratione rerum mobilium ſuſcitata, poſteſt
 fieri hæc Ingeſſio: modò res illæ etiam alios
 concernere dignoſcantur. *Kitt. C. 7. Q. 23.*
 6to. Si quis titulô *Juris Regii*, noviter impe-
 trati, ſe Ingerat; tunc utroque litigantium
 ſuccumbente, tertius gaudebit, & *Jus Regi-*
um, locum habebit. Si verò alteruter trium-
 phaverit; poſteſt cum *Jure Regio*, contra
 trium-

triumphantem Procedere, illud edocendo. P. 1. T. 31. *Effectus Ingeſſionis* eſt, quòd comprobatis comprobandis, Ingerens obtineat, partem ſe concernentem, bonorum controverſorum.

3. Si tamen Aëtor principalis, ante ſententiam finalem, concordavit cum J. ſeu in *cauſam attracto*. Ingerens non poteſt amplius viâ Ingeſſionis agere, nec J. ad instantiam iplius reſpondere. niſi aliqua fraus, ad eludendum Ingerentem, in tali concordia interceſſiſſe, probaretur: juxta illud: *Fraus, & Dolus nemini patrocinaur*; vel ſi concordia, primò poſt ſententiam, fuiſſet inica. P. 2. T. 85.

4. Solent etiam in privatorum cauſas ſe ſe Ingerere *Fiſci Magiſtratuales*; ut deficientibus in proba litigantibus, jura ſuorum Principali-um, illic latentia, proſequantur. Sic ſi in *Tabula Regia*, occasione alicujus cauſæ, inter Partes diſcuſſæ, *Fiſcalis Regius*, ſeu *Director* advertat, bona controverſa, ad Jus Regium pertinere; tunc præmiſſa proteſtatione, in eam cauſam ſe Ingerit, petitque bona controverſa ſibi adjudicari. Non abſimiliter inferiorum Magiſtratum *Fiſcales*, ubicunq; publicum ſcandalum, aut Magiſtrataliter vindicandum delictum detegitur; legaliter ſe per *formam Ingeſſionis*, in cauſam litigantium immittunt. Sic

v. g. accusas *Titium* lurti : rem quidem furtivam Judex tibi restitui jubet ; *Fiscus* tamen (seu in sede Dominali , seu in iudicio Civico , vel consistorio Ecclesiastico) se in causam tuam ingerens , instat , ut *Titius* etiam aliâ pænâ plectatur , e. g. suspendatur , incarcerationetur , vel certam pecuniæ summam solvat. Debetque Judex hujusmodi ingressiones , utpote justas & usu receptas , admittere. Et hoc locum habet , etiamsi partes inter se accordent : cum per eorum accordam , justitiæ scelerum vindicativæ , quam *Fiscalis* urget , satisfactum non sit.

TITULUS. X.

De Inhibitione.

Num. 1. **R**emedia Juridica sunt, *Appellatio*, *Novum Judicium*, *Contradictio*, *Repulsio*, *Oppositio*, ac *Inhibitio* &c. hæc est Juridicum remedium, quo sententia, ob non venientiam *Rei*, ad instantiam Actoris præsentis, à Judice lata; vel ab *Extradatione*, vel si jam extradata est, ab *executione* inhibetur. Id quod fit medio *Testimonii Capituli*, vel *Conventus*, in cujus Processu *Reus* existit; vigore litterarum inhibitoriarum *Judicis ordinarii*, eidem *Capitulo*

tulo, vel Conventui Ionantium. *A. 55. 1550.*
 et apud *Kitt. C. 5. Q. 2.* Onus autem Sententiae, aut pretium litterarum, ab Inhibente statim deponendum, sunt 12. floreni: pro Onere verò Inhibitionis: à singulis personis, quæ convictæ erant, deponendi 3. floreni: idque absque prorogatione. *Argum. P. 2. T. 58.*

2. Remedium hujus Inhibitionis, non conceditur illis, qui in iudicio per se, vel per Procuratorem comparent, vel quòquò modò visi fuerunt etiam in alia causa; sive defendant se, sive non: neque illis, qui cum aliis Judicialiter agunt. *A. 55. 1550. Ulad. D. 6. A. 14.* sed illis duntaxat, qui per non venit, convinctur. Si tamen post factam Inhibitionem compareant; nulli propterea pœnæ suberunt. Ut deliberatum est Posonii. *Annò 1612.*

3. Inhibitio hæc variis locis peragi potest. 1^{mò}. apud Judicem, coram quo causa ventilata fuit. 2^{dò}. Si litteras *Sententiales*, Judex jam extra dedit Actori, inhibetur ipse Actor personæ, ubicunque reperiri poterit, ab executione latæ sententiæ. 3^{tiò}. Si Actor dictas litteras jam Capitulo, vel Conventui; cui sonabant, assignavit; tunc inhibetur Capitulum, vel Conventus, ab exmittendo Executore. 4^{iò}. Inhibitio fieri potest etiam post *Executionem*, modò *Littera Relatoria*, de Executione non

dum sint Actori extradatæ. ità *Kitt. C. 5. Q. 2.*
 4- Postremò sciendum, præter dicta, non
 habere Inhibitionem locum, imò. in causis,
quæ per Citationem Personalem moventur; mo-
dalitate Tituli 20. P. 2. & Kitt. C. 2. Q. 6.
2dò. in restitutione bonorum, violenter occu-
patorum. Const. Pofon. A. 4. 1542. 3tìò. in Cau-
sis, per Evocationem cum insinuatione, motis.
Ulad. D. 1. A. 54. & Kitt. C. 2. Q. 3. 4tò.
 In Causis Jurium impignoratorum, si pars
J. fuit tempestivè evocata. A. 62. 1618. 5tò.
 Istud Nota, qui Inhibitionem, quacunque ra-
 tione, indebitè impetrat, obnoxius efficitur
 pœnæ *Emenda Lingua. A. 55. 1550. vide de*
Calumnia.

TITULUS XI.

De Inquisitione.

Num. 1. **I**nquisitio definiri potest genera-
 tim, quòd sit causæ dubiæ, per Te-
 stes *Judicialiter* facta declaratio.
 Ea est 2plex. *Comunis* scilicet, & *Particularis*,
 seu *privata*. Dicitur *Communis*, quæ comu-
 niter utrique Parti, & quidem simul & semel
 permittitur: *Particularis* verò, quæ ad unius
 partis instantiam, super facto aliquo peragi-
 tur. Ad Inquisitionem comunem, juxta *Mat.*
Reg.

Reg. D. 6. A. 14. requiritur, ut pro utraque parte litigante, eodem tempore, & per eosdem peragatur. 2dò Ut virtute Litterarum *adjudicatoriarum*, Homo capitularis ad locum accedat, quem approbante Judice, Partes sibi delegerint: ibique eo præsentate, Homo Regius, vel Palatinalis, in Adjudicatoriis denominatus, peragat Inquisitionem.

2. Hodie tamen Magister duntaxat Protonotarius, coram quo causa in *Tabula* agitur, eò procedit. In causa nihilominus occupationis Bonorum, fit hæc Inquisitio præcisè in *facie* loci controversi. P. 2. T. 27. Quamvis interdum etiam hoc casu, in *sede Judiciaria*, & coram eodem Judice peragatur. Kitt. C. 6.

Q. 2. Olim peragebatur in sede Judiciaria Comitatus. Mat. Reg. D. 6. A. 14. Porro sicut olim Homo Regius, non nisi juxta voluntatè litigantium; ità hodie non est transmittendus Protonotarius pro comuni Inquisitione, contra eorum voluntatem. A. 58. 1523.

3. In hac Inquisitione maximè examinandi sunt Vicini, Commetanei, & Comprovinciales, imò & alii, qui Actui præsentates fuissent, aut de eo aliquid nòssent, homines utriusque sexus, Nobiles, & Ignobiles. P. 2. T. 27. Ubi licèt Testimonium Rustici, contra Nobilem, non nisi Consentientibus Partibus, admittendum

dum dicatur; *hodie* tamen, vigore *A. 26. 1729.* Personæ ignobiles, pro, & contra Nobiles, in causis *Civilibus*, promiscuè ad testificandum adhibentur: uti & in *Criminalibus*, si aliter veritas elici non possit. Porro communem Inquisitionem, nisi turbata fuisset, *semel* tantùm faciunt. *P. 2. T. 31.* Et eam turbans, condemnetur in pœna *potentia*, & causæ amissione. *Uladis. in D. Maj. A. 57.*

4. Dividitur adhuc Inquisitio: imò. in *Generalem*, & *Specialem*. *Generalis* de toto aliquo loco, Civitate, vel Comitatu; *Specialis* de certa persona suspecta, vel jam accusata, instituitur. De *prima* agit *Decretum*, & *A. 50. 1548.* Alique, quibus *Judices Comitatus* jubentur inquirere in Malefactores. De *Secunda* tenent *Canonistæ*, ac *Civilistæ* communiter; eam non posse institui, nisi probabilia criminis Indicia præcedant: cum *tandiu* aliquis *supponendus* sit esse bonus, donec saltem probabile sit, illum esse malum. ut habet *Regula Juris. 2dò.* Dividitur in *Collateralem*, & *Authenticam*. *Illa* est *Extrajudicialis*, quando nempe extra judicium *Testes* examinantur. Ex hujusmodi attestatione *Collaterali*, nemo in *Judicio* condemnari potest. *Kitt. C. 7. Q. 11.* Et tenet *praxis* in omnibus *Tribunalibus*: idque ità, ut etiamsi *Exceptio* eatenus interposita non

fiti non fuerit (consultum tamen est, illam interponere) in *Criminalibus* tamen, quia & *Civilibus Arduis*, nequeat Judex aliquem ex tali attestazione condemnare. Si Collaterales Testes fuerint duo, vel tres, *semiplenam* facientes, cum uno Authentico *integram* efficiunt *probam*. Authentica verò Inquisitio, vel Attestatio est; quando Testes Collateraliter in Partibus, seu extra locum Judicii, sub Juramento examinati, deinde in figura Judicii personaliter comparentes, juxta eadem *puncta interrogatoria*, per Judicem, aut *Sedis Notarium*, præmissò iterum Juramento, examinantur: quamquam de Partium consensu, etiam extra judicium, coram certis à Judice deputatis personis, hæc Authenticatio institui possit.

5. Peraguntur Inquisitiones in Comitibus, per Judices Nobilium, & Juratos Assessores, virtute *Mandati Compulsorii* Comitum Parochialium, aut Commissionis Vice-Comitum, sed intra ambitum duntaxat locorum, eorundem Jurisdictioni subjectorum. Est autem *Mandatum Compulsorium*, vi cujus omnes *Mandanti* subjecti, si requirantur, tenentur testimonium perhibere sub pœna 16. *marcarum gravis ponderis*. P. 2. T. 28. Extradatur autem Mandatum Compulsorium præceptorie, ad unum ex Tabulæ Regiæ Juratis Notariis

tariis (cùm nempe à Principe, aut aliquo Judice Regni ordinario, vel Proto-Notario extrahitur) vel ad Capitulum, aut Conventum, ut è medio sui Testimonium, cum Regio, aut Palatinali Homine, in *Mandato Compulsorio* denominato, ad peragendam Inquisitionem exmittat. *Stylus.* Hujusmodi autem Exmissi, aut Judex, receptam Testium Fassionem, Parti adversæ nullatenus communicare debent, priusquam illam *Instans* exceperit. Cæterum, cùm inquisitio in *Testificationibus* potissimum consistat; vide plura huc pertinentia, de *Testibus.* Item de *Juramentis.*

TITULUS XII.

De Impensione Judicii ex parte Jobbagyonum.

Num. 1. **I**mpensio hõc locò, nîl est aliud, quàm Juris, & justitiæ, per *Dominum Terrestrum*, ad Instantiã Partis læsæ, contra *Subditos*, aut *Servitores* suos *Ignobiles*, legitima administratio. Sive igitur *Querulans* sit *Nobilis*, aut *Magnas*, seu *Ignobilis*; ratione quorumcumque *negotiorum* (exceptis causis *Forum Ecclesiasticum* manifestè concernentibus) adversùs *Servitorem Ignobilem*

bilem, aut subditum alienum, *motorium*, *Judex prima instantia* debet esse Dominus Terrestris, in Regno *possessionatus*. P. 3. T. 29. & 26. Atque hoc Tribunal, *sedes Dominalis* appellari solet: à qua non nisi per *Viam Appellationis*, ad altius *Forum* causa derivari potest. *Ibidem*. Vide *de Appellationibus*. Num. 11. &c. Cæterùm *Impensio* plerumque petitur nomine *satisfactionis*.

2. Quòd si *Servitor* sit *Nobilis*; contra hunc non *Processu Impensorio*, apud Dominum Terrestrum; sed coram *Vice-Comite*, vel alio *Judice* competente, *Processu Queruloso* utendum est: imò si quis talem *Juri-statui* peteret, *pœnam* homagiale[m] 200. *flor.* incurreret. P. 2. T. 23. Cùm *Nobiles* evocari, non *statui* debeant; nec illorum *Forum* competens, sit *sedes Dominalis*. Super *privata* autem *persona Civili*, *Magistratus* ejusdem loci, *Judicium* impendit. A. 33. 1662. Est autem *Juri-statutio*, *Personæ Ignobilis*, quasi in *Jus* citatio, ejusdemque ad *instantiam Querulantis*, per Dominum Terrestrum facta *Judicio* submissio. Postquam enim Dominus Terrestris videt, *Exceptiones Procuratoris* sui, ad evitandam *Juristatutionem*, esse inefficaces, declarat se, per eundem *Procuratorem*, *Subditum in actione denominatum*, habere pro *Juri-statuto*. *Minorene*

nes, seu legitimam 12. annorum ætatem non habentes, Juri-Statui non possunt. *A. 23. 16. 3.* hujusmodi tamen Juri-Statutionis figura, tunc solet observari, quando Dominus Terrestris ad *simplicem Querulantis instantiam*, Jus impendere noluit; ideòque vel per *admonitionem Judicariam*, ad id compellitur; vel ad *Curiam Regiam*; pro causæ qualitate, etiam ad Forum Comitatense, unà cum subdito *In-reatto* citatur, rationem non Impensionis redditurus. *Argum. P. 3. T. 26. S. Verùm si venerit &c.* quò si non veniat, pro sua persona in *tribus*; pro statuendis verò subditis, in *una marca gravis ponderis*, & simul amissione actionis, condemnatur. *Ibidem.* Si enim ante admonitionem Judicariam velit satisfactionem impendere, tunc, in causis præsertim levioribus, audita utraque parte, sine ulla solemnitate, potest sententiam ferre. *Praxis.*

3. Si verò Dominus Terrestris, ad *simplicem* partis læsæ *instantiam* Judicium impendere nolit (quod negare potest sine ulla pœna; cùm hæc præsupponat admonitionem Judicariam) tunc Pars læsa curat illum Judicialiter admoneri per Judicem Nobilium (quod maximè tunc fit, cùm Actor non subest eidem Domino Terrestri) quò factò, Judex Nobilium, assumpto secum Assessore Jurato, accedit Do-

dit Dominum Terrestrem, vel ejus officialem, nempe Proviforem, vel Villicum, aut communem loci Judicem, vel etiam alterum Jurisdictioni ejusdem Domini Terrestris fubjectum; & petit ad instantiam Aëtoris, Judicii impensionem, ac termini, intra *quindenam* præfixionem: actionemque Aëtoris, *in paribus*, Domino Terreftri transmittit. Ex post intra *15. dies*, debet idem Dominus notificare Judicem Nobilium, terminum à se præfixum, qui debet esse competens. Adveniente autem termino, vel in facie loci, ubi *Rusticus In-cattus* residet, vel in capite talis Domini, coram uno ex Judicibus Nobilium, & Comitatus Jurato (neutro tamen *ut Judice*: utpote qui est Dominus Terrestris, aut ejus officialis, vel Plenipotentarius; sed *ut Assessoribus*) Judicium Impensarium administrari debet. *P. 3. T. 26.* Ideo autem solet adesse Judex Nobilium, ut Testes, & quidem *absente Domino*, Authenticet; et si opus fuerit, ad sedem Comitatus informationem, & appellationem referat. *A. 41. 1729.* Si enim ad Comitatum *Partium* aliqua appellet, tunc tota causæ series, eò defertur. Ubi si sententia *Sedis Dominalis* approbatur; ejusdem executio statim peragitur, tum quoad refusionem damnorum, tum expensarum, *Parti triumphanti* adjudicandam.

4. Si in termino, post Judiciariam admonitionem præfixo, Dominus Terrestris Justitiam, nullâ habitâ *legali excusatione*, impendere nolit; tunc pro singulis subditis, aut famulis ignobilibus, in causam attractis, solvet 3. *Marcas*, seu 12. *flor.* in duabus partibus Judicii; in *tertia* verò Actori cedentibus. Si etiam secundò monitus, impendere detrectet; tunc condemnatur in pœna homagiali singulorum, 40 *flor.* faciente, solique Actori cedente. *P. 3. T. 26.* et hæc Jure antiquo *Tripartiti*. Hodie verò non cogitur iteratò Dominus Terrestris ad Impensionem: sed si post primam admonitionem Judiciariam impendere neglexit; tunc Vice-Comes, ad instantiam Querulantis, procedit tam contra ipsum, quàm contra subditos, convincitque in pœna violentiæ, & damnorum refusione. *A. 29. 1609. & A. 23. 1613.* vigore autem *A. 41. 1729.* Impendens potest differre terminum præfixum, *semel*, vel ad summum, *bis*, etiam invito Actore, & citra omnem pœnam.

5. Quòd si causa Ignobilium hujusmodi, actum majoris potentiæ contineat (dicta enim intelligi debent de minori potentia) ac Sententiam Capitalement respiciat; ex tunc juxta dicta, *de Bonis Furum*, &c. ac *de Capitali Sententia*. iidem amittunt omnia Bona mobilia, & immobilia

mobilia. inter Judicem, & Actorem dividenda. P. 3. T. 26. ubi observa, quod si ipse Dominus Terrestris Judicium impendat, tunc partes Judiciariæ ipsi, & non alteri cedant. Tenebitur tamen Dominus idem Terrestris, in actu majoris potentiaë, capita illorum præterea manibus adversarii punienda assignare; vel homagia singulorum de propriis Bonis deponere: quod intellige: si *in termino* impensionis, *subditi condemnati*, in potestate ejusdem fuerunt. *Ibidem*, vide de *Successionibus*

6. Nam si tempore medio, aliquis illorum Jobbasyonum; quôquô modô fugeret; tunc idem Dominus Terrestris, nullam pœnam incurreret: verùm si quispiam illorum, *post praefixionem*, & *ante impensionis diem*, invitô Dominô suô palâm, vel occultè fugeret, tunc omnia bona illius mobilia, & imòbilia, intra Territorium dicti Domini existentia, idem Dominus pro se liberè occupabit; tamen de iisdem (si actus majoris potentiaë fuerit) homagium profugi primò Actori persolvere; & tertiam quoque bonorum ejusdem mobilium, adversario dare tenebitur, duas partes sibi reservando. idem est de Bonis immobilibus, Jobbasyonis, utpote quæ æstimari debent, & *tertia pars* æstimationis, itidem Actori assignabitur. Si autem actus minoris potentiaë patra-

tus

tus fuerit; tunc solum homagium illius, cum
 refusione damnorum (si hæc declarata fuerint
 in actione) Actori persolvere tenetur. *Ibidem.*
sub fin. vide plura huc facientia, verbò: *Sedes*
Dominalis. & hìc *infra.*

TITULUS XIII,

De Jobbasyonibus, eorùmq; Juribus.

Num. 1. **Q**uod attinet Jus eorum acti-
 vum, imò. Jobbasyonēs
 (qui olim vocabantur *Barones*
Regni, ut *Palatinus*, *Banūs* &c) ratione
 quorumcumque negotiorum, ad præsentiam
 Judicum Ordinariorum Regni, vel Comitatus,
directè citari non possunt: sed in *Sede Domi-*
nali, cui subsunt, primùm conveniendi. *P. 3.*
T. 25. Neque ob delicta, per quemvis (ex-
 tra casus jure exceptos) comprehendantur, sed
 à Domino eorum Terrestri impensio Judiciū
 petatur. 2dò. ad Confinia, Pontes, & Agge-
 res reparantes, Telonia non solvunt. *A. 47.*
1609. A. 15. 1723. 3tò. Nemo, ex Domi-
 nis Terrestribus, vina Colonorum suorum, il-
 lis invitis, etiam pretiò datò, auferre potest;
 nisi ipsi ultrò aliis vendere vellent eòdem pre-
 siò

tiō. 4to. Ubi vineæ non sunt, liberum est Colonis, à Festo *S. Michaëlis*, usque ad *Festum Nativitatis Domini*, vina educillare: & tandem Dominis totō annō: modò non exigant à suis Colonis pretium vini, seu illud bibant, seu non. In locis autem viniferis, ubi & Coloni habent suas vineas; à Festo *S. Michaëlis*, ad *S. Georgii*, possunt sua vina educillare: reliquo autem tempore, Domini terrestres: si tamen pro toto tempore Colonis indulto, eorum vina non sufficerent; tunc Dominus loci, & non alius, educillare poterit. Colonus tamen educillator Domini, à servitio hebdomadario sit liber, & à singulis urnis, 32. *pintarum*, *denarios* 4. habeat. *A.* 36. 1550. Ubi tamen Ruslici, intra hos dies, in usu educilli non fuissent; ibi nec in posterum educillare poterunt. *A.* 31. 1655. & si extra præscriptos terminos educillent, in pæna violentiæ puniuntur. *Ibidem*. Nota hic *Ladislaum Zudar* Nobilem, in Territorio Capituli Strigoniensis, Titulō cujusdam fundi, sibi olim (ut aiebat) cum aliqua *libertate* donati, educillantem, ab educillatione prohibitum: eò quòd Abbas Antecessor, non potuerit in præjudicium suorum Successorum, hoc jus ulli concedere. *A.* 51. 1559.

2. 5to. Coloni, quorum Domus combustæ.
aut qui

aut qui sibi in locis desertis ædificârunt; à Cõtributione, per *triennium*, sunt liberi. *Ulad. D. 7. A. 61. & A. 23. 1558. 6to.* In taxationibus & laboribus per subditos præstandis; Domini Terrestres non possunt ab *Urbario*, ritè confecto recedere. *A. 18. 1723.* Contrarium facientes, ad *instantiam Subditorum*, per *Magistratus Comitatus* coërcentur. *Ibidem. & A. 101. 1715.* Cæterùm pro diversa Colonorum conditione, diversa etiam est *Consuetudo Juris*: quæ juxta veterem locorum usum observanda erit. *P. 3. T. 30.* Hinc alibi *duos*, alibi *tres dies* præstant subditi *integra sessionis*, suis Dominis per hebdomadam. Quæ diversitas plurimùm orta est, vel ex *diversis* Dominorum Terrestrium cum suis Jobbasyonibus, *pactis*, vel ex abusu, aut conniventia Officialium. Javerit hic perpendere. *A. 36. & 37. 1548.* Ubi ad evitandam Colonorum oppressiõnem, singulis hebdomadis, tempore *messis, falcatura, aratura, cultura vinearum*, *duos dies*; aliàs *unicum*, Domino Terrestri præstare jubentur: ita ut *annuatim* non nisi *52. dies* laborare teneantur; *unum* pro singulis hebdomadibus *diem* computando. *7mo.* Decimas dare non tenentur; nisi ex fructibus *ejusdem anni*. Ut patet ex *S. Stephani Lib. 2. C. 52.* Ibi: *si in anno decem acceperit &c.* & *Mathie Reg.*

Reg. D. 5. A. 13. Unde si Colonus habens 5. Oves, dein accipiat 5. agnellos; vel si habeat 5. apiaria, ex quibus prodeant alterò annò 5. examina; licèt hoc casu universim habeat 10. tum ex dictis pecudibus: tum ex apiariis; tamen non tanetur dare decimam pecudem, aut apiarium; quia *denarius hic numerus*, non est fructus *ejusdem*; sed *diversorum annorum*: ac proinde jam semel *decimatus*. Secus enim easdem oves, vel alvearia, licèt nîl ipsis de novo accederet; posset quis *annis successivis*, sæpiùs decimare: cùm tamen soli *agnelli* essent decimandi, per *leges omnes*. 8vò Si Colonum libera migrationis, ac ritè migrantem, Dominus retineat; tunc per Judicem Nobilium admoneatur: & si 1^{am} ejusdem admonitionem contempserit, in 100; si 2^{dam}, in 200. flor. hung; si etiam 3^{tiam}. in amissionem illius possessionis vincatur. A. 30. 1556.

3. Circa alia, partim activa, partim passiva colonorum Jura, observari merentur adhuc sequentia. Imò. quamvis olim Jobbagyones liberam habuissent migrandi facultatem; sub *Uladis*. tamen *Rege*, ob bellum sub nomine *Cruciata* (unde nomen *Kurucz*) Duce *Georgio Székelly*, in Regem, concitatum, ablata eis est omnis facultas. Uti habetur. P. 3. T. 25. At licèt sub *Ferdin. I. A. 27. 1556*. Sub certis con-

tis conditionibus, iterum sic restituta; successu tamen temporis, partim *usu*, partim lege. *A.* 73. 1608 ad illos solum Comitatus restricta, in quibus *usus* ab antiquo, fuisset. Unde seu ab antiquo seu *prescriptione* 32. *annorum*, seu pactis *conventis*, Domino Terrestri in perpetuum obligati sint, migrare amplius, sine *ablicentiatione* Dominorum terrestrium, non possunt, nec nobilitari, sine commendatione, & consensu eorundem. *A.* 17. 1622. 2do. Quamvis Taxalix Ignobiles liberae conditionis, vel *manu missi*, in bonis alicujus Domini, *Colonicalem*, vel *Censualem*, aut *Inquilinariam* assumentes (nisi conventio per *expressum* facta, obstaret) liberè migrare possint, per *A.* 61. 1723. tamen & hi, modalitate *P.* 3. *T.* 25. §. & *quamvis omnes* &c. & *A.* 28. 1556. priusquam debita, seu *ex delicto*, seu *ex contractu*, in eodem loco existentibus persolvant; aut pro desolatione *Sessionis*, per negligentiam causatae, vel *quantum portionale*, jam per repartitionem sibi obtingens, *plenè* exhibeant; aut deniq, pro liberatione à Censu, aliisque proventibus, quae illis Dominus, spe ulterioris mansionis, ad tempus indulget, eodem Domino volente, congruam compensationem praestent; migrare in alterius possessionem non possint. Item Viduae Jobbagyonum, vices eorum gerentes, etiam si nubant

nusant alteri; recedere tamen, sine consensu Domini, in aliam possessionem non possunt.

Ulad. D. 7. A. 21

4. Quantum ad *Repetitionem* Colonorum *fugitivorum*, observandum est, Ulad. D. 7. A. 26. & sex aliis sequentibus *Articulis* ita statutum esse: ut, si cujus *Jobbago* *violenter*, vel *aliter* abductus fuisset per aliquem; & ille assumpto secum *Judice Nobilium*, & aliis quatuor *Nobilibus* illius *Comitatûs*, in quo *Jobbago* abductus, reperiretur; in facie talis loci, vel villæ, suum *Jobbagonem* esse, & contra suam voluntatem abductû fuisse comprobâset, ex tunc *Dominus* ille abducens, admoneretur ad reddendum, unâ cum rebus suis: qui, si reddidisset, tamen pro violentia 100. flor. (in casu scilicet abduccionis) partim *Judicibus*, partim *Actori* dividendos: si autem reddere noluisse, præterea amisit illum locum, seu fuerit *Civitas*, seu *Villa*, seu *portio*, in qua *Colonus* repertus est: cujus *3tia* pars *Actori*; *Dua partes* *Regi* adjudicabantur. Si autem abducens fuisset *Ecclesiasticus*; tunc loco possessionis *Ecclesiasticæ* amittendæ, præter 100. *floren.* debebat solvere, juxta valorem talis possessionis. *Officialis* verò, contra voluntatem *Domini* sui, id faciens; si *Rusticus* esset, in manus *Actoris* assignabatur; se-

tur, secus ut supra, puniebatur. Quod si verò Colonus *furtim*, vel aliter *ultrò* aufugisset, & Dominus, apud quem reperiebatur; per Judicium admonitus, non restituisset, eandem pœnam incurrebat. Si verò *post Admonitionem*, ab illo quoque Colonus profugisset, tunc Dominus, vel ejus Officialis jurare debebat, quòd illum detinere non potuerit: secus enim homagium *Dimissi*, solvendum Actori erat, poterátque abductus, vel profugus, extra Villam abducentis repertus, per Dominum suum, viâ facti reduci. Quoad *Civitates*, fugitivos recipientes; vide de *Civitatibus*. N. 8. *sub medium*.

5. *Hodie* verò eorum *repetitio* instituitur hac ratione. Imò. Si Coloni (idem est de *Famulis*, citra facultatem, & ante expletum *servitii* tempus, *Dominos* deserentibus) in alium Comitatum, cum manifestis, aut saltem suspectis fugæ indiciis, commigrent; *ipso facto* sunt detinendi, per locorum Magistratus, & Comitatum, ex quo venerant, significandi. A. 101. 1715. 2dò. *Domini* Terrestres, Colonom profugum, *scienter* ad sua bona recipientes, & ad primam, penes Transmissionem Collateralium, peractam legalem, medio Judicis Nobilium, & Jurati Nobilis, repetitionem, Juris sufficientem verificationem, eundem

dem non restituerint; ex tunc primò 100. flor. si nec 2dò. moniti restituant, 200. si nec 3tìò moniti, eundem, cum omnibus bonis, etiam interim acquisitis, & refusione expensarum, restituant; tunc præter utramque hanc pœnam, amittunt locum, aut Villam ejusmodi *redemptibiliter*, partim Aëtori, partim Judici attribuendam. *A. 31. 1556.* quem *Articulum* declarat. *A. 70. 1559.* Quod licet plures essent simul restituendi, dicta tamen pœna non debeat augeri. Utrūmq̄ autem confirmat. *A. 101. 1675.* Et hæc *declaratio* intelligenda est, quoad *privatos Dominos* non restituentes: nam si *Comitatus, Civitates, vel Oppida privilegiata, aut Districtus* Colonum profugum, restituere nolent, dicta pœna desumenda esset, quoad *singulos non restitutos*, unà cum expensis omnibus. *A. 60. 1723.*

6. 3tìò. si Aëtor sine *omni fundamento legali*, colonum repetens, in actione succumbat; tunc juxta conscientiosam Judicis limitationem, expensas *Incatto* solvere tenetur. *Ibidem.* 4tò. Colonum profugum pendente lite aliò translocans, perinde punitur. *Ibidem.* Imò Domini Terrestres, exceptis servitoribus, Colonos suos de uno in alterum Comitatum transferre non possunt: nisi tot habeant, ut in Bonis unius Comitatus, eos ac-

comodare non valeant. *A.* 62. 1723. *5to.* Colonum profugum, ex ipsa alterius Domici villa, ad quam se recepit, Dominus suus reducere propria autoritate non potest: nec legitime repetere, post 32. annos præscriptionis: ubi etiã anni, aliã à *præscriptione exempti*, contra sensum *a.* 54. 1625. imputantur. *a.* 31. 1556. *A.* 52. 1635. *6to.* Colonus profugus, amittit omnia bona tam mobilia, quàm immobilia, in Ditione Domini sui existentia, ad eundem Dominum terrestrem, *ipso facto* devolvenda. ità *usus antiquus*, & *A.* 31. 1556. per *A.* 101. 1715. confirmatus. de Rusticorum in Bonis *successione*, *Divisione* &c. vide *suis locis*.

7. Rustici, aliique Ignobiles, cum Nobilibus Regni hujus, ratione quorumcunque negotiorum, processum Judicarium *active* ingredi, per se ipsos, non possunt. *P.* 3. *T.* 31. unde si id attentent, *exceptione Ignobilitatis*, ante *Contestationem litis*, interpositã, ab argendo repelluntur. dum igitur Rusticus, vel famulus Ignobilis, per Nobilem, indebitè verberatur, vel aliter læditur, aut quomodo-
cunque in bonis damnificatur; tunc Dominus *Rustici læsi*, Injuriantem jure convenit: qui si Judicialiter convictus fuerit; pro parte quidem Domini Terrestris, in 100. *flor.*: pro parte verò Rustici, vel Servitoris injuriati,
in ho-

in homagio ipsius, seu 40. flor. & damnorum illatorum refusione, condemnabitur. P. 3. T. 31. juxta videlicet negotiorum qualitatem, ità ut aliquando sola damnorum refusio, aliquando simul cum homagio solvatur.

Quer. An Rustici possint aliis, extra Ditionem Domini sui Terrestris, existentibus, oppignorare, ac in perpetuum etiam vendere sua bona; uti sunt prata, vineæ, agri &c. R. id quidem fieri posse (saltem consentiente Domino) docet experientia quotidiana: ita tamen, ut impignoratio ejusmodi, aut *perennis* bonorum immobilium abalienatio, Domino Terrestris, quoad proprietatem, & *exactionem Terragii*, nihil præjudicet. Nam Rusticus præter usum fructum, ac laboris mercedem, in terris Domini sui, quantum ad perpetuitatem, nil juris habet. P. 3. T. 30. per hujusmodi igitur oppignorationem, legationem venditionem, Colonus solum laboris, sui præmium, condignam scilicet æstimationem terræ, aut prati, prout exculi, alienare potest: quæ, dum voluerit Dominus Terrestris, ab Emptore, aut legatario, semper potest rehabere: prata quidem, agros, hortos extirparitios, & vineas, depositò condignò valore: Molendina verò, Domos, & alia ædificia, *communis æstimatione* mediante.

Ibidem. Quæ videntur intelligi de casu, in quo Rusticus ipse ædificia posuit, aut agros extirpatitios excoluit, vel emit. Nobiles porro, talium possessores, sunt citandi, & coram *Judlium, ac Furato, in sede Daminali* conveniendi: per quos & æstimatio peragitur. Vide de *Æstimationibus Bonorum. N. 4.* Idem habetur. *A. 29. 1556.* De pratis, aut agris extirpatitiis: eosq; modò sint extra sessionem Fobbagyonalem, posse etiam à Colono, aliò transmigrante possideri. Ex quibus patet, quoad istum Casum, *Communem æstimationem*, adhuc habere locum; ne Coloni, venditionibus, aut oppignorationibus inconsultis, nimis onerent bona Dominorum suorum.

8. Si Colonus negligat solvere à Vineis, Pratis, Terris extirpatitiis, & Molendinis, Domino suo Terrestri censum solitum; hòc ipsò ea amittit, & redeunt ad Dñum Terrestrem, sine omni solutione: qui aliàs non nisi æstimatione mediante, illa rehabere posset. *Ulad. D. 1. A. 49.* Colonus liberæ migrationis, si aliquando, per suum Dominum, in *Birsagio* fuisset convictus, & ille tale Birsagium spatium unius mensis non fuisset executus; postmodum prætextu talis Birsagii à trasmigratione detineri non potest: nec similiter *Birsagium*, elapso mense, Coloniolvere tenentur. *Sigis. 1404. A. 6.*

Invagiatio. -- V. de Damnis.

TITULUS. XIV.

De Judicibus, & Judiciis.

Num. 1. **J**udex, à *Jure dicundo*, sic dictus ; est, qui Auhoritate publica, Judicio præest, Justitiámque inter Partes administrat. Ad Judicem autem præcipuè spectat, singula maturè discutere : nec plus uni, quàm alteri litigantium, affectum esse. Conjungere oportet misericordiam cù Justitia, ex quibus resultat æquitas. Ubi namque Justitia suum modum excedit, parit *Cruelitatem* : & *nimia* pietas, ac misericordia, *dissolutionem* disciplinæ generat. *Prolog. T. 14.*

2. Hinc ad præcavendas omnes personarum acceptiones, lege cautum est. imò: ut Judices omnes, eorúmque Assessores, ac in Judicatu vices-gèrentes, tam Tabulares, quàm Comitatusenses, priusquam officium exerceant, Jurent, se in omni negotio, ad officium suum pertinente, seposita personarum acceptione, prece, præmiò, favore, aut odiò posthabitis, justum, ac verum Judicium unicuique facturos. *Ulad. D. 1. A. 33. & passim.* Unde fit, ut contra *Judices, non Juratos*, Partes excipere possint. 2dò: ut Judices, dum eorum causæ in sede Judiciaria discutiuntur, cum

tota sua Comitiva exeant. *Ulad. D. 4. A. 8.*
 Neque ii, à quibus fit appellatio, vel alii *quomodocunque interessati*, *Revisioni* causarum interesse possint. *A. 28. 1723.* Ex quibus, quemadmodum & ex *A. 15. 1635.* manifestum est, *Judices interessatos* recusari possent: ut *Testis*, *Actor*, aut *Procurator*, & *Judex* in eadem causa esse nemo possit. *Prolog. t. 16.* Imò si *Procurator* (hic enim pro *Actore* habetur: *Actor* verò, & *Judex* esse in eadem causa, seu eodem, seu diverso tempore, nemo permittitur; id quod etiam ad *Assessores* *Judicum* extenditur, *A. 14. 1471.*) Simul & *Judex* in eadem causa quispiam esse deprehendatur; in *hominagio* suo convincetur. *P. 2. T. 22.* Neque *Judicibus* *leges ipse*, sed per ipsas *Judicandum*. *Prolog. t. 6. 4to.* ut unusquisque in sua duntaxat *Parochia*, ac *locis* *Jurisdictionis* suæ, *Judicet*. *A. 5. 1222.* Si inter *Judices* *Ecclesiasticos*, & *Sæculares* *controversia*; de *competente* alicujus causæ *Foro*, incidat; tunc *lis* *dirimenda* erit ab ipso *Rege*. *A. 12. 1405.* Neque *Sæculares*, causas *Fori Ecclesiastici* & *è contra*, *judicant*. *Ibidem.*

3. *Judex* in *Tribunali* sedens, non secundum id, quod ipse *privatâ scientiâ* novit; sed secundum *allegata*, & *probata*, *sententiam* ferre tenetur. *Prolog. T. 15. & P. 2. T. 75.*

Quod

Quod tamen, Juris-Periti, intelligi solum *de facto*, non autem *de Jure* volunt: quandoquidem legem positivam, etiam *non allegatã*, Judex in omnibus causis supplere potest. Unde si Judex *extra Tribunal* constitutus, videat quempiam, actu homicidium committentem; & hoc, vel non deferatur ad ipsum, vel delatum, non probetur sufficienter; Judex talem homicidam, nec ad torturam damnare, nec punire potest. Si autem Judice pro Tribunali sedente, coram aliquis peccet; potest illum sine accusatione, & ulteriori proba, pro merito plectere. *Prolog. T. 16.*

4. An autem Accusatum, & convictum de gravi crimine (quem *privatã scientiã*, novit esse innocentem) Judex *Inferior*, condemnare ad gravem pœnam v g. *mortis, mutilationis*, aut his *equivalentem* possit? fuse discutit *Verböczius*; & tandem concludit: quod si nec Testes, aut alia documenta pro Reo convicto haberi, nec causa, sine scandalo, alteri Judici committi queat: tunc Reus secundum *allegata & probata* sit condemnandus. *Prolog. T. 15.* eò, quod Judex secundum id debeat sententiam ferre, quod ipsi innotescit ut personæ *publicæ*; non autem, ut *privatæ*. quia in re, licet plerique *Theologi* consentiant cum *Verböczio*, quoad pœnam *leviorem* infligendam,

non tamen quoad pœnam *mortis*, aut huic *equivalentem*: cùm occidere Innocentem, *cognitum ut talem*, sit intrinsecè malum. Et certè, secùs etiam publicus Justitiæ Executor, uti *Carnifex*, evidenter sciens, Testes falsè Jurasse, vel Judicem iniquè sententiam tulisse; deberet eidem obedire, & innocentem interimere: quod tamen communis Theologorum cum *S. Thoma* negat, & assentiri videtur ipse *Verböczius. Prolog. T. 16.*

5. *Judices alii sunt Ordinarii*; scilicet *Palatinus, Judex Curie, & Secretarius Cancellarius*, si pœnsens fuerit: si autem non; *Locumtenens*, seu *Personalis. Mat. Reg. D. 6. A. 68. & Ulad. 1. A. 33. &c.* Alii his inferiores, dicuntur *Pedanei. Judices ordinarios, & eorundem Protonotarios, & Assessores Infamans, aut Injuriosè Proscindens*, si probare non potest, pœna *Talionis* puniendus. *Ulad. D. 1. A. 70.* pœna autem *Protonotarii*, de *Injusto Judicio* convicti, est amissio capitis, & Bonorum omnium. *Ulad. D. 3. A. 4.* quæ pœna, vi *hujus Articuli*, non videtur extendenda ad alios *Judices, & hic non expressos.* si tamen hominem *Capitularem, Regium, aut Vice-Comites, vel Judlium*, in executione legitimè procedentes, quispiam verbali dehonestatione afficeret, in una *Marca auri, 72. flor. faciente,*

condemnatur. *Ulad. D. 2. A. 9. & 16.* vide de *Emenda capitis & Lingue.* Judex, frivolus Procuratorum objectiones, & exceptiones, ubi Juri, ac Justitiæ contrarias agnoverit, rejicere debet. *P. 2. T. 83.* licet Judices legitimis Regis mandatis, sub pena 200. flor. amissione Officii, & Infamia, per Curiam Regiam ferenda, obtemperare debeant; per hoc tamen non vetantur discutere illam *clausulam: Rebus, sicut præfertur, stantibus &c.* sine qua nec subsistunt mandata seu Regia, seu Judicum superiorum ad Inferiores. *A. 78. & 80. 1563. & A. 12. 1635.* qui tamen indebitè Judices Pedaneos, ad reddendam non observationis rationem; ad Tabulam Regiam evocari faceret, in 200. flor. Ungaric. convincetur: *A. verò 53. 1655.* in 400. flor. & si de legitimitate mandati, aut expositionis veritate, dubium oriatur: proba Impetranti incumbit. Ac si quis mandatum illegitimum impetret, expositioque ejus non subsistat; in *Emenda lingue*, seu 100. flor. condemnatur. *ibidem. & P. 2. T. 72.* quod potestatem Judicum attinet, vide de *Foro competente.* si qui errores in Judicium quorumlibet litteris, uti *evocatoriis adjudicatoriis, &c. ex manifesta inadvertentia*, commissi fuerint; tunc ii per Judices etiam in Comitatu, in Foro contradictorio, semel corrigi possunt. *A. 24. 1566.* vide plura de *Officiis & Officialibus.* TI.

TITULUS XV.

De Juramentis.

Num. 1. **J**uramentum litis decisivum, seu quod in defectu aliarum probationum, præstatur; est 3plex. 1^{mò}. *Voluntarium*, quod Pars defert Parti, Judice non approbante: potestque liberè, vel referri deferenti, vel recusari, vel etiam præstari. 2^{dò}. *Judiciale in specie*, dum alter litigantium, defert Alteri, approbante Judice. Et hoc regulariter recusari nequit: sed vel præstari debet, vel referri Deferenti; petendo, ut ipse juret. *Leg. 34. ff. de Jurejur. & A. 30. 1729.* 3^{tiò}. *Necessarium*, quod ab ipso Judice alterutri Partium defertur, & hoc neque referri (præter casus infra declarandos) neque recusari potest. Si deferatur Actori ad supplementum probationis; *Suppletorium*: si Reo ad se purgandum; *Purgatorium* dicitur. Juramentum tamen ab altera parte delatum, nec referri, nec præstari jure debet: si is, cui defertur, jam aliunde sufficienter probavit: vel altera partium est suspectæ fidei: si tamen *Deferenti* referatur in persona propria deponendum; tunc *Referens* amplius impedire non potest.

potest illum à Juramento, nec *Deferens* secundò referre. *A.* 30. 1729.

2. Omnis communis Inquisitio, Juramentali depositione terminatur. *P.* 2. *T.* 32. Ubi multa de Numero, & qualitate Conjuratorum, ac modo juramentum deponendi. Sed omissis illis hujus Tituli decisionibus, quæ vel, Teste etiam *Kitt*: magnam partem, jam ab usu recesserunt; vel de *Testibus acturi*, referemus; Noto sequentia: 1^{mò}: sicubi partes Testimonia habere non possunt, vel iis uti nolunt; licitum est tam Actori, quàm Reo, juramentum in sola utrinque persona præstandum, deferre. *A.* 49. 1596. Idque in causis *novarum occupationum*, ac aliarum *violentiarum*, & plerisque omnibus *Civilibus*. 2^{dò}. Cùm de Jure Actori proba incumbat; si Actor nihil probet (demptis casibus *occultis*) Reus simpliciter, ac sine ullo Juramento absolvendus est. *In occultis* verò ubi Actor neque Testibus, neque litterali documento quidquam probat; tunc si agatur de *facto Rei*, vel saltem quod ipsi sit cognitum, Reus Jurare debet: quò præstitò, absolvitur, & expensas ratenus factas, recuperat. 3^{tiò}. Si Actor solùm probet *semiplenè*, & non de utriusque partis, sed tantùm de *Facto Rei*, vel alterius quidem, sed quod ipsi sit cognitum, agatur; tunc de-

positio Juramenti deferenda Reo: quia is *semiplena* Actoris probatione gravatur, *factumque* Actori cognitum non est. Si verò in dicto casu *factum* sit utriusque, vel cognitum esse utrique sufficienter, præsumi possit (*in facto enim alieno, ac ignoto, versanti, juramentum suppletorium adjudicari non potest. A. 30. 1729.*) tunc licet Reus probam Actoris non diluat; Actor tamen potius jurandum erit. *4to.* Si autem Actor probet quidem, sed Reus ita diluat, ut quasi in æquilibrio constituantur; tunc ratio *Incatti* erit *favorabilior*, ac *simpliciter* absolvi debet; ita de his omnibus statuitur. *A. 27. 1729.* quæ tamen intelligi debent de casu, in quo, utraque pars litigantium, est ejusdem activitatis, ac prærogativæ Nobilitaris, atque omni exceptione major. Cæterum nec persona ignobilis, juramentò se se purgare tenetur: nisi *semiplena* adminus, contra eam proba adferatur. *Ibidem.* habetur autem *semiplena* probatio; quando non nisi unicus habetur Testis, aut est vehemens præsumptio.

3. Ex quibus eruitur; quòd nec in occultis casibus, Reus teneatur, delatum sibi juramentum, acceptare; nisi saltem *Præsumptio* militet pro Actore. *Arg. P. 2. T. 32. ibi: Si Actor in attestazione sua per omnia defecerit; tunc Reus*

Reus simpliciter absolvendus. licet autem in causis *Criminalibus*, *criminaliter intentatis*, Reo ad sui purgationem, juramentum à Judice deferri possit, juxta *C. fin. De Jure Jur.* non tamen Actori, ad complendam probationem; si tantum semiplenè probavit. Ità *Pirhing* cum aliis. ratio est: quia in his causis, requiruntur probationes plenissima, & luce meridiana clariores. *L. fin. 6. de probat.* Unde tali casu potius torqueri solet Reus, ad confirmandam Actoris semiplenam probationem: si verò ob conditionem, sit exemptus à tortura; simpliciter absolvi debet. *Meliùs est enim 10. nocentes absolvi, quàm unum innocentem condemnari.* Idem est, de *Causis Civilibus arduis*, intelligendum: in quibus tamen Reo deferri potest, ad purgandum se à Judice juramentum. Si igitur prædicta, & ex *Articulis anni 1729.* citata, non observentur; potest quis contra juramentum sibi, seu à Judice impositum, seu ab Adversario delatum excipere: ac appellare *intra Dominium. A. 30. 1729.*

4- Quamvis juxta *Tripart. P. 2. T. 27. & 33.* Juramentum personæ ignobilis, penes, aut contra Nobilem (nisi partibus consentientibus) minimè valeret: jam tamen, in *Criminalibus* quidem, ubi veritas aliter elici non potest; in causis verò merè *Civilibus.* putà: *Damnorum.*

Violentiarum. &c. promiscuè admittitur. *A.* 26
 1729. Servi quoque, & subditi, si veritas aliter erui non possit, in *Causis Civilibus*, in quibus *interessentiam* non haberent; tam penes quàm contra Dominum, assumi in Testes possunt: in *Territorialibus* porrò causis, & aliis, ubi *interessentia* ipsorum præsumi quiret; nec pro, nec contra Dominum admittendi. *ibidem.* si Reus juramento solius Actoris, se, seu decisionem causæ, submittat, & ille non acceptet; tunc ille absolvitur. *P.* 2. *t.* 32. nisi rationem afferat legitimam non acceptationis, qualis esset, si jam *sufficienter probasset*, vel in *facto alieno* versaretur; &c. idem est, licet talis casu, à Judice imponeretur. *A.* 30. 1729. imò Actore sufficienter probante, nec Reo potest legitime adjudicari juramentum purgatorium. *ibidem.* dum autem hic, & *P.* 2. *T.* 17. dicitur: *in causa debiti, vel mutui, Actore nil probante, Reo jurandum esse.* intelligendum videtur, de casu, in quo pro Actore saltem præsumptio militet. Sapienter hinc monet *constitutio* 1713. *A.* 23. ut cautus sit Judex, in inpositione juramenti, pro varietate casuum, pluralitatisque *deponentium* habeat rationem.

5. Juramentum *Prelati, Abbatis, Præpositi infulati, ac Baronis Regni*; pro 10. Nobilibus acceptatur; & *Ecclesiastici* hujusmodi, non, ut

Laii

Laici, ad fidem eorum, Deo debitam; sed ad puritatem conscientie suae, jurant. P. 2. T. 40. & quidem modus hic jurandi, extenditur ad omnes Personas Ecclesiasticas. Quamvis teste Com. syst. unica persona, quantumvis gravis, & Ecclesiastica, unum tantum Testem jam faciat. Archi-Episcopus porro Strigon: & Prior de Lövöld, juramentum in judicio per officiales suos praestant. A. 64. 1550. Quilibet homo ignobilis non nisi unum flor: juramentò suò acquirere potest: ac proinde in causa, unum flor. superante, nec expurgare, nec condemnare suò Sacramentò, quemquam potest. Secus tamen est in criminalibus. P. 3. T. 27. pœna porro perjurii (de qua vide de Penis) non solet incurri, propter falsam Collateralium Testium depositionem: nisi eandem etiam in Judicio confirmet. Kitt. C. 7. Q. 11.

6. Quidquid sit de stylo veteri; hodie quis Ignobilis, in actu majoris potentiae, contra Nobilem, vigesimo se, seu cum vigesima manu, in actibus verò minoris potentiae, si planè se immunem allegaverit, tunc itidem contra Nobilem, tertio se, sibi similibus, honestæ conditionis hominibus, in sui purgationem jurare assolet. A. 23. 1613. Quòd si verò contra Ignobilem jurandum sit, tunc quoad numerum conjuratorum, attendenda erit loci consuetudo, in quo

in quo Reus moratur. P. 3. T. 27. pro re recuperatione rei, furto ablatae, satis est, si Actor juret, cum tertia manu. P. 3. T. 34. cui autem & quando juramentum sit deferendum? habet supra N. 1. & 2. vide plura de Testibus.

TITULUS XVI.

De Jure Fiscali, Regio, ac Possessorio.

Num. 1. **F**iscus, Jure nostro, *Ærarium Regis publicum* significat, quod nunquam *Cameram Regiam* dicimus, crebrius tamen, *Fiscus* significat *Procuratorem Ærarii Regii*, seu *Fiscalem*; qui pro *Majestate Regia*, in Judiciis respondet. Unde etiam *Director causarum Regalium*, dici consuevit.

2. Privilegia, & Officia *Fisci Regii*, sunt sequentia: *immum*. quod non teneatur litteras producere, ratione quorumcunque *jurium*, ad *sacram Regni Coronam devolutorum*. P. 2. T. 39. Nec quidquam, contra aliquem probare obligatur. *Kitt. C. 1. Quest. 4. N. 6.* Hæc tamen intelligenda sunt, de Juribus, ac Bonis, ad *Fiscum*, jam *effectivè devolutis*, ac *possessis*. nam si *Fiscus* sit *Actor*, & agatur de *Bonis*

Bonis acquirendis, ac devolvendis; tunc actionem suam docere debet. *Arg. A. 27. 1597. & A. 25. 1715. 2dum*; quòd in Judicio locò Regis, Juramentum, Regi adjudicatum, deponat. *Ibidem.* debet esse Juratus, & ex officio habet sessionem ad *Tabulam Regiam*, ibique sub discussione causarum Fiscalium, stat; sub deliberatione verò, exit: litteras præter eam per Causidicos, in ipsa sede productas, non inspicit, nec tractat suis manibus. *Albert. Reg. A. 23. 1439. 3tium.* in cunctis litteris *Procuratoriis* ante nomina cæterorum *Procuratorum*, ponitur nomen Fisci Regii: quamvis etiam sine illius nomine, in praxi subsistant. *4tum*: omnes causæ Fiskales sunt privilegiatæ; hinc etiam *Extraordinaria* dictæ: quòd quocunque terminò assumi possent. Hodie tamen, observata, cum aliis causis privilegiatis, *prioritate*, ad *Tabulam Regiam* ferè discutuntur. *A. 43. 1729. 5tum.* Si Fiscus Regius vincatur, expensas non refundit: *de Evictione* tamen tenetur, *praxis*: non quidem respectu *Partium cointeressatarum*, inter semet ipsas, de successione, vel divisione Bonorum, disputantium, sed penes universaliter sumptas, contra alios Impetitores. *A. 67. 1715. 6tum*: ejus est, *violatores Judiciorum* convenire. *A. 52. 1536.* Uti & illos, qui publicum Regni

statum violarent. 35. 1601 Defendere item illos (si requiratur) qui à Rege privilegia habent; ut iis pacificè fruantur: ad quod per *Mandatum Regium* requiri solet. *Stylus*. Item cuncta litteralia documenta, in *Cameris Regiis* hærentia, suis Dominis reddere. *A.* 35. 1681. *7mum*: contra *usurarios*, *ultra* 6. pro 100. exigentes: item ad amissionem privilegii, ac *juris Gladii*, contra malefactorum *Dimissores* habet agendi authoritatem. *A.* 120. 1723. & *A.* 48. 1715. *8vum*: Succedit in Bonis mobilibus Nobilium, vel liberarum personarum, in Fundis Rusticanis degentium, & ab intestato, ac sine semine decedentium, aut Noteriorum. *A.* 62. 1715. Vide de *Donationibus*, item de *Dote*. & alibi *passim*. Bona tamen Civitatum, nunquam devolvuntur ad Fiscum Regium. *A.* 33. 1542. & *A.* 35. 1638. *Nota* hìc; quòd licèt Fiscus, etiam in Bonis, liberæ Acquisitoris dispositioni subjectis, succedat; si is sit ultimus, & *ab intestato* moriatur: tamen sensu *A.* 26. 1715. per hoc nìl præjudicatur Uxori relictæ, & in omnibus hujusmodi Bonis succedenti. *P.* 1. *T.* 99.

3. Porrò Potestates inferiores, ac Magistratus perinde habent suum *Fiscalem*, qui intra limites ejusdem jurisdictionis, æquè suis utitur privilegiis; habétque facultatem ea vindican-

di;

di; quibus potestas, aut publicum Bonum talis Magistratûs offenditur. Vide de Ingressione in Causam. sub fin.

4. *Jus Regium, est latens Jurisdictio Sacra Corona,* in Bonis, per quempiam illegitimô titulô usurpatis. P. 1. T. 23. ut si quis Bona Nobilitaria cujuspian *Notorii*, vel in *semine deficientis*, per viam pignoris duntaxat, vel sine consensu Regio, à se, vel ab aliis obtenta, taciturnitatis silentio possidet; tanquam si nullum in iis jus *Fiscus* haberet: seu demum hæc possessio fiat bona, seu mala fide. quo casu si possessor talium Bonorum, à *Fisco Regio* impetatur; is non potest se tueri præscriptione *ordinaria* 32. annorum; cum in *jure Regio*, necessaria sit *centenaria* præscriptio. *ibidem*. Jus Regium se extendit ad universa bona, quæ quocunque titulo ex iis, quos hîc; item de *Donationibus*, ac *Impetrationibus*, adduximus; *Donationi Regiæ* subjacent. P. 1. T. 27. Bona in *Fiscum* devoluta, non possunt conferri *Civitatibus*, aliisque *communitatibus*, utpotè quæ nunquam moriuntur. A. 33. 1542.

5. *Nomine Juris possessionarii*, generaliter intelliguntur *Castra*, *Castella*, *Civitates*, *Oppida*, *Pagi*, & quæcunque Bona stabilia. *Possessio* dupliciter potest sumi. imò. pro *Dominio*, *usu*, & *gubernatione* alicujus rei mobilis.

vel immobilis. 2dò. Sæpiùs tamen significat *villam*, aut *Pagum*. *Pradium*, propriè dicitur locus *sessionis Nobilitaris*, vel *Jobbagyonalis*, desertus, & quasi *præda* expositus. *Pertinentiæ*, vel *Appertinentiæ*, sunt omnia illa, quæ ad *Civitatem*, *Oppidum*, aut *Villam* aliquam, vel *fundum* spectant; ut *Terra arabiles*, *Prata*, *Virgulæ*, *Molendina*, *Telonea*, aliæque *Jura*, *fructus*, & *utilitates omnes*. P. 1. T. 24. Quod *Villam* attinet; licèt ea, jure nostro, passim pro *Pago* (*Falu*) accipiatur; ut patet ex P. 1. T. 84. P. 2 T. 82. P. 3. T. 25. tamen primitus videtur significasse locum, intra agrum *Possessionis* cujuscumque, pro pecorum statione erectum, ac tandem successivè pluribus colonis auctum.

TITULUS. XVII.

De Legibus, statutis, ac Decretis &c.

Num. 1. **L** *Ex*, *Constitutio*, *Decretum*, & *Statutum* sæpe in Jure nostro, pro eodem sumuntur: tamen pressius loquendo, *Constitutio*, & *Lex*, *Jus positivum*, illudque *Diataliter* conditum significet; *statutum* verò crebriùs pro *Jure private* alicujus loci, accipiatur. *Decretum* denique,

que, præter dictam significationem, denotat *Mādatum* litteratorum Principis, præceptorie sonans; quod etiam *Rescriptum* nominatur.

2. Quamquam omnia ferè Jura nostra, Originaliter, ex *Pontificii*, *Cæsareique* Juris fontibus promanarint; *Municipalis* tamen Regni hujus (ut habet *Verböczius*) in Judiciis, ac processibus, *consuetudo* ex tribus fundamentis constat. 1^{mò}: ex Constitutionibus, seu publicis Regni Decretis. 2^{dò}: ex Principum privilegiis, Justè, ac legitimè emanatis, & judicialiter approbatis. 3^{tiò}: Ex Ordinariorum Regni Judicum Sententiis, litterisque adjudicatoriis, sæpiùs super eadem materia, eodem tenore latis, confectis, & executione juridica roboratis. P. 2. T. 6. tales namque sententiæ (inquit *Kit. C. 1. Q. 9.*) quasi pro legibus usurpantur: præsertim ubi lex positiva non extat. Censent *Jurista*, tres sententias, per diversa, sibi bimet subordinata, Fora Judiciaria, æqualiter latis, sufficere ad *consuetudinem processualem* introducendam. Cæterùm licèt Sententiæ Judicum, absoluta legis condendæ autoritate pollentium, habeant vim legis; non tamen satis apparet, quomodo sententiæ definitivæ Judicum nostrorum, nisi accedente Regis, ac Regni consensu, vim legis irrefragabilis habere possint: ut ut magnam iis *exempli* autho-

ritatem inesse, rectè *Kittonius* censeat. Et hinc est, quòd in ambiguis, rectè judicare censeatur, qui *aliorum*, in simili materia, *Judicium*, præsertim *Tabularium*, sententiæ inhæret.

3. Quamvis Gens Ungara omnem facultatem, *condenda legis*, & cujuslibet *collationis possessionaria*, atque *potestatis Judiciaria* auctoritatem, in Regem suum, legitimè constitutum & *coronatum* transtulerit; attamen Rex absolutè, ac sine consensu Regnicolarum, legitimè convocatorum, *Constitutiones*, *legibus*, & *libertatibus Regni derogantes*, facere non potest. *P. 2. T. 3. & A. 18. 1635.* Uade ad leges condendas, Rex indicere debet publica Comitia, seu Diætam Generalem; ad eamque celebrandam, *Status*, & *Ordines Regni* per *litteras Regales* evocare. *Ulad. D. 3. A. 1. & A. 42. 1683.* Nec alii ad Diætam comparere obligantur, quàm qui hac ratione convocantur. Nomine *Statuum*, & *Ordinum*, intelliguntur 1. DD. Prælati. 2. DD. Magnates. 3. Nobiles. 4. Liberae, Regiæque, & *Mountanae Civitates*. Ablegatorum Comitatus, extra locum Diætæ habitantium, *Salarium*, computatur à die motionis eorum. Ad Diætam nominatim vocatorum Bona, non solvunt expensas, pro Ablegatis Comitatum. *Mat. Reg. D. 6. A. 64. & A. 37. 1655.* uti nec Bona Nunciorum, seu Ablegatorum, qui à Comitatu

tatu ipso, vel Prælato, aut Magnate mittuntur.
A. 134. 1647. Nec constitutiones Diætaliter conditas, enervat privatorum quorundam (bene autem statûs integri) contradictio. arg. A. 14. 1649. per quem cassatur contradictio Fiscii Regii, ac Fiscalium Civitatis, facta contra Articulos Diætæ Anni 1647. quod etiam lege Transylv. sancitum. Approb. p. 4. t. 1. a. 46. modò consensus, & confirmatio Regia accedat; sine qua, vana sunt constitutiones. P. 2. T. 3. & 4. 18. 1635. unde antonomastice, illæ soli Principi, interdum adscribuntur.

4. *Decreta, & Leges tolluntur his modis. Imò. si contra legem, à Principe privilegium, legitimè alicui detur; vel lex nova condatur, priori omninò contraria; licèt nullam ejus mentionem faciat: tunc enim illam penitùs abrogat: si verò lex posterior, tantùm ex parte, & non ex toto, legi priori contrarietur; tunc illi derogat, feu quoad illam duntaxat partem, tollit, non autem simpliciter. ubi tamen Notandum, quòd licèt Decretum, vel Lex Generalis posterior, tollat priorem, icidem Generalem; non tamen Particularem; putà: consuetudinem, vel statutum locorum specialium, aut privilegium singularium personarum, licèt contrarium: nisi expressam de his, per Clausulam derogatoriam, faciat mentionem. P. 2. T. 8.*

T. 8. qualis *Clausula*, e. g. esset: non obstantibus quibusvis locorum consuetudinibus, statutis, aut personarum privilegiis. Quamvis AA. non pauci doceant, *Generalem* hujusmodi *Revocationem*, non obesse privilegiis, juri communi infertis. 2dò. tolluntur leges, per contrariam consuetudinem: cum scilicet per taciturnitatem omittuntur, iisque, sine ulla positiva *sanc-tione*, passim contrarium practicatur: & sic abolitum est *judicium candentis ferri*, ac *solutio Juvenorum*. Atque his comprehenduntur 4. modi, à *Verböczio* P. 2. T. 2. relati.

5. Reliquæ autem leges, quæ dictis modis non sunt immutatæ, aut penitus abrogatæ (licet fortè longo tempore, ob *circumstantias rerum*, vel *materia defectu* &c. in usum eatenus deductæ non fuissent) vim suam nequam amisisse censendæ sunt; prout id patuit, in exemplo *Nobilis* cujusdam, qui contra certum *Protonotarium*, in *Diæta* anni 1687. triumphavit, vigore *A. 14. Math. Reg. D.* 3. quò præcipitur, ut *MM. Protonotarii*, unicuique faciant *Justitiam*, *sub pana consuetæ*; & nec ipsi, nec eorù *Assessores*, *Procuratores* esse possint conformiter ad T. 2. P. 2. §. *quando priores*.

6. *Constitutiones Regni* hujus, primò ligant ipsum *Principem*, utpotè jurata, ad easdem observandas, *promissione* mediante, *obstritum*

Etum : tum omnes *Indigenas*, & *Externos*, in Regno versantes : *Indigenas* quidem, statim à tempore promulgationis, post Diætam in Comitatus fieri solitæ; *Externos* verò, seu *Forenses*, & *Advenas*, quoad processum *Juris*, ac in rebus sibi non *penalibus*, vel *damnosis* (si tempore promulgationis non aderant) post unum mensem : in *penalibus* autem, ut est *amissio mercium*, *multa pecuniaria* &c. post tres menses *P. 2. T. 5.* Unde non habet hic locum sententia asserens : *Principes suis*; *Peregrinos*, & *Advenas legibus locorum* non teneri : eùm enim *Forenses*, seu *peregrini* sub *hac tacite conditione*, in Regnum admittantur; *ipsò factò*, sese legibus Regni submittere censentur : nam *cùm fueris Romæ, Romano vivito more. ibidem.*

7. Porro si quid in lege ambiguum, vel obscurum fuerit, interpretatio ejus *Authentica*, seu vim legis habens, erit penes Regem, ac Regnum : nam *ejus est interpretari, cujus & condere legē. Prol. T. 6. ut patet in multis Ungaria legibus*, *Diataliter* declaratis, quamvis privilegiorum, ac statutorum, ex *mera auctoritate* procedentium, interpretatio, soli Principi attribuitur; sensu *A. 16. 1715.* Eandem vim habet Interpretatio *usualis*, ac legitima consuetudine introducta; donec *Diataliter* *contrarium*

trarium decidatur. P. 2. T. 2. Interpretatio verò *doctrinalis*, seu Doctorum virorum, tametsi probabilitatem faciat; obligationem tamen legis non inducit. Hæc interpretatio, ut rectè fiat, ponderandus est *totus legis textus*, non autem *aliqua solùm illius pars*; & quantum fieri potest, juxta sensum communem accipiendus. Nec in *odiosis*, ob similitudinem rationis, ad alios casus, in lege non expressos, extendendus: tum quia *odiosa semper sunt restringenda*; tum quia *ratio legis, non est lex.* L. 21. ff. de legibus. hoc tamen semper pro *incluso* in lege censendum, sine quo illa foret *inutilis*, nihilque operaretur; aut *absurdi* cujuspiam esset *illativa*. vide plura de Privilegiis. item de litteris. &c.

TITULUS XVIII.

De Legibus, & Statutis Transylvaniæ speciatim PARAGRAPHUS I.

De Legibus Decretalibus.

Num. 1.

Quamvis omnia Decreta Divorum Ungariæ Regum, usque ad *Ferdinandum I.* etiam in
Tran-

Transylvania allegari possint, nisi vel *lege positiva*, vel *consuetudine* contraria, vis illorum *obligativa* fuisset enervata, sensu *P. 2. T. 2.* pecuniarum tamen D. D. Transylvanorum leges, è *Decreto Tripartito* (quas idcirco *Decretales* vocamus) hic afferre primùm placuit. Itaque juxta *T. 3. P. 3.* 1^{mò}. Nobiles Transylvani, *homagium* suum *integrum*, *florenis. 66.* *Vivum* autem, seu *medium*, *33.* exolvunt. 2^{dò}. Procuratores suos, si in allegationibus suis errare advertant, eodem onere *florenorum 66.* in Terminis octavalibus revocant. 3^{tiò}. Mulieres pro *Dotalitio suo*, recipiunt etiam *florenos 66.* quorum *dua* partes, [paratis pecuniis; 3^{tia} verò rebus mobilibus, & venalibus exolvi potest. Si verò Nobiles sint minùs possessionati; instar *Sclavoniæ*, & *Ungariæ Nobilium*, *Dotes* Uxoribus suis extradunt: sic etiam *Barones*, si qui sint ex officio; tales; *Baronibus Regni Ungariæ*, hac in re conformantur. *P. 3. T. 3.* 4^{tò} pro actibus *potentiariis minoribus*, in *50. marcis*, totidem *florenos* facientibus, *Nobiles Transylvani* convincuntur: *Vice-Comites* autem, & *Judices Nobilium*, in *duplo* condemnantur. *ibidem.*

2. 5^{tò}. *Homagium Rusticorum integrum*, *25. medium 12. flor.* & *50. denariis* compensatur. 6^{tò}. *Violatio Generalis Diætæ*, & *Con-*
ventio-

ventionis Nobilium, *centum*; sedis verò *Judiciariae*, *50. marcis*, totidem *florenos* valentibus, taxatur de *violatoribus* publicarum consistit: vide infra *de penis*. 7^{mò}. Ubi ratione debitorum, inter Nobiles nullum probabile documentum produci potest, vel etiam super illatorum damnorum recuperatione; tunc Actor, vel Incattus, ad *3. florenos* jurare permittuntur: Conjuratores autem eorum singuli, *florenos singulos* recuperant. 8^{vò}. In Processibus causarum; in quocunque Foro (*excepto octavali*) discutiendarum, *Bislagia* emergentia, per *marcas 100. denariorum*, exolvuntur: In Foro autem octavali, per *Marcas gravis ponderis*, more in Ungaria recepto. 9^{nò}. Causæ, valorem *trium flor.* non adæquantur, ex sedibus Comitatum, non poterant in præsentiam *Vajvodæ* appellari. 10^{mò}. Mutilatores membrorum; ut manuum, aurium: vulneratoresque in facie, & Erutores oculorum, in *20*. Excussores verò dentium, in *6. florenis* condemnantur.

3. 11^{mò}. In actibus violentiarum *minoris potentia*, per *Rusticum Patratæ*, si *Rusticus* ex loco delicti aufugit; pœna violentiæ, *Domino Terrestri* ipsius *Rustici* cedit: Actor verò, seu pars læsa, solam compensationem dampni illati, aut vulneris accepti, per *Judicis limitationem*,

nem, consequitur. 12^{mò}. Si Rusticij, pecora sua, violenter in damnum immiserint, & exinde abacta fuerint, vel etiam indebitè res aliqujus arestaverint; in æstimatione pecu um, aut rerum arestatarum, convincuntur. Atque in hujusmodi violentiis, etiam de Nobilibus, idem judicium observatur. 13^{mò}. In facto recuperationis damnorum, ac debitorum, Rusticus Principalis, sive ille sit Actor sive *Incautus*; unum duntaxat florenum juramentò suò recuperat: Conjuratores verò Rustici, tres simul, unum florenum recipiunt. Hactenus *Decretum Tripartitum. P. 3. T. 3. sit.* quæ confer cum sequentibus.

PARAGRAPHUS II.

De Novellis Transylvaniæ statutis.

Quando quidem DD. Transylvani, præter commune cum Ungaris *Decretum*, habent insuper duos legum suarum Codices (*Novellas* dicimus) quorum primum *Approbata*; secundum *Compilata* vocant; idcirco juvat quædam, usui magis necessaria, ex iisdem depromere. Eorum prior confirmatus est à *Georg. Rákóczi II.* anno 1653. posterior verò,

verò, à *Michaële Apafi*, 1669. Partitio utriusque facta est, in *quinque Partes*; quarum priores quatuor, subdividuntur in *Titulos*: Tituli in *Articulos*: *Pars quinta* verò, *Edicta* continet.

Num. 1.

ACTUS potentiarii. Quid

hoc nomine intelligatur, dictum est *prim. Parte Synt.* definitur *Potentia in Compil. P. 4. T. 16. A. 1.* Quòd sit *Actus*, quò aliquis, sine ulla *Judicium*, vel aliorum *Officialium*, debita requisitione, quempiam capiat, vel res, aut bona quaecunque alterius, propria auctoritate, ac viribus occupat, vel detinet. quare peculiariter *Transylvaniæ* circa hanc materiã statuta, breviter sic habe. *Imò.* Siquis *merã*, & *absolutã* *potentiã* mediante, Bona alicujus occupet; extunc *Pars læsa*, *Potentiarium* ejusmodi certificet, se jus suum in *Comitatu*, aut *Sede*, contra ipsum querere velle: *certificationem* tamen hujusmodi, vel *admonitionem*, citatione minimè subsequente. Ubi *Potentarius*, seu compareat, seu non; tamen expositã per partem læsam causã, ejusque *veritate compertã*, primùm admoneatur de *Restitutione* rei occupatæ, aut *damni* refusione. Et si ad *simplicem* *admonitionem* satisfactionem promiserit; ex eadem *Sede*, adjungatur *Querulanti* officialis aliquis, vel alius, cui res assignetur. quòd si dictò modò *poten-*

Potentiarius requisitus, satisfacere nolit; tunc officiales Comitatus, aut sedis, cum aliis sibi adjunctis, imò si aliter fieri nequiret, ipsi *supremi Comites etiam cum Gentibus*, teneantur cum *pena minoris potentia*, restitutionem, ac damni refusionem facere, *ipsò factò*. Relictâ nihilominus facultate, tum parti læsæ, agendi ulterius *propter violentiam*: tum *Potentiario*, jus suum, *extra Dominium*, prosequendi. hic tamen *Processus*, tunc tantùm locum habeat, cùm neque *annualis pacifica prescriptio*, neq; *legitima, & immediata successio*, occupanti suffragatur. *Approb. P. 3. T. 8. A. 1.* id quod etiam ad Bona, in *Fiscum* illegitimè devoluta, extensum est. *ibidem. A. 2. 2dò*. Siquis fortè *Fiscalis*, potentiam patret, citetur ad *Sedem Judicariam* Comitatus, in quo *potentia patrata est*; & ex propriis ejus bonis, Aëtori satisfactio impendatur. *Approb. P. 4. T. 1. A. 42.*

2. 3tò. Potentiarius, ratione aliquorum bonorum jure conventus: si lite pendente, illa desolari ultrò sineret; tunc Aëtor triumphans, etiam ad damni, exinde emergentis, refusionem agere poterit. *ibidem. a. 6. 4tò*. si persona Ignobilis, *potentiam aliquam*, seu violentiam, aut damnum patruerit; à Domino ejus Terrestri, judicium petatur: qui *sine mora*, imò *pec! sedem Judicariam* expectando, coram u-

no ex Vice-Comitibus, judicium impendere teneatur, *intra octiduum*: Unde dabitur *Appellatio* ad Comitatum. Actûs minoris potentia *Revisio*, ad *Tabulam* non admittitur; neque tamen via, ad Principem provocandi intercluditur. Quòd si Dominus Terrestris legitimè, ut præfertur, requisitus, Judicium, ad præfixum diem, non impenderet; ad Comitatum citetur, & *cum singulorum Fobbagyonum homagiis*, teneatur illud impendere: si verò etiam tum, *contumaciâ* ductus, id negligeret; re iterum ad sedem reportata, *in actione* Actoris convincatur *indilatè ibidem a. 28.*

3. 6to. Si quis Bona, legitimo hæredi semel Judicialiter restituta, etiam *secundò* reoccuparet; tunc *comperta* in Comitatu, vel sede, *rei veritate*; *ipsò factò*, in *pana majoris potentia*, condemnatur: si verò *tertiò* idem faceret, servatis de Jure servandis, *capitalem panam* incurrat. *Compil. p. 3. T. 7. A. 1. ubi 2da, & 3ta reoccupatio*, numeranda esse videtur cum *1ma* occupatione, ante restitutionem *judicialiam*, facta. Ex hoc loco etiam patet; *Actum majoris potentia*, nec in Transylvania inferre *amissionem capitis*, & *Bonorum simul*; sed ad summum *disjunctivè*. 7mo. si qui *absolutâ potentia* mediante, in sylvam alienam, villamque *turmasim* iverint, & loci ejusmodi Possessores,
aut

aut Incolæ, ipsis resistere non valentes, rem ad officiales Comitatus, aut Sedis, detulerint, comperta rei veritate, in 100. flor. convincantur: unâ medietate Actori, alterâ Executoribus cedente. Si verò Potentiarum ejusmodi, privatim, aut non ita numerosi, simile quid pataverint; servetur processus, suprâ relatus. *ibidem*. A.2. vide infrâ de *Damn. Judicis*. &c.

Num. 1. *Arrestatio*. De Arrestatione; seu detentione hominum, aut rerum; statuuntur potissimum sequentia: quibus hoc præmitto; *Arrestum*, juxta *Compil. P. 4. T. 16. A. 1.* sic describi: *cùm quis certa Civitatis, Pagi, aut loci Officiales, prius requirens, quempiam in Persona, vel rebus detineri facit*. Unde vides *Arrestum*, à potentia, differentiam. *arrestatio* enim, propria autoritate facta, jam est violentia. Imò. igitur ad nullius instantiam, accusationem, aut mandatum, Persona Nobilis, aut res ejus, absq; debito juris Ordine Arrestari, ac detineri à quoquam possint; sub pena *Decretali*, quinq; *Casuum*. quod extenditur tam ad *Capiensem*, quàm ad *Mandantem*. *Approb. P. 3. T. 11. A. 1.* pro indebita autem *Jobbagonum*, & quorumvis, in hoc Regno certas Residentias habentium, rerumque ad eos pertinentium,

Arrestatione; 200. flor. exiguntur: quæ pæna partim Actori, partim Judicibus, ac Executoribus cedat. *ibidem*. Eâdem pænâ *Executores ipsos* manente, siquidem eorum culpâ, executio impediretur. 2dò. si pecus furtô ablatum, apud Nobilem inveniatur; non Nobilis, sed pecus detineatur, ad usque *terminum competentem*: ille verò teneatur comparere, ac se defendere. *ibidem*.

2. 3tò. Excipiuntur hinc. 1. casus *Decretales*, de quibus verbô: de *Casibus, in quibus Nobiles captivari &c.* egimus. 2. Nobiles, nullam certam *Residentiam habentes*, & violentiam patrantes: hi enim, ad instantiam *partis læsæ*, detineri possunt usque ad tempus *Judicii*. 3. excipiuntur illi Nobiles, qui *contractualiter* cum Arrestante huic suæ libertati renunciarunt; cum talibus enim agi potest secundum *Contractum*. 4. ex eadem ratione, *contra Vades* (Kezes) juxta *tenorem initi contractûs*, procedere quisque valebit, modò *littere obligatoriales*, prius rectè discutiantur, & pars utraque audiatur: neve *Jobbogyones cum præjudicio Dominorum terrestrium*, supra *homagium suum*, onerentur; vel hâc occasione, in personis suis abalienentur. *App. P. 3. T. 11. A. 2.*

3. 4tò. Quòd si aliqui, per errorem (quorum neque Nobilitas, neque certa in Regno

Res.

Residentia nota esset) detineantur; *Officiales*, ac *Detentores* erunt excusati: quamprimùm autem vel *duobus testibus*, conditio hominis detenti, comprobata fuerit, eò factò *Instantes* juribus supra relatis, sub eadem *pena*, se se accommodare teneantur. In prædictis autem casibus, ob *indebitam* fortè *arrestationem* factam, *judices* culpari, aut in jus citari non possunt; sed *Instantes. ibidem. A. 3. & Comp. P. 4. T. 16. A. 1. 5to* his non obstantibus, *Malefactores*, tam in Civitatibus Saxonis, quàm Ungaricis *Sententionatos*, vel in loco delicti, *in flagranti*, deprehensos; vel apud quos Jumentum, furtò ablatum, reperiretur; tales inquã si Ignobiles sint, *Judices* liberè, vel sua autoritate, vel ad instantiã aliorũ, Arrestare valeant: cum Nobilibus tamen juxta *continentiam Decreti, & Articulorum* præcimatorum, procedendo. *Approb. P. 3. T. 80. A. 4. 6to*. si cujus *gregatim* pecora, damnũ alicui inferant; tunc, *grege permisso*, pecorum custodes, vel res ipsorum arrestentur, usq; ad satisfactionem, ab his ipsis desumendam. idẽ intelligendum de aliis, onera huc, illuc vectantibus, & damnum, aut violentiam aliquam in pratis, vel alibi patrantibus. *Approb. P. 5. Edic. 6. 7. & 8. 7mo*. Hominem *indubitata Nobilitatis*, non nisi in *flagranti crimine* arrestare liceat. *Comp. P. 4. T. 16. A. 1. 8vo*. Personam ignobilem potest quis capi curare,

rare, etiam ob solam *facti suspitionem*, idem est de Persona, cujus Nobilitas est prorsus ignota. *ibidem*. modò *captum*, (ubi scilicet *privatus* Nobilis talem arestat) ad *mannus Officialiâ* assignet, & *Dominum Terrestrum* capti hominis, certificet. *Approb. P. 3. t. 47. A. 3.* Unde vides, pœnas hic *N. 1.* relatas, non nisi propter *indebitas Arrestationes* incurri. 9no. homines, *previò modò*, legitimè arestari, *ultrâ quindenam*, non detineantur *injudicati*, sed vel *convincantur*, vel *dimittantur*. *Comp. P. & T. cit. A. 2. V. p. 1. Syntag. Tit. 17.*

Num. 1. **Contributio.** Imò. *Connumeratio Contributionum*, olim secundùm *Portas* (nunc *Calculos, Rovás*) fieri consuevit; *unâ Portâ*, 10. homines *Contribuentes*, in se complectente. Nec obstat, si quando numerus iste alicubi excedat *numerus denarium*: si qui tamen *Incolæ Connumerati* adhuc non essent, tenebuntur in *contributionibus* juvare cæteros. *Approb. P. 3. t. 2. A. 3.* 2^{dò}. si autem numerus *Contribuentium* decreverat; tunc alii, inde *discedentium*, vel *emortuorum Territorium* possidentes, pro iis *contribuant*: imò si *Patronus* (*Dominus Terrestris*) ejusmodi bona à *Colonis deserta*, pro se *usurparet*; tunc vel per se, vel per *subditos*, *pro rata Contribuere* tenebitur: sin minus, *Bona per-*

permittat Pago usuanda. Excipiendo hinc Possessiones, quæ *per pestem*, aut alia ex causa, vel quoad totam *Portam*, vel quoad partem illius, desolarentur. *ibidem. A. 4. 3tò.* Contribuunt etiam *Manumissi*, si Nobiles non fuerint, nec per Principem exempti: qui quidem eximere non potest ullius possessionem, nisi ad certum tempus. *ibidem A. 2.*

2. 4tò. Pro villis, seu Pagis, ac possessionibus desertis, *Tributum* nullum exigitur, donec locus inpopuletur: nec à Nobilibus contra eorum *prærogativam*. Ne tamen *Fiscus* defraudetur; si qui subditorum aliò, quoquomodò translocarentur, iidem ubicunque sint, solvere pro *rata prioris Porte*, teneantur; neque eorum onus, siue Domini Terrestres, seu villani ceteri supportare sint obligati. *ibidem. A. 5. & 6.* si qui Pagi damnificentur, & vel ex toto, vel ex parte, incendio conflagrent: ii per *triennium*, à Contributione immunes sint. *ibidem. A. 8.* *Perceptores* Contributionum, *Jurati esse debent*, nec Contribuentes *invitos*, ad obsequia sua, aut quidquam aliud cogant: contenti *duobus denariis*, pro *schedula* dari solitis. *ibidem A. 10.* Contributionum verò administratio, sub pæna *12. flor.* sine causa rationabili, differri non debet. *ibidem. A. 7. 6tò.* hinc in extraordinaria Nobilitatis Contributione, extraordinaria

etiam adhibita remedia ; ut si quis Nobilium ,
ratum pro certa possessione *tributum* solvere
 non potuisset , aut noluisset : tunc alter ejus
 locò solvens , dictam possessionem occupare ,
 & usque ad *refusionem* , tenere potuerit . imò
 hæc ipsa Contributio , à Bonis impignoratis da-
 ta , *tempore reversionis* , præter *summam capita-*
lem , compensari debuerat . *Comp. P. 5. Edic. 33.*
 & 34. *Edictò* autem 40. præter pœnam 12. *flo-*
renorum , jubentur Bona , contributionibus onerata ,
 in casu negatæ solutionis , occupari per
 officiales , & pro solvere volente , assignari . vi-
 de *ibidem* infaustam pro Porta *Othomannica*
 factam contributionum seriem : quæ tamen in
 aliis casibus locum habere nequaquam videntur .

Num. 1. **D***Amna* . imò . si quorum pe-
 cora in alienum Territorium ,
 licet *specialiter non prohibitum* , sed villanis
 commune (*Nyomás*) Pascuationis gratiâ , abs-
 que licentiâ possessorum , imitterentur ; tunc ea
 abigi , seu invagiari possunt : quo casu *Invagi-*
ans , pro majoribus , *duos* ; pro minoribus verò
 pecoribus singulis , *unum* duntaxat *denarium*
 (*hajtó* , aut *válság pénz*) exigere potest , *toties* ,
quoties : si quis verò plus exigeret , (*uti faciunt* ,
oves alienas , ob id *Decimantes*) per officia-
 les in

les in 12. flor. convincatur, eo facto: duabus Actori, tertia verò partibus, Executori cedentibus. Si abigenti, seu Invagianti potentiose aliqui resisterent; tunc ad requisitionem ejusdem, Judices pœnam minoris potentiaë (*violentia*) in refractariis exequantur. Quòd si verò etiam Verberatio, Vulneratio, aut Homicidium contingeret; tunc juxta meritum causæ, procedatur. *Approb. P. 3. T. 33. A. 1. 2dò.* Cùm pecorum perditorum investigatio (*Nyomás Követés*) multis hæctenus perjuriis, ac Innocentium damnificationibus occasionem dederit (nam pecora furtò ablata, sæpè vindictæ studio, fures ipsi in certorum locorum Territorium impulerunt) idcirco, si cujus imposteriorum Jumentum, in villa, vel Civitate perditum fuerit (*nisi de Famulo domestico, justa sit suspicio*) & damnificatus, vel ejus homines juramento testati fuerint, in tali loco, tanti pretii pecus amissum esse; ex tunc teneantur Civitates ejusmodi, aut villæ intra quindenam, vel furem sistere, vel damni refusionem facere. *ibidem T. 34 A. unico.*

2. Quòd si facere contumaciter renuerint; damnificatus cum Officiali cujuscunque loci, eos convenire, & Executionem in duplo facere queat: rescissis omnibus juris remediis. *ibidem.* vel si pecus perditum, apud aliquem, vel aliquos

liquos, etiam *Siclos*, reperiretur, illi teneantur Evictorem (*Szavatost*) statuere: in quo Damnicatus, *expensarum, fatigii, ac damni sui refusionem* querere possit. *Compil. P. 3. T. 8. A. 14. & P. 3. Decreti Tripartiti T. 34. Siquis* in Civitate, aut Pago, seu Villa, apud aliquem divertat, eiq; res suas, in *fidelem custodiam* tradat; & successu temporis, rehabere ab eo non possit, eò quòd furtò, vel aliter rem periisse diceret; tunc *comperta rei veritate*, Officiales teneantur Depositorum ejusmodi contentare. *Approb. P. 3. T. 34. in fin.*

3. 3tiò. Si, dum vestigia animalis perditum (*Az el veszet marhának nyoma*) ad territorium alicujus villæ, vel Civitatis, aut oppidi pertigerint, ibique deserint, aut animal excoctum repertum fuerit; si inquam hoc casu, *damnicatus* ad ejusmodi vestigia, aut animal, juret: tunc Incolæ loci illius, satisfactionem impendere tenebuntur. *Compil. P. 5. Edict. 24.* Qua in causa (ubi tamen eò remediò ab antiquo utuntur; ac hodie etiam uti volunt) si homo Damnicatus, Vice-Comitem secum evocet, 1. *florennum*; si supremum Judicè (*Föbirót*) 24. *denarios* solvat: juxta usum antiquum. *ibidem.* quod tamen de prædiis desertis, non est intelligendum: nec hoc remediò uti compelluntur, qui hæctenus eodem usi non sunt;

sunt; ità tamen ut neque ipsi alios ad id cogere possint. *ibidem*. Vide de his plura *Approbat. P. 5. Edic. 37. & verbô de Damnis. P. 1. Syntag.*

Num. 1. *Debitor*. Circa hanc materiam; observandum est: 1^{mò}. Universim loquendo, *Debitor* juxta initum cum *Creditore* contractum, Juri stare debet. De reliquo, si extraneus aliquis, *Creditum suum*, à Cive, seu Urbis aliqujus Incola aliter rehabere non posset; tunc *Debitor*em, ad Judicem competentem illius Civitatis, faciat citari: ubi, si *Debitum liquidatum fuerit*; absque ulla *partium* acceptione, aut *dilatione*, *Creditore* statim satisfiat; si verò *causa* non esset *liquida*, una *quindena* assignetur; & tunc terminetur finaliter. Satisfactio porro non ex inutilibus rebus, aut pecoribus; verùm (si habeantur) ex rebus aureis, argenteis, vino, pecunia, tritico, &c. fiat, quorum æstimatio sit penes *Juratos*; qui si *pluris*, aut *minoris*, quàm par est, *Res* æstimaverint, coram ejusdem loci Officialibus, in 200. *florenis* convincantur *singillatim*: duabus *tertialitatibus* pro parte Judicum, unâ pro *Querulante*, cedentibus: insuper in *refusione damni*, iniqua sua æstimatione causati; *toties, quoties*. *Approbat. P. 4. T. 4. A. 1.*

2. *Æstimatoribus* verò non inventis, aut eorum bonis non sufficientibus; hæc ipsa pœna, ex bonis *Debitoris* desumatur, aut etiam in persona capiatur. Denique si *Judices* requisiti, satisfactionem non impenderent, aut *Testimoniales*, super ea re, litteras non darent, tunc *Damnificatus* liberè poterit quemvis, ex tali *Civitate*, vel *Pago* ubicunque arestare. *ibidem*. 2dò. Debitum verò 100. *florenorum*, sine ullis omninò *Juridicis remediis* (ut sunt, *Exceptio, partium Extradatio, Appellatio &c.*) imò etiam sine *Exmissione*, si *causa sit liquida*, executioni mandetur. *ibidem*. & T. 7. A. 2. 3tiò. Si Debitum, *litteris*, vel *humanis testimoniis* comprobatum; ad *simplicem requisitionem*, quis reddere nollet; tunc *Officiales* *ibidem* requisiti, *de factò* Creditorem contentét, si mobilia non extent, etiam de immobilibus; vel certè Debitorem detineant: secùs *Officiales ipsi*, pœnâ *Articulari* 200. *florenorum*, teneantur; *toties, quoties*: ad cujus executionè obligatus sit *Director*, *absque ullis remediis Juridicis*. Si autem *Debitor* defecissent, aut *emortui* fuissent, in eorum *successores* Debitum transit. Et hoc processu uti possunt, tam *Cives*, contra *Nobilem*; quàm *Nobiles* contra *Civem*. *Compil. P. 4. T. 15. A, un.* Cæterùm
 si Cre-

si Creditori placebit, potest procedere etiam penes litteras *contractuales*, seu *obligatorias*. *ibidem*. vide verbò *Arrestatio*. in *fin.* quod quidam etiam ad Debitores extendunt. *Item Cópilata*, P. 4. T. 16. A. 2. ubi à *Debitoribus* judicialiter convictis, conceditur facultas, penes litteras *Sententiales*, ubique Debitum, etiam per *Arrestationem* exigendi.

Num. 3. *Decimæ* imò. Nobiles, *juxta* prerogativam *Nobilitarem*, neque ex frumento, neque ex ullis aliis rebus suis (*licet fundis uterentur Rusticanis*) *Decimam* dare, aut *schedulam* (*Czédula péntz*) redimere tenentur: nihilominus tamen plebs misera (ne hoc prætextu *Decimæ* defraudentur) sufficientibus, pro conditione sua, agris privati non debet per *Dominos* suos *Terrestres*. Neque *Decimæ* accipiantur ad *selectum*; sed *promiscuè*, & *mixtim*; prout est procreatio. *Approb. P. 2. T. 10. A. 1: 2do.* Ex agris, à *decimatione exemptis*, licitum est, ante *communem vecturam*, fruges invehere: pecora tamen etiam *Nobilium*, occasione *vectorum*, vel alias, priusquam omne frumentum avectorum fuerit, *ibidem* non pascantur; *sub multa* 12 *florenorum*, ac *refusione damni*, medio *Vice-Judicis Nobilium*, vel in hujus defectu, *Nobilis alicujus* acquirenda: si nec iste haberi posset.

posset, assumantur duo Cives ad oculatam: à quibus habitò testimoniò, *Executores Comitatus*, aut *Sedis simpliciter requisiti*, vigore hujus *Articuli*, procedere teneantur. *Approb. P. 3. T. 5. A. 1.*

2. 3tò. Tum à Valachis, tum ab aliis omnibus, *specialiter non exemptis*, in toto Regno *Transylvaniæ*, *indifferenter* *Decimæ* exigantur: scilicet quoad *Vinū*, *Fruментū*, *Legumina*, *Porcos*, *Oves*, & *Apes*. Neque *Fisco* *Arendā* solvere *Patroni* teneantur; nisi in locis, *Arendæ* hactenus *subjectis*, *residerent*. *ibidem. A. 2.*

2. 4tò. *Decimæ* ex *Agnellis*, *Melle*, *Vino*, *pecoribus*, ac *Leguminibus* obtingentes, diu differri non debēt; sed *intra duas* à *Festo S. Martini* septimanas, recipiantur: nisi ipsi *Decimandi* aliquantum differri peterent: secus enim de *Damno*, inde emergente, nequaquam sint obligati. *App. P. 2. T. 10. A. 2.*

3. *Decimæ Fiscales*, post *Annum 1588*, *perennialiter* *abalienatæ*, instar aliorum *Bonorum Fiscalium* redimantur: si verò ante dictum *annum* fuissent *abalienatæ*; maneāt apud suos *Possessores*. *ibidem A. 5. 6tò*. Quandoquidem etiam in iis locis, in quibus per *Arendam*, *Decimæ* à *Fisco* redimuntur, *agnelli* tamen, ex parte *Fisci* *Decimantur*; dignum est, ut etiam *Saxones omnes*, veluti *peculium Fisco*.

Fiscale, Decimam ex *agnellis* *Fisco* præsentent. *ibidem* A. 6. 7^{mô}. Decimatores, Exactiones extraordinarias, non faciant; nec antetempus compareant, pro se, suisque *vicinis* à misera plebe extorquendo, præter solitum: nec vectores Decimarum detineant. Demum si in *Vino*, aut frumento *damnum* aliquod, *Fisco*, & *Possessori* commune illatum fuerit, utrique *pro rata* refundatur. *Approb. P. 5. Edic. 11. 13. 15. & Compil. P. 2. T. 4. A. 1. 2. 4. 8^{vô}*. si quis ex alieno *Territorio* *Decimas*, absque licentia, cum *damno Nobilis* cujuscumque, *asportari* faceret; tunc si is esset *Ignobilis*, 12. *florinos*, si *Nobilis*, 200. restituere, cum *Decimis* *asportatis*, teneatur. *Compil. P. 2. T. 4. A. 3.*

Num 1. *Educilla*. *imò*. Ordo, & Modus *Educillandi*, per *Officiales* limitetur, juxta *quantitatem Bonorum* cujusvis *Possessoris portionati* (*Compossessoris*) qui *sub pœna* 12. *florinorum* *vice Comitum*, aut *Judicis Nobilium* *desumenda*, observari debet: insuper, in casu *transgressionis*, *Vas inchoatum* *pertundatur*, vel per *Executores* auferatur. *cujus pœna* *duæ partes Quernlanti*, *tertia* *Executori* cedat. id quod *locum* habeat, esto *vinum* jam *effluxisset*: & *quidem* *etiam* *quoad Educilla*, in *Domibus Nobilibus*.

bilitaribus erecta. Si quis autem ex Patronis proponeret vinum ineptum; tunc is, qui post illum ordine, educillare deberet, per Vice-Comitem, aut Judlium, vinum gustari faciat: & *comperta rei veritate*, ipse liberè educillet. Officiales verò in his requisiti, sub *pœna 200. flor.* exire teneantur. *Approb. P. 3. T. 32. A. 1.* quæ etiam ad *Bona Fiscalia* extenduntur.

2. 2dò. Persona Ignobilis, vel Ecclesiastica, sine consensu Patronorum, his educillantibus, educillare, sub *pœna predicta*, simpliciter non audeat: uti nec Cerevisiam vendere. *ibidem.* 3tò. hæc *exclusiva* contra Ignobiles, ac Villanos, locum habet, tametsi illi *hederam* non exponant, vel vinum non *in*, sed *extra* Pagum, in *campo*, aut *sylvis* educillantent: ità ut quot vasa vini *comperta* fuerint, toties 12. *floreni* exigantur, per Vice-Comites, vel Judlium, vel mediò Vice-Judicum Regionum, vel in horum defectu, mediò Vice-Judlium, vel juratorum *Sedium*. Nec *Nobilis portionatus*, Jus suum educillandi, in personam Ignobilem, ac *Jobbagyonem* transferre possit. *Compil. P. 3. T. 6. A. 1.* 4tò. Siculi (cùm vino careant) indifferenter omnes possunt Cerevisiam educillare. *ibidem. A. 2.*

Num. 1. *Fiscus*. Imò. *Bona Fiscalia* (*Un-*
garis

gariis proventus Regii, seu ad sacram Coronam pertinentes; ut sunt Civitates Libera, Tricesima, Fodina &c. juxta Ulad. A. 3. 1514.) post annum 1588. perennaliter abalienatæ, ad Fiscum redeant, ab iis tamen Patriæ filiis, quibus vel propter merita, vel ob pecuniam data sunt, simpliciter non auferantur; sed vel in debita summa inscribantur, vel ipsi aliter contententur. *Approb. P. 2. T. 8. A. 1. 2dò. Bona Fiscalia ab Anno 1615. inscripta, juxta tenorem, Donationalium, suis possessoribus relinquuntur, usque ad summa inhærentis depositionem, ac revocationem: quorum collatio, etiam impofterum Fisco sit libera; modò nec personaliter, nec supra valorem inscribantur. ibidem. 3110.* si quis ex Bonis inscriptis Jobbagoones manumitteret, vel in aliam possessionem translocaret, ac tempore revocationis, seu redemptionis, restituere nõ posset; id ex summa inhærente defalceatur. *ibidem.* ubi etiã pœna, Bona non remittentium.

2. 410. *Fiscalia hujusmodi Bona (in quantum peculiare Principis proventus significant) connumerantur sequentia: Huszt, Kõvár, Szamos-Ujvár, Várod, Gyalu, Kolos-Monostor, Fejervár, Déva, Fogaras, Gõrgény, Káran-sebes, Lugos, libera Civitates, & Oppida libera, Tonia, Tricesime, Fodina omnigena, Tõresvára, Lippa, Fenõ, & Mallei) Vashámorok) ab*

antiquo Fiseales : & hæc , sensu etiam *A. 3. 1514. cit.* abalienari perennaliter nequeunt, neque ab ullo præscribi. *Approb. A. supra cit. 5to.* Porrò cætera Bona , ad *Fiscum* , seu titulo *defectûs* , seu per *Notam* , aut *qualitercunq;* devoluta , vel imposterum devolvenda , liberè per eundem possunt , etiam in *perpetuum* abalienari : ità tamen , ut Bona per *defectum* . aut *Notam* , devoluta , Princeps pro se , vel *Consorte* , vel *Filiis* suis , absque consensu Regni , non reservet ; sed *personis bene meritis* conferat. *ibidem. A. 4. & Compil. P. 2. conditione. 21. item P. 4. T. 10. A. 14.* quo *Titulô* , *Terra Fogaras* , & aliæ quædam possessiones , exemptæ sunt à *Fiscalitate* . Vide in horum *recuperatione* , *Processum* eodem *Titulô* *Approb.* fusè descriptum. 6to. si quis *Nobilium* , in *Bonis Fiscalibus* habitantium , *Vineam* desolatam cultivare vellet , priùs cum *Præfeto Fiscalis* conveniat : & si locum eundem *Jobbagyones* colere nollent ; ipse erga *Decimam* possideat liberè. *Approb. P. 5. Edic. 23.* quid in casu *Defectûs* faciendum sit ? habes *Approb. P. 2. T. 8. & P. 4. T. 3. Num. 1. Jobbagyones.* Imò. *Domini Terrestres* , legitimas , & *Dei* , ac *Regni* legibus , non contrariantes *Subditarum* suarum *nuptias* , impedire prohibentur ; sub pænâ *100. flor.* si verò illæ *clam* nubarent ; eandem pænâ incurrant.

2dò. Relicta *Jobbagyonis*, unam duntaxat Bonorũ mobiliũ *tertialitatem* habet; duabus tertialitatibus Dño Terrestri remanentibus. 3tò. Filia Russicana, nuptui tradita, præter *vestitum*, nihil ex Bonis paternis, secum auferre potest: Bona verò immobilia, *ex toto* sunt Dñi Terrestris: exceptis tamen *locis*, hac in re *privilegiatis*, & longo usu roboratis. *App. P. 3. T. 30. A. unico.* Nec subditus *vadimonium* (*Kezeség*) cum præjudicio Dñi Terrestris, sine ejusdem consensu, præstare potest. *Arg. App. P. 4. T. 5. in fin.*

2. 4tò. Uxores *Jobbagyonum*, sine consensu Domini Terrestris, *militiam profitentium*, vel aliter *abeuntium*, servire pro sua conditione tenentur; uti & *quantũ portionale* solvere. *App. P. 3. T. 31. A. 3. P. 5. Edic. 29.* Fugitivi pariter, & pro *portionali quanto* jam calculati, post *reductionem*, *partem sibi obtingentem*, & ab aliis *solutam*, refundere tenentur. *Approb. T. 31. P. 3.*

A. 7. Repetiti verò *Coloni*, restitui debent, sub *pena 100. flor. ibidem. a. 8. 5tò.* Repetitio porrò *Colonorum* fiat *medio Judicis Nobilium*: si ad ejus petitionem non restituatur *Colonus*; tunc *Pars* in causam *Attracta*, citetur ad sedem *Comitatũs*, *intra octiduum in Transylvania*, in *Partibus* verò *intra quindenam*: ubi si *Incattus* *dilationem* petat ad producenda *testimonia* *ulteriora*, dabitur quidem ei, sed in *proxima sede*

convictus, abscissis omnibus Juridicis remediis; cum homagio, & pana minoris potentia condemnatur. si verò ante sedis secutura diem restituat; nulli pænæ sit obnoxius. In casu convictionis per non venientiam, Convictus remedio prohibitionis, vel Novi simplicis, uti poterit; sub pana prædicta, sententiam accepturus. *Approb. P. 4. T. 5. A. 1.*

3. Cæterùm liberum erit Actori, causam hujusmodi *Repetitionis*, agere etiam in *Tabula Comp. P. 4. T. 1. A. 1.* ubi *A. 2.* datur novus processus, vi cujus *Jobbagyones* ab Anno 1657. à suis Dominis abalienati, ex omnibus locis, etiam *Fiscalibus*, ac *Fodinis*, productâ; Prætendentis *Relatoriâ*, compertâque rei veritate, locorum ejusmodi *Possessores*, *Magistratus*, *Prefecti*, ac *Officiales*, ad simplicem requisitionem, vel defa-cto, vel ad octavum restituere teneantur; sub pena 200. flor. si verò aliqui *Executionem* sive *Repulsivè*, sive aliter non admitterent, tunc ubicunque talismodi loci *Incola*, vel *Bona* reperirentur: satisfactio exinde fieri possit. *ibidem. A. 5.* similiter *Jobbagyones*, calamitate temporum, aliò ire coacti, ac demùm ad priores Dominos redire volentes; sub pena *Articulari* dimitti cum Bonis suis debent: *Vadimonio* cujuscunque; vel *Juramento* nihil obstante, nec ullum hac in parte, ligante. *ibidem. in Compil. A. 8.*

4. 6^{tò}. Si dicta *Repetitio* fiat à *Communitate*, seu *Universitate Saxonica*, vel *Siculica*, aut à *Civitatibus*, seu demum per *Officiales*, seu per *Mandatum preceptorium*, & *Colonus* per eos non restituatur; ex tunc ad *Tabulam* evocentur: ubi *compertâ Actoris justitiâ*, in causam *Attracti*, in 200. *florenis*, præter restitutionem *Coloni*, convincantur. id quod præter *Fogaras*, ad omnia loca, & possessiones extenditur. in *Approb. P. 4. T. 5. A. 1. 7^{mò}*. *Jobbago*, Nobilem personam, in uxorem ducens, inque *Nobilitaribus* ejus *Bonis* residens, ab uxore repetatur, modò *previò*: si verò non in *Bonis* uxoris, nec in obsequio certi *Domini*; sed tamen in fundo libero habitet; tunc mediò *Judlium* admoneatur ipse, ut redeat: quòd si recusaverit, in *proxima sede*, judicetur *peremptoriè*, & convictus, restituatur *Pratendenti*: si autem sit alicui *Domino* obligatus, *annò suò expletò*, restituendus erit. *ibidem*. Et hæc procedunt etiam quoad *liberos* subditorum, cujuscuque demum ætatis sint. *ibidem T. 6. A. 4.* vide etiam *P. 5. Edic. 22.*

5. 8^{vò}. Liberum est *Dominis* terrestribus, sive *Equos*, sive *Boves* *Jobbagonibus* suis permittere pro suis usibus. *Approb. P. 5. Edic. 47.* 9^{nò}. Personæ *Ignobiles*, aliæque *Inquilinariæ*, in *fundis Nobilitaribus* residentes, si ter-

ritorii beneficiò, vel scilicet pro se agros colendo, vel extra sessionem Nobilitarem, jumenta sua pascendo, non fruuntur; onus Civitatis, aut Pagi ferre non tenentur. *ibidem*, unde patet, à contrario: ad quid teneantur. *10mò*. Si qui ex ordine militari (*badi Rendböl*) vel quæcunque personæ liberæ, Jobbasyonem aliqujus, *potentiosè* abducerent; tunc siquidem capi possunt, capiantur: sin minus, apud *Judicem competentem* accusati, tanquam publicarum Regni constitutionum *Violatores*, puniantur. *Approb. P. 5. Edic. 31.*

Num. 1. *JUdicium, seu Processus Juridici.* *1mò*. Abolitis veteribus *Judiciorum Terminis Octavalibus*, statutum est: ut *Terminus Judiciorum Octavaliu*, pro Nobilitate *Transylvanica*, ab *Octava* post *Festum S. Lucae*, die, duret uno mense. pro *Partium* verò, à *prima Decembris*, itidem per tres hebdomadas: pro *Siculis*, ab *octava Epiphania*, usque ad tres hebdomadas: *Dominicos dies* nullibi computando. *Approb. P. 4. T. 1. A. 2. 2dò*. ut *Causantes*, ac *Judices* ipsi securiùs procedere possint; nemo hominum, cujuscunque status, & dignitatis, eos in functione sua turbare præsumat: secùs *juxta contenta Decreti* puniendus
(*Ulad.*)

(Ulad. D. 5. A. 5. hujusmodi Turbatorum pœna est Majoris potentie) si verò vel Causantem, vel Judicem ejus, comminationibus aliqui terrent, ia 200. florenis convincantur. Appro. P. 4. T. 1. A. 4.

2. 3tò. Processus Juridici Mandatis illegitimis ne interturbentur; sed juxta seriem Sententia lata, Officiales ubique liberè procedant: secùs Provisores, aliique Bonorum, in quibus res exequenda esset, Curatores, Executionem impediens, de propriis Bonis convincantur, & cum refusione damnorum, in pœna minoris potentie condemnentur. *ibidem* A. 8. 4to. Causæ brevi processu agitari solitæ, sunt: *Quinque Casuum*: Actuum potentiariorum majorum, & minorum: Homicidii deliberati: Dotum: Paraphernal: Quartalit. Tutel. Bonorum Impignor: obligaminum: Depositorum: Diffamationum: Falsorum delatorum: Repetitionis litterarum; nec non Fobbagyonum, servorumque fugitivorum: aliorumque specificè sparsim in Articulis denotatorum. Has igitur Causas brevis processus, potest quis vel in Tabula judiciaria Regni, vel in Sedibus prosequi. *ibidem*. A. 11. & 12.

3. 5tò. Ubi tamen agitur de Perpetuitate Bonorum, ac necessaria privilegiorum productione; immediatè in Tabula: si verò causa Notam concernat; in Dieta Generali erit prosequenda. *ibidem*.

ibidem. 6to. Evocationes ad *Tabulam*, fiant ad *octavum*: si autem Evocandus esset ex *partibus*: ad *decimum quintum.* *ibidem.* *A.* 13. 7mo. Si quis alterum *personaliter* evocaret in *Casibus*, quibus *personalis comparitio* non requiritur; in *mortuo* (*integro*) *honorario* convincatur. *ibidem.* *A.* 16. 8vo. *Causæ* porro *quinque Casuum*, & in his *violentarum occupationum*, ac *homicidii deliberati*, requirunt *personalem comparitionem*; non item *aliæ*: nisi *specificè* in *Articulis*, ac *Legibus* denotarentur. *ibidem.* *A.* 15. intelligendum tamen semper videtur: nisi *legitimum*, juxta *Decretum*, habeat *veniendi impedimentum*: tunc enim *comparere in persona* non obligabitur: *cùm nemo ad impossibile obligetur.* vide dicta de *Excusatione Rationabili.* *P.* 1. *Synt.*

4. 9no. Si quis *per nonvenit*, *sententia* usest; poterit uti *Inhibitione*, vi cuius, *Executio sententiæ suspendatur*: modè *tempus executionis præveniat*, aut *intra quindenam*, *litterarum Relatoriarum extraditionem* antevertat. *ibidem.* *A.* 17. 10mo. Qui verò has *causas* in *Sedibus* vult *prosequi*, *Citationem*, cum *brevi causa declaratione*, medio *Judicum*, aut *Vice-Judicum Nobilium*, vel *Regiorum*, *Sigillòque eorundem munitam*, *instituere* debet: nulla ad hoc, è *se de exmissione* requisita. *ibidem.* *A.* 19. 11mo. *Beneficiò novi Judicii* (quod seu sit *Gratia*, seu

sum

simplex, utraque *Cancellaria* dare tenetur) uti quisque debet, ante extractionem litterarum *Transmissionalium*, ad *Forum* alius sonantium *Processus* verò *novi Judicii*, est hujusmodi: ut si quis sententiam per non venit, latam, prohibuit (*etiam verbalis prohibitio valet*) teneatur ad proximam sedem comparere, rationem suæ prohibitionis redditurus, *Judiciumque pro merito* subiturus: quò si nò sit contentus, *Novò* uti poterit. Cæterùm *Novum* potest esse cum, vel sine *Prohibitione*. *Modò 1mò*, probè sit paratus ad proseguendam causam suam; nam in *eadem sede*, nullum illi amplius *juris remedium* relinquitur: nisi sola *Appellatio*. 2dò. *Novas* adferat *allegationes*, & *exceptiones*: nam penes *Novum*, recursus ad easdem rationes, quæ jam priùs ventilatæ erant, non conceditur. *ibidem A. 20. & 21.* de his vide infrà, verbò: *De Novo Judicio*, juxta *continentiam Decreti*, descripto. 12mò. In omnibus hisce *Casibus* potest appellari: sed in *quinque Casibus*, & homicidio *deliberato*, *Reus* detineri debet; vel non nisi ad *Vadimonium*, dimitti: usque ad *finalem appellationis revisionem*. Reliquis *remediis Juridicis* exclusis. *ibidem A. 25. 13tiò*. Volens ad *Eviòtorem* recurrere, *rationibus meritoriis*, ad *Eviòtorum* pertinentibus, ne utatur: secùs enm ille *evincere* non tenetur. *ibidem A. 26. si*

autem pars J. nihil agat, neque excipiat, sed simpliciter se ad *Eviçtorem* revocet; tunc *Prorogatoriam* super eo *Sententiam* à sede habebit. *ibidem*. 14to. In causis *Divisionis*, inter *Fratres*, & *Sorores carnales*, *Patruales*, & *Matruales*, *fienda*, *Inhibitio* non admittenda: nihil camen hic de *Siculis* disponendo. *ibidem*. A. 36. 15to. Nullis in causis *Appellatio* admittatur, ante *Sententiam definitivam*; nisi *exceptio* occurreret *peremptoria*: quales sunt: *Calumnia*, aut *Prescriptionis*. *ibidem* A. 44. plura ad *Processum Juridicum* pertinentia, vide suis locis in hoc *Syntagmate*.

Num. 1. *Litteræ Variæ*. 1mo. Si quis *missiles* alterius (non suspecti, & pacis tempore) *litteras* interciperet, aut aperiret; in *hominis* *scribentis*, & *damni* inde emergentis, ac *expensarum* *refusione* *convincatur*. *Approb.* P. 3. T. 2. 3. a. un. 2do. si quis in *litteris Evocatoriiis*, *Adjudicatoriiis*, & *Relatoriis* error irreperit, & *manifestum* sit, eum à *Magistris*, vel *Executores* *commisissum* esse; *corrigatur* in *facie Tabule*, si *Executores* *presentes* sint: si verò non; *mediantibus* *litteris Preceptoriiis*. *Approb.* P. 4. T. 1. A. 34. 3to. Nulli ex *Cancellaria* *detur Missile Mandatum*, ad *occupationem* *bonorum* *aliquorum*: & si *datum* fuerit, *viria*

viribus careat : insuper *Impetrans*, pænâ, *Mandata illegitima Extrahentium*, mulctetur : sed istud fiat mediò *Juris*, ac *legitimorum Regni Executorum*. *Approb. P. 4. T. 12. a. un.*, nec valent *litteræ*, ac *Privilegia*, pro *Exemptione* à communi onere : aut contra *Decretum*, & *libertatem Nobilitarem*, emanantia. *Comp. P. 3. T. 8. a. 8. & P. 4. T. 12. a. 2.*

2. 4tò. *Litteræ Donationales* non dentur, cum clausula : *salvo jure Fisci* : vel certè hæc clausula pro non adjecta habeatur *Approb. P. 4. T. 13. a. 1.* 5tò. si quis *litteras*, se, suâque *Bona* concernentes, apud aliquem, *præter viam juris*, delitescere prætenderet ; eum vel in *Tabula*, vel in alio *Foro competente*, jure conveniat : ubi compertò eò, quòd *litteræ* apud eum sint, quòdque illum *legitimè* non concernant, neque tamen ad *Repetitionem* præmissam, restituerit ; in *refusione omnium Expensarum*, à die *Repetitionis* factarum, condemnetur : insuper, si ad *Terminum*, à *Judice* præfixum, *litteras* non redderet, aut *delatum* fortè sibi *Faramentum*, non deponeret, tunc juxta *contenta Decreti P. 2. T. 34.* non solùm *Evictor Actoris*, relatè ad ejusmodi *Bona*, sed etiam *Debitor* (siquidem *extra eorum Dominium Actor* sit) esse, *Judicialiter* declaretur. *App. P. 4. T. 11. a. 1.*

3. Vel juxta *Comp. P. 4. T. 11. A. 2.* curet

Pra-

Præterens prius legitime admoneri ejusmodi litterarum Detentorem : deinde requirat Officiales ; qui si tergiversarentur , eâdem penâ teneantur. ubi autem erit productio litterarum faciendâ , præter supremũ Judicẽ , adsint ad minus quatuor Assessores ejusmodi Tabula, Comitatus, aut sedis. 6to. Taxa litterarum , juxta antiquum usum , in Approbb. P. 4 in fin. notatum , servetur. App. P. 4. T. II. A. 4. 7mo. ne Dotaristæ legitimos, Hæredes detentione litterarũ vexare possint ; statutum est : ut ubi Vir Nobilis moritur, Officiales ejusdem Comitatus, vel sedis , statim obsequent omnia documenta litteralia Defuncti : ac post sepulturam , dent ei , quem litterarum conservatio (vide de Conservatores Inst. litt.) juxta Decretum concernit : Impositio prius Relictæ juramentõ ; quod nil litterarum occultaverit. Comp. p. 4. T. II. A. 1. id quod etiam ad alios , e. g. familiares , & Domesticos , hac in re suspectos , extendendum videtur.

Num. 1. *Officiales , ac Judices.*

Imò. Officiales tum in Comitibus, tum in sedibus, possessionati, ac Patriæ Filii esse debent : item Jurati tum Principi, tum Regno, ad tuendam ejus libertatem, ac jura. Comp p. 2. t. 15. ac Vice--Officiales quidem annuatim valedicant ;

cant; supremi verò, sine consensu Comitatus, ante evolutionem anni, sub *pena* 200. flor. valere dicere non possunt. *Approb. P. 3. T. 42. 43. A. 1. & A. 2.* & supremi Comites minimum 1000. flor. possessionem in tali Comitatu habeant. *Comp. P. 2. T. 1. condit. 16. 2dò.* Officiales tam *Comitatenses*, quàm *Siculicales*, ac *Saxonicales*, cæterique omnes, in Officio negligentes, juxta continentiam *Decreti*, & *Articulorum* puniantur: si qui autem *Executores* constituti, muneri suo non satisfecerint, ad instantiam *Querulantis*, in *pena* *Articulari*; id est: in 200 *florenis*, imò etiam amissione officiorum. *Approb. T. 42. p. 3. A. 2. item T. 43. A. 1. & Comp. P. 3. T. 11. A. 3*

2. 3tò. *Birsagia* *Judicialia* (vide de *Birsagiis*) *Officiales* juxta contenta *Decreti*, partiantur: neque ex *pena* *homagiali* (quæ solum *Actorem* concernit) sibi quidquam vendicent. *Comp. P. 5. Edic. 2. de Taxis variarum litterarum*, vide *Approb. P. 4. in fin.* & aliquid infra verbò: *De Taxis.*

Pignus, vel Impignoratio.

Imò. *Causæ* *pignoris*, 100. *florenos* non excedentis, in sede inferiori terminentur, absque ulla *Appellatione*: more solito, prius *medio* *Judicis* *Nobilium*, *summa* offeratur *Pignoratario*:
quam

quam si is non levaverit, in *proxima sede*, iterum oblatâ *summâ*, Pignus ceponatur. 2dò. 5. nec tunc levaret; *exclusâ*, velut in re certa *omni condescensione*, *Incatus ad meritum* respondere teneatur: vel si *causantes ipsi* velint, pro Testimoniis exmittantur. *Approb. P. 4. T. 7. A. 2.* vide de *Admonitionibus. Impignorationibus.*

Num. 1. *Pœnæ Variæ.* Imò. Violatores *publicarum Regni constitutionum*, in 200. *florænis* condemnantur; idque, sive hæc pœna in *Articulis*, ac *Edictis*, specificè sit expressa, sive non. *Compil. P. 5. Edict. 1.* quæ pœna, ordinariè dici solet *Articularis*. Eadem pœna manet eos, qui *sine causa legitima ad Congregationes Regni*, vel non comparent, vel primò post lectum *Catalogum*, adveniunt; vel ante finem, sine facultate *D. Præsidentis* abeunt. cujus pœnæ executio incumbit *D. Præsidenti*; sub eadem pœna. *Comp. P. 5. Edict. 18.* Item eos, qui *executioni legitimorum Mandatorum* obsisterent, vel iis non obtemperarent; vel *illegitima exherent*; vel alios *indebitè evocarent.* *Approb. P. 4. T. 9. A. un. 2dò.* Malefactoribus, ad mortem *sententiatis*, *Officiales*, propria auctoritate, *Gratiam vitæ* dare, vel, etiam ante *sententiam*, eos dimittere non præsumant; *sub pœna*

na 500. flor. per *Directorem* desumendorum, ac *refusionis* damnorū. *Approb. P. 3. T. 47. A. 1.*

2. 3to. In furto Rei, unum florenum adæquantis, ter quispiam deprehensus, suspendatur. Si verò rem ultra valorem trium flor. aliquis furetur; absque ulla dilatione suspensio plectatur: nisi cum *Adversario* concordaverit ante *Sententiam*. Nam factâ inter illos concordia; Reus in suo duntaxat homagio, pro prima vice, condemnandus: quod si præstare non posset, auricula ipsi præcidatur. Si secunda vice, in furto ejusmodi deprehensus fuerit, suspendatur: tametsi cum parte *Adversa* concordaret. *ibidē*

A. 2. 4to. Villani (*Falúbeliek*) ad mandatū *Officialium*, sub pena 200. flor. teneantur eos capere, qui vel *suspecti* de maleficio, vel jam *accusati* sunt: nec id *DD. Terrestres*, sub eadē pena, impedire præsumât. Si autem hominem captum elabi casu sinant; intra quindenam sub eadem pæna comprehendere, & *Officialibus* assignare sint obligati. At si *voluntariè*; vel ab aliis captum, ac sibi in *Custodiam* traditum, dimitterent; in pæna 500. flor. convincantur. *ibidem. A. 5*

3. 5to. Sub pæna 200. flor. ac *refusionis*: Damnantentur Villani consurgere, audita *Furis proclamatione*, ac signò aris campani datò; eumq; comprehendere, & usq; ad *Judicii celebrationē*, ad in-

*stantiam Actoris servare. ibidem a. 6. si quis pri-
vatus, Malefactorem latitantem foveret, recipere-
ret, victum ei subministraret, nec tamen illum
proderet; penâ mortis puniatur. ibidem. A. 13
6to. pæna adulterii, mors esto. Fornicatores au-
tem non per *Birsagia*: sed *virgis* puniantur.
Blasphemi pariter *meritis penis*, ac si res exi-
gat, etiam morte plectantur. ibidem A. 21
& 22.*

4, 7mo. Si tamen *Blasphemus* sit *Nobilis*; tunc
is non in loco delicti, sed coram suo *Judice* com-
petente, *viâ juris* accusetur: & *Judex* teneat-
ur, sub *amissione Officii*, illum punire; quo ta-
men casu, si causa esset *ad mortem*, persona
Ignobilis testari contra *Nobilem* nequit. *Comp.
P. 3. T. 14. A. 2. 8vo.* Si in aliquo *Pago*,
vel *Territorio*, hominis occisi *cadaver* reper-
tum fuerit; tunc omnes loci illius *Incolæ*, à
18. *Ætatis* anno, *exclusivè* computando, ju-
ramento mediante, se purgent: secùs habendi
pro *Reis*. *ibidem A. 4.* Cætera vide suis lo-
cis: uti *De Gratia*, *De Homicidio*. &c.

**Num. 1. Procuratores, seu Causi-
fidici.** 1mo. Nullus in una, eadèmq; cau-
sa plures *Procuratores*, quàm ad summum, du-
os pro se habere; vel cum iis, cum *præjudicio*
paris

partis Adverse, colludere præsumat; sub pena homagii. Procuratores verò, Judice sic ordinante, teneantur assistere *Causantibus destitutis*, erga solitam taxam, sub eadem pæna. *Approb. P. 4. T. 19. A. 1. 2dò.* Omnes Procuratores, ad peragendam ritè suam functionem, quemadmodum & Judices, coram *Magistris Tabula*, ac *Præsidente*, juramentò se se obligent: scilicet causas agere, sub amissione honoris, prohibentur. *ibidem. A. 2.* Unde officio non satisfacièntes, meritò *perjuri* esse arguuntur.

2. 3tò. In Salario non sint nimii; sed juxta conscientiosam Judicum limitationem, contenti esse debent; sub pena homagii. *ibidem. 4tò.* Si Procurator munere suo malè fungeretur, vel cù Adversario *Principalis sui* colludendo, vel *documenta* ejusdem, ante tempus notificando; tunc per *Directorem Fiscalem* convincatur, tanquam fidei (*fide fragus, seu perjurus*) obligationisq; sue violator: si verò litteras *Principalis sui* perdat; vel *collusione sua*, ipsi damnum aliquod creavit; tunc *suis modis* Judicium pati debet. *ibidem. A.*

3. 5tò. *Fiscales Directores*, in qua causa aliquando erant *Judices*, in eadem *Actores* esse nunquam possunt, nec è contra. *Approb. P. 4. T. 17. A. nn.*

Num. 1. *Telonia, & Tricesimæ.*

1. mò. *Tricesimatores*, contra statuta, ac liber-

tatem Regni, delinquentes, evocentur ad Comitatum, aut sedem, in qua resident, juxta arbitrium *Damnificati*, si is *privatus* homo sit: ubi *compertâ rei veritate*, in 200. flor. & re-
 fusione damni, convincantur. Et si quando læ-
 sus, litigare ob *simplicitatem* non posset, vel nō
 auderet; tunc ipsi *Officiales*, per eum requisiti,
 Actores esse possunt: *medietatem* dictæ *penæ*
 pro se accepturi. *Approb. P. 2. T. 12. A. 3. 2dò.*
Intra limites Regni, & Partium, à nemine mor-
 talium, ultrò, citròque *commeantium*, cujus-
 cunque sint ordinis, *Tricesima* exigatur, sub
pena prædicta. *Nobiles* verò, omnes, & singu-
 los bonorum suorum fructus (*Allodialia*) et-
 iam extra Regnum efferre, vendere, aut mit-
 tere per suos (exempti enim sunt etiam *Job-*
bagyones, ac *Famuli*, res *Dominorum* suorum
 secum habentes, aut in eorum obsequiis pro-
 ficiscentes) vel etiam *Ex Bonis* suis, in *Unga-*
ria habitis; uti *pecora*, *frumentum*, *Vinum*,
 &c. inferre pro suis necessitatibus (*non item*
pro quæstu) liberè, & absque omni *Tricesima*
 aut *Telonio* possunt. *ibidem A. 4. & P. 3. T. 39.*
A. 3.

2. *Nobiles* tamen, res suas, *Tricesimis* non
 obnoxias, extra Regnum mittentes, aut ven-
 dentes; dent *Testimoniales* super eo, quòd *pe-*
cora, aut res, ejusmodi, *sint proprie*, nec ab
 ullo

ullo *quæstus gratiâ* comparatæ. *ibidem A. 5.*
 3to. Ab iisdem pecoribus, ubi nempe; cum
 vendi non potuerint, iterum repelluntur; *his*
 Tricesima non est exigenda: nec ullis exactio-
 nibus *indebitis*, ac *insolitis vectigalibus* Quæsto-
 res vexandi; sub *pæna 200. flor. ibidem & A.*
 4. quam, *Officiales Comitatus*, vigore *A.*
 2. *T. 3. P. 2. Comp.* desument. 4to. si qui verò
 penes *supradictas Testimoniales litteras*, *frauda-*
lenter egisse, in *Territorio* adhuc *Tricesimalè*
 existentes, *animadvertantur*: tunc *convocatis*
ejus loci, aut *Comitatûs Officialibus*, ac *Ju-*
risperitis Nobilibus, statim *causa discutatur*; &
 & *compertâ fraudulentâ*: *Reus in amissione pe-*
corum (*idem videtur de aliis rebus intelligen-*
dum) ac *expensarum expressarum*, ipsi *Tricesima-*
tori fienda refusione, *condemnetur*: *abscissis*
omnibus juridicis remediis. si verò *tardiùs di-*
fraudentia *animadverteretur*, *Fraudulentî ci-*
tentur ante octavum, ad *Forum competens*, &
ibidem convicti, ad *tripulum pecorum con-*
dementur: *Executores pariter solitam sibi mer-*
cedem 12. flor. exequantur. ibidem A. 5.

3. 5to. Ubi aliquos *aliis viis*, *Tricesimam*
subterfugientes, *Tricesimator affecutus fuerit*;
 tunc *captos*, *ejusdem Territorii Officialibus* (*si-*
ve sint Comitatus, sive Dominales) in manus
 assignet: post *quindenam pænâ* *articulâri ple-*

Etendos; ad quos capiendos, *Villani* requisiti, proclamatione furis (*Tolvaj Kiáltással*) certificati, insurgere tenentur, sub pena 200. flor. *ibidem*. A. 6. & 7. 6to. Dominus *Telonii*, pontes, ac vias, à quibus *Telonium* accipit, reparet diligenter: secus per officiales Comitatum, aut sedium (quibus id investigare incumbit) in 12. *florenis*, ac refusione damni, si quod exinde viatoribus accidit, mulctetur. si verò *Telonium* pertineat ad Civitatem aliquam; requirendus per dictos Officiales erit *Director Fiscalis*; qui mediantibus *Præceptoribus*, 200. in illa *florenos* exequatur. *Approb. P. 3. T. 39. A. 1.* Imò talibus possessoribus *Telonium* tollitur; ut habetur *Comp. P. 3. T. 3. A. 3.* nec ullus *Telonium* erigere potest, nisi ex privilegio Principis. de quibus vide plura infra, de *Privilegiis*. ac *De Teloniis*. Addo hic *Ulad. D. 1. A. 85.* ubi præcipitur *Teloniatoribus*, ne *Ecclesiasticos*, & *Nobiles* ad loca *Tributorum* ire compellant, sub pena *vivi homagii*, talis compulsi: sed liberè possint ire per portus & vias, quas voluerint. idem est, de euntibus ad molas; qui sub eadem pena *Tributis* onerandi non sunt,

PARA.

PARAGRAPHUS III.

De statutis Sicularum Tripartitalibus.

Num. 1. **S**unt præterea (*inquit Verböczius*) Transylvanis in partibus *Scythuli* Nobiles privilegiati, à Scythico populo propagati; Quos corruptò vocabulò, *Siculos* appellamus: dissimili consuetudine gaudentes: Rerum bellicarum expertissimi: qui per *Tribus, & Generationes*, atque lineas Generationum (*Antiquorum more*) Hæreditates, ac Officia inter sese partiuntur. De his *Leopold. Imp.* in *Diplomate suo An. 1691.* quâ res Transylvanicas ordinabat; *Art. 140.* sic loquitur: *Siculi, genus hominum bellicosissimum, ab omni tributo, ab omni hybernorum, aut æstivorum molestia, à Decimis, & Præstationibus, sint penitus exempti: è contra pro defendenda Transylvania, propriis stipendiis militare obstricti.*

2. Horum consuetudines, quas legis instar observant, recensentur *P. 3. T. 4.* & sunt sequentes, imò. *Homagia ipsorum, 25. florenis compensantur. 2. Emenda lingue, ad 12. florenos, & 50. denarios taxatur. 3tiò. Emendæ capitæ sententia, 24. marcas, totidem florenos fa-*

cientes, continet. 4. convictus in capitali sententia (*municipali*) hæreditatem non amittit: sed ad hæredes, successorésque ejus derivatur: caput etiam, demptis casibus *Note infidelitatis*, & *Causis criminalibus*, salvum permanebit.

3. 5. In sede ipsorum Judiciaria, quælibet *marca*, 50. duntaxat *denariis* compensatur. 6. Comes, & Vice-Comes eorum (seu, ut nunc vocant; *supremus*, & *Vice-Judex Regius*) in quavis causa, statim post latam sententiam, portionem suam Judiciariam (licet convictus cum Adversario concordaret) exigendi habet auctoritatem. 7. Causæ in *facto hæreditatum*, in medio ipsorum motæ, si fuerint ultra valorem *trium florenorum*, in *Curiam Regiam* Regni Transylvaniæ appellari possunt, ac solent; servatis tamen *Appellationibus* solitis. Hactenus *Decretum Tripartitum*. præter hæc, adjungimus ex *Approbatis*, & *Compilatis* Transylvaniæ *Constitutionibus* sequentia.

PARAGRAPHUS IV.

De Novellis Siculorum Legibus.

Num. 1. Imò.

Capitaneorum apud Siculos Creatio, est penes Principem: Judices verò Regios,

Regios, & eligunt, & mutant ipsi: salva tamen etiam in hoc, auctoritate Principali. *Approb. P. 3. T. 76. A. 1. 2dò.* Equites Siculi (*Lósfő Székelyek*) pari cum Nobilibus jure, hæreditates suas (præter earum abalienationem, ac venditionem) liberè possideant. *ibidem. A. 3.* At licèt deficientibus hæredibus bonorum ejusmodi, in quibus aliquando *jus Regium* latuit, hoc ipsum jus, pacifica dein *Novi Acquisitoris*, per 32. annos possessione, aboleatur; tamen si legitimi ipsi possessores, aut *Suocessores*, in aliqua bona *jus Regium* invehant, eidem semper subesse dignoscuntur. *ibidem. A. 7. 3tò.* Universi Siculi, juxta Constitutiones Regni, parati semper esse debent (acceptò legitimò mandatò) ad insurgendum; *sub amissione capitis*; non item bonorum. Excipiuntur tamen illi, qui in alieno servitio versantur, nec possessiones, vi quarum militare teneantur, habent. *ibidem. A. 8. & 20.*

2. 4tò. Liberæ, Equitum, ac Peditum (*Darabont*) hæreditates, *deficiente sexu masculino*, *vi successionis femineæ*, in alios non devolvuntur: sed exolutis Fæminis, juxta *verum Bonorum valorem*, eadem à *consanguineo propinquiore* possideantur. *ibidem Edic. Rákóczi, punct. 4. 5tò.* Siculi ad *Tabulam Regni judicariam*, vel ad *Diatam*, extra casus lege definitos, pro *prima instantia*, ne evocentur, sub *pæna 200. flo.*

sunt autem casus lege definiti, potissimum sequentes: 1. *Repetitio Colonorum.* 2. *Dum Statutioni contradicitur.* 3. *Non observantia mandatorum legitimorum.* 4. *Nota infidelitatis. ibidem A. 13.*

3. 6to. *Nec bona eorum, sub lite existentia, sequestrari, nec ullus eorum etiam subditus, ad decimas, Fisco dandas, in terris suis cogi potest. ibidem. A. 14. & 15.* 7mo. *A Jobbagyonibus Siculis, nemo, sine consensu Domini terrestris, hæreditatem emere possit; sub pena 500. flor., uti neque ab Ordine militari (exceptis Nobilibus) vel iisdem vendere; sub eadem pæna. Nisi sub his conditionibus: 1. Præmissa legitima admonitione, erga consanguineos, ac vicinos, 2. Non supra condignum valorem: secus enim, quod supra hunc esset, illud amitteretur: valor tamen Ædificiorum, ab Emptore positorem, refundi debet. 3. Non perennaliter excipiendo Nobiles: sed solum per Impignorationem, sub pæna prædicta, ibidem. A. 16.*

4. 8vo. *Sublato communis estimationis usu, capitalis summa habenda ratio.* 9no. *Siculi in suis Foris, causas omnes dijudicent, omnibus juris remediis adhibitis: nec Transmissio, seu appellatio ad Tabulam fiat, nisi pro finali decisione referenda. Brevis causarum processu etiam ad Siculos extenso, apud quos verbalis prohibeatur, etiam in his processibus admittitur: ita tamen,*

men, ut vim habeat *Repulsionis*, & non nisi *semel*, in eadem causa fieri possit. *Approb. P. 4. T. 14 A. 2. & 3. 10mò.* Causæ ad *Tabulas* transmitti solitæ, prius ad sedem generalem (*Derék szék*) provocentur; & inde ad *Tabulam*, sub pena 200. florenorum toties, quoties. *11mò.* *Officiales*, nullas *prohibitiones*, aut *Birsagia*, citra comunem *universitatis* consensum, statuunt, vel exigant. sub pena 200. flor. *Approb. P. 5. Edic. 52. 12mò.* Siqui *Peregrini*, *Vagi*, ac nulli *Dominoterrestri* obnoxii, nec *militie* adscripti, se ipsos jure *Jobbagyonatús*, cuiquam obligarent; tales nec in *Comitatu*, nec in *Terris Siculicis*, à *Fisco*, cuiquam conferri possint. *ibidem. Edic. 66.*

5. *13tiò.* Qui in *fundo*, ab hominum memoria, pro *Parochiali* habico, resident; in *mediis Pagi* solvere non tenentur. *ibidem Edic: 68.*

14to. Circa *Malefactorum punitionem*, servetur *modus*, ac *Processus*, in *Approb. P. 3. T. 47. A. 3.* suprâ relatus. Hujusmodi verò *Larones*, ac *Malefactores*, nemo protegat; vel tali casu, in *Jobbagyonem* suam, eorum aliquem recipiat; sub pœna 200. flor. *Compil. P. 3. T. 8. A. 5. 15to.* Si qui *Extraneorum cum Három-székien-sibus* litigarent; extunc *Három-Székien-ses* legitimis ejusmodi *Extraneorum Relatoriis* locum dare in *judicio* teneantur; sub pœna *Articulari.*

ulari. *ibidem* A. 13. 16to. tametsi per *Approb. Constit.* omnis super *condescensione*, exceptio sublata fuisset; tamen *Dominis etiam Siculis* imposterum licitum sit, *duabus* uti *exceptionibus*: modo à *frivolis* abstineant. *Comp. P. 4. T. 2. A. unico.*

Sed hæc, ultra fortè, quàm compendii ratio exigat, in gratiam singulariter juventutis *Dacicæ*, legum suarum perquam studiosæ, & *Approb. ac Comp. Constitutionibus* sæpe destitutæ, adduxisse sufficiat: quibus (nisi quis omnino *lignavus* sit) facilè ad scrutanda penitiùs jura incitabitur.

TITULUS XIX.

De Libertatibus Nobilium.

Num. 1. **Q**UOD Nemo Nobilis, nisi per solum Principem, legitimè coronatum, creari possit; *juris est explorati* apud *Ingaros. P. 1. T. 3.* Unde patet: neque per *Palatinum*; tametsi is *sessiones Colonicales* cuiquam ignobili conferret: neque per *Primates* Regni *Hungariæ*, dum is ex antiquo privilegio suo, certa *Prædia*, pro sexu duntaxat masculino, in *Feudum* confert; verorum Regni Nobilium Collegio, quemquam *Donatariorum* (sic vocantur, quibus aliquid donatur) aggregari. Quamvis enim *Nobiles Prædiales* (uti dicuntur

dicuntur *Archi-Episcopales*) in exemptione à solutione *Tricesimarum*, *Teloniorum*, ac *Dica*; quin & in *Homagiis suis*, ac *juramentis*, aliis Regni Nobilibus, seu à Principe creatis, æquiparentur; *A. 14. 1567.* Tamen ab *Armalistis*, cæterisque Nobilibus contradistinguuntur, sensu *A. 26. 1647.* item *A. 14. cit.* & alibi passim. *Articulus 14 cit.* sic habet: *statutum est; ut Prædiales quarumcunque Ecclesiarum, qui in Ungaria, & Slavonia, iisdem semper ferè prerogativis usi sunt, quibus alii possessionati Nobiles; non Dicantur; potissimum quando cum DD. Prelatis, & Baronibus (Unde vides, etiam alios habuisse Prædiales hujusmodi Nobiles, qui hos ipsos Dominos, sicut alii Regem, in Bello sequi debebant) in quorum bonis resident, personaliter, sineque sumptibus exercituare veniantur.* Et hujusmodi Nobiles, uti & *Armalista*, etiam in liberis Civitatibus habitantes, & *Portas* non habentes, *Dicari*, seu *Taxari* per *Vice-Comites* jubentur. *A. 26. cit.*

2. *Veri Hungariæ Nobiles* creantur à Rege, duobus potissimum modis. Imò. Per viam *Donationis*: cui enim Rex, ob fidelia servitia, donat *Castrum*, *Villam*, vel quodcunque *jus possessionarium*; hęc ipsò Nobilitat. *P. 1. T. 4.* modò *Donatarius*, in Bonis donatis, se legaliter statui, *intra anni revolutionem* faciat. *ibidem, & T.*

§ T. 32. Quare nihil obstat licet in litteris
Donationibus, expressa mentio non fiat, de
Nobilitando Donatario. Atque talium Nobilitati
 Filii, merito Hæredes, & Liberi nuncupantur.
 Sufficit autem *donasse* (non item tantum *in-*
scripsisse, vel *oppignorasse*, nisi aliud in *Contractu* ex-
 primatur) *Subditos* aliquot, licet paucos; vel
Prædium, aut *Villam*, cum suis appertinentiis:
 quia hæc verè sunt jus possessionarium. 2dò
 modò Nobilitatur quis, etiam absque *Bonorum*
donatione, P. 1. T. 6. cum scilicet Rex, citra
 omnem possessionis collationem, aliquem veris
 Nobilibus adscribit. Et hæc *Nobilitatio* dicitur
 fieri per *Armales* (unde hi vocantur *Armalista*)
 quia in litteris super tali Nobilitatione confe-
 ctis (pro quibus dantur 25. *floreni*, sine *Scriba*)
 exprimi plerumque solent arma gentilitia, sive
Insignia. Ad hos modos Nobilitandi revocan-
 tur cæteri: ut est 1. per *Præfectionem* filia in
 filium: cum nempe Rex filias Parentum filiis
 destitutorum, in Hæredes masculos præficit: ut
 sic Nepotes eorum, licet à Patre ignobili proge-
 niti essent, veri Nobiles, & Bonorum Avitico-
 rum successores efficiantur. Vide *Titul. de Bonis*
jus fam. 2. per *Adoptionem*: de qua egimus suo
 loco. 3. per *Generationem*: quatenus proles ex
 Nobili Patre progenita, veris Nobilibus anume-
 rantur. P. 1. T. 7. Unde hæc Nobilitas dicitur

Generationalis. 4. demum per *Receptionem*: ut cum Exteri in *Indigenas*, & veros Ungariæ Nobiles, erga solitam *Taxam*, aut *meritorum rationem*, per Regem, ac Regnum recipiuntur. Et hæc Nobilitatio passim vocatur *Indigenalis*, & *Receptiva*: à qua *Poloni* per *A. 18. 1575.* & *Veneti* per *A. 32. 1484.* excluduntur: quibus idcirco nemo potest Bona immobilia vendere, inscribere, aut donare; uti nec *Polonis. ibidem*, & *A. 94. 1647.*

3. Cives, aliæque Personæ liberæ, in Civitatibus liberis degentes, Nobilitari per *Armales* non possunt; nisi à Civitatibus ipsis, & à duobus ad minus *Consiliariis Regiis* commendentur. *A. 15. 1649.* *Indigena* verò libera persona, ad commendationem *trium* ad minus *Consiliariorum*; aut alicujus Comitatus. *A. 30. 1630.* Ad Nobilitandum denique *Colonum*, requiritur 1. consensus Domini terrestris. 2. ejusdem, & Comitatus, in quo residet colonus, *Recommendatio*. 3. Publicatio *Armalium*, in eodem Comitatu. *A. cit.* Nec non *A. 17. 1622.* *Militares* verò, ac *Literate Personæ* specialiter considerari jubentur, *ibidem*: pro quibus duorum *Consiliariorum* commendatio censetur sufficiens. *Extranei* demum, priusquam in Ungaros, & *Indigenas* recipiantur; Nobilitari per *Armales* non possunt. *A. 30. 1630.* Nisi jam
Civitati

Civitati alicui liberæ adscripti essent; sensu *A.*
15. 1649.

4. Nobilitas porrò in Foro *contradictorio* probari, & ostendi potest. imò. per *Literas donationales* Jurium possessionariorum, à Principe emanatas. *P. 1. T. 6. 2dò.* per *Literas statutorias*, cum Declaratione possessionariæ collocationis. *ibidem.* 3tò. per *Litteras expeditorias*, sive confectas de solutione Quartalitorum; modò tempus *prescriptionis Jurium Regalium i. e. Annos 100.* transcendisse dignoscantur. *ibidem* 4tò. per ostensionem *Genealogiæ*, sive descendentiæ, à Patre, aut Majoribus Nobilibus. 5tò. denique *per literas*, aut *humana testimonia*: ut cum aliquis, aliquò, ex suprà recensitis, Nobilitandi modò, se verum Nobilem esse ostenderit.

5. Quamvis autem multæ, magnæque sint Nobilium Regni Hungariæ libertates, ac privilegia; ea tamen potissimum sunt sequentia. imò. quòd Nobiles Ungari, ad cujusvis *instantiâs*, *preces*, *clamores*, aut *accusationes*, in personâ sua capi, aut qualitercunque detineri per neminem possint, neque *in Bonis suis*, ullò modò damnificari; nisi priùs *citati*, vel *evocati*, & *ordine Judiciario* condemnati fuerint. *P. 1. T. 9.* unde in omnibus causis, etiam *criminalibus*, aut *Note infidelitatis*, necessaria est ad eos capiendos *citatio*, imò etiam *convictio*, & *sententia*.

sententia : ac proinde ex ipso etiam *Judicii loco*, ante *sententiam*, liberè abire, ac fugâ sibi consulere possunt. *And. II. Reg. A. 2. & A. 5. 1723.* vide *Exceptiones verbo : De casibus, In quibus Nobiles captivari &c.* item de *Nota infidelitatis. 2dò.* Fundamentale nobilitatis privilegium est : quòd nullius, nisi Principis legitime coronati, subsint potestati : qui tamen etiam eosdem, præter viam juris, *i. e. non citatos, & non convictos*, in persona, aut rebus suis punire non potest ; exceptò *Crimine læsæ Majestatis. P. 1. T. 9. & A. 5. 1723. 3tiò.* quòd ab omni *Datiarum, collectarum, Tributorum, vectigaliũ, Tricesimarũmq;* solutione, per omnia sint immunes : Militare duntaxat pro Regni defensione obligati. *ibidem.* Intra Regnum quidem, quisque Nobilis *sine stipendio Regis* : extra Regnum verò, non nisi pro stipendio. *And. II. Reg. A. 7.* Confer hæc cum dictis de *Telonis, ac Tricesimis. 4tò.* quòd siquis Regum, libertates Regnicolarum violâisset ; ei sine *Nota* resistere, & contradicere potuerint. sed hoc per *A. 4. 1687.* abolitum est : *salvis tamen reliquis*, in *Decreto And. II. contentis.*

6. His privilegiis, veluti *fundamentis coetorum*, adde sequentia. *1mò.* *Decimas* de rebus suis non solvunt. *And. A. 3. & A. 50. 1492.* vide de *Decimis. 2dò.* Nonam partem omnium frugum,

frugum, & vinorum, à subditis suis accipiunt. *A. 6. 1351.* & Prælati quidem à suis subditis prius *Decimam*, deinde *Nonam* exigunt: alii verò Domini terrestres prius à suis *Nonam*, deinde Prælati *Decimam* colligunt: *ibidem*, & *A. 39. 1498. 3tio.* Domus, & Curie Nobilium nec non *Parochorum Catholicorum*, & quorumvis *Ecclesiasticorum*, ac *Religiosorum*, immunes sunt à *Quarteriis*, & *condescensione militum*, *sententia A. 15. & 22. And. II. Reg. & A. 39. 1567. 4to.* Vina quoque liberè quisque in Bonis propriis educillare potest. *A. 38. 1567.* præsertim in Curiis privilegiatis. *A. 35. 1598.* quæ nec *seriem* servare tenentur. Nec in horum præjudicium, Miles in Præsidiis educillet. *A. 22. 1681.* pena verò illegitimè educillantium, est amissio vini. *arg. A. 51. 1559.* confer hæc cum *Titul. de Jobbagyon.* Cæterum enim *Nobiles*, in medio *alieni Territorii* degentes, non habent plus juris educillandi, quàm alii coloni. *A. 51. cit.* De cæteris Nobilium Regni Hungariæ libertatibus, vide suis locis.

TITULUS XX.

De Litteris, earumque Varietate.

Num. 1. **V**aria sunt *Litterarum* genera; de quibus strictim habe sequentia. Imò. *Litteræ* *statutoria* sunt, vi quarum *Donataris*, in Bonis à Rege sibi collatis *statui*, aut in illa introduci solet: formanturque dupliciter: primò quidem cum clausula: *cum nos &c.* & hæc declarant *totam* donationis *seriem*, ac *motiva*: durantque pro executione per totum annum, ac in *judicio* probant sufficienter; etiam si *Donationales* seorsim non producantur. Unde vocantur *statutoria cum declaratione Donationis*. P. 1. T. 33. & 34. idem est de *Litteris Regiis Consensualibus*; per quas Rex consensum præbet, aliquam *Fassionem* celebrandi, ubi si *series Fassionis* *Litteris* illis inseratur, ubique probant; secùs non. *ibidem* T. 35. *Secundò*. Formantur *Litteræ* cum clausula *dicitur nobis &c.* & hæc durant pro executione, tantùm per *Sexaginta dies*: nec continent in se *Donationis seriem*, ideòque nec probant in *judicio*; nisi simul producantur *Donationales*. Omnes denique etiam aliæ *Litteræ*: uti *Recapitulatoria*, *Reambulatoria*, *Admonitoria*, *Evocatoria*, *Preceptoria &c.* per *Dicitur Nobis &c.* inchoatæ, & cum clausula: *Ad Terminum competentem &c.* expeditæ, post *Sexaginta dies*, nisi interim iis, ad quos sonant, præsententur, expirant. *ibidem* T. 33. De *Litteris Chartæ Biancis*, vide verbò: *Debita*. I 2. Lit-

2. Litteræ *Procuratoria* generaliter emanatæ durant per annum: ad hanc verò, vel illam causam expeditæ, aut usque ad *Revocationem*, emanatæ *Plenipotentionales*, durant juxta ipsius *Fatentis* limitationem. Eorum denique, quibus causâ *Studiorum*, *Servitii*, *Militiæ*, *Peregrinationis*, aut *Legationis* absunt, vigorosæ sunt usque ad eorum reditum, possuntque dein in omnibus locis *Authenticis* revocari: non tamen sine *Partium* interessatarum notitia. *A.* 14. 1504. *A.* 35. 1723. *Litteras Pignoratitias*, vide de *Admonitione*. In *Litteris Contractualibus*, & *obligatoriis*, prout quis se obligat; ita stare tenetur. *Math. Reg. D.* 6. *A.* 17. *Ulad. D.* 1. *A.* 38. quibus & *Judices*, & *Actores* sese accommodare debent. *A.* 31. 1723. vide *A.* 13. 16. 87.

3. De *Occultantibus alienas Litteras*, observo sequentia. Imò. Si *Actor* unicam duntaxat, vel duas ad summum *litteras Inquisitorias* super ea re produxerit, *quingagesimo*; si verò nullas prorsus exhibuerit, sed *simpliciter*, vel *Juridica Admonitione*, quempiam *Litteralia* instrumenta habere asseruerit; *vigesimo quinto se Nobilibus*, juramentum *Reo* deponendum adjudicatur. In cujus depositione si defecerit; tunc debet esse *Evidtor* omnium ejusmodi *Bonorum*. *P.* 2. *T.* 34. sed hic numerus *Conjuratorum* non amplius observatur. 2dò. In *Litteris* tamen

tamen *Evocatoriis*, ad *Litterarum Detentores* directis, instrumenta litteralia, qua, & qualia sint? *expressè* denotari debent: nisi *universas Litteras*, Bonum aliquod tangentes, apud eum existere proposuerit: nam isto casu sufficit, si nomen talis Boni, situmque describat, ac dicat: *Me, & Bonum hoc, vel illud; hóc, vel illò locò adjacens, tangentia litteralia instrumenta* repeto; quia sub genere quævis species continetur. *ibidem*, 3^{tiò}. si verò homines sæminei sexûs, à Fratribus carnalibus, vel aliter indivisis, *Litteras* repeterent; tunc solus frater major natu, utpote *Litterarum conservator*, jurare, & quidem *quingagesima manu* deberet. *ibidem*.

4. Sed hæc (præsertim quoad numerum *Conjuratorum*) jure antiquo *Tripartiti*: per *leges Novellas* verò statuuntur sequentia. Imò. Ut violenti occupatores Bonorum, cum Bonis teneantur etiam *Litteras* restituere; imò sub amissione (si quidem *Litteras Actoreæ Partis* ad se recepissent) Bonorum litigiosorum, idem præstare jubentur quicumque. *A. 14. 1622. 2dò*. si verò tales *Occupatores*, vel *Detentores*, *litteras* se habere negarent, & restituere nollent; tunc ad *proximam sedriam*, vel *Congregationem Comitatus* citandi sunt, ibique *sola sua in persona* jurare debent: quòd si nolint; ad *Tabulam Regiam* evocati, illic in *unico termino* ad perpe-

zum Eviçtoratum condemnantur. *ibidem*. vide de Eviçtione. 3to. si illegitimi qualiumcunque litterarum Possessores, pro iis Bonis, quæ tales litteræ concernunt, litem moveant; silentium ipsis imponitur, & ad restituendas litteras compelluntur. *A.* 75. 1622. 4to. statuitur; ut à violentis hujusmodi Detentoribus, litteræ repertantur *sub pœna 500. flor.* medio Judicum Comitatus: quæ si prævio eatenus juramentò restitutæ fuerint, bene quidem: sin minùs; ad *Sedriam* Comitatus citentur. Ubi si absque pecuniaria solutione restituere noluerint, vel se juramentò purgare, aut aliter excusare nequiverint; pœnam *flor. 500.* in duabus Actoris, in tertia verò partibus; Judicibus cedendorum, indilatè toties quoties incurrant. *salvâ penâ perpetui Eviçtoratùs*, pro iis, qui eadem uti voluerint, permanente. *A.* 43. 1659. dicta tamen pœna *500. flor.* non incurritur sæpiùs, nisi post singulas admonitiones, novi in Comitatu Processus instituantur. *A.* 35. 1662. 5to. prædicti tamen *Articuli* sonant de talibus duntaxat Detentoribus, qui pro *Extraneis* reputantur; proinde qui à successione Bonorum sunt alieni: si enim Fratres Fratribus, aut sororibus condivisionalibus, litteras Bona communia tangentes, denegarent; *Proditores fraterni sanguinis* censerentur, sensu *P. 1. T. 38.* 6to. litteras acqui-

acquirere cupiens, Activitatem docere debet : ad quod sufficit, in defectu alterius probæ, Bona talia aliquando à Prædecessoribus suis possessa fuisse. In casu autem, quo *Extranei* Bona aliqua, unà cum prætensis litteris possiderent; nisi Actor violentam, aut aliam, illegalem ex talibus Bonis, sui, vel Antecessorum ejectionem edocuerit; tales Possessores ad productionem litterarum non tenebuntur. *Com. Syst.* nisi fortè tales litteras (*sensu A. 75. 1622.*) Bona illa concernentes, datâ pecuniâ, vel aliis variis viis, & artibus acquisivissent, hisque litteris mediantibus, *Partem illis destitutam*, vexarent, Bonisque privare niterentur. *Eadem Com. Syst.*

5. Quod *Transumptionem litterarum* attinet; illa est alicujus privilegii (vel alterius instrumenti litteralis) non *sensualis*, sed *verbalis*, in aliud privilegium translatio: idque in aliquo loco *Credibili*, vel *coram persona authentica*.

P. 2. T. 15. Unde patet; litteras ejusmodi de verbo ad verbum; & non de *sensu* duntaxat ad *sensum* transumendas, seu pariandas esse.

Quæ autem *Transumptiones* valeant; vide de *Conservatore litter. instrum. N. 2. & 3.* Differt *Transumptio* à *Vidimatione*; quia hæc non fit in loco *authentico*, aut coram publicâ persona *authentica*: sed per *authoritatem* duntaxat alicujus *Notarii*, vel etiam *Proto-Notarii*, sine

authentico sigillo, privata nominis subscriptione, ad fidem, solum extra Judicium, faciendam; non item in Judicio.

6. *Instrumenta in locis credibilibus celebrata, atque etiam Relatorias super qualibet executione, Partibus contrahentibus, Inhibentibus, vel Inhibitis &c. eorundemque successoribus, taliterque Interessatis; intra anni spatium, sine ullo Mandato requisitorio, aut Preceptorio, Capitulares & Conventuales sub pœna refusionis damnorum, extradare tenentur. A. 42. 1723. quem vide. Quare Mandatum Requisitionum non est necessarium, nisi litteræ extrahendæ jam annò integrò fuissent in loco Credibili, seu Capitulo, aut Conventu. Cùm autem nemo sibi met testimonium dare possit: hinc Capitula quoque, & Conventus pro se, & in propriis negotiis, coram semetipsis Fassionem celebrare nullas possunt. A. 41. 1723. Quoad Litteras, vide plura de Conservatore Litt. de Cognitione fals. Litt. item de Fassion. & alibi suis locis.*

Marcæ - - vide de Homagio.

TITULUS XXI.

*De Matrimoniis Licitis,
& Illicitis.*

Num. 1. **N**on solum juxta sacros Canones, sed & Legibus Ungariæ, consanguinitas, & Affinitas usq; ad quartum gradum inclusivè, Matrimonium facit nullum: nisi à potestate legitima dispense- tur: Imò omnia, & singula, ad substantiam Matrimonii pertinentia, conformiter ad Jus Canonicum definienda esse, statuitur pluribus locis: *Episcopi enim* (ait S. Steph. lib. 2. c. 2.) *habent potestatem, res Ecclesiasticas, ac spirituales providere, & gubernare, atque, dispensare, secundùm Canonum auctoritatem.* Idem habetur A. 22. 1553. & passim. Matrimonium autem ad Forum spirituale pertinere, & eatenus causis Ecclesiasticis adnumerari; manifestum est ex iis, quæ diximus Verbò: *de Dote.* Item *de Foro competente.* utque in facie Ecclesie contrahatur, & presente Sacerdote, præcipitur *Colom. Reg. lib. 2. c. 15.* *secus non conjugium, sed opus fornicationis.*

2. Si Matrimonium sit invalidum, ob ignoratam consanguinitatem, vel Affinitatem; Mulier Dotem, & Paraphernalia, factò divortiò, re- habeat: Proles pariter, ex tali Matrimonio susceptæ, in utriusq; Parentis Bonis succedunt: ac proinde sunt legitimæ P. 1. T. 106. si verò scienter, & contra prohibitionem Consanguineorum, talibus conjugibus succedere debentium,

Matrimonium hujusmodi initum fuerit; tunc nec proles in juribus Parentum succedere, nec Mater Dotem rehabere potest: sed Bona ad *successores legitimos*, aut *Fiscum* devolvuntur. *ibidem*. qua in re neque *summus Pontifex*, neque *Princeps noster*, in *prajudicium*, & *contra voluntatem* legitimorum successorum (nisi legitimus successor sit *Fiscus*; tunc enim Princeps potest facere quod lubet) suffragari sua legitimatione talibus prolibus potest. *ibidem. in fin.* Contrarium sentiendum, ubi tale Matrimonium legitima Ecclesie dispensatio præcessit. Præsumitur autem Matrimonium, ob *Consanguinitatem*, aut *Affinitatem*, invalidum, *scienter contractum*; si, vel consanguinei reclamant, vel aliunde pateat, impedimentum non potuisse esse ignotum contrahentibus.

3. Incestum in primo, & secundo gradu (seu in, seu extra Matrimonium fiat) committentes, & etiam Novercarum, ac Privignarum violatores, & stupratores, pænâ mortis puniuntur. In tertio autem, aut quarto gradu, *scienter* Incestuosi, priores quidem *trium*; posteriores *duorum annorum* carceribus addicuntur. A. 11. & 12. 1723. quòd si Incestuosum, ac invalidum hujusmodi Matrimonium dispensatio non præcedat, sed eidem *scienter contracto* superveniat; tunc nec Liberos legitimat in ordine

dine ad Bona; nec contrahentes à p̄anis legalibus eximit: nisi *consensus Regius*, super dispensatione, impetratus fuerit. Ex his patet *validitatem*, aut *invaliditatem* Matrimoniorum, ex *Sacris Canonibus* dijudicandam esse: vide de *Dote*. N. 3. item de *Panis*.

TITULUS XXII.

De Metis, ac Metalibus.

Num. 1. **S**ciendum est, quòd roboratò Regni Hungariæ solio; gloriosissimi ejusdem Reges *D. Stephanus*, & *D. Ladislaus*, alique horum legitimi successores, plurimas Terras (*Possessiones*) à Castris Regalibus sequestrantes, tum *Monasteriis*, & *Ecclesiis*; tum servientibus (*Nobilibus*) in perpetuam hæreditatem contulerunt, easdem certis *Metis* distinguentes. Uade & *Metales* controversiæ, *Reambulationes*, ac *Rectificationes* ortæ. Multiplicatis enim subinde *Nobilibus Donatariis*, eadem *Possessio*; in plures, nullisque aliquando *Metis*, sed *solo usu* distinctas *Possessiones* divisa, ad diversorum manus devenit: eumque *Metales primæva littera*, apud aliquè ex Possessoribus remansissent; eartù deinde vigore successores ejusdem, totam illam Terram, primævis litteris inclusam (*divisionibus etiam legitimis*,

non curatis) ad se attrahere conati sunt. ita
Verbôczius P. 1. T. 84.

2. Pro *Metalium* igitur *controversiarum Rectificatione*, sic statuitur. Imò In *Metis rectificandis*, præscriptio non est admittenda: quare allegatione *Præscriptionis* non obstante, *particula*, & *quantitates Terrarum, sylvarum, Prætorum &c.* à *principali membro* qualitercunque avulsæ, ac distractæ, vigore *litterarum Metalium*, per *Actorem juramentò* mediante (quamquam si ex *litteris* constet, *juramentum* non videatur necessarium) quodocunque re haberi possunt. *P. 1. T. 85. 2dò.* Nihilominus tamen virtute *Metalium* duntaxat *litterarum* (Altero in *usu pacifico, & corporali possessione* constituto) possessiones, aut *Villæ integræ*, occupari non possunt: tempore enim *fundationis*, seu dum talis *Villa* poneretur, aut usuaretur *Possessio*; *Reclamatio*, & *Inhibitio* (ne ibi *Possessio*, aut *villa* extrueretur) per eum, ad quem *Terra*, vel *Meta* pertinebat, fieri debuisset. *ibidem. 3tò.* Unde in hoc casu, juxta æquam *Judicis ordinarii limitationem*, & *diuturnum usum*, ac *reale* ejusmodi *Terrarum*, aut *Possessionum Dominium*, per hos vel illos *Colonos habitum*, distinctio *Metalis* erigi debet: ita ut *Coloni utriusque villæ*, *prata*, *agrôsque*, & cætera habeant sufficientia. *ibidem.* Quoad *Præscriptionem*
in hac

in hac materia ; vide de *Divisione Bonorum*.
N. 3.

3. Ex *Litteris Metalibus*, aliæ valent; aliæ non : quare bene sunt examinandæ. valent
1mò. si ex *Juridica commissione* quorumcunq;
Judicum Regni ordinariorum, sint confectæ.
2dò. vel ex legitima *Reambulatione*, inter Par-
tes, in id consentientes, formatæ. 3tò. vel per
modum *concordiæ*, & *Fassionis*, inter aliquos
celebratæ : dummodò aliena Jura, & Terras
inter se non diviserint. 4tò. vel ex consueta
Reambulatione (*batár járásból*) per Regium,
aut Palatinalem, & alicujus loci *Tëstimonialis*
hominem, præsentibus Vicinis, & Commeta-
neis Terrarum, *palàm* (non item si *occultè* &
Partibus interessatis insciis) & legitimè confe-
ctæ. 5tò. Metæ denique in *Donationalibus* Re-
giis, vel *Palatinalibus* denotatæ, semper ob-
servantur : dummodò eædem possessiones non
fuerint postea legitimè *aliter subdivisæ*, & *Me-
taliter*, successu temporum, per *usum*, ac *reale*
dominium segregatæ. P. 1. T. 86. si quis verò
litteras Metales produceret, de Terra aliqua,
præsertim cum clausula : *Dicitur Nobis* &c.
& non posset probare, se vigore talium littera-
rum fuisse in usu talis Terræ ; tunc illæ cense-
rentur esse inefficaces. *ibidem*.

4. Praxis horum Jurium, describitur per *No-
vellas*.

vellas, in hunc modum. Metæ duorum Comitatum, aut Possessionum, duos Comitatus concernentium; per *D. Palatinum*, vel ejus *Commissarios* complanentur. *A. 19. 1635.* Metas verò *Arcium, Civitatum, Pagorum, ac Prædiorum* controversas, & in uno Comitatu adjacentes; Comitatus ipse ad requisitionem utriusque, vel alterutrius Partium, revideat: è medio sui, vel si videbitur, etiam ex vicinis Comitatibus convocatos, certos legum Peritos Nobiles exmittendo: qui cum supremo, vel Vice-Comite, & altero Judice Nobilium, nec non aliquo ex Prælatis, vel Capitularibus personis, si commodè haberi possint (mediocribus, & pauperioribus causantibus, solo Vice-Comite, & uno Judice Nobilium contentis) ad faciem talium Metarum profecti, auditis Partibus, secundum Deum, & Justitiam, determinationem facere, ac signa etiam Metalia erigere possint. salvò tamen jure utriusq; Partis, causam, *post executionem* istam, prosequendi: si verò neutra Partium sufficientia pro se videatur habere documenta; tunc iidem *Exmissi* auctoritatem habeant, Terras controversas, *pro rata* dividendi, ac sequestrandis: donec Partes, jura sua meliùs edocere possint. *A. 20. 1635.* qui unà cum *Art. 19.* ejusdem anni, confirmatur per *A. 40. 1715.* Executio tamen

tamen in his, fit post *reportationem* ad sedem Comitatus, ejusque Approbationem: *Inhibitione*, aliisque *juris remediis* non obstantibus.

A. 23. 1615. succumbentes verò, *extra Dominium*, Novò Judiciò uti possunt A. 45. 1659.

5. In Metarum igitur Reambulationibus Vice-Comes (nisi sit *interessatus*, vel *suspectus*; tunc enim potest per supremum Comitem alius substitui) ad instantiam Partium, vel ad mandatum exmissus, Metas rectificat, juxta *cit.*

A. 20. 1635. & fortè, respectu controversiæ minoris momenti, etiam Judex Nobilium, cum Jurato Assessore id præstare potest. Testes etià (vulgò *Conjuratores*, hic tamen magis de *veritate*, quàm de *credulitate* jurantes) qui rei noticiam habere præsumuntur, assumi solent:

quorum tamen testimonium ultra 60. *annos* extendi non potest. juxta P. 1. T. 39. & 47. ubi si is, cui juramentum impositum fuit, succumbat; Terram controversam amittit. P. 2. T. 36. In causis Metarum recentioribus, & 60. *annos* non excedentibus, sensu A. 127. 1647.

potest procedi etiam juxta *Articulos* de violentiis editos. si quando verò utraque Pars usum, per *Testes* sufficienter probavit; causa illi erit adjudicanda, quæ *antiquiorem usum pacificum* ostenderit: nisi producantur litteræ in contrarium. *Argum.* P. 1. T. 85. §. verum juxta

equans

equam &c. Commetanei demum ac vicini, non instar *Testium*, sed pro *Convocatis* adhibentur. De *violentis*, quæ sæpius in hac materia occurrunt, vide verbò: *De Damnis*. Cæterùm ad evitandam in *Metis* omnem confusionem, probè notanda sunt *Commetaneorum*, locorùmque uti *fluviorum*, *montium*, &c. nomina, *distance*, ac *situs* relatè ad *Orientem*, *Occidentem* &c. cùmque nomina rerum facilè mutantur; præstabilius esset, certa semper signa erigere, eaq; iis, quorum interest, præsentibus, sæpius renovare.

Mutuum -- *V. de Debitis.*

Nobilis. - *V. de Libert. Nob.*

TITULUS XXIII.

De Nota Infid. & crim. Læsæ Majestatis.

Num. 1. **N**ota Infidelitatis infert amissionem Capitis, & Bonorum universonum mobilium, ac immobilium præcisè ad portionem *Delinquentis* cedentium; & quidem *irredemptibiliter*, ad Fiscumque devolvendorum. *P. 1. T. 14. & A. 9°*
1723. *Crimen verò Læsæ Majestatis est, vi cuius*
jus ca

jus caput, & omnia Bona, quantumvis Paterno-Avitica, velut pleno reali ipsius dominio subiecta, & in quibusdam casibus etiam quoad filiorum portiones abalienabilia, exclusis cujusvis ætatis, & ordinis filiis, Agnatis, & Cognatis, salvo non nisi Ære, ac jure alieno, amittuntur. A. 9. 2715. ubi hæc subnectuntur: *Liberorum autem Paterno crimini non implicitorum, non equidem ex dictamine Legis, sed de Regia clementia, pro meritis, & statu eorum competentia, etiam pro personarum, & rerum circumstantiis, integrâ filiali portione relictâ, specialis habebitur reflexio. E contra verò ex eadem ratione, argum. Titulorum 49. 52. & 59. P. 1. Filiorum cum Patre indivisorum, crimen istud incurrentium portiones, Patre innocente, viâ divisionis sequestrari, & per Fiscum Regium acquiri non possunt: id quod multò magis de aliis casibus, Notam inferentibus intelligendum. Portione tamen Fratrum innocentium, & cum Delinquente indivisorum, prout & legali Uxorio jure, maternis item, & Materno Aviticis Bonis, ac juribus, ad rationem Filiorum, crimini paterno non implicitorum, salvis semper permanentibus. Legibus tamen Regni, respectu Bonorum paternorum, in omnibus aliis casibus, etiam Notam infidelitatis inferentibus, extra solum Crimen lase Majestatis, seu Perduellionis, in suo vigore relictis, ita ibi.*

2. Ex quibus patet luculenter differentia inter *Notam*, & *Crimen laesae Majestatis*: quamvis hæc duo *Verbôcius* confundisse videatur. Imò, quidem, quia *Notam* judicat *Regnum* *Dialiter* (nunc *Tabula Regia A. 26. 1723.*) *Ulad. D. 2. A. 3. & P. 2. T. 75.* quamvis etiam *cit. Ulad. D.* sententia *Judicum Regni Ordin.* hæc in re, valeat. 2dò. *Notorius* capi non potest, nisi legitimè citatus, & convictus. *P. 1. T. 9. & A. 5. 1723.* Nec *Bona* illius confiscantur, nisi priùs evidenter convincatur. *P. 1. T. 14. & A. cit.* Nec *portiones* *Filiorum innocen-* tum, licèt *indivisorum*, amittuntur. E contra verò in *Crimine laesae Majestatis*: Imò. *Judex* ordinarius est solus *Rex*, qui si *in persona* causam cognoscere velit, potest id facere in, vel extra *Regnum*, cum *Consiliariis Hungaricis*: si autem *per alios*; *Judices Ungaros*, pro suo arbitratu deligere debet; qui omninò intra *Regnum* juxta *leges patrias* causam à se discùssam, ad *Regem* referunt. *A. 7. 1715.* 2dò. *Reus Laesae Majestatis*, ubique in *Regno*, & *Partibus* eidem annexis, sine *prævia citatione* capi, ac detineri potest. *ibidem*, & *A. 5. 1723.* 3tò. si *in flagranti* deprehendatur, licèt capi non possit, *articulariter* tamen, ac manifestè *Reus* esse judicetur; potest *Fiscus Regius* omnia *statim* ejus *Bona mobilia*, & *immobilia* apprehende-

hendere *A. 7. 1715.* secus autem tantum sequestrantur, usque ad *sententiam finalem.*

3. Committitur autem Crimē læsæ Majestatis; si quis manus impias in personam Principis nostri injecerit, vel capiti ejus gladiò, aut venenò insidiatus fuerit: sive murum, aut domum, in quo, vel qua Princeps extiterit; violenter invaserit.

P. 1. T. 14. item: si quis in Regem, aut Regnum conspiraverit, aut conspirare aliquid tentaverit, seu Tentanti scienter consenserit: vel si quis hujusmodi aliquem noverit, & probare valens (quod bene notandum) non indicaverit.

S. Steph. Lib. 2. c. 51. & A. 7. 1715. si tamen aliquis alterum malitiosè incuset, dubia pro veris affirmando, & in proba deficiat; arbitrariâ omninò severiori pænâ, vel pro circumstantiis, etiam *Talionis*, per eosdem Judices puniatur. *ibidem.* si quis autem ex pura erga Principem fidelitate (quod ad evitandam etiam, si quid ei notum eatenus fuisse deinde cognoscatur, *sui punitionem*, facere tenetur) simpliciter retulerit, nec factum affirmaverit, aut probam in se assumpserit, nulli pænæ subjacebit. Ut si diceret, aliquid sinistri se audivisse de aliquo, vel aggravantia de jure indicia advertisse *A. 7. Cit.*

4. Notam infidelitatis incurrunt adhuc sequentes; imò: Evidenter semet erigentes & op-

ponentes contra statum publicum Regis, & Coronæ. 2dò. Judices, & Fidedignitates, authenticis ex officio sigillis fungentes, talitérque falsas litteras conficientes, ad sensum P. 2. T. 26. uti dictum est verbò: de *Cognitione falsarum Litt.* 3tò. Cusores falsarum Monetarum, vel his *scienter*, & *publicè*, in quantitate 50. *sirciter florenorum*, utentes. 4tò. Inductores, & Conductores quorumcunque hominum, ad spoliandum, & disturbandum internum Regni statum. 5tò. Hæretici publici, damnatæ scilicet Hæresi adhærentes. 6tò. Malitiosi Amissores, & Traditores castrorum finitimorum Regni, ejusdemque partium. 7mò. Administratores armorum; & belli tempore, etiam Victualium, Turcis, & aliis Infidelibus, Regni hujus Æmulis, & Hostibus. 8vò. Turbatores, Decentores, & spoliatores illorum, qui sectæ Gentilium renunciantes, ex Turcia ad istud Regnum, vel Partes ejus confugiunt moraturi. 9nò. Tricesimatores & alii, qui in diminutionem Regionum proventuum, aurum, vel argentum conflatum, clàm è Regno efferunt, vel cum Efferentibus conspirant. Hi igitur etiam per *Novellas Leges.*, nominatim verò per *A. 9. 1723.* adhuc *Notâ Infidelitatis*, amissione nimirum capitis, & Bonorum mobilium, ac immobilium, ad portionem Delinquentis cedentium, seriantur.

5. Casus aliquot, antea *Nota Infidelitatis*; nunc in *Actus Majoris potentiae* mutatos; vide verbô: de *Actibus potentiariis*, N. 7. 8. 9. Alios ad *panam mortis* relatos; habes verbô: de *Homicidio*, N. 2. Alii prætereà *casus olim Notorii*; hodie pro ratione delictorum, ad diversas pœnas reducuntur. Utpote *Confectores* falsarum litterarum, vel iisdem *scienter*, & *evidenter* in *Judicio* utentes, & non in *vita*, sed tantùm in *Bonis* quempiam *damnificare* intendentes; ultra *refusionem* *damnorum*, & *expensarum*, in *pœna* etiam *infamiae*: *Passualium* tamen, & *Missilium Litterarum*, in *levioribus* *casibus* *confectores*, vel *talibus scienter* utentes, licet nec *honor* *cujuspiam* *obessent*, nec *ullum* *damnum* *causarent*; tamen *juxta* *prudens* *Judicium*, *pœnae* *promeritæ* *per* *Tabulam Regiam*, vel *Comitatus*; *respectu* *verò* *Civium*, *per* *eorundem* *Magistratus*, *puniendi* *subjiciuntur*. De *Incestuosis* vide verbô: de *Matrimoniiis*. *Volentes* *verò* *ire* *ad* *bellum*, vel *militem* *non* *mittentes*, *Rege* *insurgente*; *pariter* & *Capitanei*, *ad* *falsos* *rumores*, *Gentes* *levantes*, *pœnâ* *pro* *circumstantiis* *arbitrariâ*; *liberos* *autem* *Haydones* *intertenentes*, *quoad* *pesonas*, *æquè* *pro* *circumstantiis*, *pœnâ* *delicto* *proportionatâ*; *quoad* *verò* *causata* *per* *eos* *damna*, *in* *eorundem* *cum* *expensis* *fienda* *refusione* *multan-*

di: si qui demùm præter suprà, nempe: ex *A.* 9. 1723. *N.* 4. hic allatos, adhuc alii *Notorii* dicendi essent; tales pro ratione facti, ad pænam delicto conformem, pro reductis declarantur. ita statuitur *A.* 12. 1723. Unde multi casus in *Titulo* 14. *P.* 1. & in *Cynosura Juris Ung.* sub nomine *Noteriorum* relati; jam non sunt *Notorii*. Confer hæc cum dictis, de *Capitali sententia* &c. item de *Homicidio*, ac de *Actibus potentiariis*.

TITULUS XXIV.

De Novo Judicio.

Num. 1 **N**ovum Judicium, est Juridicum remedium, quo Pars in causa succumbens, iterum eam resuscitare, ac omnia allegare, excipere, non productas litteras producere, & generaliter omnia, quæ juris & justitiæ, nec non defensionis, causæ suæ proficua esse cognoverit, peragere valeat. ita *Kitt. c.* 8. *q.* 14. & *P.* 2. *T.* 77. *in princ.* Unde patet imò. quòd *Novi Judicii* collatio, aut *Procuratoris revocatio* semper præsupponat errorem, & defectum aliquè: non enim est necesse *Novum Judicium* impetrare, vel responsionem *Procuratoris* revocare, nisi in processu causæ erratum fuisse prius, depre-

deprehendatur. P. 2. T. 75. 2do. quòd in *Novo Judicio*, præter *recapitulationem* priorum, debeant fieri *nova allegationes*, *exceptiones*, & *objectiones*, ut habetur P. 2. T. 77. earundem enim *Allegationum* repetitio, nîl nisi illusio Partis adversæ, ac damnosa litis prorogatio videri posset.

2. *Novum Judicium* impetrari semper potest (nisi omnia omnino remedia juridica excludantur) verumtamen, ejus vigore Partem alteram ab executione sententiæ, literarumque Adjudicatoriarum extractione, vel extradatatione, Judices ordinarios, eorumque Protonotarios nequaquam valeat quisquam impedire. Imò ipsa Pars triumphans, hujusmodi litteras, nîl obstante *Novo Judicio* sic impetratò, executioni dari facere; Pars verò *Novum* impetrans, non nisi *extra Dominium* prosequi poterit. *ibidem. sub fin.* Excipe hinc casum, quo aliquis legitime impeditus (vide verbò de *Excusatione rationabili*) ad Judicium comparere non potuisset ac per non venientiam convictus fuisset: tunc enim & Judices ab *extradatatione* dictarum literarum, & Partem adversam ab *extractione* earundem inhibere valebit. *ibidem.* Ubi observa; quòd causa per *formam Novi* inchoata, unico termino juridico, & ante omnes causas concludi solet. *ibidem.* neque *Novum* impetrare

potest in aliqua causa, qui in ea non egit mortuô tamen illô, qui in tali causa succubuit. Hæres ejusdem ac successor, eô factô, potest impetrare Novum Judicium. P. 2. T. 78. In eadê tamen causa secundo ab eadem persona impetrari nequit. P. 3. T. 11. S. quoniam unaquaque Partium &c. Confer hæc cum infra dicendis.

3. *Novum Judicium*, quadrifariam dividitur. Imò. In *Novum cum Inhibitione*, quod nempe uti potest is, qui per non venientiam convictus, rationabilem tamen, nec per se nec per Procuratorem veniendi causam allegavit: ac proinde *intra dominium*. Ulad. D. 1. A. 51. & P. 2. T. 77. si autem justam absentia causam non alleget; non nisi *Novo simplici & extra dominium*, uti permittetur. *ibidem*. Confer his A. 55. 1550. ibi: *Inhibitio his qui tunc in Judicio comparent, vel cum aliis in judicio agunt, non detur, & si quis quâcunque viâ indebitâ impetraverit, in pœna Emende lingua convincatur.* Quod si tamen sententia nondum fuerit extradata; poterit *Novizans* etiam absque litteris *Inhibitoriis*, tam Judices ab extraditione litterarum sententionalium, quam Partem adversam ab extractione earundem inhibere. Kitt. c. 8. q. 15. dividitur 2dò. *Novum Judicium*, in *Novum cedendo Appellationi*: quando scilicet quis in causa succumbens, appellat

pellat ad *Forum altius*; sed postmodum rebus
 perpenſis, vel *appellationi* ſtatim *cedens*, adhuc
 in *Partibus* Novum impetrat; vel cum in *Foro*
Appellationis cauſa revidetur; allegat, ſe *Novo*
Judicio nondum uſum fuiſſe, illudque petit:
 quod ſi nil obſtet, à quocunque *Judice* ordi-
 nario eidem ſtatim conceditur. *Kit. c. 8. q. 18.*
 3to. Dividitur in *Novum ſimplex*, ſic dictum;
 quod abſque ulla prævia *Appellatione*, *Inhibi-*
tione, vel *Gratia* purè ex novis *Partium* respon-
 ſionibus, iſtituatur. 4to. In *Novum cum Gra-*
tia, quod à ſolo *Principe* noſtro dari ſolet. At-
 que de hoc potiffimam intelligenda, quæ ſu-
 præ *N. 2.* adduximus: hoc enim uti nemo per-
 mittitur, niſi *extra dominium* (quoad *ſimplex*,
 habes infra) nec per hoc poteſt executio im-
 pediri. Poteſt autem hoc *Novum* etiam in
 illis cauſis adhiberi, in quibus jam ſemel fa-
 cta eſt *Repulſio. P. 2. T. 7. S. in quo tandem*
 &c. in iis enim non *ſecundaria Repulſio*, utpote val-
 de pænalis; ſed *Novum cum Gratia* arripi ſolet.
 vide quædam huc facientia, de *Appellat. N. 2.*

4. Pro horum *Novorum* uſu, præter dicta, ſci-
 endum eſt imò, quod *Novum cum Inhibitione*,
 differat ab *Inhibitione ſimplici*: quia *Inhibitio ſim-*
plex in cauſis præſertim *longi Proceſſus*, in *Ta-*
bula Regia. Novum autem *cum Inhibitione*,
 etiam in aliis cauſis, & *Tribunalibus infe-*

rioribus locum habet. Qua in re consulenda *Praxis* locorum. 2dò. quia *Inhibitio simplex* vadit *cum onere*; non item adjuncta *Novo*. Sciendum prætereà, quòd si sententia *per non venientiam* lata, ante exhibitionem *Novi cum Inhibitione*, jam executioni sit mandata, nec *Novizans* usus sit *Repulsione*; quòd inquam tali casu, si justam non comparitionis rationem habeat, tunc priùs *Bona reexequenda* erunt, ac tum *Novò* intra *dominium* utendum. *arg. P. 2. T. 77. S. casu verò &c. & P. 2. T. 59.* Nam *sine culpa, nisi subsit causa; non est aliquis puniendus.* *De Reg. Jur. in 6. nec est in mora, qui potest exceptione legitima se tueri.*

5. Observandum prætereà imò. *Novum* cecidendo *Appellationi*, in causis violentiarum, extra *Dominium* duntaxat admittitur: *A. 23. 1613.* vide de *Appellationibus*. 2dò *Novum simplex*, quilibet olim *Judex Regni ordinarius* dare poterat: at hodie potest quis *Novò* hòc uti, sine omni *Mandato*, penes *novam* duntaxat *Actionem*, causam suscitando. *A. 33. 1723.* 3tò. Non acceptatur *Novum simplex* à *Judice* nisi post *executionem sententis*; adeòque extra *dominium*: uti *praxis* habere videtur; idque maxime in causis *violentiarum*, & *acquisitione rerum mobilium*. *A. 29. 1609. 32. 1662.* 4tò. *Quamvis hæc Nova, non nisi semel in eadem causa*

causa admittantur; ubi tamen aliquis prioribus duobus jam esset usus, poterit adhuc impetrare *Novum cum Gratia, praxis. 5to.* In causis appellatis, & in *Tabula Regia* revisis, post *Revisionem*; tantum *Novum cum Gratia* habet locum, & non *simplex*; ut judicatum est *Ponsonii*, 1702. 9. *Junii. 6to. Mandatum Novi Judicii*, sonare debet ad *Judicem primæ Instantiæ. A. 53. 2655. & 126. 1659.* eò autem interim mortuò, aut mutatuò, ad successorem ejusdem; secus nil roboris habet. *A. 126. cit. 7mo.* Non tantum in causis *Civilibus*, sed etiam *Criminalibus* (nisi excipiantur) *Novum Judicium* habet locum: ut patet de *Nota Infidelitatis*, & ex *A. 41. 1563.* ubi etiam *homicidis* datur facultas, utendi *Novò*: modò illud non contineat in se *Gratiam vitæ*. Quamvis jam nec *hæc continentia* videatur obesse; cum per *A. 48. 1715. deliberatis* etiam *homicidis* Rex *Gratiam* conferre possit. *Praxis* fert, ut, *Novò* rem, per sententiam *Judicis* amissam, prosequens; ante omnia deponat priorem *citationem*, & *actionem*: ne duplici viâ *calumniam* incurrat. Petitur autem produci *Processus* prior determinato tempore, loco, & *Judice*, & *Actore*, & *Incatto*: quando? ubi? quis? contra quem? coram quo succubuit? & unà, ut, si non producat; per sententiam *Judicis* *casetur*.

6. 8vò. ubi *generatim* excludantur omnia *Juris remedia*, e iam *Novum* habetur pro *excluso*: nam in toto *Partera*, non est dubium contineri. *Reg. F.* in 6. si autem certa duntaxat *Juris remedia* præcludantur; tunc aliis *remediis*, ibi non expressis, potest quis uti. Ubi tamen observa; quòd *litteræ sententiales*, & *executionales* cum clausula: *abscissis cunctis Juridicis remediis* &c. non præcludant viam utendi *Novò Judiciò extra dominium*; sed solum *intra dominium*; ut clarè habetur. *A.* 38. 1729. Imò. *Novum Judicium cum Inhibitione impetrans*, & *litteras Relatorias* super illius executione, in tempore extrahere negligens, in factò *Calumnia* condemnatur. *Ulad. D. 5. A.* 11. quod alii sic efferunt: *Novum Judicium impetrans*, & illud non persequens, *calumniatur*: ut in *Enchirid. jur. Ung.*

Oculata Revisio. V. de Probat.

TITULUS XXV.

De Officiis, Officialibus Generatim.

Num. 1. **V**eri *Barones Regni Hungariæ*; sunt: *Palatinus. Judex Curia Regia. Banus Dalmatiæ*; *Greca*

Croatia, &c. *Vajvoda* Transyl. & Sicularum Comes, *Banus Zawriniensis*, seu *Severienfis* (erat propè *Orsavam* ad Danubium) *Banus Machoviensis*. Magistri item *Thavernicorum*, *Fanitorum*, *Pincernarum*, *Dapiferorum*, *Agazonum Regalium*, & *Reginalium*: necnon *Temesiensis*, & *Posoniensis* Comites. P. 1. T. 94. quibus adde Magistros *Cubiculariorum*, & *Curiæ Regis*. Atque hi intelligendi, quando in Jure fit mentio de *Baronibus Regni*. Eorum Officia sunt imò. In *Oravis*, ac *Brevibus* Judiciis duo interesse debebant. *Ulad. D. 3. A. 2.* & juxta *A. 38. 1559.* etiam terni. 2dà. Jura-mentum illorum, pro 10. *Nobilibus* reputatur. P. 2. T. 40. Baronum denique violatores incurrunt *Majorem potentiam*, sensu *A. 10. 1723.* Vocabantur olim *Jobbagyones Regni*.

2. Officia *Baronum*; aliâque *Regia collationis* munia, tam *majora*, quàm *minora*, *Ungaris* conferri volunt *Constitutiones Regni* plurimæ: uti *Ludov. II. A. 17. 1523. A. 43. 1536.* &c. Vide *Tit. de Autoritate Regis*. Officia porro publica assumere *Nolentes*, qualia hîc enumerantur: *Vice-Comitis*, *Judicis Nobilium*, *Juratorum* &c. pænâ *Decretali* puniti jubentur. *A. 54. 1559.* Quæ pænâ olim varia, juxta *Ulad. D. 1. A. 34.* reducta est ad 25. *Marcas*: ubi additur; neminem *secundo* ad officium

cium semel gestum, intra quinquennium cogi posse relatè ad officium Judicis Nobilium.

3. *Officiales Districtuales*, sententiam per non venit, latam, per 15. dies *Juridicos*, ab Executione suspendere jubentur. Quòd si interim *Pars convicta* adveniat, *legalem* offerens *excusationem* non comparitionis; tunc sine ulla *pana*, aut *nova certificatione*, *Processus* erit continuandus. si verò *excusatio* non subsistat, illicò *expense* ob moram factæ, *Parti triumphanti* refundi, ac *sententia executioni* dari debet. *A. 32. 1723.* Quod tamen limitatur per *A. 38. 1729.* ut etiam in casu non *legalis absentie*, cum onere *refundendarum expensarum*, possit *Pars convicta* causam prosequi; nisi illa, ex natura sua esset *unius Terminii*. hæc tamen omnia, extra *Forum Tabulare*, ac *Districtuale*, non habent locum. *ibidem.* *Officiales* porro *Districtuales*, ad minus tres *Judicio* semper interesse, ac secundum *votorum pluralitatem*, sententiam ferre debent: in casu verò, quo *vota bifariam* dividerentur; cui *Parti Præses*, vel *ejus vices gerens* adhæserit, illius *sententiâ* standum erit. *A. 31. 1723.* vide de *Foro Compet.*

4. *Officiales Comitatus* debent esse *Possessionati* in *Comitatu*, in quo præsumunt; item *Nobiles*, & *Disinteressati*, nec *Dominis terrestribus* ejusdem *Comitatus*, *ullatenus obligati.* *Mat.*

Reg. D. 6. A. 61. item A. 56. 1723. Et Inferiores quidem officiales, cum consensu totius Comitatus, ad sensum A. 70. 1548. eligendi, & coram Comitatu, statim juramento adstringendi; neque secus eis parere quisquam teneatur. *ibidem.* & A. 61. 1486. supremus autem Comes, coram Rege, vel per A. 38. 1542. etiam coram Comitatu. qui jubetur residere in Comitatu, cui præest (imò per A. 2. 1504. non potest fieri supremus Comes, si extra Regnum. resideat, aut *Extraneus* sit) & singulis trienniis, *Restaurations* peragere, & 4. *Candidatos*, cum priori Vice-Comite numerando, pro hoc officio proponere. A. 36. 1536. & A. 56. 1723. Nec pro *supremis* Comitibus, *Minorenes*, aut in Comitatu Bona non habentes, ponantur A. 33. 1638.

5. Hujusmodi Officiales, in minoribus apud Regem *Calumniosè* deferens, in 100. *florenis*, ac damnorum, & expensarum refusione; in majoribus verò, in pæna *Talionis*, coram *Tabula Regia* convincatur. A. 9. 1567. & 63. 1715. Neque *Comitatenses*, aut *Civitatenses* Officiales, cum *militia* accordare, vel *Excessus* condonare, aut *discretiones* offerre possint, sub pena *dupli discretionis*, & *Excessus* condonati, sed neque *Dominis terrestribus*, ex parte *subditorum*, aut *Judiciis locorum*, hanc *accordam* facere,
aut

aut discretionem dare licet; sub eadem pœna. *A.* 18. 1729. vide plura *Tit. de Excessibus Ecclesiasticorum, eorúmque Officialium.* Item de *Foro Competente.* Officiales enim cuncti, etiam *Regii*, jubentur se accommodare legibus Patriæ: secus juxta easdem puniendi. *A.* 48. 1638. Officiales verò salis, eorúmque *Obequitatores*, non nisi adjuncto sibi *Judice Nobilium*, saltem in domibus *Regnicolarum* exquirere possunt. *A.* 13. 1715. neque præter *solitum* pro penderatione *grossum*, variis titulis quidquam exigant. *A.* 6. 1729. Officiales demùm *Domino- rum*, & *Nobilium*, in *testificando* *Nobilibus* æquiparantur *P.* 2. *T.* 27. habentque *authoritatem*, cum *Procuratoriis* *Principalium* suorum, *subditos* officio suo *subjectos*, contra quosvis *defendendi*; aliisque *Querulantibus*, *justitiam* de ipsis *administrandi.* *P.* 2. *T.* 53. *P.* 3. *T.* 18. & 32. vide etiam de *Sede Dominali.* Item de *Damnis.* &c. ut & de *Judicibus.*

TITULUS XXVI.

De Oneribus Assumendis.

Num. 1. **O**Nus Assumere; est, *fidejussio- nem* quamdam, *super observa- tione* *paterna*; vel *Fraterna* *Passionis*, *Emptori* *bonorum* *aliquorum* *facere.*

P. 1. T. 59. Oneris verò assumptio tripliciter fieri potest. 1mò. *Simpliciter*; nullâ scilicet *rationabili causâ*: ùt si bona *indivisa* venderes, aut inonerares, *gratiâ comessationis* duntaxat, vel *ex invidia*, vel alio quovis *affectu*, erga tuos *condivisionales inordinato*. Et hæc *oneris assumptio* non tenet in *Judiciò*, sed de plano *invalidatur*. 2dò. Assumuntur onera *ex causa rationabili*: ùt si *portionem*, *Filio*, vel *Fratri* *cessuram*, *abalienares*; *Molas*, aliâque *Ædificia* *Heredi utilia extruendo*; vel alia *Bona utiliora redimendo*; vel denique *utiliter concambiando*: & hujusmodi *Fassio*, ac *oneris assumptio* tenet in *judicio*. P. 1. T. 59. Nec de plano *invalidari*, ac *revocari potest*: modò *assumptio* non fuerit tantum *generaliter concepta*. vide *Tit. de Bonis Aviticis non abalien. N. 2.* 3tiò. Potest fieri *oneris assumptio*, *extrema necessitate urgente*: ùt si *capitaliter sententionatus*, cum *Adversario concordare*; vel in *hostili captivitate* existens, se *redimere non posset*: nisi *Bona abalienando*, aut *inonerando*. Et hæc *oneris assumptio*, est *irrevocabilis*; ita ut licet esset *unica*, & *singularis persona*, ac *defectui proxima*, *Fatens ipse*; aut *portionem filii* (*ante divisionem tamen*) *abalienaret*: tamen neque *consensus Regius*, neque *Filii*, vel *Fratrurn condivisionalium* requiretur. *ibidem*, *sub medium*.

Ex his

Ex his patet, quòd possessionaria venditio sit triplex; nempe *simplex*, *Rationabilis*, & *Necessaria*. *Prima* nunquam valet; *2da* aliquando valet, ut dictum est, aliquando non; *3ta* Semper tenet, nec unquam invalidatur. P. 1. T. 59. cit. vide etiam de *Fassionibus*.

Oppositio. V. de Repulsione.

TITULUS XXVII.

De Palatino ejusque Officiis.

Num. 1. **P**alatinus Regni Hungariæ (qui Annò 1741. renunciatus est Excell. ac Ill. D. Com. Joannes Pálffi ab Erdòd, sagò, togàque Inclutus) ex quatuor Magnatibus, per Regem candidatis, eligitur per Regnicolas. A. 3. 1608. ante coronationem. Palatino decedente, Diæta intra unum annum indici, pro Novi electione, debet per Regem; vel ipso nolente, per *Judicem Curia Regiæ*, aut *Thavernicorum Magistrum*; sub pena amissionis officiorum. *ibidem*; & pluribus aliis *Articulis*: debetque ejus electio ante omnes alios *Traçtatus*, ipsamque propositionum extraditionem, institui. A. 3. 1622.

2. Officia Palatini recensentur per 12. *Articulos* Anni 1485. occasione *Emerici de Zapolya*, sub

lyæ, sub *Mat. Rege* in *Palatinum* electi; nempe: quòd in electione Regis, habeat *primam vocem*, sitque *Tutor*, vel *Curator* Hæredis Regni: quòd Rege non existente, vel in tenera ætate constituto, *Diatas* indicere teneatur: insurgentes Regnicolas, tanquam *Supremus Capitaneus* Regni, juxta arbitrium tamen *Regiæ Celsitudinis*, gubernat: discordias inter Regnicolas, vel inter hos, & Regem, sedat: audit *Oratores*, Rege eos audire nequeunte: querimonias Regnicolarum, Regi defert: est maximus *Judicum* Regni: Rege absente, est ejusdem *Locumtenens* in omnibus, quæ *Regiæ* authoritati specialiter non essent alligata: denique *Judex Cumanorum*; cum salario *trium millium aureorum*, totaque *Dalmatia* *Judicio* ejus subiacere debet.

3. His adde, quæ per *Novellas* deinde constituta, aut confirmata passim habentur. 1mò. *Officium Palatini* est *perpetuum*, nec auferri ab eo, *vita comite*, potest; nisi ob *Crimen*, vi cuius & caput amittat. *Lud. II. A. 22. 1526.* 2dò. omnes *Gentium Præfecti*, *Præsidarii*, eorumque *Capitanei* in *Ungaria*, dependent ab eo. *A. 10. 1555. A. 4. 1618.* 3tò. in *Bonis*, & *juribus possessionariis*, quòcunque titulo ad *Fiscum Regium* devolutis, potest conferre 32. *sessiones Jobbagyionales. A. 66. 1609. A. 30.*

1659. uti & *Tutelas*. Per postremos tamen *Dia-
tales Articulos*, ejusdem authoritas nonnihil est
circumscripta: nam Bona, semel à Fisco ap-
prehensa, ac possessa; conferre amplius non po-
test. *A. 4. 1723.* licet conferre adhuc possit;
quæ *Fiscus* nondum apprehendit *effectivè*: ab-
que tamen *avulsione* à reliquo possessionis cor-
pore; ut habetur etiam inter facultates *Joan-
nis Hunyadi Guber. 1446.* *Donationales* nihil-
ominus comunicandæ erunt cum *Cameris Re-
giis*, *intra annum*; sub nullitate *Collationis* sive
Regiæ, sive *Palatinalis. A. 33. 1715.* plura for-
tè de his in *Diata* anni 1741. sed cujus statuta
videre Nobis nondum licuit.

TITULUS XXVIII.

De Patris, Filiique mutuò Officiis.

Num. 1. **Q**uid, ratione Bonorum, Pa-
trem inter & Filium, officii
intercedat? dictum est suis lo-
cis; scilicet verbò: de *Bonis Aviticis. &c. de
Divisione Bonorum. de Fassionibus. item de Ca-
sibus*, in quibus Pater potest Filium ad *Divisio-
nem compellere, & vicissim. &c.* nunc primùm
de Patria potestate: tum de aliis quibusdam
Patris.

Patris, & Filii officii. Omnes Filii, & Filiae, legitima, & illegitima ætatis, sub patria sunt potestate; donec legitimè emancipentur. Fic autem emancipatio imò. Ex parte quidem Filiorum, per Bonorum divisionem cum Patre: ex parte verò Filiarum, per matrimonii consummationem, seu emaritationem. P. 1. T. 51. 2dò, per mortem Patris, si Tutores testamentarios, Filio illegitimæ ætatis, non substituit: modò Pater jam fuerit suæ potestatis; secùs enim Nepos in potestatem Avi recidet. 3tò. si pater ob Notam, vel alios enormes excessus, Bonis privetur, & Capitali Sententiâ damnetur. 4tò. Si Pater in captivitatem hostium inciderit: nam qui captus est, alium in potestate sua habere non potest; idque quamdiu durat captivitas. ita hæc statuuntur P. 1. T. 56. addunt Jurisperiti, tolli patriam potestatem, etiam per matrimonium, & per mortem Patris qualemcunque. Furiosus autem, aut mente captus (idem est de Furiosa) semper est in potestate Patris; vel eo non existente, Fratris majoris natu P. 1. T. 55.

2. Patria potestatis effectus sunt. Imò. Filius non emancipatus, de Bonis mobilibus, aut immobilibus paternis, nîl vendere, vel aliter abalienare, neque Contractum ullum super illis facere potest, Patre non consentiente. P. 1.

T. 51. 2dò. potest Pater talem castigare, licet sit ætatis legitimæ; imò pro ratione delicti, etiam incarcerare: quod si Pater negligat; potest idipsum ejus locò facere Magistratus. A. 105. & III. 1723. 3tò. In necessitate rationali, potest onera Filiorum assumere; in extrema verò necessitate, etiam Bona eorum vendere. 4tò. Invito Patre, nemo Filium apud se retinere potest. 5tò. Potest Filium pro se obfidem dare; non è contra. 6tò Filii non possunt testari quidquam de rebus mobilibus paternis, nisi quantum pater admiserit: possunt tamen super rebus, proprio eorum servitio, aut labore acquisitis, etiam præter voluntatem Patris, liberè testari. ita hæc P. I. T. 51. cit.

3. Filius pro delictis Patris (excipe *Crimen læsa Majestatis*) & è converso, nec in persona, nec in Bonis, ac juribus condemnari, vel aliter puniri potest. Ulad. D. I. A. 74. & P. 1. T. 79. P. 2. T. 60. 2dò. Filii, Parentum verberatores, aut vulneratores, pro rerum, ac factorum circumstantiis, morte plectuntur. A. 11. 1723. nec Filius Patrem criminaliter accusare potest: nisi dum causa in perniciem Principis, vel totius Regni vergeret. P. I. T. 52. & 53. 3tò. Pater ex Aviticis filium exheredare non potest, nec in ejus præjudicium Bona abalienare P. I. T. 52. 58. 61. 4tò. Pa-
ter

ter acquirit Filio, & vicissim, P. 1. T. 53. in
 fin. 510. Pater, ut Tutor naturalis, ad dandas
 Filio rationes, non obligatur. A. 68. 1715.
 vide plura in suis locis, supra N. 1. cit. & Tit.
 de Conservatore Litter.

Perjurus. - - V. de Pœnis.

Personæ Eccl. - V. de Imu. Ecc.

Plenipotentarius - V. de Proc.

TITULUS XXIX.

De Pœnis Variorum Exces- suum.

Num. 1. **Q**uamvis de Pœnis satis jam,
 uti Tit. de Homicidio. Gratia.
 Infamia. Calumnia. Birság.
 aliisque locis actum sit; tamen pro pleniore
 noticia, juvat hîc speciatim aliquas afferre: ut
 cognitâ legum severitate, à moribus dissolutis
 arceantur, qui amore æqui, ac honesti, ad
 observantiam adduci non possunt. Igitur in
 de pœna Depositariorum. siqui, res, ad fideles
 eorum manus, pro custodia depositas, legiti-
 mè admoniti, restituere nollent; tunc ad pro-
 ximum terminum sive Brevium (vide de Foro
 Cœper.) sive Octavaliu[m] evocati, in unico termi-

no, in duplo, & pœna Infamia vincantur: excipiendo casum, quò res deposita, casualiter, & invito Depositario, perdita fuisset.

A. 16. 1622. deinde verò statutum est; ut contra Tales, mediò Judicium admonitos, tanquam contra violentos, vigore brevis processus, etiam cum refusione damnorum, exinde secutorum, procedi possit. A. 28. 1638.

2. 2dò. Perjurus, seu *Aucarius* est, dum quis juratam (in licitis) promissionem, ali- quid alteri faciendi, aut omittendi, frangit; vel in fraudem jurium alienorum, malitiose jurat. Ejus pœna, est amissio universorum Bonorum, ac perpetua infamia. Et hoc eò casu, quando Perjurus contra jus Sacra Corona, falsum testimonium perhibet. Com. Syst. & P. 2. T. 30. nam respectu Actoris (alterius) tantum in homagio, & emenda capitis vincetur. *ibidem*. & quamvis à pœna jurata promissionis, excuset gravis aegritudo, aut alia adimpletionis impedimenta; nihilominus tamen implere deinde compellitur: nam promissum cadit in debitum. *ibidem*. 3tò. si quis adversus Conjuratorem alicujus excipiens, dicat esse infamem, & probare non possit; in homagio ejusdem vincendus. P. 2. T. 36. ita ut si Conjurator fuerit Nobilis; in 200. secus in 400. florenis.

3. 4to. Furtivam rem scienter emens, punitur, ut Fur. *S. Lad. l. 2. c. 7.* Si verò in castris, equus furtò sublatuſ, apud aliquem reperi- tus fuiſſet, ſub fidejuſſione uſque ad finem talis Expeditionis, relinquebatur apud ſuum Poſſeſſorem; ac tum coram *Agazonum Magiſtro*, judicium fiebat. *P. 3. T. 34.* hodie verò Officiales militares, ſtatim ſatiſfactionem impendunt: qui quidem Milites, in militaribus, *militari*, in aliis autem, *Tribunali Regni* ſubſunt.

4. 11. 1723. Ubi verò in cauſa Equi, vel alterius animalis furtim alienati, & non *in*; ſed ubicun- que *extra Caſtra* inventi, *Reus conven- tus* non poſſet ſuper ejuſdem emptione, evi- dens producere teſtimonium; tunc Actor *ter- tio ſe*, ſibi ſimilibus jurabit, ac rem furtò ab- latam, hac ratione recuperabit. Ubi ſi in *cauſa* *Attractus* dixerit; ſe rem ejuſmodi emiſſe, ne- que tamen *Eviſtorem*, ſeu *Expeditorem* (ho- minem nempe, à quo emit) ſtatuerè intra *ſex hebdomades*; nec alium quempiam, qui mer- cipotum (*áldomás*) more ſolito benedixiſſet, remonſtrare poſſit; patibulo reus erit *P. 3. T. 34.* & *S. Ladis. l. 3. c. 9.* quamvis etiam ali- us, hujus emptionis conſcius, teſtari poſſit. Fur verò *manifeſtus*, ubique capi poteſt, in- que loco delicti puniri. *ibidem*, & *Prolog. T. 9.* Furem autem captum dimittens *Plebs*;

vel *Communitas*, homagium ejus, *Comiti* Parochiali; *lesis* damnum persolvat. *Mat. Reg. D. 6. A. 38.*

4. De pœna *Incestûs*, & *stupri*, relatè ad *Novercam*, aut *Privignam*; vide de *Matrimoniis*. pœnam verò *Adulterii*, habes verbò: de *Concordia Litigant.* cui adde: quòd *Uxore*, ob adulterium, ad mortem damnata, ejusdem *Dos* Marito; *Paraphernalia* verò liberis, vel *Consanguineis* cedant. *P. 1. T. 105.* confer cum dictis de *Dote. N. 5.* si qui autem *Rustici*, puellas, & mulieres *Nobiles* violarent, *horrendâ morte*; *Posteri* verò eorum perpetuâ infamiâ plecti jubentur. *A. 47. 1514. A. verò 36. 1622.* omnes (*de militibus loquitur*) *Ecclesiarum*, *Mulierum*, ac *Puellarum* violatores, capitali sententiæ subjiciuntur. *Stuprum* denique virgini, aut mulieri cuicumque, & à quocumque, *per vim* illatum, homicidio comparatur. *S. Ladis. L. 1. c. 32.* peccatum verò *Sodomiticum* igne punitur. *Gen. c. 19.* *Polyviria* denique morte. *A. 6. 1625. idem est de Polygamis. A. 39. 1599.* licèt neutrobi pœna exprimat. possunt capi etiam *Nobiles*, præmissa *Inquisitione*.

5. Siquis *Colonum* (quod hîc, & alibi dicitur de *subditis injuriatis*, vel *injuriantibus*; idem de *Famulis Ignobilibus* intellige) propter debita *Domini* terrestris, arrestaret; in vivo ho-

magio

magio Arrestati, & rerum arrestatarum aestimatione vincatur. *Ulad. D. 1. A. 90.* nam arrestare pro alienis debitis, neminem licet; sub pena *Articulari. A. 79.* 1681. nisi Judex talis Civitatis, aut Dominus terrestris requisitus (quæ requisitio constare debet, testimonio Judicis requirentis) justitiam denezasset. *Sigis. D. 6. A. 13.* Cæterùm omnes arrestationes licitæ, non propria auctoritate, aut terra; sed mediò Judicis, & in loco communi fieri jubentur, *ibidem A. 15.* Secus facientes, pœnam potentia incurrunt. *Sigis. D. 3. A. 5.* juxta *Uladis. autem D. 6. A. 13.* pro indebito arresto tres Marce, cum altero *Birsagio* itidem trium marcarum, imponuntur. Qui autem statim arrestari possint? vide de *Casibus, in quibus Nobiles captivari &c.* Malefactorem, ultra triduum, apud se detinens, & Officiali non assignans; in homagio ejusdem punitur. *P. 1. T. 32.*

6. Milites sine licentia, ex Castris recedentes, vel tardè, post conflictum venientes; si Nobiles fuerint, Bonis priventur: Ignobiles verò caput amittant. *A. 13. 1454.* sed per *A. 12. 1652.* etiam Nobiles capite mulctantur. Eadem pœna manet eos, & simul amissio omnium bonorum; qui in *Domibus Nobilium,* vel *Ecclesiasticorum* condescendunt. *A. 2. 1536.* pœnam verò *A. 13. cit.* incurrunt etiam illi,

qui levatô stipendiô, clàm se subducunt. *ibidem.*
 & *A. 12. cit.* Aufugientes verò, Comitaten-
 ses, & Villani capere possunt. *A. 31. 1598.*
 Quoad modum, & pœnas, tempore *Insurrectio-*
nis; vide *A. 46. 1681.* Milites in Territorio
 bona habentes, ejusdem loci Magistratibus ob-
 temperare debent *A. 78. 1681. &c. A. 11.*
1723. de pœnis, in Accordas, cum milicibus
excedentibus, consentientium; dictum est *Tit.*
de Officialibus. De Pœna in Facto Honoris, vi-
 de *Tit. de Infamia,* provenit autem hæc pœna
 ex his casibus. 1^{mò.} si quis pactis, sub fide, ho-
 nore, & humanitate initis, non stetit. 2^{dò.}
 si contra saluum suum conductum, seu propri-
 as *litteras asscuratorias,* aliquem violavit. 3^{tiò.}
 si Contumeliis, vel scriptis aliquem læsit. 4to.
 si Infidelem, Improbum, meretricis filium, per-
 jurum, fidefragum, & mentitum aliquem di-
 xerit, 5to. si nullo spectante, in itinere spoliat
 alterum. 6to. qui aliquid ad secretas aures di-
 ctum alteri, negat à se dictum esse. ut habetur
 in *Corp. Fur. Ung. post Decreta Leopold. De hujus*
 pœna, tam relatè ad *Tabulam Regiam,* quàm in
 ordine ad *Comitatum,* dictum est. *Tit. de Infamia.*

7. *Incendiarii publici,* vivi cremantur; *pri-*
vati autem, ex præconcepta malitia, ignem
 tectis injicientes, & comburentes; in *gravio-*
ribus, pari pœnâ: in *levioribus,* mitiori qui-
 dem,

dem, sed tamen morte puniuntur. *A. 11. 1723.*
 Non admittentes verò, vel turbantes (exci-
 pe casum *legitimæ Repulsionis*) Judiciarias Exe-
 cutiones; præter pœnam *homagiale* 50. mar-
 carum *gravis ponderis*, etiam in *refusione ex-*
pensarum, & *damnorum* condemnantur. *A. 31.*
1681. qui confirmatur per *A. 33. 1723.* cæte-
 ra pœnarum genera, vide suis locis, uti de
Birsagiis. Violentiis. Bonis Furum. Judicibus
 &c. sæpius etiam pœna est *ad arbitrium Ju-*
dicum, diciturque *arbitraria*. Pœna deniq; *Ana-*
baptistarum, *Christianum rebaptizantium*, sunt
 500. *Imperial. A. 26. 1635.*

TITULUS XXX.

De Præscriptionibus.

Num. 1. **P**RÆscriptio, est *termini, ad juridi-*
cam tum retentionem, tum reac-
quisitionem Bonorum, de jure
statuti temporis completio. P. 1. T. 78. Unde
 vides, totam præscriptionis essentiam, *Majo-*
rémque, aut *minorem* temporis diurnitatem,
 non aliunde, quàm à legis placito dependere.
 Introducta est, ob Bonum Reipub. éstque jam
 omni jure approbatá. Hinc non solum in *Fore*
externo; sed etiam in *Fore interno*, seu in con-
 scientia, locum habet; ita ut, qui legitime
 præscrip

præscripsit, postea non teneatur ad rem illam restituendam; quamvis resciat fuisse alienam. *Quatuor* conditiones ad legitimam prescriptionem communiter requiruntur. 1. *Possessio*, vel *quasi Possessio*. 2. *Bona fides* possidentis. 3. *Tempus* à lege definitum. 4. *Titulus* aliquis; ad transferendum alicujus rei *Dominium*, *de se habilis*. Tales *Tituli* sunt: *Emptio*, *Donatio*, *Successio*, *Legatio*, *Dos*, *Derelictum* &c. ubi tamen necesse non est, ut sit *legitimus*, & *verus Titulus*; seu ut sit *vera Donatio*, *vera Emptio* &c. sic enim citra omnem prescriptionem, *Dominium* talis rei acquireretur: sed sufficit, esse *Titulum coloratum*, seu *putatitiam emptionem*, *legationem* aut *successionem*. Ut si *heres* tradat alicui rem aliquam, putans eam illi, à *Patre* suo *legatam* esse; quamvis non sit *legata*: vel cum succedis alicui, rem non suam possidenti, illamque deinde ut tuam possides.

2. *Bonam fidem*, & ad præscribendum necessariam, censetur habere ille, qui rem aliquam, *ignorans esse alienam*, possidet tanquam suam: aut saltem non, *velut alienam*. *Mala fidei* verò *Possessor* dicitur is; qui rem, à se possessam, judicat esse alienam: vel se agere *illicite*; illam, *pro sua*, possidendo. Et hujusmodi *Possessor* nunquam præscribit, tam *jure Canonico*, quàm *municipali Ungariæ*: eum

Prolog. T. 9. expresse habeatur, quòd nulla statuta valeant, contra jus Canonicum, in iis, quæ salutem animæ respiciunt. Possessionem verò malæ fidei, cum peccato conjunctam esse, ad eòque salutem animæ respicere, clarè definitur in Con. Gen. Lateran. IV. ubi sic habetur: quæ (præscriptio cum mala fide) absque mortali peccato, non potest observari: unde oportet, ut qui præscribit, in nulla temporis parte (ad præscriptionem requisiti) rei habeat conscientiam alienæ. hinc rectè monet Com. Syst. sicubi jura nostra, Possessorem malæ fidei præscribere innuant; pro malæ fidei, ponendum esse, vel certè intelligendum: illegitimò titulò possidentem. Anni enim, in malæ fide transacti, præscriptionis capaces esse, nequaquam censendi sunt. Tum addit: præscriptionem allegans, non tenetur probare Titulum, sed solam possessionem: penes quam & bona fides in præscribente præsumitur, nisi mala esse probetur.

3. Ex his inferitur 1^{mò}. quòd sicut præscriptio cum malæ fide, inchoari non potest; ita neq; continuari: sed illam statim interrumpi. 2^{dò}. Eum, qui succedit in bonis alterius, posse præscriptionem ab altero inchoatam, continuare, ita ut quot ille annis Bonum aliquod, bona fide possedit; totidem successor, ad complendos præscriptionis annos, pro se numerare possit;

lit ; quasi ipse possedisset : poteritque præsumere (nisi contrarium constet) in illo fuisse bonam fidem. Imò *mala fides* Antecessoris , seu prioris Possessoris, saltem in ordine ad præscriptionem 32. annorum, nihil obest successoribus *particularibus*; qualis est *Emptor, Donatarius &c.* ut habet *Ptchler & Huth. 3tio.* quamvis generaliter oblit *bona fidei* scientia juris alieni; seu quando scis, te ad aliquid alteri faciendum, reddendum, vel omittendum obligari; potest tamen, pro *Foro externo*, fieri aliquod statutum, ad lites cavendas, & corrigendam Dominorum negligentiam; ut, si intra certum tempus, *Creditor* solutionem non urserit, vel is, cujus jura læduntur, non contradixerit; deinde jus omne solutionis petendæ, aut alteri contradicendi amittat. ita *Pirrbing.* Notanda est hæc lex in *A. 37. 1729.* ubi sancitur: ut penes litteras *Chartabiancales*, vel etiam *formales Obligatoriales*, quæ tempus 32. annorum Præscriptionis *capacium*, transcendissent; procedi contra debitorem non possit: nisi Actor edoceat, ante *completionem* 32. annorum, *Interesse* solutum esse, vel saltem prætensum, aut admonitionem sive judicariam, sive amicabilem, vel insinuationem aliquam factam fuisse: idque seu relatè ad Debitorem, seu ejus successorem; sive per Creditorem, sive per ejus successorem.

Ubi

Ubi tamen (*saltem pro Foro interno*) totis illis 32. annis durare debet bona fides : secus enim non videntur illi anni esse *capaces* Præscriptionis : quod tamen lex requirit. Confer cum dictis suprâ. uti etiam de *Debitis*. Alia est doctrina circa *debitum pænale*, vel onus (*servitutem*) à te alteri præstandum : licet enim scias, alterum habere jus, pænam ejusmodi, vel onus à te exigendi (ut per agrum, vel aream tuam, illum v. g. ire permittas) modò tamen *inculpabiliter* Judices, te ad solvendam talem pænam, *ante exactionem*, non obligari (uti nec ullus, ad urgendam sui punitionem, obligatur) poteris præscribere ; ita ut adveniente præscriptionis termino, non tenearis amplius talem pænam, vel onus subire. *Pirrhing*. In his enim casibus habetur practicè *bona fides*. 4to. impeditur autem *præscriptio*, si Possessori, *ante completionem* temporis requisiti, lis intendatur ; vel etiam absque litis motione ; si *litteræ prohibitoria*, & *protestatoria*, coram personis *authenticis*, vel in locis *Credibilibus* legitimè confectæ, in judicio producantur, dixi : *ante completionem temporis requisiti* ; nam post elapsos legitimos præscriptionis annos, nec *prohibitio* ulla, nec *admonitio*, aut *litis motio* quidquam operatur. P. 1. T. 79. & Kitt. c. 4. §. 20. Unde *Contradictiones*, ac *Prohibitiones* renovari in-

fra tempus præscriptionis debent: ne ab una Contradictione, aut litis motione, usque ad alteram computando, tempus præscriptionis compleatur. P. 3. T. 15. & Kitt. loco cit. Unde patet, possessionem debere esse pacificam. i. e. Possessor non debet contradictione legitima, aut litis motione interpellari: secus enim non habebit possessionem ad præscribendum requisitam.

4. *Quod tempus præscriptionis attinet, insistendo juri Civili, ex quo nostrum est; aliud est breve, aliud longum, aliud longissimum, aliud immemoriale, Præscriptio brevis temporis dicitur; quæ tribus, & pluribus, aut paucioribus infra decennium: longi temporis; quæ decem, viginti, (quæ duo tempora dicuntur etiam ordinaria) longissimi temporis; quæ 30. 40. &c. annis compleatur. Præscriptio immortalis temporis est; cujus initium superat memoriam hominum nunc viventium: quod jure Civili, & Canonico, annum centesimò; jure autem Ungarico, sexagesimò majorem comprehendit. Unde etiam testimonia hominum, ultra 60. annos non acceptantur. P. 1. T. 39. brevi tempore præscribuntur: res mobiles; longo tempore verò, res immobiles; inter absentes quidem 20. inter presentes autem 10. annos complectente. ita jus Civil. & Canon.*

5. In Ungaria præscriptio super Bonis, ac juribus possessionariis, Reg. libus, *centum*; Ecclesiarum, *quadraginta*; Nobilium, *triginta duorum*, Civium verò olim *duodecim*, nunc instar Villanorum, *anni unius*, & *diei curricula* expletur. *P. 1. T. 78. & P. 3. T. 15.* in actibus quoque potentiariis, etiam inter Fratres indivisos; post *32. annos* præscriptio incurritur. *ibidem.* Ubi notat *Kitt.* hanc præscriptionem, non tantum ad Bona, ac jura se extendere; sed etiam ad Processus Causarum, super iisdem Bonis motarum, aut movendarum; ita ut post *32. annos*, litem de iis movere, aut motam suscitare, nemo valeat. *c. 4. q. 24.* contra, verò si quæ Bona non subint præscriptioni, nec motiones causarum circa eadem Bona, suberunt præscriptioni: motiones enim causarum, ac processus, sequuntur naturam ipsorum Bonorum. *Idem q. 21.*

6. Cæterum nec *Persona* omnes præscribere, nec *res* omnes præscribi possunt. Tales personæ sunt, quæ rem non possident *suo nomine*, sed *alienò*; ut est *Debitor ex mutuo*, *Usufructuarius*, *Depositarius*, *Pignoratarius* &c. item omnes illi, qui sunt incapaces *Domini* acquirendi. Confer hæc cum iis, quæ de *Debitis*, ac de *Impignorationibus* diximus. Similiter *res* aliquæ non possunt præscribi; uti sunt *via*, & *platea publica*, *res*

sacra, & ad cultum Dei immediatè deputatæ; uti *Calices*, *Templa*, *Cameteria* &c. item *res furtivæ*, vel *vi occupatæ*, non nisi longissimo tempore præscribuntur, idque non ab ipso *Fure*, vel *Occupatore violento*; sed ab alio *bonæ fidei* Possessore: nisi priùs *vitiū* purgatum sit, i. e. nisi *res talis*, ad suum *Dominum* redeat, vel ad *bonæ fidei* possessorem, à *Fure* primùm; deinde ab hoc ipso Possessore ad *tertium* perveniat. ita *Pirhing*, *Pichler*, *Kitt. &c.* hinc si *rem furtivam* à *Fure* ipso emas, vel donò accipias, eamque *bona fide* per 32. annos possideas; tunc illam præscribis. Si verò tu *rem eandem* iterum alteri des; tunc is (modò uterque habueritis *bonam fidem*) etiam tempore *breviori* præscribet: sic enim jam tollitur *vitiū*. Item præscriptio inter *Fratres indivisos*, relatè ad *bona cõmunia*, locum non habet: *Sorores* tamen, ubi in *pacifico Dominio* bonorum, *jus fæmineum* non concernentium, per 32. annos fuerint, præscribunt contra *Fratres*: quia istæ hac in parte pro *Extraneis* reputantur. P. I. T. 46. & 78. & *Kitt. q. 1. c. 4.* item in *Metis rectificandis*. P. I. T. 78. & 85. quantùm nempe ad *particulas* quasdam, à *membro principali*, sive per *exundationes*, sive aliter *avulsas*: nam *integræ possessiones*, e. g. *Villa*, in *alieno fundo*, sine ullius *contradictione* ere-
 , &ta, &

eta, & pacificè possessa, præscriptionem admittit. *ibidem.* confer hæc cum dictis de *Divisione Bonor.* item de *Metis.* Denique in *Dotalitiorum,* & *Quartalitorum* solutione nunquam præscribitur. P. 1. T. 103.

7. Postremò *Dormire* dicitur præscriptio; tempore hostilitatis intestinæ, vel contra personas, in captivitate apud Infideles detentas. P. 1. T. 79. Quod *Kitt.* extendit etiam ad eos, qui *domi* capti detinentur. c. 4. q. 22. item contra eos, qui ex pietate, vel metu Principis, secuti sunt patrem in exilium. T. 79. *cit.* si tamen priùs inchoata fuit præscriptio; tunc cessante hoc impedimento, iterum incipit currere; & cum tempore præcedente continuari. Demum contra eos, qui ob *etatem illegitimam,* vel alias legales causas; ut quia sunt *sub aliena potestate,* agere pro se non possunt. *Kitt.* c. 4. q. 22. ideò autem contra hos, aliòsque hic relatos, dicitur *dormire* præscriptio: quia adversùs illos, in his circumstantiis præscriptionè allegare nemo potest. *Jure Ungarico* dormivit præscriptio, præter alia tempora, novissimè à Festo *S. Georgii,* anni 1703. computando, usque ad idem Festum anni 1711. ut habetur A. 70. 1715.

TITULUS XXXI.

De Privilegiis Variis.

Num. 1. **P**rivilegium communiter definitur: quod sit *lex privata, speciale à aliquo beneficium, vel favorem, contra, aut præter jus concedens.* ut cum à legitimo superiore, uni, vel pluribus personis particularibus, aut etiam *Collegio, Communitati, Ecclesia, Oppido vel Villa,* cum aliqua *Ita* bilitate conceditur facultas, aliquid præter, vel contra legem communem agendi, aut omittendi. *P. 2. T. 7.* omnia autem privilegia, cum clausula: *de cuius, vel quorum notitia, Nos talis homo certificavit, vel asscuravit &c.* annullantur. *P. 2. T. 16.*

2. Duplex autem est privilegium; nempe *generale, & speciale.* *Generale est,* quod *Universitati, vel Collegio, ut Civitati, vel Capitulo* conceditur: & illud est *perpetuum.* *speciale vero est;* quod personæ duntaxat datur: & istud cum persona extinguitur: nisi ad *Hæredes* extendatur: ut est privilegium *Nobilitationis.* *P. 2. T. 7.* clariùs hæc ipsa *Canonista, ac Civilista:* qui privilegium dividunt in *Reale, & Personale.* *Personale est,* quod *immediatè, ac directè* confertur certæ personæ, ratione solius personæ: ut si quis *vitâ comite,* eximatur à *com-*
muni

muni aliquo onere : & hoc *Verbôczius* vocat *Speciale*, extinguiturque cum eo, cui datum est. *Reale* est, quod *rei*, à persona distinctæ, confertur immediatè ; licet *mediatè* redundet in utilitatem personæ, talem *rem* possidentis : sive demum illa *res*, sit *Fundus*, aut *Domus*, seu *Communitas*, aut *Dignitas*, vel *Officium* : & hoc privilegium, à *Verbôczio* dicitur *Generale*, estque *perpetuum* ; nempe quamdiu talis *res*, *officium*, vel *communitas* durat ; nisi *clare* ad certum tempus restringatur. Talia privilegia sunt *Civitatum*, *Academiarum*, *Officiorum* ; ut *Palatinatûs*, *Prelatura*, *Judicatûs* &c. huc revocatur *Jus Nundinarum*, *Vadum*, *Telionorum* exigendorum, *Exemptionum* à *Decimis* &c. hæc enim privilegia ipsis *locis*, ac *rebus* inesse censentur ; cum quibus transeunt in eos, qui talia *loca*, *res*, vel *officia* obtinent, aut talis *Communitatis* membra fiunt. *AA. comuniter.*

3. Unde videndum est, utrùm privilegium dirigatur ad *Personam* ? an ad *Rem*, vel *Officium* personæ : quando enim privilegium confertur alicui, sub nomine *Dignitatis* ; ut *NN. qua hoc*, aut *illud officium gerenti*, vel cum addito : *tibi*, aut *vobis*, ac *pro tempore constitutis* &c. vel si solum *Officii* nomen ponatur ; Tunc enim est privilegium *reale*, ac *perpetuum*, ita ut quiscunque illud officium habeat, eodem

privilegiò fungi possit. Contrarium fit in *Personali*, quò, si *persona privilegiata* moriatur, alter uti non potest. *AA.*

4. Inhærendo jam *Textibus Juris Ungarici*, sciendum est imò. generaliter omnium, & omnia Privilegia, per jus commune, seu per *Decretum* tolli, & invalidari; idque in illis casibus; in quibus *expressa mentio*, de aliquo Privilegio facta fuerit, Privilegium autem cui non fuerit *expresse derogatum*, per *legem contrariam*; non invalidatur, etiam stante lege contraria. *P. 2. T. 8.* vide de *Legibus. N. 4.* 2dò. potest *Dupliciter* considerari privilegium; nempe in quantum *ex mera auctoritate Principis*, ritèque ac legitime procedit: & in quantum non; sed in damnum aliorum vergit, vel aliàs *constitutioni cõmuni* contrariatur. *primum* (ad quod pertinet *Bonorum caducorum Donatio*, aut exemptio à *Tricesimis* &c.) semper observari debet; modò juribus aliorum *manifestè* non præjudicet. *P. 2. T. 9.* Neque enim Principi data est auctoritas, legibus, communi Regni consensu firmatis, cum manifesto Regnicolarum præjudicio, contraveniendi. *arg. P. 2. T. 3. & T. 11.* vide de *Legibus.* unde *secundum* privilegium; si in præjudicium alterius, jam prius privilegiati vergat; tunc nec est legitimum, nec validum. Hinc si prius Princeps

tibi

tibi contulisset privilegium, exigendi à certa Civitate *Tributum*, illámque deinde sine tuo consensu libertaret à tali *Tributo*; hujusmodi libertatio, utpote tuo privilegio præjudicans, non teneret, censereturque Princeps non fuisse per talem Civitatem, bene informatus. P. 2. T. 9. Quare nec Jobbagonem alicujus, Princeps nobilitare potest, cum præjudicio Domini terrestris; ut dictum est verbo: de *Jobbagonibus*. N. 3. nam *Rex omnia possidet duntaxat Imperio; singuli autem Dominio*. ita Seneca.

5. Privilegium duobus modis intelligitur juribus aliorum præjudicare. Imò, ratione temporis: quia prius emanavit privilegium alterius *contrarium*; quod non potest tolli, per posterius, etiam cum *cum clausula derogatoria*. P. 2. T. 10. Unde non habet, in materia privilegii, locum *Brocardicon* illud: *priora per posteriora tolluntur*: nisi in casu, quò juri alieno per posterius privilegium, manifestè non præjudicatur. *Indultum nempe à jure (seu privato, seu communi) beneficium, non est alicui, sine causa auferendum*. Reg. Jur. 17. in 6. Quare si quod privilegium juribus tuis contrarium, per quempiam, à Principe impetretur; debes *solemniter*, præsertim tempore publicationis, contradicere, ac protestari: ne *tacens, consentire vindearis*. quamvis neglecta, tempore

publicationis protestatio, possit etiam in loco authentico interponi, extractis superinde litteris testimonialibus; vel denique tunc, cum primum innotescit, præjudiciosum tibi privilegium emanatum esse. *praxis*. Ac siquidem vi talis privilegii, ante cognitam judicialiter illius legitimitatem, non curatâ tuâ contradictione, aliquis s. in jus tuum ingerat; tunc si ad primam Comitum, vel Vice-Comitum admonitionem, non desistat, in communi talium jurium æstimatione convincendus, & vi ejiciendus erit. *A. 59. 1492. & A. 78. 1655.* Caterum si tu habeas antiquius privilegium; quantumcunque alter, recentius privilegiatus, protestetur; tu jure tuo mordicus utere. Excipe casum, in quo aliquis ex Rustico, Nobilis factus esset: talis enim ipso factò à quibusdam; ut à solutione *Vectigalium*, &c. eximitur. *P. 1. T. 6. 2do.* præjudicat privilegium juribus alienis, *ratione loci*: quia *Vectigalia* fluviorum, seu *Vada* concedi de jure non possunt ulli, nisi ea loca, in quibus conceduntur, ab aliorum Dominorum locis, pro quibus jam prius erant concessa; distent ad minus uno milliari. *P. 2. T. 10.* licet possint etiam propinquius concedi; si vel priora jam desissent, vel illis, per *Vada* posteriora, notabile damnum non adferretur. Idem est de *Nundinis*, quoad distantiam locorum; modo eodem.

eodem die non celebrentur Nundinæ posterius concessæ; quò celebrari solent prius concessæ, cum manifesta harum destructione. *ibidem*.

6. Ex his deducitur: non valere privilegia, siue contra jus privatum, siue contra leges Regni, & approbatam ejusdem consuetudinem, à Principe emanata: ut si cui Rex *statutorias litteras* concederet, *cum Gratia*, quòd scilicet non obstante *annuali revolutione jam transacta*, *Donationem aliquam, Judices executioni demandare teneantur*, quia nempe istud legibus Regni hujus aperte contrariatur. Idem est, de iis privilegiis, quæ aliquibus concederentur, idque sine Regni consensu; quòd in *sedibus Judicariis Comitatum*, coram Comitibus Parochialibus, Respondere ad cujusvis instantiã non teneantur; vel juramentum sibi adjudicatum, in persona deponere non sũnt obligati. *P. 2. T. 11. & A. 78. 1655.* ubi, non obstantibus hujusmodi illegitimis privilegiis, usque ad cognitionem *illegimitatis eorumdem*, prioribus juribus insistendum declaratur. Hinc semper adjici solet, ac debet clausula: *salvò jure alieno*, *P. 2. T. 9. & A. cit.* quæ clausula, licet *omissa*, haberi tamen debet pro *expressa*: cum semper præsumendum sit de Principe; quòd is plus facere non velit, quàm legitime possit: *saniorque est hæc argumentatio: Princeps non*

potest facere hoc sine lesione juris alicujus, aut legum patriarum, quas se servaturum sanctè promisit: ergo non vult hoc facere efficaciter. Quàm hæc: à Principe datum est privilegium, aut Rescriptum, ut hoc fiat: ergo vult efficaciter, potestque velle legitime, ut hoc fiat. Cùm certum sit, sæpè Principem malè informari, & ex mala Exponentium informatione, sæpè dari Rescripta manifestè illegitima, neque ad faciendum, aut omittendum aliquid, obligantia.

7. *Quer.* Quot modis amittatur privilegium, careatque firmitate? *R.* præter dictos hæctenus modos; invalidatur privilegium, ac cessat imò. per usum contrarium. P. 2. T. 12. ut si habeas privilegium, non solvendi Decimas, aut Telonium; tu tamen, id exigenti, absque ullâ protestatione persolvas: id quod extendunt AA. ad omnia privilegia onerosa negativa (non item, si sint merè gratiosa, ut est privilegium non jejunandi) seu quæ sunt in præjudicium alterius; uti Exemptiones à solvendis Tributis Telonii: à Jurisdictione Ordinarii &c. Idem videtur censendum, saltem quoad aliquos effectus, si sylva, aut pratum tuum sit exemptum à quibusdam aliorum usibus: tu tamen alios illis pacificè uti, scienter permittas: modò privilegium sit tale, cui quis etiam expressè renunciare possit: secùs enim, licèt quis non con-

tradi-

tradicat; nec tacitè censetur renunciare. Quot verò *actus*, quantumve *temporis*, hac in parte requiratur? ferè arbitrio Judicum relinquitur: in multis sufficit *usus annualis*; in aliis etiam brevior. Vide de *Damnīs*, 2dò. tollitur privilegium, per *malum* ejusdem *usum*, seu *abusum*: ut si habens *jus Gladii*, malefactorè comprehensum, non punias; sed eum pro pecunia, vel alio ex respectu, dimittas impunè. P. 2. T. 12. huc refer *Excessus*, quos aliquis *confidentia* privilegii, patraret: *quia meretur privilegium amittere, qui concessa sibi abutitur potestate.* *ibidem*, 3tò. per *non usum*, seu dum quis tempore debito, non utitur privilegio. ut si quis à Rege (vel *Palatino*) Bonum aliquod *Fiscale* dono accipiat, & se *intra unum annum* statui non curet. *ibidem*. & P. 1. T. 32. & A. 48. 1715. Idem sentiendum est, de aliis *litteris privilegialibus*, puta; *Nundinas*, aut *Vada* *cupiam indulgentibus*: quæ pariter promulgari in Comitatu *infra annum* debent. P. 2. T. 12. Huc referunt communiter etiam *litteras Armales*, aut *Teloniales*. Privilegia pariter *obsoleta*, quæ scilicet longo tempore non erant in usu, vim nullam habent: licèt de novo confirmarentur. A. 17. 1622. & A. 45. 1649. In his enim *Gratia Regis* nihil operatur. P. 2. T. 11. Error tamen aliquis in *processu* talium *litterarum*,

rarum, ex parte *Executorum* commissus, non
 vitiat *Donationem* ipsam; modò, ubi cogni-
 tus fuerit, corrigatur. *ibidem*. 4to. perditur pri-
 vilegium, per *Crimen lese Majestatis*, aut *No-*
tam Infidelitatis. 5to. si in alterius *enorme*
damnum redundet. 6to. si judicialiter decida-
 tur, illud esse *nullius valoris*; aut sententia
 contra illud, jam exhibitum, lata sit: secus
 autem est, si *erroneè* privilegium damnetur;
 tunc enim per *Novum* iudicium resuscitatur.
 7mo. per *expressam*, aut *tacitam* renunciatio-
 nem: id quod non habet locum in privilegiis,
Communitati, aut *Officio* alicui concessis: his
 enim privilegiis, nemo *privatus* validè renun-
 ciat: neque *tacita renunciatio* fieri censetur,
 per quemvis *non usum*, sed solùm tunc,
 quando quis privilegiò suò uti poterat, atque
 etiam debebat, & tamen non est usus. 8vo.
 per posterius derogatorium prioris; idque vel
in toto, vel tantum *in parte*: quando videlicet
 utrumque emanatum est ad *eandem Personam*,
 vel *Communitatem*. 9no. perditur privilegium,
 per *expressam* Principis concedentis revocatio-
 nem: cum nempe ex causis rationalibus *clare*
insertis, privilegium à se concessum, revocat: se-
 cus enim nec Principis revocatio tenet, ita hæc
 quoad substantiam P. 2. T. 12. Quibus adde
 generatim privilegia illa, quæ cum *insolitis*
clan-

clausulis, vel à non habente potestatem, emanant; vel non cum debito sigillo, aut subscriptione expediuntur. vide de Cognition. Falsarum Litt. item de Litteris.

TITULUS XXXII.

De Probationibus, & Præsumptionibus.

Num. 1. **P**robatio, est Ostensio rei dubie, & controversæ, Judici legitime facta: Eaque fit per Testes, Scripturas, Conjecturas, Confessionem propriam, Jusjurandum, per Evidentiam facti, aut Præsumptionem &c. quæ exprimuntur his versiculis:

Aspectus, sculptum (sigillum) Testis, Notoria scriptum.

Jurans, Confessus, præsumptio, fama probabit. Ubi tamen observa: famam saltem per duos Testes constare debere; nec ad probandum sufficere; si quis dicat: Famam de hoc, aut illo facto esse, seu homines passim sic loqui. Nisi saltem duos determinatè nominet, à quibus id audivit. ita Communis. Alia Probatio est plena; alia semiplena. Plena est, quæ se sola, plenam fidem Judici facit; ac proinde ad ferendam sententiam sufficit: qualis ferè est oculata Revisio.

P. 2. T. 41. *semiplena* est, quæ aliquam; non tamen *plenam* fidem facit: adeoque non sufficit ad ferendam ordinariè sententiam. Talis proba resultat, si *unicus*, vel plures quidem, sed *singulares* Testes deponant; i. e. si diversi diversimodè testantur: item si *instrumentum* sit tantum *privatum*; *juramentum suppletorium*: item *fama*, *auditus simplex* &c. AA. *passim*, & P. 2. T. 27.

2. *Effectus plena probationis* sunt 1. secundum illam ferenda sententia. 2. plenè probans intentionem suam, eam juramentò firmare non debet. 3. Is, contra quem plenè probatum est, non permittitur juramentò se purgare. *Effectus Semiplena probationis* sunt, 1. Dat locum juramento *Suppletorio*, per Actorem præstando. 2. Dux *semiplena*, faciunt unam *plenam*, idque in *causis Civilibus* non arduis. 3. Illa nunquam sufficit ad ferendam sententiam *condemnatoriã*; nisi in *causis modicis*, aut *valde obscuris*. vide *Canonistas*, & *Civilistas h. t.*

3. *Præsumptio*, quâ sæpissimè utimur, est *triplex*. 1. *Violenta*, ut si suspectus, cum suspecta; nudus cum nuda (si sint mali capaces) in eodem lecto reperiatur: tunc enim peccatum præsumitur. Et hæc præsumptio, nisi contrarium certò constet) *Præsumptio enim cedit veritati*) sufficit ad alicujus *condemnationem*.

nem, saltem extra *panam capitalem*. Kitt. c. 6.
 9. 7. *Vivium citans*. 2. *Probabilis*; & hæc probat *semiplene* tantum: penes quam ad *Torturam* procedi potest. 3. *Levis*; quæ oritur ex levibus fundamentis, ut ex locutione levium personarum, &c. & hæc præsumptio nihil per se probat, ideoque rejicienda est à Judice. Kitt. loc. cit.

4. Regulariter *Actori*, incumbit *proba* in omnibus causis; nisi fortè is *presumptionem* aliquam pro se habeat: eoque non probante, *Reus* absolvendus. P. 2. T. 32. Unde *Actor* semper paratus esse debet. P. 2. T. 84. Cæterum etiam *Reus* debet probare, siquid contra *Actorem* affirmet; non item, siquid sibi objectum, simpliciter neget: nisi ultrò in se recipiat onus probandi, vel juramentum eidem à Judice deferatur. quamvis interdum uterque *Reus*, & *Actor* est; in quantum uterque probat, & respondet. Potissima probationis species est *Oculata Revisio*, quâ utimur 1^{mò}. In Bonis per alium violenter occupatis. P. 2. T. 41. 2^{dò}. In causis *pignoratitiis*, Bona reluendo. 3^{tiò}. In *damno infecto*; seu dum per Judicem monemus vicinum, ut ruinam ædificii sui prævertat, ne nobis inde aliquod damnum creetur; curamúsque visitari tale ædificium. 4^{tiò}. In Causis *Metalibus*. 5^{tò}. Dum quæritur: an *vulnus* aliquod sit le

fit lethale? *6to.* Dum per pecora aliena, nostras
segetes, Vineæ &c. damnificantur. & hîc, ferè
 ut in *Communi inquisitione*, adhiberi solent Per-
 sonæ juratæ, Testes, ac vicini. Vide de *Ju-
 ramentis Testibus.*

TITULUS XXXIII.

De Procuratoribus, seu Ad- vocatis.

Num. 1. **P**rocurator, per Canonistas, &
 & Civilistas, in genere, est
 ille, qui aliena negotia, man-
 datô Domini administrat, ejusdem personam
 gerendo; *Advocatos* etiam toties, quoties ne-
 cessum fuerit, constituendo, & de jure revo-
 cando. Quem sic descriptum, Nos *Plenipotenti-
 arium* vocamus: qui constitui potest vel *gen-
 eraliter* ad omnes causas, vel *specialiter* ad
 determinatas in *plenipotentibus* aliquas: idque
 corâ *locis Authenticis*, vel Principe nostro, Judi-
 cibusque Ordinariis, eorundemque Protono-
 tariis. P. 2. T. 13. Ulad. D. 1. A. 97. imò
 per A. 35. 1723. etiam in *sede*, vel *Congre-
 gatione* Comitatus, aut coram *supremo*, vel
Vice-Comite cum *Judice Nobilium*, & *Jurato.*
Archi-Episcopi verò, & *Episcopi*, nec non
Comites

Comites perpetui ; uti *Poſoniensis, Temesiensis* (non tamen alii , uti nec *Episcopi Titulares. com. syst.*) ſub propriis ſigillis poſſunt conſtituere. *P. 2. T. 13.* & licet *Procuratoris*, ſeu *Advocati* reſponſio, revocari poſſit : non tamen *plenipotentiarum* : cum ejus reſponſio habeatur pro *propria* Principalis reſponſione ; *propria* verò reſponſio revocari non poſſit. *Ulad. D. 5. A. 15. & Kitt. c. 8. q. 23.*

2. *Procurator, Advocatus, & Cauſidicus*, more noſtro, idem ſignificant ; poteſtque conſtitui vel *litteratorie*, eò, quò ſuprà dictum eſt, modò ; vel, à *Prelatis* quidem, *Baronibus Regni*, ac *perpetuis Comitibus*, etiam ſub proprio ſigillo. *P. 2. T. 13.* vel per *quemvis Principalem* etiam *verbaliter*, coram *Judice cauſæ*. Quæ *verbalis* conſtitutio, olim durabat, in *Tabularibus* quidem, pro eo tantum termino ; in *Comitatu* autem per *tres ſedes Judiciarias*. *Kitt. c. 10. 11. q. 7. 26.* qua in re *proxim* locorum conſule. *litteratorie* conſtitutus *Procurator*, coram *Judice* allegativè dicit : comparere ſe cum *litteris Procuratoriis* ; declarando *Judicem*, vel locum *authenticum*, ubi *expediæ* ſint : & eas *Adverſario* petenti *producere* tenetur. *A. 34. 1574.* *Verbaliter* autem conſtitutus, *compareret*, allegando : *Cum Noſtris* (quòd ſi *absque ullius Mandato* *comparuiſſe* deprehedatur, *con-* vincitur

vincitur in *Emenda lingua*. Kitt. c. 10. Q. 25. Eadem pœna manet illos Procuratores, qui *prorogationem indebitam* pro suo Principali impetrant. *Math. Reg. D. 6. A. 7.* vide quædam huc pertinentia, de *Litteris*, ac *Birsagiis*.

3. Procuratores, ad imitationem juris Canonici, & Civilis; olim sensu *D. 5. Math. A. 7.* juramentum Calumniæ deponere debebant: quòd nempe scienter nullam causam injustam susciperent, neque ullo pacto cum parte adversa colludere vellent; secùs facientes, in *pœna Aucariorum*, seu perjurii, convincebantur. *A. 27. 1567.* sed hoc juramentum sublatum est per *A. 34. 1574.* At juxta *A. 38. 1723.* iterum consuetum juramentum (semel tamen duntaxat) deponere priùs, quàm Causas agant, obligantur. Vi cujus non tantùm à collusionem, cum Adversario, abstinere; sed neque causam susceptam sese deserturos, aut *amicabilem* impedituros, disertè jurant. Ubi licèt nulla pœna sit posita; si tamen hoc juramentum violarent, *penam Aucariorum*, sensu *P. 2. T. 30.* haud effugere viderentur. Testimonium autem sui jurisjurandi, ab eo habere debent, ac solent *litteratoriè*, coram quo juramentum deposuère. *salariò* denique per Judices determinandò, contenti esse, nec de *quorâ* *lis*, & *parte acquisitionis*, cum *Causantibus* con-

bus convenire, nec profusas *Allegationes*, vel *Exceptiones* tribus plures, facere jubentur. *A.* 38. cit. & *A.* 43. 1729. Ubi nec *Allegationes*, ultra *quadruplicam*, extendere permittuntur.

4. Inter alia *Juris remedia*, est *Revocatio* Procuratoris: quod nihil est aliud, quam responsionem ejus, tanquam *mendosam*, in iudicio factam, retractare. *P.* 2. *T.* 79. Circa hoc, observanda sequentia. 1mo. hæc *revocatio* debet fieri per ipsum *Principalem*, aut ejus *Plenipotentiarium*: quem Procurator, se malè respondisse animadvertens, de hoc admonere debet. 2do. *Revocatio* fieri debet (seu in, sive extra iudicium) coram eodem *Judice*, vel homine, per ipsum deputato, coram quo responsio facta fuit. si autem causa est appellata, vel prior *Judex* officio decessit; tunc coram *Judice* *Appellationis*, vel qui priori successit. *ibidem*. 3^{io}. In *longis causarum processibus*, ante; in *brevibus* etiam post *sententiam definitivam*, fieri potest. *P.* 2. *T.* 80. confer *A.* 39. 1729. ubi in causis *Curia Regia*, iisque *longa litis*, in *ultimo eandem termino*; non nisi ante *definitivam*: in *anterioribus vero terminis*, etiam post *definitivam*: in causis *verò brevis litis*, cujuscunque *Fori*, semper *ante sententiam*, fieri precipitur. Excipe, quoad *breves lites*, co-

sum, quô quis post sententiam quidem, Procuratorem revocaret; sed executionem sententiæ non impediret, verùm *extra Dominium* penes *Novum* ageret. *A. 39. 1729. 4to. in Tabula Regia*, sub eodem judiciorum termino, semper cum *minori onere*, sex videlicet floren. peragitur. *P. 2. T. 80. Eodem tamen die*, quô sententiâ fertur, sine ullo onere. *ibidem. In Termino* autem sequenti, cum *majori onere*. ; nempe 200. flor. nisi (ut habetur *A. 39. cit.*) aliud etiam *Remedium Juris*, executionem per se impediens, ipse revocans adhibeat; causaque non factô ipsiusmet Judicis, seu per consuetam *Rejectam* Judiciariam, in alium terminum extensa fuerit. *5to. Ultimò* Judiciorum die, non admittitur *Revocatio*; nisi in casu legitimo: ut si *hâc ipsâ die* responsionem *erroneam* fecisset; vel *Principalis*, ad locum Judicii, priùs comparere nequivisset. *P. 2. T. 80. sub fin. 6to. ut olim in Foro Proto-Notariali*; sic hodie in *Districtuali*; & alio quovis Foro, per Principem, aut articulariter delegato: item in *Foro Ecclesiastico Metropolit.* cum onere 6. floren. *7timò. Coram quibusvis* Judicibus Comitatus, sive in *sede*, sive in *Partibus*, cum onere 3. duntaxat flor. *P. 3. T. 6. & Kitt. c. 8. q. 27.* quod *usus* extendit etiam ad *Forum Ecclesiasticum Diocesenum*, ac *Civicum*, sensu *P. 3. T. 11.*

Nota hîc incidenter : ex Judicibus, eorûmque Aſſeſſoribus cujuſvis Fori, *Procuratores* fieri in eadem cauſa haud poſſunt. *Mat. Reg. D. 3. A. 14.*

ſ. Ut autem hoc *Remedium* revocationis utile ſit, præter deponitionem oneris, ratio *Revocationis* dari debet : neque, revocatæ *Procuratoris* allegationes, reiterari poſſunt ; ſed novæ *in continenti* afferendæ : niſi neglectis *mediis depulſoriis*, *Procurator* præcipitanter ſe in *cauſa meritum* imiſiſſet, & ideo revocaretur : tunc enim poſſent allegari eadẽ rationes meritoria. *A. 39. 1729. & Kitt. c. 8. q. 28. 2dò.* Si *Revocatio* fiat in *Judicio*, tunc onus ſtatim deponi debet ; non item, ſi *extra Judicium* : ſed ſatis eſt, illud *Judici*, & *Adverſario* promittere. Hic tamen cautus ſit, in recipiendo ad ſe dicto onere : quia deinde cogitur admittere revocationem *Procuratoris*. *Kitt, c. 8. q. 22. 3tîo.* Ante *ſinalem ſententiam* revocari poſteſt in omnibus cauſis, in, & extra *judicium*, cum ſolito *onere*, & ſine *Gratia* *Principis*, aut beneficio *Novi. P. 2. T. 81.* ita ut omnis proceſſus, pura : *Inquiſitionis*, *Reviſionis* &c. in mendosa reſponſione *Procuratoris* fundatus, corruat : imò etiam *Faſſio* *Procuratoris* *damnoſa*, ſub onere 200. *ſloren.* revocatur. *ibidem in fin. 4tîo.* Admittitur hæc *Revocatio*, etiam poſt calum-

calumniam allegatam , ac productionem litterarum : sed in secundo casu , non secùs ; quàm si *Causans* personaliter , vel ejus *Plenipotentiarius* adsit. Revocatus verò potest causam continuare , vel ei alter substitui. *A.* 39. 1729. 510. Non admittitur hæc revocatio in *quinque Casibus* , & aliis per *A.* 10. 1723. ad actum *majoris potentie* reductis. *Ulad. D.* 4. *A.* 13. *A.* 56. 1550. vide de *Actibus potentiariis*. Item de *Judiciis*.

TITULUS XXXIV.

De Prorogatione , aliisque Pupillorum Privilegiis.

Num. 1. **P**rorogationis nomine , veniunt *Exceptiones* pleræque *Dilatorie* vi quarum causa , vel jam inchoata , condescendit , ac suspenditur ; vel inchoari , ante certum terminum , seu tempus , legitimè non permittitur. *Kitt. c.* 4. *q.* 4. atq; 17. Gaudent *Prorogatione* , imò , *Novi Prælati Ecclesiarum* , habentes *Bona* , à *Capitulo* , vel *Conventu* , divisa : ita ut per *unum annum* ab aditis *Bonis* computandum , ratione talium bonorum , ad *litem* cogi non possint. 2dò. *Pupilli* , usque ad *ætatem legitimam* ; ita ut re-
sponde-

spondere infra hoc tempus, in Judicio non teneantur. *P. 2. T. 50. & P. 1. T. 129.* His per *usum* annumerantur *Vidua*, per *unum annum luctus*, si autem Pupilli sint *legitima etatis*, dum Pater moritur; tunc relatè ad causas, bona possessionaria, & productionem litterarum concernentes (non item in aliis; quod *Kitt. c. 4. q. 17.* extendit ad omnes, *Prorogatione* gaudentes) & vivente Patre motas, habent pariter *unum annum* Prorogationis. *P. 2. T. 50. 3tiò.* Eadem Prorogatione gaudent *Absentes*, usque ad reditum; utpote qui extra fines Regni, in bello, in servitiis, aliisque obsequiis Regis, vel Regni occupantur. *Mat. Reg. D. 2. A. 6. 7. & Ulad. D. 1. & 2. A. 71. & 14.* uti & studiorum causâ absentes. *Ulad. D. 4. A. 1.* quæ omnia intelligenda; si *litteræ Prorogatorie* à Rege, vel Palatino, superinde extractæ fuerint. *Stylus. & Kitt. c. 4. q. 24.* Qua in re, si quis falsam absentia causam alleget; in *Emenda lingua* convincitur. *Mat. A. 6. & 7. cit.* falsa autem causa esset, si nullum ex dictis *Prorogationis* titulis haberet. In ea dem verò causa, nec ob dictos titulos pluries, quàm *semel* datur. *Ulad. D. 6. A. 9.* vide de *Excusatione rationabili*, quam *Kitt.* ad *Prorogationem* reducit.

2. De *Pupillis*, noto sequentia imò. Orphan, durante eorum ætate pupillari, in causis

contra ipsos motis, respondere (saltem in propria persona) non tenentur: verùm productione *litterarum Revisionalium*, ab omni lite, tempore ætatis illegitimæ mota, liberantur; demptis causis, tempore Patris ipsorum inchoatis. P. 1. T. 129. Imò etiamsi ex ignorantia responderent; nihil ipsis præjudicaret: in hujusmodi enim non aliter, quàm per Tutorem respondere tenerentur. Ac si juramentum ipsis in persona adjudicaretur, illud ad *primum* legitimæ ætatis *annum*, differri deberet, *ibidem*. T. 30. 2dò. Pariter in casu, quo *Statutioni*, & *Introductioni*, vel *Metali reambulationi* aliquorum Bonorum, nomine Pupillorum quicumque contradixerit, ad *Tabulam Regiam* evocari possunt, ac per *Tutores* suos respondere compelluntur: cùm in hoc casu magis dicendi sint *Actores*, quàm in *causam Attracti*. P. 1. T. 131. Ex hac causali patet; Pupillos posse agere; licèt non possint in causam attrahi. Si tamen *Statutio*, vel *Reambulatio*, per aliquos in Bonis, in quorum actuali pacifica possessione Orphani sunt, peragatur: tunc *Contradictione*, & *Inhibitione* uti, omninò debent: ne secùs juri-
 bus priventur; respondere tamen hoc casu nec per se, nec per Procuratores, ante legitimam ætatem tenentur. *ibidem*. 3tiò. Si quis hujusmodi Orphanos, titulò *Actuum potentiariorum*

tiariorum (asserendo per ipsos, aut ex ipsorum commissione eos patratos esse) in jus vocantur; mox in homagio illorum convincetur. P. 1. T. 32. Et quamdiu ad ætatem legitimam non pervenerint; nec cum, nec absque scitu Tutorum aliquid agere possunt. *ibidem*. Confer hoc cum paulò ante dictis. 410. *Ætates* porro Pupillorum *revidentur*, per Judices Regni ordinarios, eorumque Protonotarios, aut in locis Credibilibus: annotando in litteris *Revisio- nalibus diem, annum, locum, Comitatum*, in quo: Item *ætatem, & nomen*, atque *Cognomen Pupilli*, ejusque Parentum. P. 1. T. 27. *Styl.* Quamquam *Jurisperiti* existiment, quòd hæc *Revisio* etiam per Juratos Tabulæ Regiæ, tum in Comitatu, vel liberis Civitatibus, coram ejus, vel eorum Magistratibus fieri possit. Vide de *Ætate Puerorum*, de *Fass.* Item de *Tutor.* &c. Quoad *prescriptionem* contra Pupillos, vide de *Division. Bonar. N. 3.*

Cùm *Kitanich*, Exemptiones vocet nomine *Prorogationis*; Notandum hìc: quòd contra omnia *Mandata*, cum insolitis *Clausulis*; vel sine *clausula justificatoria* emanantia, Partes excipere possint. Mandata etiam simplicia *Re-executoria*, pro illis, qui in causa egerunt, nullius sunt vigoris. A. 30. 1581.

Pupilli. - - V. de Prorogat.

TITULUS XXXV.

De Quartalitia, seu Quarta Puellari.

Num. 1. **Q**uartalitium, est jus possessionarium, Puellis, & Mulieribus, de Bonis paternis Nobilitaribus hæreditariis, in signum Parentelæ, non *perennali*, sed *redemptibili lege*, & conditione deputatum. *P. 1. T. 88.* solvitur proinde *quarta puellaris* de Bonis Avitis acquisitis, & solum *sexum Masculinum* concernentibus: nam de *Emptitiis*, vel quocunque titulô, etiam *Famini* concernentibus, puellæ habent portiones cum fratribus æquales. *ibidem.* & *P. 1. T. 6. in fin.* qualia autem Bona concernant utrumque sexum? vide de *Bonis Jus Feminæ* &c.

2. *Quarta* igitur *puellaris* exolvitur hõc modo: universa Bona paterna (non aliorum Fratrum condivisionalium) simul cum omnibus pertinentiis, in *quatuor partes æquales*, segregantur: quarum *quarta pars* æstimatur *communis æstimatione*; & in tanta *summa*, vel pars Bonorum, datur *jure redemptibili*, vel (res enim vœnales non tenentur acceptare) *pecuniâ* exolvitur, unâ & eâdem solutione, pro omnibus simul Filiabus, ex eodem Patre progenitis, ser.

tis, serviturâ: hæreditate hujusmodi quarta partis Bonorum, Fratribus; vel aliis successoribus non extantibus, ipsi Fisco Regio, remanente. P. 1. T. 89. & 10. potest tamen quævis Filiarum, suum quartalitium, seorsim petere: unde hæredes cauti esse debent, ne uni (si plures extant puellæ) totam quartam persolvant; sed illam in tot partes subdividant, quot puellæ prætendentes fuerint. *ibidem.* si quarta Bonorum pars, in sortem reversionis, puellis perpetuò (sine præjudicio tamen legitimorum successorum) inscribatur possidenda; tum illa sequetur utrumque sexum. P. 1. T. 17. quid autem faciendum sit, si puella nubat homini impoessionato? vide de *Donationibus N.* 3. sub *medium.*

3. *Dotalitium* Matris, & Avix, simul per unam, & eandem personam quæri non potest. nam si quæram *Quartalitium* Matris meæ, tunc *Dotalitium* Avix (Maternæ) & non Matris quærere debeo: si verò ipsa Mater mea quærat *quartalitium* suum; *Dotalitium* Matris suæ, & non Avix quærere debet. En *obscurum* P. 1. T. 97. *Textum.* Cæterùm tua ex Filia neptis, potest quærere ex iisdem tuis, tanquam Avi sui Materni Bonis, & *quartalitium* Matris suæ, & *Dotalitium* Avix Maternæ: ut patet consideranti. Et hoc est, quod in *Enchyridio Jur. Ung.* dicitur

dicitur : *quartam*, & *Dotem* de iisdem Bonis respectu diversarum personarum, simul quæri posse. Quartalitium secundariò quærens, calumniam incurrit. *P. 2. T. 70.* Tametsi uni Filiarum extradetur; hoc tamen non obstante, potest altera jure experiri; annon Bona ejusmodi concernant utrumque Sexum. *P. 1. T. 90.* vide plura de *Divisione Bonorum.* Item de *Bonis sexum feminineum &c.*

Reg. vel Pala. Homo V. de Test.

TITULUS XXXVI.

De Religiosis Ordinibus.

Num. 1. **O**rdines Religiosorum *Camaldulensium, SS. Trinitatis, & Scholasticarum Piarum*, tametsi (ut *Constitutio* loquitur) aliunde authoritate etiam Regia introduci, & stabiliri potuissent; status, & Ordines Regni, in Ungariam receperunt, voto tamen, & sessione absque omni, eaque sub conditione: ut Bona *Fundationalia* purè *secularia*, & liberæ *Fundatorum* dispositioni subiecta, jure duntaxat pignoris habere queant; néve in posterum sine necessitate, & absque Regis assensu; Collegia, & Claustra quorumvis Re-

vis Religiosorum auferentur. *A.* 102. 1715. Omnes porro Ordines Religiosi, hæctenus recepti; pro Regis, & Regni incolumitate, *singulis annis duodecim Missæ sacrificia* facere teneantur. *A.* 96. 1723. Eorûmque superiores, Contractus Prædecessorum suorum, cum sæcularibus debitè initos, observare sint obligati. *A.* 9. 7. 1715. Confer hoc cum *A.* 65. 1498. & *A.* 51. 1559. Per hos enim *Articulos*, omnis Ecclesiasticorum cum sæcularibus, super Bonis immobilibus contractus cassatur: nemôque superiorum in præjudicium successorum suorum, quidquam de juribus Ecclesiæ, alteri concedere permittitur.

2. Religionem Bonorum capacem Ingressantes, ex Bonis *Paterno*, ac *Materno-Avicis* immobilibus, *quinguenta millium floren-* summam prævalentibus, consequenterque gradatim descendendo, non plus, quàm ex *rata* eorundem portione provenientes *Decimalitate*, habere possint: ex *Acquisitis* autem, quantum Parentes voluerint. *A.* 71. 1715. Religio *Societatis JESU*, unanimi Regis, ac Regnicularum consensu, *Articulariter* recipitur, ac Civitate donatur *A.* 2. 1687. & cum aliunde (ut habet *Articulus*) per *Majestatem Regiam*, *Regalibus* ad *Dietam* invitati fuissent; tandem, quâ Bonorum, ad *Abbatias*, & *Præ-*positu-

posituras pertinentium, actuales Possessores, collectivo nomine, duo *Nativi* tantum, ad sessionem cum voto, inter status & Ordines, admissi sunt. 1715. *A.* 73. Ecclesiasticis, & Religiosis Personis bona secularia non conferantur; neque propriis pecuniis perennaliter emere, aut pro pignore, eadem habere possint (confer cum *A.* 102. *suprà cit.*) nisi Regia Majestas dispensaret; salvò tamen jure alieno. sed neque seculares Bona Ecclesiastica habere valeant. *A.* 55. 1498. *A.* 16. 1715. si quæ tamen eatenus hujusmodi Bona, Personæ Ecclesiasticæ, ac Religiosæ possedissent; in eorundem possessione, donec per seculares reluantur, permitti debent. *ibidem.*

Remed. Jur.. V. de Inhi. & c.
Repetitio Colonum. V. de Job.

TITULUS XXXVII.

De Repulsione, & Oppositione.

Num. 1. **R**epulsio Unum ex Remediis Jurisdicis; est Partis, in causa triumphantis, per partem, in eadem succumbentem, ab executione sententiæ Jurisdicis.

diciaria, violenta quaedam propulsio. P. 2. T. 73.
 Ex quibus patet: *Repulsionem*, de qua hîc sermo, tunc fieri duntaxat, cùm post latam Judicialiter sententiam, Executores ejusdem sententiæ, ab occupatione rei, aut Juris alicujus possessionarii, Adversario adjudicati, repelluntur. Alia est *Repulsio formalis*, seu propriè dicta; & locum habet solum in causis *longe litis*, in sola Curia Regia, & quidem non in ultimo, sed anterioribus tantùm Terminis, & coram Judicibus Regni ordinariis discuti solitis, ac etiam per *Appellationem* eò deductis. *A. 34. 1729.* nam in *Causis Inferiorum Tribunalium*, & coram Judicibus *Pedaneis*, non tam *Repulsio*, quam *Oppositio*, seu *Repulsio* propriè talis adhibetur. *ibidem, & A. 33. 1729.*

2. Si legitimam *Repulsionis*, aut *Oppositionis* rationem quis assignare queat (modò fiat *Formâ legitimâ*) nulli pænæ obnoxietur. *P. 2. T. 76. & A. 33. 1729.* sufficiens porrò Executioni Judicialiæ, se opponendi est ratio; imò, si sententia lata sit, non præmissâ Citatione juridica. 2dò, si Executio extendatur ad Bona, tali *Processui Judiciali* non inclusa. 3tiò, si Judex in causa evidenter intra *Dominium* tantùm transmissibili, *Appellatione non curatâ*, Executionem in Bonis Appellantis intentet. *P. 2. T. 76. A. 33. 1729.* Huc refer casum, quo quis id.

causa non succumbens, repellit Executores ab occupatione alicujus *Fundi*, ad possessionem quidem Partis convictæ, radicaliter pertinentis; sed hinc & nunc à se legitimò aliquò titulò possessi: item cum Pars triumphans, proprietatem alicujus possessionis obtinuit, quantum habes titulò pignoris; poteris Triumphantem, priusquam pecuniam tibi deponat, repellere. *P. 2. T. 76.* Et his casibus, etiam post *Appellatam*, datur locus *Repulsioni. arg. P. 2. T. 73. & A. 33. 1729.* *Repulsio* autem fieri debet in facie Boni controversi: quòd si amplum fuerit, fiat in ejus capite. *v. g. Arce, vel Castello, aut Curia Kitt. c. 5. q. 18. & stylus.* Item coram Vicinis, & Commetaneis. *Ulad. D. 4. A. 19.*

3. *Modus* autem, & *Forma* *Repulsioni* legitimæ est imò. ut non fiat cum *Gentibus*, & *manibus violentis. 2dò.* sed per solam *Ensis*, vel *Gladii*, seu integrè, seu non integrè evaginàti ostensionem, alteriusve instrumenti; ut *baculi*, aut *clavae* &c. factam manibus minacem exhibitionem, perque alias minas, & *Terrores. 3tiò.* ut non fiat *bis*, aut sæpius in eadem causa. *P. 2. T. 73. & 74. Ulad. D. 4. A. 19. A. 33. 34. 1729.* Bona, contra legalem *Repulsionem*, occupans, atque intrans; in amissione eorundem Bonorum Controversorum, convincitur.

tur. Ulad. D. 4. A. 19. & A. 33. 1729. in fin.
 imò etiam ad panam Violentia agi posse videtur
 arg. A. 31. 1681.

4. Pœna Repulsionis, juxta Formam debitam
 quidem, sed sine sufficienti ratione factæ, est
 una marca auri, florenos 72. faciens, inque
 duabus Judici, in tertia verò partibus, Parti
 Repulsæ cedês. P. 2. T. 73. & A. 33. 1729. quod in-
 tellige (sensu A. 33. cit.) de Repulsione for-
 mali, seu in causis Tabulam Regiam Directè,
 aut per Appellationem, concernentibus: nam
 pœna Oppositionis, quæ est Repulsio impropria,
 sive in causis Inferiorum Tribunalium, sine
 sufficienti causa factæ, deponitur solùm in 36.
 florenis. Kitt. c. 5. q. 20. quæ pœna perinde
 inter Judices, ac Partem Repulsam dividenda.
 si quis autem extra prædictos Oppositionis lici-
 tæ, aut Repulsionis modò prædictò, casus, Judi-
 ciariam Executionem non admittat, vel ean-
 dem turbet, aut Bona Judicialiter occupata,
 Propria auctoritate reoccupet; in panis, &
 oneribus A. 31. 1681. illicò convincatur. A.
 34. 1729. pœna autem, ibi declarata, est hæc:
 ut præter 200. florenos, etiam ad refusionem
 expensarum, ac fructuum, medio tempore ex
 iisdem Bonis perceptorum, condemnetur. vide
 de Violentiis. N. 3. Pœna verò Repellentis cum
 Gentibus, aut violenter se opponentis; est a-
 missio

missio Bonorum controverforum. *Ulad. D. 4. A. 19. & A. 33. 1729.* Pæna demum *secundaria* Repulsionis olim erat *Nota infidelitatis P. 2. T. 75.* Nunc verò est *Actus majoris potentia. A. 10. 1723. & 34. A. 1729.* Ubi observa: *Repulsionem* non fieri *secundariò*, consequenter nec esse ob noxiam huic pænæ, quando eidem sententiæ, *ante reportatam executionis seriem*, te opponis *secundò*, vel etiam sæpiùs; sed dum, post factam de *primà Repulsione* relationem, iterum ex *Sede, Tabula Regia*, vel *Districuali*, exmittuntur *Executores*, eosque *secundò* repellis. *P. 2. T. 75. §. Ex reportata serie secunda Repulsionis. & Kitt. e. 5. q. 20.* Eadem est autem pæna, seu *Oppositio* fuerit plurium, seu pauciorum nomine facta. *ibidem, & Kitt. e. 5. q. 20.* circa *contradictiones, Inhibitiones, aut Oppositiones*, in *statutionibus* fieri solitas; vide de *Statutionibus*.

Notandus est hìc specialiter *Articulus 33. 1729.* ubi *Titulus 76. P. 2.* sic declaratur: quòd nomine *Repulsionis*, quæ ibidem in casu *non prahabita citationis &c.* admittitur; non intelligatur *formalis* Repulsio, sed potiùs *Oppositio* (ut jam vocatur) quæ, modò non fiat *cum Gentibus*, non in prædictis tantùm casibus, sed etiam in aliis, uti suprà *N. 2.* allatis, *ex vi naturalis defensione*, sine ulla pæna admittitur:

ac pro-

ac proinde *Articulus 11. 1630.* quoad casus dun-
taxat illos, *modò premisso Oppositionem* admit-
tentes; non autem respectu *Repulsionis formalis*
intelligendus. Confer. cum *Titul. de Divisione*
Bonorum N. 5. in fin. De Cætero quoad *ma-*
dum Repulsionis, nec non quoad Bona, *contra*
Repulsionem occupantes, *Pars 2. T. 74. 75. &*
Ulad. D. 4. A. 19. observabuntur. *ita ibi.* Quòd
si verò in causa, *intra Dominium* evidenter
transmissibili, *Appellatione* non curatâ, *Exe-*
cutio intentaretur, eâque per *Oppositionem* re-
pelleretur (casum intellige respectu causarum
Tabularum Districtualium, nec non *Dalmatia,*
Croatia, & Sclavonia) tunc quoad *Ungariam,*
factum *Oppositionis* in *Curia Regia*; quoad præ-
dicta Regna verò, in *Banali* decidi deberet.
Ubi si *Oppositio*, vel *Reoccupatio* Bonorum ap-
probata non fuerit; eandem attentans, in pæ-
nis *A. 31. 1681.* suprâ relatis convincetur.
Si autem post hujusmodi etiam convictionem,
Repulsione utatur *Pars* convicta, tunc demum
pœnam *majoris potentia* incurret. *A. 34. 1729.*
Revocat. Procur. V. de Frocur
Rex. V. de Authorit. Reg. & c.
Rusticus. V. de Jobbagyon. & c.

TITULUS XXXVIII.

De Sede Dominali.

Num. 1. **S**edes Dominalis, est Forum, seu Tribunal, in quo Dominus terrestris, vel ejus Officialis, aut Plenipotentarius, tanquam Judex, jus & justitiam administrat: quod extenditur ad omnes causas, etiam Criminales, & ad pœnam mortis: modò in tali Dominio habeatur *Jus Gladii*. Ubi observa: per *A. 2. 1638.* & *A. 22. 1647.* non tolli simpliciter *Forum Dominale*; sed solum corrigi quorundam Prælatorum, ac Magnatum errorem, qui Nobiles, quibus ipsi, vel Antecessores ipsorum, certos Fundos in gremio suorum Dominiorum, *purè*, vel *inscriptio jure* donârunt; cogebant ad juri coram se standum, cù productione instrumentorum suorum litteralium. Quod cùm legibus Regni, ac prærogativæ Nobilitari adversaretur; meritò sublatum est: salvâ in aliis, *Fori Dominalis* auctoritate. ut patet ex *A. 18. 1687.* Hinc non obstante auctoritate *sedis Dominalis*; si Nobilis resideat in medio alicujus Territorii Dominalis, & quidem in Fundo, olim ad idem Territorium pertinente; sed legitimè in talem Nobilem translato; tunc is non tenebitur producere *Privilegia*, & *exemptiones* circa talem fundum

dum in *Sede Dominali*: imò nec in Comitatu, sed in *Tabula Regia*: ut factum memini ratione juris educillandi, per Dominum terrestrem impetiti.

2. Quorum autem causæ, & quomodo in *Sede Dominali* discuti soleant, habes *Tit. de Impensione Judicii*. Excipiendi hinc sunt Rustici, & alii omnes Ignobiles, qui Personas Nobiles in Uxores duxerunt, inque earum Bonis Nobilitaribus degunt, atque inde violentias patrant. Hi enim non *Impensorio*, nempe coram Domino terrestri; sed processu *queruloso*, seu coram V. Comite conveniendi sunt, & instar Nobilium, in 100. *florenis* convincendi, Executióque de Bonis Uxorum peragenda. *A.* 70. 1659. Id quod etiam ad eorundem Filios, & successores, in Bonis Maternis existentes, extensum est. *A.* 18. 1681. qui si in Fundo coloniali habitent, & alicui Domino subsint, Judicium in *Sede Dominali* recipiunt, inque *homagio* duntaxat suo, 40. *florenos* faciente, ut alii Ignobiles, propter violentias vincuntur. Si quis autem in tuo Fundo *Vineam, Pratum, vel Agrum*, erga *jus montanum*, aut *Terragium*, possidens, sit Nobilis, aut tibi non subjectus; & causa ad rehabilitationem vineæ, vel agri, *astimatione* mediante instituat, vel de neglecta solutione *Terragii*, aut *Juris montani*

(quæ negligentia per *Ulad. D. 1. A. 49.* amissionem talis terræ, eò factò infert) in se te tua Dominali agatur; tunc *Judlium*, talem Possessorem, ad *Sedem Dominalem* citare solet, cum præfixione termini: quo adveniente, etiam ipse *Judlium* unà cum *Jurassore*, ad eandem sedem comparet. Cæterùm si Judicium impendendum sit, inter Actorem, & Reum, utrumque tuæ Jurisdictioni subjectum; aut pro Parte *Fisci Dominalis*, contra aliquem ex tuis subditis, tunc illud brevissimè Parte Utraque audita, expediri solet: contemnendo scilicet convictum in pæna debita. *argumen. P. 3. 25. in fin.* Quamvis jam ordinariè aliquis ex Judicibus Nobilium, ac Juratis, adhiberi solet. Vide de *Impensione Judicii*. Rusticorum verò Convictorum Domini, possunt *Novum* impetrare ad Comitatum. *A. 17. 1635.*

3. Et cùm *P. 3. 25.* expressum sit, Ignobiles, ratione quorumvis negotiorum, in *Fore Dominali* primùm conveniendos esse; inde sit manifestum, *Impensionem Judicii*, etiam ad *liquida debita* activa, & passiva Colonorum, extendendam esse: ita ut ad adpositionem Judicis Nobilium, Dominus terrestris *intra quindenam* (vel pro ratione loci, ut in *Transylvania*, *intra Octiduum*) satisfactionem impendere teneatur: sub pæna non impensionis. Quid autem

autem factò opus sit, si Colonum tuum, aut Famulum Ignobilem, Nobilis lædat, dictum est verbò: de *Jobbagonibus. sub fin. Citatio* ad Sedem Dominalem, fieri solet per *Curren- tales litteras officialium Domini*, de Pago ad Pagum transmittendas: vel si pauci sint in jus vocandi; per Hominem, e. g. *Hajdonem* dominalem, solùm verbaliter. Ubi si quis *Nobilis*, aut *Civis*, vel cujusvis conditionis homo causam habeat contra tuum Rusticum, erga *Citationem* ejusmodi, per se, vel per alium comparere debet; nec *Fori incompetentiam* allegare potest: cùm Fundus, de quo agitur, supponatur esse rusticanus; adeoque quoad meritum rei, concernat *Forum Dominale*: nam *minus principale sequitur ad magis principale, & argum. A. 20. 1649. Actor enim sequitur Forum Rei. Appellatio demum à Sede Dominali*, in causis Comitatus, fit ad Comitatum; inde in *Curiam*: in aliis verò, directè ad *curiam. P. 3. T. 25.* & licèt in aliis *Foris* negetur; in hoc tamen etiam à *sententia interlocutoria*, potest ad Comitatum appellari. *A. 41. 1729.* quo casu Dominus terrestris, sub pena non *impensionis*, processum in *originali*, cum productis, ad manus *Judicum ibidem præsentis*, & in Comitatu relationem in *sedria proxima* facturi, resignare debet. *ibidem.* Ex quo iterum

patet, Judicem Nobilium interesse debere in
 celebratione Sedis Dominalis. Vide plura de
Impensione. de Febbagyionibus. de Appellatione &c.
Sentent. V. de Cap. Sē. de Viol.
Servitor. V. de Job. de Exc. &c.
Sigilla. V. de Cog. fal. lit. de Fas.

TITULUS XXXIX.

De Statutionibus.

Num. 1. **S**tatutio est legitima introductio
 in Bona, per Regem donata.
 omnes enim *Donationes Regie*,
 quales sunt: 1. per defectum seminis. 2. per
Notam, aut *Crimen læsæ Majestatis*. 3. nomine
 juris Regii latentis. 4. Titulo *novæ Donationis*.
 5. per *Præfectionem filiarum* in sexum masculi-
 num. 6. per *Adoptionem*. 7. per acquisitionem
Bonorum Fiscalium quocunque titulo compul-
 landam: omnes inquam hæc *Donationes* de-
 bent per *Regium*, aut *Palatiale* *Hominem*,
 & *Testimonia Capituli*, vel *Conventus*, intra
revolutionem unius anni (à die emanatarum
 litterarum *Donationalium* computando) legiti-
 ma *statutione*, seu introductione firmari, se-
 cūs enim *Donatio* expirat, ac de novo iterum
 impe-

impetrari debet. P. 1. T. 32. Confer hæc cum D. 1. Sigismundi Reg. ubi S. Præterea &c. sic habetur: quicumque fidelium nostrorum, in Dominium possessionum, ob Notam Infidelitatis alicujus, per Nos sibi donatarum infra anni revolutionem, hucusque aut ob metum, potentiamque sui Adversarii, vel de nostra Commissione, seu mandato, aut Prorogatione, se statui facere nequisset: per hoc nolumus perdi vires Donationalium. Quod alii in casu solius Note, locum habere putant; alii tantum ad Donationes, à Sigismundo Rege, occasione illius Turbulentis factas, extendunt: instar Donationum, ab anno 1604. usque ad 1608. factarum; sensu A. 18. 1608. vide de Donationibus in fin.

2. Statutio itaque legitima habere debet sequentia: 1mo. ut fiat in facie loci, sive Bonorum donatorum. Nisi ob metum hostium, ibidem fieri non possit: tunc enim peragi potest ex loco viciniore, præsentibus V-Comite, & Judice Nobilium (siquidem hi in illo Comitatu fuerint, & Communium rerum administrationem habuerint) aliisque Nobilibus, & Ignobilibus. Illis verò non existentibus, saltem coram Nobilibus, & Ignobilibus publicè peragatur. 2dò. in propria ditione, aut aliter occultè, coram privatis Personis peracta non valet: imò si hac ratione, in fraudem Heredis,

perageretur; tunc *Donatarius*, ad *Tab. Reg.* evocatus, in *perennali* Bonorum statutorum *estimatione* convincitur, & Bona Hæredi restituntur; *Contradictione*, *Inhibitione*, *Repulsionem* non obstantibus *A. 45. 1563. 3to.* ut non fiat in Bonis eorum, qui in *Commissionibus* Regni, vel Regis, aut in *Diatis* occupantur. *A. 32. 1655. A. 135. 1647. & argum. Mat. Reg. D. 6. A. 6. & 7. 4to.* Est etiam *illegitima* statutio, adeoque nulla; quæ facta est post *indebitam*, ac *violentam* Bonorum *occupationem*; ubi non obstante *statutione*, *violentus* occupator ejici jubetur. *A. 35. 1543. 5to.* Ut fiat *intra annum*, à *Dato* *Donationalium*, computandum. *P. 1. 32. 6to.* Ut aliter non fiat, quàm *Vicinis*, & *Commetaneis* possessionum statuendarum, legitime convocatis, eorumque *Nominibus*, in litteris superinde emanandis *seriatim* *Conscriptis*. *A. 43. 1492. 7mo.* *Secretarii*, & *Procuratores*, per quos alii supplicant pro collatione Bonorum, eadem pro se Bona impetrare, ac proinde in iis statui non possunt. *A. 36. 1609.* Id quod extenditur, etiam ad *Secretarios*, & *Notarios* *Capitulorum*, ac *Conventuum*: prout & ad *Procuratores*, in Bonis impetratis *procurates*. *A. 32. 1655. 8vo.* *Statutio*, si non sit inserta *series* *Donationis*, est *invigorosa*: nisi cum *statutariis* simul producan-

tur *Donationales*. P. 1. T. 34. Vide, de litteris. plura

3. Siquis intra *Fatales* quindecim dies, à die statutionis, computando; per se, vel per alium, coram statutoribus, vel in *Capitulo*, aut *alio loco competenti*, non contradixerit: expost facta ipsius contradictio, non valebit; sed jus suum, debet *extra Dominium* quærere. *A.* 46. 1563. si tamen ob *distantiam* loci, vel *alias difficultates* (modò non ex *crassa negligentia*) neque per homines suos, neque per se aliquis contradicere potuisset; tunc (siquidem coram *Tab. Reg.* ostenderit, se in *pacifica actuali* eorum possessione eatenùs fuisse) statutio non tenet: sed Impetrator, jus suum, *extra dominium*, quærere debet. *ibidem.* quamvis *A.* 60. 1625. etiam *sola loci distantia* sufficiens esse dicatur: qui tamen est abolitus per *A.* 91. 1635. Hypothecarij, ratione *summe* suæ, Bonis impetratis investitæ, seu contradicant, seu non; illam non perdunt. *com. syst.* Statutores per 3. dies expectant in loco statutionis: intra quos, siquis contradicat (sive suo, sive alieno nomine) annotatò contradictoris nomine, evocant eum ad *Tab. Reg.* pro danda contradictionis ratione. Collationes demum *Bonorum Ecclesiasticorum*, Prælati factæ; non solent firmari *statutione*. *Kitt. Dubiet.* 16. sed per

per Commissarium Regium, ipsis simpliciter assignantur. Confer hoc cum *A.* 60. 1625. Ubi de Impetrationibus, & statutionibus Bonorum Ecclesiasticorum, & sæcularium, lex promiscuè loquitur.

4. Porro *contradictioni*, & *inhibitioni*, in statutionibus opponi solitæ, locus dari jubetur. *A.* 27. 1486. *A.* 47. 1563. & *A.* 130. 1647. Ac si quis eâ non curatâ, se in Bona ingereret, & ad primam *Judiciariam admonitionem* non remitteret; tunc capi, & inde ejici, ac in *estimatione Communi* eorundem Bonorum convinci deberet. *Ulad. D.* 1. *A.* 59. *Mat. Reg.* *D.* 6. *A.* 22. quorum uterque confirmatus est per *A.* 59. 1647. & *A.* 91. 1689. *Contradictor* tamen *intra annum* jura sua producere, & si fuerit convictus, etiam fructus interim perceptos, restitueret debet: quòd si jura sua, in alienis esse manibus dixerit; *dimidiò annò*, ante termini præfigendi completionem, id ipsum Regi significandum erit. *A.* 15. 1481. Vide etiam *A.* 27. 1486. ubi sic habetur: *Sed tamen, si contradictor de recenti, in possessionem illorum Bonorum se ingressus, & priùs illorum Dominum non habuit, infra integri anni spatium, à die datarum litterarum Donationalium, teneatur coram Rege, vel Palatino (nunc in Tab. Reg.) jura sua producere, & contradictionis rationem reddere.*

reddere: alioquin elapsò annò ejiciatur, & fructus perceptos solvat. Unde è contrario, si nempe illa Bona etiam priùs pacificè possedit; in dominio permittendus erit. *ibidem*, & *A. 47. 1563.* Inter Cives, 15. die, ratio danda contradictionis. *P. 3. T. 14.* vide de his plura *Titul. De Litteris. De Consensu Regio. De Fassionibus.* Donationes enim, & acquisitiones Bonorum, quæ consensu Regio indigent, etiam *Statutione* firmandæ videntur. *argum. P. 1. T. 63.*

TITULUS XL.

De Successionibus.

Num. 1. **S**uccessio, est jus apprehendendi Patrimonium morientis: illudque habent 1. *Filii.* 2. *Filia.* 3. *Agnati.* 4. *Cognati.* 5. *Mariti.* 6. *Uxores.* 7. *Adoptivi.* 8. deficientibus aliis legitimis successoribus, *Fiscus.* Successor indubitatus, absque omni juris processu, potest Bona occupare. *P. 1. T. 67.* *Indubitatus* autem *Successor* censetur quis esse, si nondum sint elapsi 60. anni, à facta inter *Defunctum*, vel ejus *Cognatos*, & *Pratendentem*, vel ejus itidem *Antecessores*, in talibus Bonis divisione. *ibidem.* Si verò successio esset *dubia*, tunc ordine juris procedendum, & *intra annum*, à morte *Defuncti*, probandum est;

est, quòd successio talium Bonorum se concernat. *ibidem.* & *A.* 25. 1715. de successione *Domus Austriacæ*, quoad sexum femininum, in Regnum; vide *A.* 1. & 2. 1723. Quod *mutuam Conjugum successionem* attinet; *Titulo*, de *Dote*. Quoad *Fratres, Sorores, & Fiscum*; reperies *Titulo de Divisione. de Conservatore litt. de Bonis Aviticis. De Jure Fiscali. de Gratia. De Bonis jus femininum &c. De Fassionibus &c.* Quibus adde *imò.* Si quis posthac *Hæreditatem* in *Territoriis Civitatum* possidens *Notam* incurrat; tunc ejusdem *Bona* non in *Civicum*, sed *Fiscum Regium* devolventur. *A.* 87. 1647. 2dò. *Universa Bona possessionaria, Divisione* inter *Fratres* mediante, *acquisita, & altero ipsorum Hæredibus* carente; etiam post *100. 200. & plures annos*, in cæteros *Fratres* superstites devolvuntur: modò præmissam, in talibus *Bonis, Progenitorum suorum condicionalitatem, ac Genealogiam*, litterali documento, vel humanis testimoniis verificent: *sola enim sanguinis propago, & Fraternalis mutua divisio, efficit mutuam, & reciprocam Bonorum devolutionem.* *P.* 1. 47. & 67. *Frater* tamen, *Bona Fratris, sine Hærede decedentis, occupans*; tenetur ejusdem *Filias* alere, & tandem nuptui tradere: *Vidue* item *Dotalitium, ac res Paraphernales* persolvere. *T.* 67. *cit.* *Bona verò post*
divisio.

divisionem, per aliquem Fratrum, à Rege acquisita. *Fisco* applicantur. *P. 1. T. 47.* De aliis Bonis vide *Tit. De Divisione Bonorum N. 5.* item de *Jure Fiscali. &c.*

2. Successiones *Rusticorum*, regulantur his modis. 1^{mò}. Filii, & Filiae eorum, non *emaritata*, æqualiter in rebus paternis, seu acquisitis mobilibus, & immobilibus succedunt. *P. 3. T. 29.* In paterno, & Materno-aviticis verò, tam mobilibus, quàm immobilibus, etiam *emaritata* succedunt, cum Fratribus æqualiter: de rebus autem paternis mobilibus, nîl aliud Filiae *emaritata* habent, quàm quod tempore *emaritationis*, juxta decentiam sui status, acceperunt: reliquæ res omnes, in Fratres devolvuntur. *ibidem. 2^{dò}.* Ea, quæ Rusticus, stante conjugio, acquisivit; *dimidia ex parte* pertinent ad uxorem: unde licet de *sua*, non tamen de uxoris superstitis portione, testari potest. Et si intestatus decedat, tota ipsi ex *conquisitis*, correspondens portio, in Uxorem devolvitur. *ibidem. §. Verùm si Pater &c.* Et vicissim, uxore, sine testamento, decedente; portio ejus in Maritum; *argum. A. 11. 1687.* non item in Propinquos Uxoris: contra sensum *P. 1. T. 100.* nisi quis velit, dictum *Articulum 11.* non esse extendendum, ad successiones mutuas conjugum *Rusticorum. 3^{tiò}.* Uxor se-

onnda

cunda Rustici, & Filii, ex illa nati, in prioris uxoris *coacquisitis* Bonis, non succedunt. P. 3. T. 29. 4to. si persona rusticana ab intestato, ac sine Hæredibus, & successoribus legitimis decesserit, omnia ipsius Bona, tam mobilia, quàm immobilia, in Dominum *terrestrem* (sive is *Hypothecarius*, sive *perennalis* sit) devolvuntur: ita tamen, ut de iisdem Bonis, Creditores talis Rustici, contentare, & sepulturam Defuncti, providere teneatur. P. 3. T. 30. Id quod extendendum est, etiam ad casum, quò Rusticus in *Notam*, aut *Crimen læsæ Majestatis* incidit. A. 62. 1715. & quidem Bona talium (ut habet *Com. Syst.*) in eum Dominum condescendunt, in cujus sunt Territorio. Vide plura huc facientia verbò: De *Testamentis*. Item de *Divisione Bonorum* &c.

3. Nobilium verò, & liberarum Personarum, nulli proprietario Domino obligatarum, & in fundis Rusticanis degentium, sive illæ absque semine, & ab intestato decedant, sive de *Nota*, aut crimine læsæ Majestatis convinctur, omnes res mobiles, per eas acquisite, unà cum pecunia, talibus Fundis investita, ad rationes *Fisci* occupantur: facultate nihilominus dictos Fundos reluendi, penes Dominum terrestrem remanente. A. 62. 1715. Res verò, & Bona Plebanorum, sive testati,
sive

sive intestati decedant : Patroni , aut Prælati, pro se non occupent : sed Fratribus eorum supersticibus relinquunt. *A. 10. 1557. vide Titulos supra citatos. Item de Casibus, in quibus Pater Filium. &c.*

TITULUS XLI.

De Taxis Variarum Litterarum.

Num. 1. **T***Axa*, non raro significat certam Contributionum, pro publicis Regni, ac Regis necessitatibus, impositionem. Et hoc sensu dicitur etiam *Dia* : nec nisi *Diataliter* (non item à singulis Comitatus seorsim) determinari potest, sub pæna perjurii, & amissione Bonorum. *Ulad. D. 5. A. 1. & A. 8. 1715.* Neque *Taxam* hujusmodi sine consensu Regni Princeps exigere potest. *Mat. Reg. D. 3. A. 11.* Si tamen res moram non patiatur; tunc satis erit, si Palatinus, Primas, Prælati, Barones, Tabula Regia, aliique per modum *Concursus* adsint. *A. 8. 1715.* De quo vide infra, *Indiculum Diætæ* *Anni 1741.*

2. Quod *Taxas*, seu pretia litterarum attinet; ea pro varietate *Causarum*, & *Causanti-*
P
um, ad

um, ac *Fororum*, sunt pariter varia: quam in rem, Majestas Regia, modò provisorio, Annò 1730. *ternas Classes* constituit, & per omnes Comitatus publicari jussit. In *1ma classe* sunt causæ acquisitionum, 25000. *floren.* valorem non excedentium; nec non omnes causæ *personales*, aut circa jurisdictiones tantùm, & non circa Res æstimabiles versari solitæ. In *2da verò classe*, inde usque ad valorem 50000. *floren.* In *3tia* demum ultra valorem 50000. *floren. indefinitè.* Et quidem

3. In *Tabulà Regia*, ubi hæc *prime Instantiæ* Judex est: pro Expeditione Processuum *1mæ classis* desumuntur à sigillo Judiciali Regio, *floreni* 12. Proto-Notario referenti, dantur *floreni* 25. ejus scribis *floreni* 8. Quæ *Taxa*, pro Causis *secundæ classis*, duplicatur: pro *3tiæ* verò *Classis* triplicatur. In causis autem *Transmissio-*nalibus, nempe ex *Tabulis Districtualibus*, aut ex Comitatus ed appellatis, pro Processibus *1mæ classis*, solvuntur pro prædicto sigillo, *floreni* 4. Proto-Notario referenti, *floreni* 6. Juratis *floreni* 2. Quæ *Taxa* iterum in causis *2dæ classis*, duplicatur: in *3tiæ* verò triplicatur.

4. Diurnum MM. Proto-Notariorum, judicialiter exmissorum, in toto, etiam cum scribis, cum victu, & commoditate; *floreni* 4. absque victu, & commoditate *floreni* 6. Diurnum
exmissi

exmissi Notarii Tabulæ, sine Victu, & comòditate; *floreni 2.* cum victu, & comòditate, *florenus 1.*

5. Quoad *Tabulam Districtualem*, manente eadem causarum classificatione, in causis *1ma classis*, pro Expeditione totius Processûs, nullo habitò inter Actorem, & Incattum discrimine, & unà cum inclusa Juratorum portione, solvuntur *24. floreni*, quæ *Taxa* pro *2da classe duplicatur*: pro *3tia triplicatur*. Diurnum Assessorum exmissorum, in toto unà cum scribis, absque victu, & comòditate; *floreni 3.* cum victu & comòditate; *floreni 2.* Diurnum Juratorum, ad exhibitionem *Certificatoriarum*, adhibitorum; sine victu, & comòditate *florenus 1.* *Denar. 50.* cum victu, & comòditate *denar. 75.*

6. Quoad *Capitula, & Conventus*: Diurnum personarum Capitularium, & Conventualium; nec non Hominum Regionum, & Palatinalium; in toto, etiam cum scribis, præter intertentionem, & comòditatem, *floreni 2.* absque victu, & comòditate, *floreni 3.*

7. Quoad *Comitatus*: pro causis infra valorem *3000. floren.* & coram V-Comite vertentibus: pro illo *floreni 9.* pro Judlium *floreni 5.* pro Jurato Assessore *floreni 3.* Quando autem ad *Sedriam* pro *Relatione*, vel per viam ap-

pellationis, causa deducitur; V-Comiti à sigillo *florenus unus*. *Cruciferi* 30. Ultra valorem autem 3000. V-Comiti *floreni* 12. *Judici Nobilium floreni* 6. *Jurato Assessori floreni* 3. *In sede Judiciaria Comitatus*, à sigillo V-Comiti *florenus* 1. *Notario* 2. solventur. In causis autem, in quibus usque ad *summam indefinitam* V-Comites procedere possunt: si *acquisitio summam 25000. floren.* superet; tunc hæc *Taxa* duplicatur. In *Processibus coram Judicium*, In *Acquisitionibus* infra valorem 500. *floren.* pro *Judice Nobilium floreni* 6. *Jurato Assessori floreni* 3. Quando verò ad *sedem Comitatus* deducuntur; à sigillo V-Comiti *floren.* 1. Porò si *acquisitio 500. florenos* excedat; pro *Judicium floreni* 10. pro *Jurato Assessore, floreni* 5. In *Sedria* autem *Comitatus*, à sigillo V-Comiti *florenus* 1. *Notario florenus* 1. *Cruciferi* 30. *persolvendi* sunt.

8. A *Certificatoriis* V-Comitum, aut *Judicum Nobilium*, seu cum, seu absque *inclusione Parium denar.* 12. à *Commissione* V-Comitis *judiciaria; denar.* 12. à *Litteris Procuratoriis*, aut *Plenipotentialibus*, vel simul utrisque; aut à *Testimonialibus* super *Inhibitione*, *Protestatione*, *Contradictione*, vel *Admonitione*, in *Comitatibus unà cum scribente; denar.* 50. ab *Expeditionibus penes Requisite, extradatis,*
& qui-

& quibuscunque tandem *Transumptis*, à singulo folio, in una facie *lineas*, ad minus 34. caractere ordinario, non laxo, commodè legibili scriptas, continente; unà cum *Taxa* scribentis, *denar. 25.* A *pecuniis* denique (quod fit, cum quis pecuniam, sibi pro *restitutione Bonorum* oblatam, etiam erga admonitionem judicariam, levare recusat) ad manus *Judicum Comitatus*, vel *capitularium depositis*; cedit ipsis *vigesima pars*: cum ejus scilicet damno, qui legitimè admonitus, talem pecuniam levare noluit. *A. 74. 1609.* Unde abrogatus, quoad *Ungariam*, videtur *A. 75. Mat. Reg. D. 6.* vi cujus *Depositarii* hujusmodi *Judices*, & *Capitulares*, habebant *Decimam*, & *Nonam* partem pecuniæ, sic apud se depositæ.

9. In causis, & *Negotiis Pauperum*, quando aut notitiâ publicâ, aut ad mentem *A. 51. 1563.* *V-Comitum* litteris testimonialibus, tales esse probantur; quævis scripturæ, à quocunque *Judice*, vel etiam *loco credibili*, erga solam scriptoris portionem exolvendam, in reliquo gratis expediuntur. *ibidem.*

10. Cæterùm *Taxas* hujusmodi, recens constitutas, fusè refert *Tyroc. Jur. Ung. P. 2. ad T. 21.* *Antiquas* autem, vide *Sigis. Reg. D. 6. A. 10. Ulad. D. 1. A. 39. & A. 72. 1609. &c.*

neque enim compendii ratio patitur, eas huc

transferre. Jure *Transylvanico*, pro *Attestatoria simplici*, in *Transyl. denar. 24.* In *Partibus floren. unus.* Pro *Attestatoriacum declaratione*, *denar. 24.* pro *Procuratoria simplici*, tam in *Transyl.* quàm in *Partibus*, *denar. 24.* pro *Procuratoria ad Rescriptum*, *florenus 1.* *Procuratoria ad instantiam*, *denar. 24.* pro labore, *Testimoniis Capitulorum, & scribarum, aut Nobilium*; ad *singulum diem*, pro *singulis personis denar. 12.* præter *viſtuala.* Pro *Evocatoriis vel admonitoriis*, *floren. 1.* pro *Judicialibus denar. 12.* pro *Novo Judicio, sive simplici, sive cum Inhibitione*, *florenus 1.* pro *Novo cum Gratia*, *floreni 12.* pro *Inhibitione*, *florenus 1.* pro *Repetitoria Jobbagyonis*, *florenus 1.* solvitur. *Reliquas litterarum, quoad Transylvaniam, Taxas,* vide in *Approbatis P. 4. in fin.*

Ne tamen Lector indignetur; de *Taxis Majoris Cancellarie*, strictim noto sequentia: Pro *litteris Gratiolis*, per *Donationem* qualitercunque factis, pro quolibet *Colono Denarii 50.* pro *Donationalibus unius Curie*, *floren. 12.* plurium, *floren. 25.* *Castri*, *floren. 50.* plurium *castrorum*, *floren. 100.* Pro *Inscriptionalibus*, *Impignoratiis*, pro *Colono denar. 25.* *Confirmatione priorum Donationalium*, *Consensualibus*, *Adoptionalibus*, *Mutue successionis*, pro *Colono denar. 50.* *Prælectionalibus*, *Gratia cas*

tia capitis, Baro florenos 200. Armalista florenos 20. Possessionatus, 50. Magnas, 100. salvi conductûs, Baro floren. 12. Nobilis floren. 3. pro Donatione Curiaë desertæ, floren. 6. Pro litteris Nundinalibus, Expectatoriis, Gratia Adulterii, Brachio Regali, Novo iudicio extra dominium, sub secreto sigillo, Teloniis, Vado, Patibularibus, Canonicatûs, omnes floren. 12. Pro litteris, pro supremi Comitatus officio, Generalis, Episcopatus titularis, Præpositi majoris, floren. 50. Consiliariatus, floren. 25. Episcopatus, & Abbatiaë, floren. 100. Pro Intra ductoriis floren. 1. pro officio Equitis aurati, floren. 12. A. 73. 1609. Aureæ Bullæ, Taxa duplex.

TITULUS XLII.

De Teloniis, ac Tricesimis.

Num. 1. **T**eloniorum, Vadorum, ac Nundinarum hebdomadaliûm, & Generalium collatio, est penes Regem; solétque in forma Privilegii obtineri: ac proinde *intra annum* publicari in Comitatu debet. P. 2. T. 12. quando verò, & quibus sub conditionibus hæc collatio valeat, vide suprâ de Privilegiis. Porro solutioni Teloniorum, ac Tricesimarum obnoxii sunt omnes

de emergens, refundere jubentur. *Sigis. D.*
6. *A.* 23.

2. Nobiles igitur Regni Hungariæ, Partiùm-
que eidem annexarum, ac cæteri suprâ relati,
non solum *quoad se*, verùm etiam quoad Ju-
menta, *resque universas*, ita à Teloniis, Tri-
cesimis ubique exempti sunt: ut quidquid ex
propriis Allodiaturis proveniret, illud quocun-
que, etiam per subditos, intra, & extra Re-
gnum, liberè, deferri, aut vendi; *A.* 17.
1569. *A.* 83. 1655. Res item omnigenæ,
licèt *coemptæ*, in *proprios usus*, in Regnum in-
ferri, & efferri possint. *A.* 48. 1542. & *A.*
25. 1514. *A.* 14. 1723. Id quod, in vicinis pari-
ter Provinciis, observari jubetur. *A.* 62. 1659.
Extenditurque passim hæc libertas ad Cives li-
berarum Civitatum, & Oppidorum privile-
giatorum. Siquis autem *Exemptorum*, ultra ne-
cessarium usum domesticum, vel *questûs gra-
tiâ*, vel alicujus *lucris causâ*, res ejusmodi in-
duxerit, nec *Tricesimam* solverit; illæ confi-
scentur defacto. *A.* 34. 1599. De *Vinis*, li-
cèt illa sint *allodialia*, seu ex propriis possessioni-
bus provenientia; si tamen *questûs gratiâ*, è
Regno educantur: Tricesima solvi debet. *A.*
49. 1638. ubi licèt *Rubrica* sonet de omnibus
promiscuè *Allodialibus*; *Textus* tamen juris,
soli *vini* facit mentionem: unde non vide-
tur ad

mnes illi, qui lege, Privilegio, aut consuetudine approbata, exempti non sunt. Sacerdotes (intellige Personas Ecclesiasticas, ac Religiosas). Scholares item, & Nobiles, ab omnibus Teloniarum exactioibus immunes sunt. P. 1. T. 9. A. 10. 1458. A. 35. 1498. juxta hunc, si laesus requirat Dominum Telonii; is duplum tenetur reddere querulanti, sub pœna 2. Marcarum. Idem est quoad Tricesimam: ut patet luculenter etiam ex Ulad. D. 3. A. 35. A. 6. 1575. &c. Unde in Teloniatore ac Tricesimatore, qui Exemptos vexant, variæ pœnæ, in variis juris Textibus statutæ sunt. imò, quidem, ut Feloniator quæstoribus non credens, eorūque currum, aut res perquirens, nec tamen præter Merces specificatas, quidquam inveniens; aureum ipsis pendat. Sigis. D. 2. A. 15. 2dò. ut Teloniator, quemcunque, extra metas possessionis, in qua Tributum exigitur, molestans; Telonium amittat: idem est, si plus justo exigat. Ulad. D. 1. A. 87. & D. 3. A. 36. Mat. Reg. D. 2. A. 15. Ac si quod, occasione talis vexæ, ipsis Teloniatoribus malum evenerit; sibi adseribant. Idem D. 4. A. 26. 3tiò. Novellis verò legibus statutum est, ut pœna violentiæ, in ipsis desumi possit. A. 46. 1649. vide de Foro Competente. N. 3. Pontes verò, ac vias non reparantes, damnum inde emer-

tur ad alia extendendus. A Re autem , quæ fit infra valorem *unius floreni* ; uti sunt *pulli, anseres*, & id genus minuta, nemo omninò Tricesimam solvat *A. 18. 1553. A. 29. 1498.* Quò locò etiam habetur, quòd pro rebus, extra Regnum educendis debeatur Tricesima. Telonia demum *sicca*, ubique tollenda esse; neque *Judeo Telonatori*, aut in loco, ubi per pontem non transitur, solvendum quidquam esse, sancitum est novissimè *A. 15. 1715.* Item *A. 15. 1723.* ubi sic habetur: ab iis, qui à Teloniorum solutione immunes sunt, nulla prorsus Taxa ullibi exigatur: à Proficiscentium verò pecoribus, in communibus pascuis, *duo denarii* à singulo pecore *dietim*, etiam tempore Nundinarum persolvantur: à cujusmodi pecoribus, etiam ad loca Nundinarum depelli solitis, vel propter glaciem, aut siccitatem, per pontes, aut aggeres non transeuntibus, vel à peditibus itinerantibus, nullibi Telonium, sub pæna violentiæ desumatur. Nobiles autem, seu *questum* exercentes, seu non, & Ignobiles, à Telonii solutione immunes, ad accipiendum à Teloniatore pro pecunia potum in Teloniis, sub *eadem pæna*, non cogantur. *Contrabanda* pariter per Teloniatore facta, ante cognitionem causæ per Dominos terrestres primò instituendam; sub *eadem pæna*, & damno-

rum

rum, ac expenlarum refufione, non diftrahantur. Ita *A.* 15. 1723. *cit.* quem vide.

3. Pæna verò *Defraudatorum Tricesimæ*, est Confifcatio Mercium, ac rerum. *A.* 35. 1498. *A.* 30. 1625. &c. quæ pænæ etiam ad Milites, quæftum exercentes, extenditur. *A.* 60. 1659. *Defraudatores* autem reputantur fequentes: 1^{mò}. Qui diverfas res, fub colore *usûs domestici* inducunt, & fuis colonis deinde pretiò Vendunt. 2^{dò}. Qui animalia, nondum adulta, vel macilenta coëmunt, eâque aliquandiu intertenent; ac tû pro fatibus *Domi genitis*, vendunt. *A.* 44. 1559. *A.* 17. 1569. 3^{tiò}. Quando Exempti à folutione; *non Exemptos*, vel eorum res, abfque folutione Tributi, abducere volunt; quo cafu uterque amittit res fuas. *Ulad. D.* 3. *A.* 35. demum qui animalia, Tricesimis obnoxia, *furtim*, vel *violenter* fine folutione traduceret; in æftimatione eorundem convincatur. *Ulad. D.* 3. *A.* 29. Hæc rerum *confifcatio*, etiam ad privatorum Teloniorum *Defraudatores*, extenditur. fenfu *Ulad. D.* 3. *A.* 35. in *fin.* ac *A.* 15. 1723. Ut autem fciantur: an res fint à Tricesimis, & Teloniis exemptæ, Domini, ac Nobiles jubentur *Testimoniales* fuper iis litteras viatoribus dare. *A.* 34. 1599. Cives verò, à Civitatibus accipiant. *A.* 59. 1663. Obferva hîc univerfaliter; leges prohi.

libera dispositioni subjectis ; Testamento a Testatore , qui Testandi habet activitatem (& hæc vocatur solemnitas intrinseca Testamenti) etiam extra loca authentica ; ut sunt : Capitula , Conventus , Judices Regni Ordinarii , Magistrisque Protonotarii , & non eorum Secretarii , nec Jurati Notarii , Condita ab ipsomet Testatore , & à quinque per Testatorem requisitis , ac insimul presentibus , Nobilitari tamen , aut equipollenti prerogativa gaudentibus , vel in casu necessitatis , aliis etiam honesta conditionis Testibus , subscriptione , & sigillis corroborata , legitimum sortiuntur vigorem : Testatoris verò , scriptura Ignari , vices , & locum sua subscriptionis , ac obfigillationis , sextus itidem requisitus , ac presens Testis suppleat : omnisque semper fraus , & in Testatorem usurpari solite dolosa circumventiones , sub pana invigorisitatis , coram Foro spirituali , prout ante hac , Vigore A. 15. 1647. sufficienter remonstranda , absint , & præcauta habeantur. Neque præterea Heredis institutio , amodò etiam imposterum de substantia Testamenti requiratur. præmissæ tamen solemnitates (quæ vocatur extrinsecæ) in privilegiatis Testamentis ; utpote : Legatis piis , Item Militaribus , ita & inter Liberos , nec non tempore Pestis condendis : non requirentur ; sed vel propria Testantis manu scripta , & subscripta , vel etiam

prohibentes, sine Tricesima res efferri extra Regnum; intelligendas videri de *rebus coëmptis*, & foris vendendis: non autem de *Allo-dialibus* (præter vinum) etiam vendendis: ut sonare videtur *A.* 34. 1599. Collatus cum *A.* 49. 1638. aliisque supra citatis. Huc refer etiam *Naulum*, in transitu per aquas dari so-litum.

TITULUS XLIII.

De Testamentis.

Num. I. **T**ESTAMENTUM, est legitima ulti-ma voluntatis declaratio de eo, quod quis post mortem suam fi-eri vult. Ita quoad rem *Legista* plerique. Conti-net autem hæc Testamenti descriptio Testa-menta tam *scripta*, quàm *non scripta*, seu *Nuncupativa*; *solemnia*. Hac in materia jeju-næ erant diu Ungarorum leges: eò quòd om-nia Regnicolarum Testamenta, juxta *Canonicas*, *Civilésque* duntaxat *sanctiones* revideri, ac discuti solerent. ut habetur *A.* 22. 1715. quas cum plurimi ignorarent, facilè non rarò evenit; ut Testatores ipsi intentionibus suis frustrarentur. Hinc ad evitandum hujusmodi præjudicium, ibidem conclusum est his verbis:

2. Ut amodò impofterum, in Bonis, & rebus libera

nuncupativa, coram duobus Testibus sufficient. Ad codicilli verò solemnitate, tres Testes sufficiant. Libere, ac Regie civitates penes usum suam remaneant: nisi quòd impostorum Testatori Testamentum prelegi, & ab eo coram Testibus viva voce asserti debeat, eam ultimam esse voluntatem suam. Publicatione, & respectu Partium interessatarum communicatione, non nisi post mortem Testatoris, quamprimum expediendis. Et hoc ipsum etiam de Comitibus, ubi U-Comes, aut Judex-Nobilium cum Jurato Assessore fuerint exmissi, observandum. Hic autem modus condendi Testamenta, solùm ad casus futuros se extendit. Salvo respectu Nobilium, Articulo 46. 1655. permanente. Ita statuitur A. 27. 1715. cit. v. de Civit. N. 5. &c.

3. Ex his patet imò. non amplius esse necessarios septem (ut olim ex consuetudine, & sensu A. 46. 1655.) sed quinque Testes sufficere: 2dò. In Testamentis Nobilium, Testes debere esse Nobiles, vel saltem Nobili prerogativa gaudentes, uti sunt Ecclesiastici, Officiales DD. Prælatorum, Magnatum, ac Nobilium Regni, qui sensu P. 2. T. 27. quoad Testimonium, æquiparantur Nobilibus. 3tio. In horum autem defectu, sufficere quoscunque honeste Conditionis, & aliàs ad Testificandum Idoneos. 4to. Ut Dispositio Testamentaria, subscrip-
 ptione

ptione Testium, ac sigillis roboretur. 5to. Ut
 Testes sint *presentes*, & quidem *simul*, ac pro
 hoc actu *requisiti*. 6to. Ut ipse Testator, sua
 manu subscribat: si verò scribere nesciat, vel
 non possit, non sufficere amplius (ut olim) *signum*
 Crucis ducere, *sexus Testis*, pariter *presens*,
 adhibendus: qui Testatoris locò subscribat.
 Et hoc verum est, etiam in casu, quo to-
 tum reliquum Testamentum manu Testatis fuis-
 set scriptum. 7mo. Hæredis institutionem posse
 omitti, vel inseri, citra ullam invaliditatem
 Testamenti. 8vo. sine his *solemnitatibus extrin-*
secis invalida esse Testamenta Nobilium: ita
 tamen, ut eadem in Testamentis *privilegiatis*,
 de *valore* non requirantur. Unde licet Testa-
 mentum, quoad alia esset invalidum; tamen
 si quæ *legata pia* inserta essent; executioni dari
 deberent: neque enim hîc videtur habere lo-
 cum illud: *ruente Principali, ruit accessorium.*
 sed potius istud: *utile non vitatur per inutile.*
Quer. An, si aliunde constet de Intentione
 Testatoris: licet Testamentum sit invalidum,
 nihilominus tamen illius intentio sit executioni
 danda? R. si invaliditas oriatur ex defectu *so-*
lemnitatis extrinsecæ, affirmativè. Ratio est, quia
 talis invaliditas fundatur in *Præsumptione* con-
 trariæ Intentionis. juxta illud: *qui vult finem,*
vult etiam media: igitur si hæc aliunde certò
 [cogno-

cognoscatur; *Presumptio debet cedere veritati.*

4. Defectu *Activitatis*, seu *solemnitatis intrinseca*, Testari Nobiles non possunt *imò*. quidem de Bonis, à Rege propter *fidelia servitia purè*, seu demum titulo *perennali*, seu *inscriptio*, obtentis: nisi habitò priùs *superindò* consensu Regio. *A. 26. 1715. 2dò*. Qui non sunt *sui juris*, aut *arbitrii*. *P. 1. T. 51.* sicut enim *aliæ Fassiones*, ita *Testamentaria dispositio* non valent: nisi liberè fiant. *argumen. Mat. Reg. D. 3. A. 26. A. 53. 1715.* Hinc defectu *proprii arbitrii*, ac *sui juris*, Filii, ac Filia, sub *aliena potestate* existentes, Testari prohibentur. *P. 1. T. 91. & 126.* saltem loquendo de Bonis, eorum *Liberæ dispositioni* non *subjectis*. Ob eandem *rationem*, Testator debet sibi esse *præsens*, & ab omni metu *remotus*; dum condit Testamentum. An autem Testamentum sit *validum*, saltem *titulò solemnitatis extrinseca*; cognoscit *Forum spirituale*. *Ulad. D. 1. A. 46. A. 27. 1715. 3tiò*. de Bonis *aviticis*, non potest quisquam Testari cum *præjudicio Legitimorum successorum*. *P. 1. T. 5. & 58.*

5. Quod Testamentum *Rusticorum* attinet; ii secundum *receptam suam consuetudinem*, illud condunt; pro quo sufficit. si *Parochus loci* (quamvis nec istud sit *necessarium*) & duo

Jurati,

Jurati, præsentés fuerint, & à Domino confirmatum sit: nam sine hujus consensu, præter *pias causas*, ordinariè non subsistit. imò, igitur Rusticus hærede, ac legitimo successore destitutus, de rebus mobilibus avitis, & pè se acquisitis, potest Testari: res verò immobiliès; ut *Vinea, Prata, Terra extirpatitiæ* &c. si avitæ fuerint, non subsunt ejus dispositioni, sed ad Dominum terrestrem devolvuntur. si verò *acquisitæ* fuerint, *medietas* erit Domini terrestris; reliqua, cui Rusticus legaverit. *P. 3. T. 30. 2dò.* licèt Rusticus hæredes habeat; tamen de portione *coacquisitorum*, quæ ipsum concernit, potest testari. *ibidem. & P. 3. T. 29.* Modò condignam habeat liberorum reflexionem. *argum. P. 1. T. 57.* Item hæredi illegitimæ ætatis, potest aliam sublicuere. *P. 3. T. 30.* Vide plura de *successionibus*, De *Civitatibus*. Item de *Casibus*, in quibus *Pater potest Filium ad Divisionem compellere*. Quod *Activitatem* Testandi attinet, illam discès *Tit. de Fassionibus*. de quibus enim Bonis Fassio celebrari, de iisdem serè etiam Testamentum condi potest. circa exhæredationem Filii, *V. Tit. 28. synt. in fin.*

Observe hic, *A. 15. 1647.* statutum esse; ut nonnisi *solemnitas Testamenti* in Foro Ecclesiastico revideri possit. quod alii ad solam *solemni*

lemnitatem extrinsecam restringunt, alii de utraque intelligendum volunt; ducti *Axiomate* illò juridicò: *Ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debere.* Et alterò: *exceptio firmat regulam in contrarium.* Cæterùm istud decidere *Authenticè*; Regiæ Majestatis est, sensu *A. 17. Mat. Reg. 1471.* Ubi in quæstione: an hæc, vel illa causa, ad Forum spirituale, vel sæculare pertineat? Regia deliberatio peti jubetur.

TITULUS XLIV.

De Testimoniis Capitul. & Hominis Regii &c.

Num. 1. **S**ingularis Personarum Ecclesiasticarum, ac Religiosarum, cum Deo conjunctio, ac fidei integritas fecit; ut illæ censerentur, ad ferenda in Judiciis Testimonia, cum primis idoneæ; Unde *Ulad. D. 1. A. 53.* lege sancitum est: ut *Capitula, Conventus*, sua Testimonia ad Executiones peragendas exmittere teneantur. Appellatur autem jure nostro, *Capitulum, & Conventus*; interdum *locus Credibilis*: vel *Authenticus*: subinde verò *locus Testimonialis*: quòd litteris, ac Testimoniis eorundem, ubique locus daretur.

daretur. Persona verò illa, quæ ad *Mandatum preceptorium* exmittitur; vocatur *Testimonium Capituli*, vel *Conventus*. Vice quædam huc pertinentia, *Tit. de Eviction. & Evocation. N. 7.* Et simul observa 1^{mò}. *Lector Capituli*, aut *superior Conventus*, exmittere nullum tenetur; nisi per *Mandatum preceptorium* Principis, aut *Judicis ordinarii*, legitimè requisitus: imò sine hujusmodi requisitione, *Executio Exmissi*, foret invalida. 2^{dò}. Ut unus *Locus Testimonialis*, in alterius jurisdictionem, ac *Territorium*, se non immittat. *P. 2. T. 21. A. 40. 1723.* Sed quodlibet *Capitulum*, in *sua* duntaxat *Diocesi*, & *locis Comitatus proximioribus*, vel *Articulariter* sibi attributis, procedere valeat. *ibidem. 3^{tiò}*. Ut *Capitulum*, vel *Conventus* habeat *quinq;* ad minus personas juratas: & quidè *Canonicos actuales*, & *Presbyteros. A. 41. 1552. A. 39. 1723. Ludov. I. A. 21. Sigis. D. 6. & 8. 4^{tò}*. Ut peracta *Executione*, *Testimonium Capitulare*, cum *Homine Regio*, vel *Palatinali*, coram facie *Capituli*, vel *Conventus*, *Relationem* faciat; tùmque omnes *Capitulares*, vel *Conventuales*, se subscribant. *Ulad. D. 1. A. 44. A. 39. 1723.* Quoad pœnam, *falsas Relationes* facientium, vide de *Fassionibus N. 2.*

2. *Homo Regius*, vel *Palatinalis*, dicitur ille; qui per *Mandatum Preceptorio - Executio-*

nale, cum Testimonio Capituli, vel Conven-
 tûs, ad Executionem exmitti solet. Cujus re-
 quisita sunt: 1^{mò}. Ut in eo Comitatu, in quo
 Executio fit, hæreditatem Nobilitarem habe-
 at, sitque Nobilis: nisi forte *de Curia Regia*,
 vel à latere Proto-Notarii, aliquis *scriba*, licet
 Ignobilis; vel *Tabulæ Notarius* deputaretur:
P. 2. T. 19. Non tamen, si sit *Scriba*, vel
Juratus Tabulæ inferioris. A. 33. 1723. 2^{dò}.
 Ut in *Mandato Executionali*, Nomen, & Co-
 gnomen ejus exprimatur: Quodd scilicet *Ejus*
 Rex, vel *Judex Ordinarius*, pro tali Executio-
 ne deputaverit. Unde, quia *Personam* Judicis
 mandantis repræsentat; idè in eadem causa,
 Advocatus esse non potest. *P. 2. T. 22.* Nec
 in causa, in qua quis *Procuratorem* egit, Ju-
 dex esse permittitur: saltem ubi solus fert sen-
 tentiam, & non *juxta pluralitatem Votorum*.
Vide de Judicibus. 3^{tio}. Ut juramentò sit ad-
 strictus, ad fidelem Officii functionem. *Ulad.*
D. 1. A. 43. & A. 39. 1723. 4^{tò}. Ne falsè
 procedat, *sub pena perjurii*, ac amissionis o-
 mnium Bonorum. *Ulad. D. & A. citt. Mar-*
autem D. 6. A. 8. non fit mentio amissionis Bo-
 norum; sed *infamie perpetue*, & 25. *Marcar-*
5^{tò}. Requisitus per *Mandatum Regium*, aut Ju-
 dicis ordinarii; si nomen ipsius inibi contineat-
 tur expressè, debet assumere personam Ho-
 minis

minis Regii, vel Palatinalis, sub *Birsagio* 6. *marcar.* & refusione expensar. *Ulad. D. & A. citt.* Licèt priùs *tres*, deinde sub *Mat. 25. Marce* fuissent determinatæ. Confer hæc cum *Tit. de Inquisitione.*

TITULUS XLV.

De Testibus, Eorúmque Requisitis.

Num. 1. **P**otissima Probationis species est; quæ fit per *Testes*, viva voce deponentes: sunt enim *Testes*, qui legitimè vocati, super facto aliquo *Testimonium* dicunt. Unde olim *superstites* dicti; eò quod super *statu causa* proferrentur. *Prolog. T. 13.* *Attestationes* verò sunt, ipsorum *Testimonia*, quæ jure nostro, passim vocantur *Depositiones Testium*. Et quamvis *Testium* alii sint *Judiciales*, alii *Instrumentarii*, alii *Testamentarii*; hìc tamen agemus potissimùm de *Judicialibus*: qui ad faciendam rei controversæ fidem, in *Judicio* adhibentur. Aliud est *Conjurator*, aliud *Testis*: nam *Conjurator* (*Canonistis Compurgator*) jurat solùm de *Credulitate*, seu quòd credat, *Principalem* suum justè jurâsse. *Testis* autem jurare debet de *Veritate*, seu

Q 3

seu quòd

seu quòd res ita se habeat: sicut ipse per visum, vel auditum, asserit. *Kitt. c. 6. q. 24.* Testis *omni Exceptione major*, dicitur ille, qui nulla *legitima exceptione* repelli à Testificando potest, *Pirhing.* aliique passim: consequenter qui habet omnes *conditiones*, infrà adducendas.

2. Quia verò non omnes promiscuè homines, ad Testificandum admitti solent; describitur eorum *qualitas* satis fusè *P. 2. T. 27.* ubi sic habetur: *ut autem omnis cõmunis Inquisitio, bonò, & iustò modò celebrari possit; quinque Conditiones (circa Testes nempe) sunt observandæ; scilicet: Libertas, Ætas, Modalitas, Conditio, & Juramenti Depositio.* Ubi licèt de *Communi Inquisitione*, tantùm fiat mentio: idem tamen venit intelligendum, etiam de aliis casibus, in quibus Testes adhibentur. Quæ *Conditiones*, per *Legistas* his plerumque versiculis exprimuntur:

Ætas. Conditio. Sexus. Discretio. Fama.

Et Fortuna. Fides. in Testibus ista requires.

3. Igitur 1^{mò}. Testis debet esse *liber*; seu non debet *metu*, aut *pretiò* ad hoc, vel illud Testandum induci. Quò tamen non obstantè, potest quis etiam *invitus* ad hoc legitime compelli: Ut, quod novit, aut nòsse præsumitur, judicialiter Testetur. 2^{dò}. requiritur, ut habeat *Ætatem legitimã*, possitq; recordari rerum, super quibus

quibus examinatur. 3^{tiò}. Modalitas : ut scilicet de modo patratae rei, *apertè*, *manifestè* que fateatur : Utrū *visu*, vel *auditu* rem ipsam noverit? 4to. Advertenda est testium *conditio*: utrū nempè *Nobilis*, vel *Rusticus*? *abjecta*, an *honestae conditionis*? quod Testimonium *Ignobilis*, penes, vel contra *Nobilem*, attinet; vide de *Juramentis*. N. 4. 5to. Requiritur *juramenti Depositio*. P. 2. T. 27. *cit.* Testi enim cujuscunque *Dignitatis*, *statūs*, & *Eminentiae*, sine *depositione* *juramenti*, *fides* in *judicio* non *adhibetur*. c. 5. *Extra de Testibus*. Et *argum.* A. 14. 1486. Et *Praxis*. Hinc etiam *viri Illustres*, *officiò publicò* fungentes, *Testimonium pro* *Judicio* dant, *saltem* sub *eo* *juramento*, *quò* *tali officio* sunt *adstricti*. Nisi *Partibus* ità *consentientibus* (saltem in *causis non arduis*) *juramentum* *alicui* *relaxaretur*. Certè *Attestatio* etiam *litteratoria* cujuscunque, nisi *juramentò* *solidetur*, *fidem* in *judicio* non *invenit*. Unde, quia de *praxi Hungariae*, *Mulieres* *pregnantes*, *absque* *prævio* *juramento* *examinantur*; earundem *Fassio* *parum*, aut *nihil* *probat*.

4. Ex his, aliisque *Juris Textibus* *infertur*: quod non sint *Testes idonei*, seu *omni exceptione majores*, *Infames*. P. 2. T. 36. 2^{dò}. *Perjuri*. *ibidem*. idque, etiamsi fuissent *emendati*. *Ceterum*, l. 1. c. 27. 3^{tiò}. *Ignobiles* *contra* *Nobilem*:

in causis criminalibus. criminaliter intentatis : siquidem veritas aliter haberi possit. *P. 2. T. 27. & A. 26. 1729. 4to.* servi, ac subditi contra Dominos, in criminalibus. *S. Steph. l. 2. c. 19.* Ubi nec accusare eos permittuntur. Uti & *argum. A. 26. cit.* vide de *Juramentis N. 4. 5to.* Accusator contra Accusatum ; saltem exceptò crimine lese Majestatis, sensu *A. 7. 1715. S. Pratorea an &c. 6to.* Socius Criminis, nec pro, nec contra socium Testis esse potest. *Kit. c. 6. q. 5.* Uti nec in propria quisquam causa Testis, aut *Judex* esse permittitur *argum. A. 41. 1723. 7mo.* Procuratores, *Judices*, & *Patroni Causarum* arcentur à ferendo pro, vel contra, Testimonio in illis causis, in quibus egerunt, defenderunt, aut *Judices* fuerunt, *Prolog. T. 16. P. 2. T. 22. 8vo.* Inimicus contra Inimicum, non admittitur, etiam in Criminibus exceptis. *l. 3. ff. de Testibus. 9no.* Exceptio etiam formatur contra *Parentes*, & *Liberos* : item contra *Conjuges* ; ne pro se invicem Testimonium ferant. Idem est de *Consanguineis*, aut nimia inter se familiaritate junctis : vel qui sunt de Familia illius, qui Testes producit. Ubi tamen excipiuntur *delicta occulta*, & quæ alii scire non tam facile possunt. *10mo.* Potest etiam excipi contra eos, qui *dubie*, & non aperte, vel de *simplici auditu* deponunt :

nisi quæstio solùm esset de auditu. *argum. P. 2. T. 27 §. Tertiò necessaria est Modalitas, &c. 11mò.* Laicus Testari contra Clericum non permittitur. *S. Steph. l. 2. c. 3.* Cæterùm licèt Testes non sint idonei, si tamen Partes contra illos non excipiant; vel res sit exigui momenti, Testimonium locum habebit. *12mò.* denique non est audiendum Testimonium, ultra 60. annos sese extendens, *P. 1. T. 39.* Vide de his plura, apud Canonistas ad *Tit. de Testibus.*

5. De Examine Testium, noto sequentia, *1mò.* quilibet Testium (seu in *Judicio*, seu *collateraliter*) antequam fateatur; jurare debet; quòd omni timore, favore, odio, amore, & premio litigantium remoto, veritatem non celabit, falsitatem non justificabit, justitiam non falsificabit; sed prout res illa, de qua examinabitur (juxta puncta *Dentri*, seu interrogatoria) sibi nota est; justè declarabit. *P. 2. T. 28.* Deposito sic juramentò; examinandi sunt Testes *Partibus exmissis*, & quidem singuli eorum seorsim. *Mat. Reg. D. 6. A. 14. & Kitt. c. 6. q. 3.* quamvis uterque loquatur de *Communi Inquisit.* Et quantum fieri potest, *formalia* cujusvis verba añotanda: quia pro meliori, etiam singulis *prælegenda*; ut vel se corrigere, vel dicta magis declarare queant. *2dò.* Testis debet sufficientem asserti sui rationem reddere si

(nempe interrogetur) quare scilicet dicat, rem ita esse? an quia vidit? vel audivit? an audiverit ab aliquo determinato, vel tantùm in confuso, ac sine ullo certo authore? scûs enim fidem non meretur, potéstque contra eum excipi. *argum. P. 2. T. 27. S. Præterea Modalitas &c.* Et ex Decisione *Anni 1700. Pofonii in Octavalibus facta. 3tò. Caveat Testis, ne multum loquatur; sed respondeat directè ad quæfita: Extravagantes enim illius responsiones non merentur fidem. 4tò. Interrogandus ante omnia quisque eorum est: quo nomine, & cognomine vocetur? cujus ætatis? Conditionis! Possessionis, seu loci Incola? Item cujus subditus? in communi autem Inquisitione, etiam de eo: an nempe, & quis eorum sit vicinus? quîs comprovincialis, seu ex eodem Comitatu? duorum enim, vel trium Vicinorum, & Comætaneorum attestatio, plus valet, quàm 20. (cæteris paribus) comprovincialium. P. 2. T. 29. Atque hæc omnia, unà cum eorum nominibus, litteris Relatoriis inferenda. *ibidem, & praxis: quæ idcirco notari debent; ut Partes litigantes, contra Testes, defectu aliquo laborantes, excipere possint. P. 2. T. 29. Id quod liberum ipsis erit (ut censent Jureconfulti) etiam post Authenticationem eorum, & reportatam Inquisitionis seriem, facere: si priùs exci-**

excipere non potuerunt. Possunt autem Testes, prius *lateraliter* deponentes, deinde *in iudicio* modificare suas responsiones: imò etiam retractare. *praxis.*

6. Si qui litteris, seu *Mandatò Compulsoriò* suæ Majestatis, vel *Judicum Regni* ordinariorum, aut saltem per *Furatum Notarium*, requisiti, sese à perhibendo veritati Testimonio subtraherent; in 16. *Marcis*, *gravis ponderis* conviocabantur. *P. 2. T. 28.* quòd si verò rebus tanti valoris, & *Ære* aliquis careat; capiatur, & *luat in pelle.* *A. 81. 1563.* quam pœnam, *citra omnem citationem*, eò factò desumet *Vicecomes*, ad requisitionem *Exponentis*: in una quidem pro se, in altera verò parte, pro *Exponente* cessuram. *A. 49. 1635.* Cæterùm hæc pœna sensu *P. 2. T. 28.* tunc solùm incurri videtur; cum *Testis litteratoriè* erat requisitus. Atque hæc omnia intelligenda sunt pro casu, quo non adest *legitima excusatio.* Quidam *inviti*, cogi ad Testificandum, non possunt; uti *Parentes* contra *Liberos*, & vicissim. *l. 6. Cod. de Testibus.* vide *Tit. 28. N. 3.* quo nomine veniunt omnes *Ascendentes*, & *Descendentes*, in *Paterna*, vel *Materna* linea. Idem dicendum quoad *Conjuges*, & *Affines*: nisi utilitas publica contrarium juberet. ita *Pirrhing*, *Engel* &c. Neque tenerur quis fateri delictum, quod

quod *sub secreto* est communicatum, vel si sciat rem, de qua examinatur, adhuc esse occultam, nec haberi *sufficiencia*, ad inquirendum *legitimè Indicia*; vel si sibi grave inde *damnum* imminet: nisi forte crimen esset exceptum, & in grave Reipublicæ *damnum* vergens. *Laym lib. 4. Tract. c. 4.* Pariter Personæ *Ecclesiasticæ*, seu sint Clerici *seculares*, seu *Regulares*; nō possunt à *Judice* sæculari ad *Testificandum* cogi, siue causa sit *Civilis* siue *Criminalis* *Cap. statutum. 38. 2. q. 6. & P. 2. T. 40. §. Corā Testimonio alicujus Capituli &c.* Nisi vel corā suo *Judice Ecclesiastico*, vel ex ejus *permissione*. *Judices* verò *Ecclesiastici*, *Testes* compellunt per *cenfuras. stylus*, confer hæc cum iis, quæ verbō: de *Inquisitione* ac de *Juramentis* dicta sunt.

Transmis. Lit. v. de Appellat.
Transump. Lit. v. de Litteris,

TITULUS XLVI.

De Tutelis. & Curatelis.

Num. 1. **D**E *Tutelis*, & *Curatelis* agitur copiosissimè *P. 1. Decret. Tripar. à Tit. III. usque ad Tit. 32. inclusivè*: de quibus compendiō habet sequentiā

quentia. 1mò. Tutela, est potestas tuendi eum, qui ob imperfectam aetatem se defendere nequit. P. 1. T. 112. Unde & Tutores, auctoritatem tantùm defendendi; & non abalienandi Bona pupillorum, habent. 2dò. Tutela est triplex: *Legitima, Testamentaria, & Dativa*. *Legitima*, sic dicta, quòd à lege detur, est: dum Pater, Mater, vel Frater agit Tutorem. Nam alterutrò Parentum superstite, alius ad Tutelam pupillorum non admittitur *Ordinarie*: si autem Parentes obeant; tunc ad Fratrem recidit. P. 1. T. 113. Deserturque eodem ordine, quò Bonorum successio quemque tangit. Hæc Tutela respectu Parentum, est simul *Naturalis*. *Testamentaria* est, dum aliquis Testamento Tutor constituitur. Et hæc semper tenet: nisi Fratrum carnalium, vel Uxoris contradictione legitima impediatur; vel ubi lex, aut Consuetudo Patriæ, talem personam non excludit. T. 114. Tutela *Dativa* est, quæ alicui datur à Principe, vel Patrono: & habet fieri; quando tam *legitima*, quàm etiam *Testamentaria* deficit. T. 115. Caterùm sensu A. 68. 1715. Et *Palatinus, & Magistratus Comitatus*, ac *Civici*, pro suis respectivè subditis, Tutores dare possunt. Dantur autem *Tutores*, Pupillis illegitimæ ætatis; *Curatores* verò dicuntur, qui post *legitimam* quidem; sed

ante perfectam aetatem, eos delendunt. Quæ sit aetas legitima? quæ perfecta? vide de *Ætatibus Puerorum*.

2. Arcentur autem à Tutela, & Curatela. 1^{mò}. Perjuri, aut aliter Infames, Proscripti; vel Notâ Infidelitatis, aut sententiâ capitali, cum amissione Bonorum, gravati. P. 1. T. 119. & 121. 2^{dò}. Cognati, seu Fratres per Matrem (qui etiam Fratres feminei sexûs dicuntur) si qui adhuc ex Agnatis, seu Fratribus per Patrem, sint superstites. T. 116. si tamen Bona manifestè concernant utrumque sexum; tunc si cognatorum aliquis habeat aetatem sufficientem, non item ullus Agnatorum; tunc inquam usque ad debitam Agnati aetatem, cognatus admittitur. T. 117. Vide de *Agnatione*. 3^{tiò}. Arcentur etiam illi, qui perfectam aetatem nondum habent: nisi Matrem Orphanorum, ad secundas Nuptias transire contingat; & per hoc Bona pupillaria desolationi subjacerent: tunc enim Fratres, & Agnati, licet perfectæ ætatis non sint, modò tamen legitimam habeant aetatem, ad Tutelam admitti solent. *ibidem*. 4^{tò} Mater (nisi habeat separata Bona) ad secunda vota transiens, non admittitur. T. 113. 5^{tò}. Bonorum Dilapidatores, aut de dilapidatione suspecti, vel nimium Pauperes, aut Patris Orphanorum inimici Capitales; vel de quibus time-

tur,

tur, quod ad Bona Orphanorum adspirent. 61°. Qui se alienæ potestati subjecerunt, vel subijci permiserunt; *qui enim juris sui non est, alterius Tutelam gerere non permittitur. T. 121.*

3. Hac super materia sancitum est novissimè. 1mo. Ut Decedentibus Pupillarum Progenitoribus, Agnati, aut Cognati eorum, sine mora id Vice-Comiti illius Comitatus, in quo Bona Pupillaria adjacent, significare velint; qui adjunctis sibi Judice Nobilium, & Juratore, Agnatis item, & Cognatis proximioribus, ad faciem talium Bonorum exeat; & *Inventarium* omnium (*litteralibus tamen Instrumentis* nequaquam inspectis) conficiat: atque in proxima *congregatione* referat, & inter Acta Comitatus conservet. Vice-Comite verò impedito, aut in causa *Pauperiorum*; Judex Nobilium, cum jurato Assessore, id ipsum præstet ex commissione Vice-Comitis: nec prius *Tutelam* quisquam adeat; quàm hæc effectui dentur. 2^{dò}. Tutores hòc modò constituti, Bonorum pupillarum proventus, & Res mobiles, quæ servando servari non possunt, tempore competenti, & justò pretiò distrahant, pecuniàmque hære non permittant, sed erga *legale Interesse* elocent; vel in augmentum Bonorum convertant. 3^{tiò}. Ut super Tutoratu, aut Curatoratu, *singulò* ad minus *Trienniò*, co-
ram

ram Exmissis à Comitatu, Pupillorumque con-
 sanguineis proximioribus, quantum fieri po-
 test, præsentibus; Rationes reddant. 4to. Si
 fideles in administrandò reperti fuerint, pro
 curis, ac laboribus, intra Tutoratum impen-
 sis, sextam Reddituum, ex Bonorum proven-
 tibus partem (dempto Interesse, ex pecuniis elo-
 catis perceptò) pro se retinere valeant. 5to. In
 casu verò *mala administrationis*, absque omni
 remuneratione amoveantur: & ad mentem
AA. 24. 1655. & 32. 1659. ad satisfactionem
 compellantur. 6to. Ut pupilli, usque ad legiti-
 mam ætatem, Tutoribus subsint, neque Cu-
 ratores pro se eligere, nec de rebus suis mo-
 bilibus disponere valeant. 7mo. Ad perfectam
 ætatem venientes, si quas à Tutoribus, vel
 Curatoribus rationes reddendas haberent,
 eas illis viventibus, & non ab eorundem
 hæredibus, exigere teneantur. 8vo. Et hæc de
 Tutoribus *Dativis*, *Testamentariis*, & *legi-
 timis* duntaxat intelligantur; non verò de *legi-
 timis*, & *naturalibus simul*, id est: non de
 Parentibus (hinc patet, nomine Tutorum *na-
 turalium*, venire solos Parentes) utpote qui,
 ad reddendas Filiis suis rationes, non tenen-
 tur: nisi Matres ad alia vota transirent, &
 Bona pupillaria Paterna quacunque ex ratione
 administrarent. Ita hæc statuuntur *A.* 68.

1715. vide etiam de *Prorogationibus.*

Vendit. v. de Admo. Bon. Avi.

V-Com. v. de Offici. For. Comp.

Vini Educ. v. de Job. Lib Nob.

TITULUS XLVII.

De Violentiis Variis.

Num. 1. **I** Stud hac in materia præmittendum: *neminem in proprio violentum dici, aut esse; neque potentiosè tum agere quemquam, cum agit jure suo, vel dum Iniquum lædit Aggressorem (vide de Defensa) violentia enim, debet esse actus, quò aliquis in persona, juribus, aut rebus suis, citra legitimam auctoritatem, ab alio leditur: seu ubi Jurisdictio alterius, vi, & potentiâ, ab altero sibi vendicatur. P. 1. T. 68. Nomine Violentia, veniunt omnes actus potentiarii, majores, & minores; seu cunctæ injuriæ: sive demum illæ Personis, sive Rebus illatæ fuerint. Quæ, licet sint majores, si tamen in Sedria Comitatus, Processu queruloso discutiantur; pænam, idque relatè ad Nobilem, ultra 100. florenos Ungaricales, non inferunt. A. 55. 1625. In Comitatus enim ratione Violentiarum, &*

Actuum potentiariorum, pæna 100. florenis major, decerni non potest. P. 3. T. 26: si verò Reus convictus, sit Ignobilis; eadem pæna homagio ejusdem, sive 40. florenis compensatur. vide de Calumnia N. 3. item de Infamia. & Kit. c. 9. q. 27. Atque hæc pæna æqualiter dividitur inter Judicem, & Actorem A. 55. cit.

2. Sententia, in actibus minoris potentiæ, tanquam in simplicibus violentiis, lata (olim ferebatur etiam in Curia Regia; hunc ad V. Comites restricta. A. 35. 1729. & A. 28. 1715.) vocatur simplex; ferturque æqualiter inter, & contra omnes Magnates, & Nobiles. P. 2. T. 67. ac præter 100. florenos, etiam damnorum refusionem, Parti triumphanti, secum affert. ibidem. & A. 48. 1563. A. 55. 1625. Ac proinde, seu hæc sententia feratur contra Magnatem, aut Baronem Regni, seu contra Nobilem; non facit plus, quàm 100. florenos. Excipe casum, in quo Nobilis lædit Rusticum, nam tunc præter 100. florenos, quos Lædens, respectu Dñi terrestris debet; insuper respectu Rustici læsi, in 40. florenis interdum vincitur. P. 3. T. 31. Unde patet, penam violentiæ, inter & contra Nobiles, differre à pæna homagiali; aliisque Birfagialibus eneribus. Pæna enim homagialis (nisi aliter per expressum statuatur) cedit Actori; Birfagiales verò in duabus partibus
Judici,

Judici, in tertia verò Actori. De quibus, uti & de *Processu*, ratione violentiarum suscitari solito; vide *Tit. de Actibus potentiariis N. 10. &c.* Item de *Damnis*, ac de *Emenda lingua &c.* quibus locis etiam de *Violatione sedria*, agitur.

3. De *Violentiis Bonorum*, ac Jurium alienorum *Occupatoribus*, statuuntur sequentia. Imò: *Fiscus Regius*, Bona aliqua, ab iis, qui prius in eorum dominio erant, vigore *Recapriuationis* occupans; in æstimatione eorundem convincitur. *Albert. Reg. A. 24.* Id quod etiam ad alios *Impetratores*, jus *Regium* non probantes, extenditur: qui si ante decisionem causæ, super factio impetracionis, mota; se in Bona impetrata occupativè ingerant, nec tamen juridicè sibi appropriare possent; in *facto potentia* condemnatur *ibidem*. Consonat his *P. 1. Titulus 68. & P. 2. T. 42.* Ubi statuitur: eum, qui Bona ad te jure devolvenda, occupasset violenter; posse eadem per te violentiis, intra annum expelli: post annum verò, non nisi *Processu juris* mediante. Ubi si jus tuum liquidè probaveris, occupator *Injustus*, non secus convincetur, quam si Bona ejusmodi ce manus tuis eripuisset: ac proinde (si nempe agatur *Processu quinque Casuum*) in sententia capitali. *P. 1. T. 68.* Idem habetur quoad ejectionem violenti occupatoris, *A. 4. 1545.*

sed à Rege huic *Articulo* non est subscriptum: ut habetur post *Conventum Tyrnaviensem*, in *Corp. Jur. Ung.* eò quòd censeret, majores inde tumultus, excitari posse. 2dò. Ad coërcendam violentorum temeritatem, eorum maxime, qui auxiliò aliorum hominum vagabundorum, penes se assumptorum, vel subordinatorum, violentias patrant; sancitum est: ut tales jure convicti, non solùm in pœna *Personarum propriarum*, sed etiam in totali onere assumptorum, vel commissorum aggraventur; ac totalis executio, de Bonis eorundem peragatur. Et si Assumpti, fuerint meri vagabundi, nullàsque *certas Residentias* habentes, tunc satis erit Actori, eorum numerum edocere; licèt nominare nequeat *Personas*. A. 56. 1655. unde à Contrario inferri videtur; quòd si habeant *certas Residentias*; tunc etiam nomina eorum indicari per Actorem debeant. 3tiò. Hic verò, aliique *Articuli*, de violentiis editi, extenduntur ad homines cujusvis dignitatis: sanciturque, ut legitimi Acquisitores, juxta *T. 67. P. 1.* non tantùm *Dominium possessorium*, sed etiam *successorium*, in Bonis acquirendis mobilibus, & immobilibus habentes; *Extraneos*, & *Illegitimos*, ac sine ullo juris titulo, à sanguine alienos, talium Bonorum violentos occupatores, jure de violentiis edito,

convenire possint. Confer hæc cum iis, quæ de *Actibus potentiariis* N. 12. &c. habentur.

Notandum hic obiter; quod *Dominium possessarium* alicujus Boni, dicatur habere ille; qui actu illud possidet; vel saltem *Dominium* ejus *directum* habet: *successarium* verò; qui habet jus, in eo succedendi. sic Frater actu habet *Dominium successarium*, in Bonis sui Fratris condicionalis, pro casu scilicet *defectus*: licet non habeat *possessorium*. P. 1. T. 67. vide etiam de *Birsagiis* N. 5. 6. &c.

4. In Bonorum, semel judicialiter restitutorum, *Reoccupatores*, statuta est *pena Infidelitatis*. A. 3. 1545. sed illa non videtur extendi ultra illos casus, nunc autem, si qui talia Bona, propria authoritate reoccupent; præter *penam homagiale* 50. *Marcarum* *gravis ponderis*, etiam in refusione expensarum, ac fructuum, medio tempore inde perceptorum, ad mandatum suæ Majestatis, vel Judicis Ordinarii, facienda, convincuntur: Insuper *propter violentiam*, potest contra illos agi, etiam ad *pœnam violentiæ*. A. 31. 1681. & A. 34. 1729. Cives denique, res, aut servitores Nobilium, in medio ipsorum habitantium, *arrestantes*, vel eorum immunitates quomodolibet turbantes; in violentia convincantur. A. 78. 1647. *Dicit aliquis*. Nos, per decursum

hujus libelli, sæpiusculè adduxisse leges Canonicas, ac Civiles; quibus tamen Ungaria, aut Provinciæ eidem obnoxia, nequaquam tenerentur. R. quamvis Ungari legibus Exteriorum non ligentur, nisi eas in suas retulissent; quod tamen *Domi deest*, id foris *querere* non negligunt, Neque putant indignum, in casu præcipuè, *Legibus municipalibus* non expresso, ad Canonicas, Civilesque sanctiones, vel certè ad naturalem confugere æquitatem. Id quod omnium Jureconsultorum consilium est. Quanquam volupe nobis fuisset, latius per Canonicas, Civilesque leges divagari; nisi commoditati magis legentium, quàm voluptati propriæ servire placuisset. Adde: quòd nec tempus, nec ratio Compèdii plura sineret.

INDICULUS

Articulorum Diætalium

Anni 1741.

AD calcem penè Libellus deductus fuerat, cum *Articulos* novissimæ Posonii Diætae accepimus: quos, ne quid Lector desideret, in brevem redactos Indiculum, hic adnectimus: indicaturi simul, quoad fieri poterit, *Novellas* ejusdem Diætae *constitutiones*

quæ

quæ legibus hæctenus adductis adverfantur.

Accusator. Ubi Actio Fisci Regii ;
vi A. 7. 1715. Præfidi, delegati in causa, *Criminis læsæ Maiestatis*, Judicii, pro Termino præfigendo, Reoque citando impostero exhibebitur; eidem Præfidi nomen etiam & cognomen Delatoris, seu Accusatoris significetur: quatenus, & quoad Hunc; Delegatum in causa Judicium, dispositioni præcitatæ legis semet accommodare sciat. A. 26. vide de *Nota Infidelitatis*.

Appellatio. Quamvis per A. 31. 1729. causæ immediatè in *Tabula Banali* suscitatæ (exceptis Pauperum, aliorumque 500. florenos non excedentibus, causis) intra *Dominium tantum* transmittendæ essent; posthæc tamen omnes ejusmodi causæ, siquidem dicta *Tabula primæ Instantiæ* Judex sit, usq; ad 20000. floren. extra *Dominium*, ad Curiam Regiam transmittantur. A. 58.

Archivum. In Capitulis, & Conventibus, veluti *locis Credilibus*, sufficientes Personæ, & Juratæ, cum *Notario* condignè salarizato habeantur. Acta verò Archivorum, non nisi pro sola Expeditione, Notariis, ad hospitia eorundem dentur, ac statim reponantur.

nentur: aliis autem quibuscunque, sive in hospitio Notarii, sive alibi, non nisi coram duobus Capitularibus, aut respectivè Conventualibus, communicanda, & volvenda exhibeantur. *A. 25.*

Banus Dalmatiæ, Croatiae, & Slavoniae, impofterum à potiori intra Regni limites permansurus, in plenam, & legalem authoritatem, atque jurisdictionem, juxta etiam *AA. 114. 1715. & 87. 1723.* reponitur. *A. 47.*

Beneficia. Omnes Beneficiati, publicis Regni negotiis non impediti, in suis Diocesis, ac Beneficiis resideant; *sub pena retentionis* proventuum Beneficialium, per Regiam Majestatem faciendæ. *A. 16.* vide infra verbo: *Hungarus.* Item *Extranei.*

Camera Regia Hungarica, in plenam authoritatem omninò est reposita, nec ullatenus ab *Aulica* dependens: omnèsq; super negotiis suis Informationes, ac Repræsentationes, Majestati Regiæ immediatè inscribere: atque ab Aula duntaxat Regia, *Rescripta* recipere debet: omnes denique aliæ *Camerae*, uti *Salis*, *Montanisticae*, & quidquid *Ærarium* respicit, eidem subordinentur. *A. 14.*

Cancellaria Ungarico - Aulica , in

Expeditionibus , per ipsam emanatis , nul-
latenus per alias Jurisdictiones turbari , aut
impediri valeat : atque ad eam Hungari pos-
sionati , ac etiam de Clero assumendi. *A.* 13.

Civitas. Ne Regias , ac Montanas

Civitates , ullæ Jurisdictiones Camérales , in
suis juribus turbent , aut semet in earum ne-
gotia misceant. *A.* 37. & 40. vide intrâ ver-
bô : *Magister Tavernicer.*

Comendans. Fortalitiorum Comen-

dantes , eorûmque subalterni , Prætorésque mi-
litares , in Res , & personas non militares nul-
lam exercent Jurisdictionem : neque ullum ad
excipiendas ab ipsis *Passuales* adstringere , vel
occasione Nundinarum , ac alio quovis tempo-
re , exactiones ullas facere præsumant , secûs
Præter refusionem , in eos exemplariter animad-
vertetur. *A.* 30.

Commissariatus. Belli Commis-

sarii & Cassæ Perceptores , ex Ungaris quoque
constituendi. *A.* 42.

Commissio Neoaquistica , tam rela-

tè ad *Fiscum Regium* , quàm in ordine ad pri-
vatos *Causantes* , penitus tollitur ; *Causis o-*
mibus

mnibus, ad ordinariam juris viam reductis : *Novumque cum Gratia*, omnibus suffragari queat. *A. 21.*

Concurfus. Nomine *Concurfus*, intellige hic particularem Regnicolarum Conven- rum, *A. 8. 1715.* declaratum : qui concur- fus, non nisi in casu repentinæ, in Ungariam hostilis irruptionis, vel belli flagrantis; & hoc directè Regnum tangentis, locum habeat. *A. 22.* Confer cum dictis *Tit. de Taxis N. 3. S. Corona Custodes renunciati C. Georg. Erdódy, & C. Joann. Eszterházy. A. 7.*

Convictus. Fundatio *Convictus No- bilium* Tyrnaviæ, tam quoad sumptus Regios, quàm Archi-Episcopales, eò destinatos, re- suscitatur. *A. 43.*

Corregens. Sereniss. Princeps Francisc. Lotharingus; in *Corregimen* Ungariæ, anne- xarumque eidem Provinciarum, admittitur, & ad mortem usque, ac placitum Regiæ Ma- jestatis, stabilitur. Salvis tamen omnimodè *Authoritate Palatinali*, cunctisque super inse- parabilitate Provinciarum, ac successione Regiæ, constitutionibus Regni: supremis item privile- giis, & Juribus Majestaticis, aliisque præro- gativis, præsertim *TT. 4. & 9. P. 1.* expref-
tis,

sis, penes coronatam duntaxat Majestatem Regiam, cui Unicè competunt, remanentibus; & absque ullo in futurum præjudicio. *A. 4.*

Croatia, Dalmatia, Sclavonia, subsidium pro militia, aliisque publicis Regni necessitatibus, per hæc Regna solvi consuetum, unà cum media Tricesima, & Auctione ordinatur. *A. 54.* Item iidem Regnicolæ, ab omnibus Hybernis, Transennis, & Condescensionibus militaribus, extra casum summæ necessitatis, immunes statuuntur. *A. 48.* Sclavonia inferior jurisdictioni *S. Coronæ* reincorporatur, & Bano subordinatur. *A. 50.*

Diploma Regium. Continet

hæc puncta. 1. præter successionem hæreditariam, Coronationemque Regiam, in reliquo omnes libertates, Regnicolarum leges, & privilegia, ab antiquis Regibus, & Nobis concessa, vel concedenda observabimus. 2. *S. Regni* Coronam per deputatas ex eorum medio personas sæculares, in Regno conservabimus. 3. Recuperata, & recuperanda quævis hujus Regni Tenuta, & partes, eidem reincorporabimus. 4. quod deficiente successione Regia *A. 1. & 2. 1723.* Stabilitæ, & modificatæ; pristina Reges eligendi libertas habeat locum. 5. Ut quoties inauguratio Regia in-

stau-

ſtauranda fuerit, toties ſucceſſores coronandi; in hanc aſſecurationem Diplomaticam prius jurare debeant. *A. 2. Vide infra Nobilis.*

Donatio Litteræque Donationales. Donationales quælibet ſenſu

A. 122. 1647. Armalésque Litteræ, per Cancellariam Ungarico-Aulicam expediuntur. Novæ item Donationes, juxta P. 1. T. 77. abſq; influxu, & concuſſu Camerali conceduntur.

A. 19. Donationales Palatinales ſuper jure Regio impetratæ, licet ſenſu A. 33. 1715. cum Cameris Regiis communicatæ non eſſent, per hoc tamen pro vitioſis, aut invigorofis haberi non poſſunt; reliquis dicti A. 33. punctis in ſuo vigore permanentibus. A. 20. vide de Donat. item de Palatin. N. 3. ſuprà

Extranei. Beneficia majora Eccleſiaſtica, in Regno actu tenentes, & nondum inarticulati Epifcopi, Præpoſiti, Abbates, Cuſtos Albenſis, *Taxam mille aureorum* deponant ex integro: qui verò Propoſituras, Abbatias minorum Redituum, vel Canonatus tenent (relaxatis reliquis) *200. aureos* perſolvant: adigendi ad id per Conſilium Regium, *A. 17. confer cum A. 26. 1687.*

Fiscalia, & Fiscus Regius.

Licitatio Bonorum Fiscalium tollitur. *A.* 19.
 Fiscus Regius conformiter ad *A.* 51. 1723. in
 causis tam activè, quàm passivè per eum mo-
 vendis, coram iisdem Judicibus, & Foris, ad
 quorum Judicatum causa de lege pertinet, juri
 stare tenebitur. *A.* 23. Bona Zriniano, &
 Frangepano-Fiscalia, Trans-Colapina, & ma-
 ritima, per *Cameram Grævensem*, aliòsque ten-
 ta, communibus Regni legibus, & jurisdictioni
 imposterum subesse debent. *A.* 52.

Hungarus. Res, & Negotia Hungari-
 ca, tam intra, quàm extra Regnum, per Un-
 garos tractanda; ac proinde etiam in Aula, fi-
 delium Consiliariorum Hungarorum operâ,
 sua Majestas Regia utetur: imò in *arduis*, Re-
 gni Primatem, Palatinum, ac Banum in præ-
 sentiam suam advocabit, negotiâque cum iis
 conferet, & ad ipsum etiam *statûs ministeri-
 um* Nationem Ungaram adhibebit; atque ad
 Regium locumtenentiale Consilium, Ungaros
 possessionatos, etiam in futurum assumet. *A.*
 11. *Item* omnia Beneficia, Dignitates, & of-
 ficia Ecclesiastica æquè, ac sæcularia, Hun-
 garis bene meritis conferet. *A.* 15. *item* ad
 Canonicatus, non nisi consuetudinum Regni,
 & *lingua Patria gnari Hungari* assumantur. *A.*

16. item Univerſi Regnorū Dalmatiæ, Croatiae, & Sclavoniæ *Filii natiui*, quoad Officia Beneficiæque Eccleſiaſtica, & ſæcularia, ſub *denominatione Ungarorum* comprehenduntur. A. 61.

Indigenatûs Taxa, impoſterum erit *duorum millium Aureorū Ducatorum*, aliæ quoq; conditiones ſenſu A. 26. 1687. obſervandæ præcipiuntur A. 41. vide de *Libertatibus Nobilium*.

Infurrectio. Describitur hujus modus, & occasio A. 63. néve ullum exinde naſcatur in futurum præjudicium, multis, gravibusque verbis cavetur. ſumma eſt. 1mò. Ut *Pedites* ſtatuantur *viginti unum mille, ſexcenti viginti duo*, erga *Portas Regni* repartiti, & *in 6. legiones* efformandi, & ex *Fundo Contributionali*, unà cum *Officialibus* alendi, veſtendi, ac inſtruendi: ita tamen, ut emerſuros in illis defectus, *Regnum* non teneatur *novis Tyronibus* ſupplere; *Officialésque* uſq; ad *Centuriones* incluſivè (ſtabalibus *Regiæ* *Majeſtati* relictis) ipſi *Comitatus* nominent: tum ſcolpos, vexilla, Tympana, & Tentoria *Majeſtas Regia* provideat. 2dò. Ut præter *personalem* *infurrectionem*, omnes *Poſſeſſionati*, à ſingula *Porta Palatinali*, ſingulum *Equitem*, omnibus inſtructum ſiſtant. per *annum* 1742. *militarem* intertenendum, & *ſub panas*

in *A.* 46. 1681. contenta, tempestive sistendum. Quòd si extra Regnum ire contingeret; Regiis stipendiis erunt sustinendi. Quomodo verò Civitates, Cameralistæ, aliique Officiales ad dictam *Insurrectionem* concurrere debeant? vide *A.* 63. *cit.* item 59. ubi de Dalmatis, Croatis, Sclavisque confirmatur. *A.* 66. 1681.

Magister Tavernicorum.

Causæ Fodinales, ad iudicium Montanisticum pertinentes, *per viam appellationis*, ad sedem Tavernicalè transmittendæ, Officiúmque Tavernicale, in Domo Monetaria, Budæ erigenda, in suam activitatem legalem reponendum. *A.* 12.

Miles. Personæ Militares eorundem

que Hæredes, Fundos Civiles tenentes, non solum quoad hos fundos, sed etiam quoad *Debita*, præsertim tales Fundos respicientia; sub sint locorum Magistratibus, neque status militaris, *Fundum Civilem* Personæ militaris defunctæ occupare, ac distrahere attentet. *A.* 38. Item Inductio Panni, pro solutione militiæ confiniariæ Regni, penes solitas *Passuales*, sit ubiq; libera ab omni Tricesima, ac pensionibus. *A.* 62.

Moneta Moravica, *Gröshl* nuncupa-

ta, ubique in Regno, etiam apud *Cassam Bellicam*, acceptanda. *A.* 32.

Nobilis. Clausula Diplomatis Regii :

prout super eorum usu, & intellectu Regio, & communi statuum consensu, Diætaliter conventum fuerit; ad Fundamentalìa jurã, libertates, immunitates, & Prærogativas statuum Regni; nullatenus extendenda. Quæ jurã vide Tit. de Libertatibus Nobilium, in hoc syntag. vi quorum ab omni in perpetuum contributione eximuntur: adeoque etiam eatenus onus publicum, Fundo eorum inherere non potest. nec sensu etiam A. 3. 1715. Hungari ad normam aliarum Provinciarum, gubernari unquam possint. A. 8. Circa Nobiles Campi Turopolya, & alios unius sessionis; renovantur. A. 92. 1723: ut scilicet in omnibus suis libertatibus, uti & Armalista, permaneant. A. 60.

Officia. Vide Hungarus. Oppida Hajdonicalia quoad negotium in A. 95. 1715. denotatum, ad futuram Diætã relegantur. A. 36.

Palatinus Creatus C. Joannes Pálffy, cui & suprema Armorum Regionum, per Ungariam, præfectura data, & de Salarío provisorium, & lege adjunctum, Locumtenentiale officium, confirmatum est: statutumque, ut hæc dignitas ultra annum non vacet, & in pristinam, ac legalem authoritatem plenè reponatur;

tur, eaque fungatur: neque ei *Corregentia* quidquam præjudicet. *A.* 5. 9. & 4. Huic, in Judicatu Curia Regia, successit C. Joseph. Eszterházi, prius Banus Croatia, &c.

Posta. Supremus Postarum Magister, semet *A.* 22. 1715. accommodare tenetur; ubi præcipitur, ut subalternos Postarios, & *Verdarios* per Ungariam, Nobiles duntaxat Hungaros, & quidem Possessionatos, legibusque Regni, extra officium subjectos; quamprimum assumat: Postasque in prioribus locis relinquat. *Ita ibi.* Prætereà, ut in omnibus Tribunalibus, etiam Comitatus, & Civitatis ex officio; & vicissim ab inde ad quasvis Instantias, sub publicis sigillis, æquè ex officio scriptæ litteræ, gratis extradantur, & acceptentur. *A.* 31.

Primas. Dignitas *Primalis*, & *Archi-Episcopalis*, in plenam authoritatem, ac jurisdictionem reponitur; duplèxq; eidem sigillū, ad omnè usum legalè, consignatur. *A.* 10.

Quæstus. Circa rerum, in Ungaria procreatarum, eductionem renovantur. *AA.* 75. 1715. & 78. 1723. Bòumque in Austriam Interiorem, & per hanc, in Ditionem Venetam, pulsio libera statuitur. *A.* 27. & 55. Vide

de Teloniis supra. Quamvis Græcis, Armenis, & Judæis quæstus vinorum, sub pæna Confiscationis prohibitus sit; qui tamen in Regno, Græci, Armeni, aut Rasciani, jure Civilitatis gaudeant, vel in Bonis Dominorum terrestrium habitarent, quæstum liberè exercent. qui autem Turcæ subjecti essent, ii ab alio, nisi quem Tractatus cum Turca Pacis admitteret, quæstu arcendi. A. 29.

Reincorporatio. Comitatus *Kraszensis*, *Mediocris Skolnok*, Districtus *Kováar*, tam in Contributionibus, quàm in Politicis, & Judicis ex integro; *Zarandiensis* verò, jam in contributionibus subjectus, etiam quoad alia, auditis etiam *Transylvanis*, *Hungariæ* jurisdictioni restituatur. Idem est statutum quoad loca militaria in *Bacsiensi*, *Bedrogiensi*, *Aradiensi*, *Csanádiensi*, *Zarandiensi*, ac Districtu *Tömösiensi*, *Sirmiensi*, & inferioris *Sclavonia*: inibique supremi Comites præficiendi. A. 18. & 50. Districtus item *Kutvina* se applicetur jurisdictioni *Ungariæ*. A. 51.

Religio Romano-Catholica duntaxat in Regnis *Dalmatiæ*, *Croatiæ*, & *Sclavoniæ* admittenda: nec alii possessionis sint capaces; Imò nec aliorum Dominorum Terrestrium Bona, instar *Officialium* *œconomicorum* administrare vale-

valeant. *A.* 46. & *parvum* jam *A.* 86. 1723.

Religiosi. De Dividenda Jesuitarum

Provincia, tollenda Franciscanorum in Mariana, gubernandi alternatione; ac incorporando Provinciae Hungariae, Minoritarum *Wimpassingensium* Conventu, desideratus, per Majestatem Regiam, effectus postulatur. *A.* 33. Ordo Dominicanorum in Regnum recipitur, sed absque voto, ac sessione: erga obligationem 12. Missae Sacrificia, annis singulis pro Regiae Majestatis, ac Regni incolumitate, celebrandi. *A.* 65.

Segnia In integrum juriur suorum,

contra omnes jurisdictionis militaris impetus, restituitur, iisque instar aliarum Civitatum Hungariae, frui jubetur, unà cum Capitulo Segniensi: *A.* 56. & jam olim *A.* 57. 1647. & *A.* 128. 1715.

Successio Regia. Confirmantur,

AA. 1. & 2. *Anni* 1723. de successione Regia Fzminea, sub modificationibus, & extensionibus ibidem insertis. *A.* 1. & 2.

Tabula Septemviralis!

Quatuor adhuc Assessoribus, unò quidem ex statu Praelatorum, alterò Magnatum, duobus ex statu Nobilium, augetur. *A.* 24.

Telonium. In Ungaria, & Partibus eidem annexis, tantum à jumentis, & Curribus, non autem ab ipsis mercibus desumatur. Cives etiam liberarum Civitatum, fide dignis passualibus instructi, & alii legitimè exempti, nullibi *Telonium* solvant. *A.* 28. vide de *Teloniis* supra, & confer.

Transylvaniam Veluti ad S. Regni Coronam pertinentem, tam moderna Regia Majestas, quàm alii Reges futuri, quàm Reges Ungariæ gubernabunt. *A.* 18. vide *Reincorporatio*. His adde *constitutionem*, de salis Depositorio, in Comitatu Nitriensi, erigendo. Item ut in quovis centenario, 15. cruciferi relaxentur. Item ut Vectoribus salis, competens stipendium persolvatur, neque Incolæ ad ejus vecturas, per executionem compellantur. ut denique pretium salis ubique publicetur *A.* 34. Ut Familiæ Erdödianæ, circa appertinentias Montis Clauccii &c. satisfiat, statuitur *A.* 51. sensu denique *A.* 7. Majestas Regia promittit, se in Ungaria residere velle; neque eorum quidquam omisuram, quæ ad restituendam pristino flori Hungariam, factura videbuntur.

Finis utriusque Partis.

A. M. D. G.

INDEX SYNTAGMATIS JURIS UNGARICI & Transilvanici Juxta seriem Partium, & Titulorum.

PARS PRIMA.

TITULUS I. Paginae

De Actibus Potentiariis, eorumq; Poena -	1.
2. De Adoptione - - -	10.
3. De Admonitione - - -	12.
4. De Æqualibus Spritualium, & Sæcu- larium libertatibus - - -	21.
5. De Æstimationibus Bonorum Mobilium, & immobilium - - -	24.
6. De Ætatibus Puerorum, & Puellarũ -	31.
7. De Agnatione, & Cognatione -	33.
8. De Appellationibus - - -	34.
9. De Autoritate Regis, in conferendis Beneficiis Ecclesiasticis, aliisque Bonis, & Honoribus - - -	47.
10. De Birsagiis, & Multis - - -	49.
11. De Bonis Furum, & Homicidarũ -	55.
12. De Bonis in Lire existentibus -	59.
13. De Bonis Jus scemineum non concer- § mentibus,	

I N D E X

nentibus, vel concernentibus -	61.
14. De Bonis Aviticis non abalienandis -	64.
15. De Calumnia - - -	69.
16. De Capitali Sententia, & Bonis Sententionati - - -	74.
17. De Casibus, in quibus Nobiles captivari possunt - - -	82.
18. De Casibus, in quibus Pater potest Filium ad Divisionem Bonorum compellere, & vicissim - - -	85.
19. De Casibus, in quibus Personæ Ecclesiasticæ subjacent Sententiæ Capitali -	88.
20. De Civitatibus Liberis - - -	93.
21. De Clausula: Nil Juris - - -	103.
22. De Concambio - - -	104.
23. De Cognitione falsarum Litterarum -	106.
24. De Condescensione Causarum -	108.
25. De Consensu Regio - - -	111.
26. De Conservatore Literalium Instrumentorum - - -	113.
27. De Concordia Litigantium -	117.
28. De Damnis illatis - - -	118.
29. De Debitis - - -	122.
30. De Decimis - - -	123.
31. De Defensa, & offensa - - -	127.
32. De Divisione Bonorum mobilium, & immobilium - - -	129.
33. De Donationibus Regiis - - -	135.

I N D E X

34.	De Dote, Dotalitio, & Paraphernis -	138.
35.	De Emenda Capitis, & Linguæ -	144.
36.	De Evictione, & Evocationibus -	147.
37.	De Excessibus Ecclesiasticorum eorūmque Officialium -	157.
38.	De Exculatione Rationabili -	160.
39.	De Fassionibus universim -	161.
40.	De Foro competente -	164.

P A R S S E C U N D A

Complectens peculiare unà Transylvania Leges.

TITULUS I. Pagin.

De Gratia Principis, aliorumq; -		1.
2. De Hæredibus, & Posteritatibus -		4.
3. De Homagio, ac Marcis homagialibus -		6.
4. De Homicidio ejusque pœnis -		10.
5. De Immunitate Ecclesiastica -		13.
6. De Impetratoribus Bonorum -		18.
7. De Impignorationibus -		20.
8. De Infamia, quibus casibus incurritur -		24.
9. De Ingressione in Causam -		28.
10. De Inhibitione -		32.
11. De Inquisitione -		34.
12. De Impensione Judicii ex parte Jobbasyonum -		38.
13. De Jobbasyonibus, eorūmque Juri-		bus,

I N D E X

	bus - - -	44.
14.	De Judicibus, & Judiciis - -	55.
15.	De Jramentis - - -	60.
16.	De Jure Fiscali, Regio, ac Possessorio - - -	66.
17.	De Legibus, Statutis, ac Decretis &c. - - -	70.

De Legibus, & Statutis Transylvaniam speciatim.

PARAGRAPHUS I,

18.	De Legibus Decretalibus - -	76.
-----	-----------------------------	-----

PARAGRAPHUS II, Pagina,

	De Novellis Transylvaniæ Statutis -	79.
	Actus Potentiarum - - -	80.
	Arrestatio. - - -	83.
	Contributio. - - -	86.
	Damna - - -	88.
	Debita - - -	91.
	Decimæ - - -	93.
	Educilla - - -	95.
	Fiscus - - -	96.
	Jobbagyones - - -	98.
	Judicium, seu Processus Juridici - -	102.
	Literæ Variæ - - -	106.
	Officiales, ac Judices - - -	108.
	Pignus, vel Impignoratio. - -	109.
	Pœnæ Variæ - - -	110.

Procu.

I N D E X

Procuratores, seu Causidici -	102.
Telonia, & Tricesimæ -	103.
PARAGRAPHUS III.	
<i>De Statutis Siculorum Tripartita-</i> <i>libus.</i> -	107.
PARAGRAPHUS IV.	
De Novellis Siculorum Legibus -	108.
TITULUS.	<i>Paginâ.</i>
19. De Libertatibus Nobillium -	112.
20. De Litteris, earûmq; Varietate -	118.
21. De Matrimonis Licitis, & Illicitis -	124.
22. De Metis, ac Metalibus -	127.
Mutuum Vide de Debitis.	
Nobilis, vid. de Libert. Nobil.	
23. De Nota infidelit. & Crimin. Læsæ Ma-	
jestatis -	132.
24. De Novo Judicio -	138.
Oculata Revisio, vid. de Probat.	
25. De Officiis, Officialib9 generatim -	144.
26. De Oneribus assumendis -	148.
Oppositio, vide de Repulsione.	
27. De Palatino ejûsque Officiis -	150.
28. De Patris, Filiiq; mutuò Officiis -	152.
Perjurus, vid. de Pœnis,	
Personæ Eccl. v. de Im. Eccles.	
Plenipotentarius, v. de Procur.	
29. De Pœnis variorum Excessuum -	155.
§ 3	30. De

I N D E X

30.	De Præscriptionibus - -	161.
31.	De Privilegiis variis - -	170.
32.	De Probationibus, & Præsumptionibus - - -	179.
33.	De Procuratoribus, seu Advocatis -	182.
34.	De Prorogatione, aliisque Pupillorum Privilegiis - - - Pupilli. vid. de Prorogat.	188.
35.	De Quartalicio, seu Quarta Puellari - Reg. vel Pala. Homo. v. de Test.	192.
36.	De Religiosis Ordinibus - Remed. Jur. v. de Inhib. &c. Repetitio Colonum. v. de Jobb.	194.
37.	De Repulsione, & Oppositione - Revocat. Procur. v. de Procur. Rex. vid. de Authorit. Reg. &c. Rusticus. v. de Jobbagyon. &c.	196.
38.	De Sede Dominali - -	202.
39.	De Statutionibus - - Sentent. v. de cap. Sen. de Viol. Servitor. v. de Job. de Eccles. Sigilla. v. de Cog. fal. lit. de Faffio.	206.
40.	De Successionibus - -	211.
41.	De Taxis variarum Literarum -	215.
42.	De Teloniis ac Tricesimis -	221.
43.	De Testamentis - -	226.
44.	De Testimoniis Capitul. & Hominis Regii &c. - - -	232.
		45 De

I N D E X

45. De Testibus, Eorumq; Requisitis - 235.
 Transmis. Lit. v. de Appellat.
 Transumpt. Lit. v. de Licteral.
46. De Tutelis; & Curatelis - 242.
 Vendit. v. de Admo. Bon. Avi.
 V - Com. v. de Offici. Foro. Comp.
 Vini Educ. v. de Job. Lib. Nobil.
47. De Violentiis variis - - 247.

INDICULUS

ARTICULORUM Diætalium

Anni 1741 -	Pagina. 252.
Accusator - - -	253.
Appellatio - - -	253.
Archivum - - -	253.
Banus - - -	254.
Beneficia - - -	254.
Camera - - -	254.
Cancellaria - - -	255.
Civitas - - -	255.
Commendans - - -	255.
Commissarius - - -	255.
Commissio - - -	255.
Concursus , - - -	256.
Convictus - - -	256.
Corregens - - -	256.
Croatia, Dalmatia, Sclavonia - -	257.
Diploma Regium - - -	257.
Donatio, Literæque Donationales -	258.

I N D E X

Extranei	-	-	-	258.
Fiscalia, & Fiscus Regius	-	-	-	259.
Hungarus	-	-	-	259.
Indigenatûs Taxa	-	-	-	260.
Insurrectio	-	-	-	260.
Magister Tavernicorum	-	-	-	261.
Miles	-	-	-	261.
Moneta	-	-	-	261.
Nobilis	-	-	-	262.
Officia	-	-	-	262.
Palatinus	-	-	-	262.
Posta	-	-	-	263.
Primas	-	-	-	263.
Quæstus	-	-	-	263.
Reincorporatio	-	-	-	264.
Religio	-	-	-	264.
Religiosi	-	-	-	265.
Segnia	-	-	-	265.
Sucessio Regia	-	-	-	265.
Tabula Septemviralis	-	-	-	265.
Telonium	-	-	-	266.
Transylvania	-	-	-	269.

O. A. M. D. G.

